

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Murat ÖZDEMİR

YAĞLI GÜREŞ FOLKLORU
(ANTALYA İLİ ÖRNEĞİNDE)

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Murat ÖZDEMİR

YAĞLI GÜREŞ FOLKLORU
(ANTALYA İLİ ÖRNEĞİNDE)

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Murat ÖZDEMİR'in bu çalışması, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Yavuz UYSAL (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL (İmza)

Üye : Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (İmza)

Tez Başlığı:	Yağlı Güreş Folkloru (Antalya İli Örneğinde)
--------------	--

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 11/07/2018

Mezuniyet Tarihi : 02/08/2018

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Yağlı Güreş Folkloru (Antalya İli Örneğinde)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Murat ÖZDEMİR

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Murat ÖZDEMİR
Öğrenci Numarası	20155242010
Enstitü Ana Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi. Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL
Tez Başlığı	Yağlı Güreş Folkloru (Antalya İli Örneğinde)
Turnitin Ödev Numarası	985106287

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 216 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 25/07/2018 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 3

alıntılar dahil % 7'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

25/07/2018

(imza)

Dr. Öğr. Üyesi Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
ÖN SÖZ	vii

BİRİNCİ BÖLÜM SPOR-KÜLTÜR TARİHİ

1.1. Kültür ve Spor İlişkisi	1
1.2. Türklerde Spor Kültürü	2

İKİNCİ BÖLÜM GÜREŞ VE TÜRK GÜREŞ TARİHİ

2.1. Güreşin Tarihsel Gelişimi	9
2.2. Dünya Güreş Tarihi	11
2.3. Türk Güreş Tarihi	13
2.4. Türk Mitolojisi ve Alplık	16
2.5. Türklerde Pehlivanlık	19
2.6. Geleneksel Türk Güreşleri	23
2.6.1. Aba Güreşi	23
2.6.2. Kuşak Güreşi	25
2.6.3. Şalvar Güreşi	27
2.6.4. Karakucak Güreşi	28
2.6.5. Yağlı Güreş	30
2.7. Osmanlı Devletinde Güreş	30
2.7.1. Huzur Güreşleri	30
2.7.3. Tekkelerde Yapılan Güreşler	32
2.7.4. Ramazan Güreşleri	34
2.7.5. Panayır Güreşleri	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ANTALYA İLİ ÖRNEĞİNDE YAĞLI GÜREŞ

3.1. Antalya'nın Tarihine Kısa Bir Bakış	39
--	----

3.2. Geçmişten Günümüze Yağlı Güreşin Tarihi	39
3.3. Antalya’da Yağlı Güreş	44
3.3.1. Düğün Güreşleri.....	47
3.3.2. Yardım (Donanma) Güreşleri	48
3.3.3. Panayır (Festival) Güreşleri	50
3.3.4. Bayram Güreşleri.....	51
3.4. Yağlı Güreşte Kurallar	52
3.5. Yağlı Güreşte Eşleşmeler ve Boylar	53
3.6. Yağlı Güreşte Oyunlar	55
3.6.1. Oyunların Yapılış ve Uygulanışı	56
3.7. Yağlı Güreşte Yenme Yenilme	59
3.8. Yağlı Güreşte Ödüller	61
3.8.1. Geleneksel Ödüller	61
3.8.2. Parsa Toplama	64
3.8.3. Altın Kemer	65
3.9. Yağlı Güreşte Müzik.....	66
3.9.1. Davul.....	69
3.9.2. Zurna.....	70
3.9.3. Davul ve Zurnacının Kıyafeti	70
3.10. Yağlı Güreşte Pehlivan Kıyafeti	70
3.10.1. Kispet.....	71
3.10.1.1. Kispetin Kısımları.....	73
3.10.1.2. Kispetin Yapım Aşaması	74
3.10.2. Pırpıt	75
3.11. Zembil.....	76
3.12. Cazgır.....	77
3.12.1.Cazgırların Kullandığı Salavat ve Maniler	83
3.12.2. Anonim Salavat Örnekleri	84
3.12.3. Kaynağı Bilinen Salavatlar	87
3.13. Hakem	92
3.13.1. Hakemlerin Kıyafetleri	93
3.14. Yağlı Güreşte Ağa	93
3.15. Yağlı Güreşte Peşrev.....	95

3.15.1. Peşrevdeki İnanç ve Motifler	96
3.16. Yağlı Güreşte Yağlanma	98
3.17. Pehlivanların Nazara Karşı Yaptığı Uygulamalar	100
3.17.1. Dua Okumak	100
3.17.2. Pazı bandı Takmak	101
3.17.3. Muska Yaptırmak	102
3.17.4. Boncuk Takmak	103
3.18. Yağlı Güreşte Öncesi ve Sonrası Yapılan Gelenekselleşmiş Uygulamalar	104
3.18.1. İnanç Merkezlerini Ziyaret	104
3.18.2. Mevlid Okutmak, Geçit Töreni, Hamam Alayı, Sünnet Merasimi	105
3.19. Antalya İlinde Derlenen Pehlivan Efsaneleri	106

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA İLİNDE YAPILAN SAHA DERLEME ÇALIŞMALARI

4.1. Saha Araştırmasında Yapılan Derleme Çalışmasının Deşifreleri	107
4.1.1. Aktif Pehlivanlar	107
4.1.2. Eski Pehlivanlar	137
4.1.3. Cazgırlar	172
4.1.4. Hakemler	187
4.1.5. Kispetçi	192
4.1.6. Güreş Ağası	194
4.1.7. Güreş Müdavimleri	196
4.2. Saha Araştırmasında Uygulanan Mülakat Soruları	210
4.2.1. Pehlivan Mülakat Soruları	210
4.2.2. Cazgır Mülakat Soruları	211
4.2.3. Kispetçi Mülakat Soruları	212
4.2.4. Güreş Ağası Mülakat Soruları	212

SONUÇ	214
--------------------	------------

KAYNAKÇA	216
-----------------------	------------

ÖZGEÇMİŞ	222
-----------------------	------------

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1 Güreş Yapılan Panayır İsimleri ve Tarihi	36
Tablo 3.2 2018 yılında Kumluca’da yapılan 18. Tarım ve Seracılık Festivalinin Programı:...	51

ÖZET

Folklor; bir ülkenin, bir bölgenin, bir milletin tüm yaşamını kapsayan maddi ve manevi öğelerini, ortak kaygılarını, davranışlarını, becerilerini, gelenek ve göreneklerini inceleyen bilim dalıdır. Günümüzde folklor, halkbilimi olarak da adlandırılmaktadır. Halk bilimi, diğer bilim dallarıyla da yakın ilişkilidir. Bundan dolayı halk bilimi, diğer bilimlerin veya başka ülkelerin halk bilimsel bulgu ve araştırma metotlarından da faydalanmaktadır.

Folklor, ilk defa 1846 yılında İngiliz bilimci William J. Thomas tarafından kullanıldı. Bu tarihten önce halk bilimi, bir bilim dalı olarak görülüyordu. Daha çok başka bilim dalları içinde yer alan bir unsur olarak inceleniyordu.

Çalışmamızda, Antalya ilinde yapılan geleneksel sporlardan olan yağlı güreşi, halk bilimsel açıdan incelemeye çalıştık. Antalya'nın farklı ilçelerinden temas kurduğumuz 52 kişiyle görüntülü derleme çalışması yaparak elde ettiğimiz bulgular ışığında Antalya ilinde yapılan güreşler hakkında tezimizi hazırladık.

Çalışmamızın birinci kısmında halk bilimsel öge olan sporu, birçok anlamı olan ama kesin bir anlamı olmayan kültür dairesi içindeki yeri ve ilişkisiyle beraber Türklerin sahip olduğu spor kültürünü inceledik.

Çalışmamızın ikinci kısmında genel olarak güreş sporunun tarihini, Türklerin güreş spor tarihini ve geleneksel olarak yapılan güreşleri inceledik.

Çalışmamızın üçüncü kısmında Antalya ilinde yapılan geleneksel güreşlerden tezimizi oluşturan yağlı güreş kısmını tüm maddi ve manevi kültür öğeleri ile ele almış bulunmaktayız.

Anahtar Kelimeler: Antalya, Folklor, Yağlı Güreş

SUMMARY

OIL WRESTLING FOLKLORE IN ANTALYA PROVINCE

Folklore is the branch of science that studies material and moral elements, common concerns, behaviours, skills, customs and traditions which cover the whole life of a country, region and nation. Folklore is closely related to other branches of science. Therefore, folklore benefits from folkloric findings and research methods of other sciences or countries.

Folklore was first used by the British scientist William J. Thomas in 1846. Before that date, folklore was not regarded as a branch of science. It was examined as an element in other branches of science.

In our study, we tried to analyze oil wrestling, one of the traditional sports performed in Antalya, in folkloric terms. We prepared our thesis on oil wrestling performed in Antalya in the light of findings we obtained through video compilation study we conducted with 52 people from different counties of Antalya.

In the first part of our study, we examined sports which is a folkloric element, the sports culture of Turkish people together with its place within and relation with the culture that has a lot of meanings but not a definite one.

In the second part of our study, we examined the history of wrestling, history of Turkish wrestling and traditional wrestling, in general.

In the third part of our study, we handled oil wrestling among the types of traditional wrestling performed in Antalya which formed the main part of our study, together with all material and moral cultural elements.

Keywords: Antalya, Folklore, Oil Wrestling

ÖN SÖZ

İnsanlar, erken çağlardan bu yana sürekli doğa ve diğer insanlarla mücadele hâlinde olmuşlardır. Hem tehlikelerden korunmak, hem de hayatlarını sürdürebilmek için hayvanların içgüdüsel hareketlerini taklit ederek yaptıkları fiziksel hareketler sonucunda “güreş” ortaya çıkmıştır.

Türkler için millî bir spor olan güreş, Türk kültürel belleğine yerleşmiş ve nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Türk geleneksel güreşleri; karakucak, şalvar, aba, kuşak ve yağlı güreş olmak üzere 5 kısımda incelenmektedir.

Türk kültüründe güreş, yalnızca bir spor olarak kalmamış aynı zamanda toy ve şöenlerin vazgeçilmez bir unsuru olarak başköşe de yerini almıştır. Çalışmamızı yaptığımız Antalya ilindeki kaynak kişilerin tamamı, yakın zamana kadar her düğünde ve bayramda güreş yapıldığını belirtmiştir. Antalya ilinin nüfusu ağırlıklı olarak Yörüklerden oluşmaktadır. Atlı-göçebe medeniyetin günümüzdeki en yakın temsilcisi olan Yörükler, geleneksel güreşe olan sevgi ve bağlılıklarını günümüzde de fazlasıyla hissettirmektedirler. Antalya ili, seyirci ilgisi bakımından diğer illere göre çok öndedir. Bunun sonucunda sportif başarı bakımından Antalya ili, yakın güreş tarihine damga vurmuştur.

Hem bir Antalyalı, hem de güreşi seven ve takip eden biri olarak bu tezi hazırlamaktan çok büyük mutluluk ve onur duydum. Türk kültürünün maddi ve manevi unsurlarını içinde barındıran bu geleneksel sporu, tam anlamıyla derlemek ve tespit etmek kolay değildi. Yazılı kaynak ve bilgi sıkıntısı işimizi oldukça zorlaştırmış olsa da hem Antalya iline, hem de yağlı güreşe, kültürel anlamda katkı sağlama fikri her zaman arkamızda hissettiğimiz itici bir güç olmuştur. Aynı zamanda Kırkpınar Güreşleri’ni halk bilimsel açıdan inceleyen Mehmet Dervişoğlu’ndan sonra ikinci olarak Antalya’daki yağlı güreşleri halk bilimsel açıdan incelemenin gururunu yaşamaktayız. Kendisi bu alanda ilk olmanın zorluğunu yaşasa da bizim için ilham kaynağı olmuştur.

Çalışmamızın, başından sonuna kadar değerli zamanını bana ayıran, fikirleriyle yolumu aydınlatan, kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ünsal Yılmaz Yeşildal’a, desteğini her zaman hissettiğim Dr. Öğr. Üyesi Adile Yılmaz’a, beni koşulsuz seven her zaman arkamda olan sevgili aileme, teşekkürü bir borç bilirim.

Murat ÖZDEMİR

Antalya, 2018

BİRİNCİ BÖLÜM

SPOR-KÜLTÜR VE TARİH

1.1. Kültür ve Spor İlişkisi

Çeşitli anlamları olan “kültür” kelimesinin kökeni, Latince de toprağı işlemek manasına gelen “cultura” sözcüğünden gelmektedir (Kafesoğlu, 1997: 14). Birçok tanımı bulunan “kültür” kelimesini, Kroeber ve Kluckhohn 1952’de kültür hakkında yayınladıkları bir antolojide, kültür kavramının yüz altmış dört farklı tanımını derlemişlerdir. Geçmişten günümüze kadar, kültür hakkında çok farklı yeni tanım ve kavramlar ortaya çıkmaktadır. Hatta bu farklılıklar, milletler arasında yapılan “kültür” tanımlarında da ortaya çıkmaktadır. Güvenç, “bilimsel bir kavramın bu kadar çok tanımı varsa onun tanımlanamayacağını kabul etmek gerekir” demiştir (Güvenç, 1979: 95).

Çolak, kültürü tanımlama güçlüğü, terimlerdeki değişme ve ilimin sürekli gelişmesine bağlamıştır. Her ilim, yeni bir anlamlandırma yaparken, eski tanımlamaları koruyup önceki tariflerle karşılaştırma yapmak zorundadır¹.

Güvenç’e göre ise güçlüğü sebebi “kültür” kelimesinin çok anlamlı olmasından kaynaklanmaktadır. Güvenç, “kültür” kavramını şu şekilde ele almıştır:

- “1. Kültür bir toplumun ya da bütün toplumların birikimli “uygarlığı”dır.
2. Kültür, belli bir toplumun kendisidir.
3. Kültür, bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesidir.
4. Kültür, bir insan ve toplum teorisidir.” (Güvenç, 1979: 95).

Mehmet Kaplan, kültürün kapsamını şu şekilde ifade etmiştir: “Edebiyat dışındaki bütün güzel sanatlar, resim, musiki, dans, heykel, mimari, kültür sahasına girdiği gibi, güzel sanatların dışında insanoğlunun elinden çıkma eşya, yiyecek, elbise, silah, alet vesaire de kültür sahasına girmektedir” (Kaplan, 1983: 11).

Ziya Gökalp’e göre kültür: “Cemiyetin bütün fertlerini birbirine bağlayan, yani aralarında bir dayanışma vücuda getiren dini, ahlaki, hukuki, bedii, içtimai, iktisadi ve fenni müesseselerin hey’eti mecmuasıdır” (Gökalp, 1976: 25).

¹<https://tr.scribd.com/doc/308669530/SEZGİN-COLAK> (erişim tarihi:13.05.2018).

Ali Göçer'e göre kültür:

“Kültür, yeme, içme, giyim-kuşam, eğlence, iletişim biçimi, sevgi, saygı, inanç... gibi hayatın her safhasında insanı kuşatan duygu ve düşüncenin yaşama yansıyan halidir. Tüm duygu ve düşünceler, dilin imkânlarının kullanabilmesiyle başkalarıyla paylaşılır, görünür kılınır, kabul görüp yaygınlık kazanır. Dahası kast edilen duygu, düşünce ya da tasarıların ötesinde okur zihninde anlam ve çağrışımlar oluşturabilir” (Göçer, 2012: 50-51).

Ne olup ne olmadığını kesin olarak belirleyemediğimiz “kültür” kavramı, bütün açıklamalarında insan ve toplumu merkezine oturtmuştur. Toplumun geçmişten geleceğe taşıdığı binlerce yıllık; gelenek-görenek, din, ahlak, estetiksel kavramların toplamıdır (Limon, 2012: 108).

Tarih boyunca, insanın doğayla ve kendisiyle yaptığı mücadelede ortaya çıkan “spor” kavramını da kültür dairesi içinde ele alabiliriz. İlk olarak, ne zaman ortaya çıktığını tam olarak bilemediğimiz “spor” olgusuyla ilgili tarih boyunca çok fazla tanım ve kavram ortaya atılmıştır.

“Spor mücadele fikrinin uygulamaya geçmesi sonucu, fiziksel bir aktivite niteliğinde başlangıç halinde dinsel bir kurumun yansıması olarak doğmuş, takiben toplumsal yapının ve değerlerinin belirlemeleriyle spor kültürü ve en nihayetinde kültürel yapının şekillendirdiği bir spor anlayışı oluşmuştur” (Öngel, 2001: 1).

Kunter'e göre: “Spor, bedeni ve fikri terbiye etmekle beraber asıl eğlenmek için yapılır.” Gerçek spor, insan bedeninin, bütün ruhi yeteneklerini ve verimlerini ortaya çıkarabilecek en birinci araçtır (Kunter, 1938: 5-6).

Fişek'e göre, sporun kültür içinde ortaya çıkışı 3 aşamaya bağlıdır. Bunlar; doğaya ve sert yaşam koşullarına karşı oluşturdıkları, “saldırı ve savunma”, vahşi yaşamdan ya da düşmandan kaçmak için “taşımaya ve ulaştırma”, son olarak da “takım sporları”dır (Fişek, 1985: 9).

İnsanlığın başlangıcıyla ortaya çıktığı konusunda hem fikir olduğumuz sporun, kültür varlığının dışında düşünülmesi mümkün değildir.

1.2. Türklerde Spor Kültürü

Tarih, Türkleri çok eski devirlerden beri sporcu bir topluluk olarak görmüştür. Türk milleti gücünü, diğer milletlerin sinesine “Türk gibi kuvvetli” sözünü atasözü olarak

işletmiştir. Bu cümleyi atasözü olarak söyleten güç, yakın sayılabilecek bir zaman diliminin değil ancak birkaç bin yıllık bir tarihin yansıması olabilir (Güven, 1992: 1).

Türk millî kültüründe spor, sadece bir araç değil sahip olunan bütün değerlerin, savunulmasında kullanılan bir amaçtır. Türkler için spor, eğlence ve yarışmadan öte bir anlam taşımaktadır. Türklerin içinde bulunduğu hareketli ve zor yaşam şartları, toplumda kahramanlık ve cengaverlik unsurlarının yerleşmesinde etkili olmuştur.

“Eski Türklerde spor; Hun, Göktürk, Harzemşahlar, Samanoğulları, Selçuklular, Osmanlı İmparatorluğu ve diğer Türk devletlerinde büyük aşamalar kaydedilerek yapılmıştır. Bu sporlar kısaca şöyledir: “Güreş, avcılık, atıcılık, binicilik, kılıç, okçuluk, yaya koşuları, atlama, sıklet kaldırma ve lobut atma, gürz ve topuz kullanmak, cirit, çöğen, gökbörü, tepük, tomak, kayak, matrak gibi sporları, Türkler ananevi ve yarışmak şeklinde eskiden beri severek yapmışlardır. Güreş, binicilik, cirit, okçuluk gibi sporlar daha sonraki yıllarda çok gelişerek ata sporuna dönüşmüşlerdir” (Güven, 1992: 1-2).

Zihin kuvvetinden ziyade, bedenî yeteneklerin ihtiyaç duyulduğu zamanlarda; binicilikte, atıcılıkta, güreşte attığını vurmak ve tuttuğunu koparmak üstün ve seçkin olmak için yeterli vasıflardı (Ayağ, 1983: 29). Türkler güç yaşam koşulları karşısında ayakta kalmak için, her zaman savaşmaya hazır olmak zorunda kalmışlardır. Türklerde spor, diğer milletlerde olduğu gibi kendini korumak, vahşi doğa ve insanların birbirleriyle mücadelesinden ortaya çıkmıştır.

“İnsanoğlu tabiattaki tehlikelerden kurtulabilme, hayatını idame ettirebilme amacıyla, tabiat varlıklarının kendilerini savunma, birbirleriyle mücadeleleri ve avlarına saldırıları gibi içgüdüsel davranışlarını taklit ederek geliştirdikleri çeşitli hareket serileri ve devinimleriyle sporun ilk belirtileri anlamında biyolojik motiflere bağlı hareket teknikleri oluşturmuşlardır. Bu nedenle sportif beceriler başlangıç halinde, yaşanan hayatta, gerçekçi bir gözlemin ve deneme-yanılma yoluyla sınanarak, orijinaline en iyi şekilde benzeme birikimiyle, belli bir süreç geçirerek, ideal biçimlerine erişmiştir” (Öngel, 2001: 2).

Hem doğayla hem de düşmanlarla yapılan mücadelede Türkler, sporun önemini çok eski devirlerden beri kavrayıp önem vermişlerdir. Güçlü savaşçılara ihtiyaç duyulması çocuk terbiyesine de yansımıştır. Çocuklar küçük yaşlarda binicilik, avcılık, savaşçılık ve güreşçiliğe yönlendirilmiştir (Güven, 1992: 2). Bugün bile çocuklarımız için ümit ettiğimiz “vatanına milletine faydalı bir evlat” sözü asırlardan beri var olan geleneksel Türk aile terbiyesinin bir ürünüdür (Dervişoğlu, 2012: 5). Çocuk; ata binmenin, kılıca hükmetmenin, okla istediği yeri

delmenin hazzını genç yaşında tatmaya ve akranlarından cesaret ve yiğitlik bakımından ayrılmaya çalışmaktadır.

Türk sporları, çocuğa biktirilmadan, sevdilerek ve eğlendirilerek yaptırılması dönemin spor felsefesi hakkında da bize bilgi vermektedir. Spor müsabakalarının eğlendirici olmasına özen gösterilirdi. O dönemlerde Türklerde bir adamın kıymeti, beden gücü ve silah kullanmasındaki yetenekleriyle doğru orantılıydı. Eski devirlerde çocuğa, herhangi bir kahramanlık göstermeden isim verilmezdi (Güven, 1992: 2). Çünkü eski Türklerde insanlar, hak ettiği ya da layık olduğu adı alırlardı. Bundan dolayı eski isimler, büyük ve güzel anlamlara sahiptir. Buna örnek vermek gerekirse “Dede Korkut Hikâyeleri”nde, aileler geçici olarak isim verirler. Kişilere gerçek adını veren kişi ise Korkut Ata’dır. Çocuk, savaşta ya da avda gösterdiği yiğitlik veya kahramanlığa göre ismini alır. Dirse Han Oğlu Boğaç Han adlı hikâyede çocuk adını, karşısına çıkan boğayı öldürdükten sonra Korkut Ata’nın gelip “Boğaç” adını vermesiyle alır. Dede Korkut kitabında ad koyma şu şekilde ifade edilmiştir:

“Ol zamanda bir oğlan baş kesmese, kan dökmese ad komazlar idi”. Dede Korkut, kahramanlık gösteren çocuk hakkında babasına şunları söylemiştir:

“Hey Dirse Han beylik ver bu oğlana

Taht ver erdemlidir.

Boynu uzun büyük cins at ver bu oğlana

Biner olsun hünerlidir.

Ağıllardan on bin koyun ver bu oğlana

Etlik olsun hünerlidir.

Develerden kızıl deve ver bu oğlana

Yük taşıyıcı olsun hünerlidir.

Altın başlı otağ ver bu oğlana

Gölge olsun erdemlidir.

Omuzu kuşlu cübbe elbise ver bu oğlana

Giyer olsun hünerlidir.

Bayındır Han’ın ak meydanında bu oğlan cenk etmiştir, bir boğa öldürmüş senin oğlun, adı Boğaç olsun adını ben verdim yaşını Allah versin dedi.” (Ergin, 1971: 14)

Bir başka hikâye olan Kam Püre’nin Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesinde delikanlı yaptığı kahramanlık için Dede Korkut tarafından “Bamsı Beyrek” adını alır.

“Pay Büre Bey kudretli Oğuz beylerini çağırdı misafir etti. Dedem Korkut geldi, oğlana ad koydu. Der:

Ünümü anla sözümü dinle Pay Büre Bey

Allah Taala sana bir oğul vermiş tutu versin

Ak sancak kaldırınca Müslümanlar arkası olsun
 Karşı yatan kara karlı dağlarda aşar olsa
 Allah Taala senin oğluna aşıt versin
 Kanlı kanlı suların geçer olsa geçit versin
 Kalabalık kafiye girince
 Allah Taala senin oğluna fırsat versin
 Sen oğlunu bamsam diye okşarsın
 Bunun adı boz aygırlı Bamsı Beyrek olsun
 Adın ben verdim yaşını Allah versin” (Ergin 1971: 40).

Eski Türklerde, kadınıyla erkeğiyle çocuğuyla yediden yetmişe herkes sporcu ve devrin silahlarını iyi kullanabilmek mecburiyetindelerdi. Bugün dahi Türklerin iftihar ettiği “ordu-millet” kavramı, eski Türklerden günümüze ulaşan en önemli miraslarından biridir.

Türk kadını da erkeklerle rekabet edebilecek düzeyde ata biner, kılıç kuşanır, ok atar ve güreşirdi. Dede Korkut’ta kızlar ancak kendilerinden daha iyi ok atan, kılıç kuşanan ve güreşte kendisini yenen erkeklerden biriyle evlenirdi.

“Kam Püre’nin Oğlu Bamsı Beyrek” hikâyesi buna en güzel örneklerden biridir. Banı Çiçek Bamsı Beyrek’in vurduğu avdan pay istemekte ve onun erliğini kabul etmemektedir. “Bu kavat oğlu kavat bize erlik mi gösteriyor, varın bundan pay isteyin.” Bu emri alan kızlar giderler ve Bamsı Beyrek’in vurduğu geyikten pay isterler. Banı Çiçek beşik kertmesi Bamsı Beyrek’le tanışmak için ona haber salar. Bamsı Beyrek gelince onunla dadısıymış gibi konuşur. Banı Çiçekle görüşmek istiyorsa kendisini binicilikte, atıcılıkta ve güreşte yenmek zorunda olduğunu söyler. Kendisini yenerse Banı Çiçek’i yenmiş gibi olacağını söyler. Bamsı Beyrek önce atlı yarışta, sonra atıcılıkta ve en sonunda Banı Çiçek’i güreşte yener. Banı Çiçek Güreşten sonra kim olduğunu söyler ve parmağından altın yüzük çıkarıp Banı Çiçek’in parmağına takarak nişanlanırlar (Ergin 1971: 40-42).

Türk kadınları, erkekler gibi sportif faaliyetlerde başarılı olmuşlardır. Eski çağlarda kadınların olimpiyatları izlemesi ve hatta oyunların yapıldığı alanlara yaklaşması yasaktı. Olimpiyat oyunlarını, sadece baş rahibeler izleyebilir ve bu kurala uymayan kadınlar idam edilirdi (Dervişoğlu, 2012: 12). Günümüzde hâlâ böyle uygulamalar devam etmektedir. Japonya’nın Maizuru şehrinde, sumo güreşi ringinde bayılan Vali Ryoze Tatami’ye ilk yardım için ringe giren kadınlar, hakem tarafından dışarı çıkarıldı. Ülkede kadınların sumo ringine

çıkması yasaktır. Kadınların gördüğü bu muamele, kutsal olarak kabul edilen sumo ringlerinin geleneksel açıdan tartışılmasına neden olmuştur².

Eski Türk kültüründe kadınlar ikinci sınıf muamelesi görmemiş ve binicilik, atıcılık gibi spor dallarıyla ilgilenilmesi teşvik edilmiştir. Ergin'e göre Türk tarihinin ilk yazılı vesikası olan Köktürk yazıtlarında ilk sırada eşin anılması ve kişi kelimesinin hem insan, hem de erkek ve kadın anlamına gelmesi ve dilimizde cins kategorisinin bulunmaması kadının toplumsal rolünü ve spor kültürü içindeki önemini net olarak ortaya koymaktadır.

Ayağ'a göre Türkler, futbol ve polo olmak üzere birçok spor dalının da mucididir. İkinci Beyazıd zamanında Hataylı Seyyit Ali Ekber "Hatayname" adlı eserinde, Türklerin sığır kursağından yaptıkları toprakla bir çeşit ayak oyunu oynadıklarını anlatmıştır. Polo adlı oyunu da, çövgen adındaki bir Türk sporudur (Ayağ, 1983: 51). Bu oyun atlı hokeyin ilk şeklidir. Çok üstün binicilik isteyen bir spor dalıdır.

Bir başka atlı oyunda Anadolu'da günümüzde oynanan cirittir. Cirit oyunu Uşak, Manisa'ya bağlı Selendi kazasında, Banaz'da, Bayburt'ta, Erzurum'da, özellikle köy düğünlerinde ve büyük şenliklerde hâlâ oynanmaktadır (Halıcı, 1984: 45-46).

Eski Türklerde oynanan Gökbörü oyunu günümüzde Antalya'nın Kemer bölgesinde gelin almasından sonra yapılan yastık yarışını anımsatmaktadır. Kaynak kişilerden Adil Cesur'un anlattığına göre; bir kişi yastığı alarak uzak bir yere koşar. Diğer kişiler de peşinden koşarak yastığı kapmaya çalışır. Yastığı kapamayan kişi daha sonra yastığı damada getirerek damattan bahşişini alır. Eski Türklerde ise evlenme törenlerinde, kesilmiş hayvan gelin tarafından kaçırlır. Gelin, damat ve diğer delikanlılar tarafından kovalanmaya başlar. Gelin, avını kaptırmamaya çalışır. Oyun bu takdirde kız-börü adını alır (Çapan, 1990: 13).

Bunların yanı sıra atıcılık, günümüzde de hâlâ icra edilen bir spordur. Eski Türkler atıcılığa çok büyük önem verirlerdi. Sürekli atıcılık müsabakaları düzenleyerek başarılı olanları ödüllendirilirdi. Yabancı ülkelerden dahi şöhretli okçular getirtip yarıştırdı. Tardu Kağan, Çinli bir okçuyu zorla üç ay kendi ülkesinde tutmuştur. Atlı sporlar, atıcılık ve güreşin dışında Türkler kayak ve yüksek atlama gibi atletizm sporlarını da yapmışlardır. Kayağın Altay bölgesinden diğer bölgelere yayıldığı söylenmektedir. Yüksek atlama ise Türk efsanelerine kadar ulaşmıştır. Gök-Türkler bir efsaneye göre yüksek atlama yarışması yapmışlar ve en yükseğe atlayan kişiyi kağan olarak seçmişlerdir (Şahin, 2003: 9).

²<http://www.mynet.com/haber/dunya/japonyada-valiye-ilk-yardim-icin-sumo-ringine-giren-kadınlar-disari-cikarildi-3977764-1> (erişim tarihi: 13.05.2018).

İslamiyet'e geçişle birlikte Türkler; spor, kültür ve geleneklerini aynı şekilde devam ettirmişlerdir. İslam dininin de Türklerin yapısına uygun olan spor dallarını teşvik etmesi, sporun daha fazla önem kazanmasını sağlamıştır.

Kaynak kişilerden Hacı Karadağ; güreş, yüzme, binicilik ve atıcılığın sünnet sporlardan olduğunu belirtmiştir. Hatta peygamberimiz Hz. Muhammed'in, eşi Hz. Hatice ile güreştiğini söylemiştir³.

İslam dini, kısa sürede büyüyerek geniş bir coğrafya da etkin olmaya başlamasında, muhakkak savaşlardan dolayı oluşan siyasi gücün etkisi büyüktür. Aynı zamanda İslam dininin kutsal kitabı olan Kur'an'ı Kerim'de "Onlara (düşmanlara karşı gücünüz yettiğinde kuvvet hazırlayın" (El-Enfal, 8/60) ayetinde belirtilen "kuvvet"in atıcılık olduğundan bahsedilmiştir⁴.

Hazreti Peygamber'in, okçulukla ilgili Riyaz üs-Salihin Tercümesinde yirmiden fazla hadis-i şerifi mevcuttur. Bu hadislerde "okçuluğun beden ve bünyeyi takviye ettiği", "ok için atılan her adımın", "savaşta düşmana ok atmanın" büyük sevapları olduğuna dair özendirici açıklamalar vardır (Güven, 1992: 20).

Süleymaniye Camisi, Mimar Sinan'a yaptırıldıktan sonra burada görev yapacak imamlarda aranan şatlar arasında "iyi ata binmeli, idman yapmalı ve yakışıklı olmalı" denmektedir. Osmanlı Devleti zamanında Bursa, Edirne, İstanbul gibi büyük merkezlerde güreşçiler ve okçular tekkesi kurularak Türklerin beden ve ruhen sağlam olması sağlanmaya çalışılmıştır (Delice, 2011: 9).

Türklerde tarihin her döneminde tutkuyla yapılan müsabakalardan biri de güreştir. Güreş müsabakaları hiçbir zaman diğer spor dallarından geri kalmamıştır. Günümüze kadar gelen ve büyük şehirlerden en küçük mezralara kadar hâlâ yoğun ilgiyle karşılaşılan güreş, büyük bir zevkle seyredilir ve halk için büyük bir mutluluk ifade eder. "İki evli bir köy bile Türk sporuna eleman yetiştirir". Halkın ilgisi güreşe o kadar yoğundur ki, güreş başlamadan saatlerce önce bütün yerler dolar. "Güreşsiz geçen bir şenliğin sevinci yarım kalmış demektir." (Kunter, 1938: 43-44).

Güreş, sadece maddi olarak değil manevi olarak da insanın üç büyük düşman olarak nitelediği nefis, şeytan ve kötü çevreyle olan mücadelede de yardımcı olmaktadır.

³ Hacı Karadağ ile yağlı güreş üzerine derleme, 01 Mart 2018, Hacı Karadağ'ın evi, Antalya.

⁴<https://www.msxslabs.org/forum/muslumanlik-islamiet/260905-islamda-sporun-yeri-ve-onemi.html> (erişim tarihi:13.05.2018).

Derleme yaptığımız kaynak kişilerin tamamına yakını güreş yapan kişilerin manevi yönünün güçlü olduğunu ifade etmişlerdir. Refik Halid Karay'da pehlivanın nasıl olması gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Eskiden bir pehlivan, hele bir defa o sıfatla anıldı mı maddi kuvvetini manevisiyle de bezemek zorunda idi. Zira halk nazarında pehlivan sadece vücut kuvvetini ifade eden bir mefhum değildi; çok dürüst, iyi huylu, iyi ahlaklı, fazilet sahibi kâmil bir insana dalalet ederdi; çoluk çocuğa, kıza kadına emniyet vermesi gerekirdi. O devrin pehlivanları kuvvetini sadece güreş sırasında gösterir, bunu başka hiçbir işte kullanmaya yanaşmazdı. Pehlivanlar en müsahamalı adamlardı; kızmazlar, böbürlenmezler, iyilik yaparlar, halk arasında çıkan ihtilaflara hakemlik vazifesine getirirler ve vazifelerini hakikaten adaletle yerine getirirler” (Karay’dan akt. Ayağ, 1983: 142).

Yukarıda belirttiğimiz vasıflar, Türk sporunun insani yönünü bize fazlasıyla yansıtmaktadır. Türkler spor tarihinde her zaman dayanışma, kardeşlik gibi unsurları göz önünde bulundurmuştur. Yaptıkları her spor dalını saygı ve sevgi çerçevesinde günümüze kadar taşımışlardır. İslam diniyle beraber Türk kültürüne giren tasavvuf inancı beraberinde getirdiği kâmil insan olma durumu, spor dallarına da yansımıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

GÜREŞ VE TÜRK GÜREŞ TARİHİ

2.1. Güreşin Tarihsel Gelişimi

Güreş kelimesi, Kaşgarlı Mahmud'un "Divanü Lügati't-Türk'ünde "küreş" şeklinde geçmektedir (Mahmud, 1947: 399). Kahraman ise batı Türkleri tarafından "güreş veya güleş" olarak adlandırılan güreş sözcüğünün; Divan-ı Lügat'it Türk'te geçen "kim kür bolsa köwez bolur" (Kabadayı olan kurumlu olur.) cümlesinden hareketle "yiğit, sarsılmaz, pek yürekli, kabadayı adam" anlamına gelen "kür" sözcüğüyle arkadaş anlamına gelen "-eş" kelimesinin birleştiğini ifade etmiştir. "Kür-eş-mek" fiilini "başka birisiyle yarışmak anlamına" geldiğini ve güreş yapana da güreşçi denildiğini belirtmiştir (Kahraman, 1989: 1).

Türklerdeki en eski spor dallarından biri olan güreş, çeşitli Türk lehçelerinde şu şekilde ifade edilmektedir:

"Tatarca=Küreş, Kazakistan=Küreş, Yakut=küres, Hipsagai, Çuvaş=küreş, güreş, Özbekistan=küreş, Kırgız=Küreş, Azerbaycan=Güleş, Türkmen=Güreş, Hibinski, Tacikistan=Buharska guşti, Moğolistan=Gürakoh, barilda, meclisi meşveret, Çağatay=küreşmek, küleşmek, küran, Kazan=kirte, küreş, küreşü, küreşmek, Kırım=küreş, Balkan Türklerinde=Güreş ve Güleş" (Güven, 1992: 5).

Güreşin gelişimi ve hakkındaki kaynak eserler yeterli düzeyde değildir. Güreş hakkındaki bilimsel araştırmaların bitirilememiş olmasının yanında, yanlış bilgiler de oldukça fazladır. Güreşin tarihiyle ilgili, farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda değişik güreş giysi ve aksesuarları bulunmuştur. Türkiye'de deriden yapılmış "kispet", Moğolistan'da "sadak" denilen ceketler, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Türkmenistan'da Lübnan pantolonları ve bazı ulusal kostümler, İran'da örgülü pantolonlar, Moldovya, Ermenistan, Gürcistan Kazakistan, Finlandiya, İsveç, İspanya'da özel kemerler bulunmuştur (Şahin, 2003: 5).

Güreşin kökeni, her fiziksel aktivite gibi doğal bir nedene bağlanmaktadır. Güreş hareketlerinin, totem hayvanlarının hareketlerini ibadet amacıyla taklit edilmesiyle ortaya çıktığı düşünülmektedir. İnsan totem hayvanının hareketlerini, taklit yoluyla kendisiyle özdeşleştirip onun gücüne erişebileceğini düşünmektedir. Güreşte, birçok gelişim sürecinden sonra ilham kaynağı olan hayvanların (boğa, at, deve, kaplan, pars, aslan) boğuşmalarını bir seyir aracı olarak, insanların gözü önünde sergilemiştir. Güreş bir yandan totem hayvanlarının hareketlerini taklit ederken diğer yandan da tekniklerinin isimleri de totem hayvanlarının ismiyle anılmaya başlanmıştır. Dana bağı, tilki kuyruğu, kaz kanadı, kurt kapanı, keçi dikmesi

vb. isimler bugün bile günümüzde kullanılmaktadır. Dinsel ayinlerdeki hareketler, oyunlaşan bir yol izleyerek teknikleri oluşturduğu düşünülmektedir (Öngel, 2001: 320).

Carl Diem, fiziksel egzersizlerin başlangıcını, Tanrı'ya yakarma mimikleriyle başlayıp selamlama mimikleriyle devam ettiğini ifade etmektedir. Şahin'de her iki açıklamayı destekleyen nitelikte şunu söylemiştir: "Birçok hareketin başlangıcı, dini ayinlerle ortaya çıkmıştır. Kısaca fiziksel egzersizler ilahi merasimler amacı olmuştur." Fransız sosyolog Magnan'a göre ise sportif egzersizlerin ortaya çıkışında, saldırganlık güdüsü önemli bir etkidir (Şahin, 2003: 5).

Dervişoğlu, bu hayvansal içgüdülerin ilkel insanın bu tür davranışlarını ilk olarak ibadet için değil de kendi ihtiyaçlarını karşılamak için olabileceğini ifade etmiştir.

"İnsanın birbirine karşı verdiği ilk mücadele yani Hazret-i Âdem'in (a.s) iki oğlu ' Habil ve Kabil' arasında geçenler isim verilmeksizin Kur'an-ı Kerim'de Maide Suresinin 27-32. Ayetlerinde anlatılmaktadır. Kabil'in kardeşini gömmek için bir kargayı taklit etmesi 31. Ayette şöyle buyrulmaktadır: "Nihayet Allah, ona kardeşinin ölmüş cesedini nasıl örtüp gizleyeceğini göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi. "Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini örtmekten âciz miyim ben?" dedi. Artık pişmanlık duyanlardan olmuştu." (Maide, 5/31). Ayet-i Kerime'den de anlaşılacağı üzere insanoğlu bir kargayı taklit ederek ölü gömmeyi öğrenmiştir. Buradan çıkarılması gereken sonuç, insanoğlunun, hayvan hareketlerini dinsel bir amaç güderek değil öncelikle barınma, savunma gibi ihtiyaçlarını gidermek için taklit etmiş olacağıdır. Her türlü aktivitenin öncelikli gereği var olabilmektir ve bu gereği yerine getirebilmek için doğaya ve doğadakilere karşı mücadele edilmelidir. Onun için insanların ibadet maksadıyla birtakım hayvanların hareketlerini taklit etmesi, hayatını devam ettirebilmek için verdiği mücadelenin sonunda, yani ikinci planda ortaya çıkmaktadır." (Kur'an-ı Kerim'den akt. Dervişoğlu, 2012: 19).

İnsanlar, hayvanlar ve başka insanlarla mücadele etmek zorunda kaldıklarında kendi vücut ve kaslarını, yani güreşmeyi öğrenip yıllar içinde geliştirmişlerdir (Şahin, 2003: 6). Zorlu yaşam şartları güreşin ortaya çıkışında etkili olmuştur.

Erken dönem Prototürklerde karşılıklı iki insan, iki hayvan ve insanın hayvanla güreşmesi arasında büyük bir fark yoktur. Ortaçağ Türk edebiyatında ve dini metinlerde iki, insanın, iki devenin, iki koçun, iki boğanın mücadelelerinin olduğu bayram ve şöenler tasvir edilmektedir. İnsanlar bazen kendisi olurken, bazen de kendisine yakın olan bir hayvan görünümünü alması gerekebilir. Çeşitli şöen ve bayramlarda at ve deve güreşi yaparak eğlenmek, eski Oğuz halkının eğlenceleri arasındadır. Bu tür bayramlar ilkbaharın gelişini kutlamak ya da atalarını hatırlamak için yapılır. Prototürkler, günlerce devam eden bu tören ve şöenlerin arasında devamlı spor aktiviteleri yaparlar. Çin kaynaklarında, Kırgız

Türklerinin yaptığı at ve deve güreşlerinden bahsedilmektedir. Totem hayvanlarının bu güreş ve boğuşmaları, güreş tekniklerine yeni değerler kazandırmıştır. Maskeli boğa güreşi, Şamanist atlı göçebe medeniyetlerin etkisiyle ortaya çıktıktan sonra Çin tiyatrosunu ortaya çıkarmıştır (Öngel, 2001: 322-325). Kısacası güreş sporu totemik veya kült hayvanlarının doğadaki hareketlerinin taklidi sonucunda doğmuş ve zamanla genişleyerek günümüze kadar ulaşmıştır.

2.2. Dünya Güreş Tarihi

İnsanlık tarihi kadar eski olduğunu bildiğimiz güreş sporu hakkında çok fazla yazılı kaynak olmamasına rağmen, elimizdeki veriler güreşin kökeninin insanlığın başlangıcıyla ortaya çıktığını göstermektedir.

“Sen, kollarını boynuna dola. Sen, alttan kaç. Sen ayağını, onunkinin arasına it ve bitir işini...”(Swaddling, 2000: 65). “Hukuk doktoru Shoza Sasahara, bir konuşmalarında insanlar önce boğuştu, yenilen kaçtı demişti ki, Sasahara bu sözleriyle güreş sporunun atletizmden de eski olduğunu anlatmaya çalıştı” (Polat, 2011: 8).

Güreş ilk başlarda boğuşma, vahşi ve ilkel bir devirde, ölümcül bir yapı olsa da zamanla sistemleşip gelişerek daha medeni ve şiddet eylemlerinden uzak bir spora dönüşmüştür. “Kurallar sonuçta ölme-öldürmeden, yenme-yenilme noktasına indirgenmiştir” (Öngel, 2001: 334).

Orta Asya’da ilkel dönemlerde Türkler arasında yapılan güreş müsabakalarında yenen güreşçi, yenilen güreşçiye isterse öldürebilme hakkına sahipti. Firdevsi’nin Şehnamesi’nde iki ordu karşılaştığı zaman, tarafların en güçlü pehlivanları meydana çıkar ve güreşirdi. Yenen güreşçinin, ordusu da galip sayılırdı (Firdevsi’den akt. Gümüş, 2004: 37).

Güreş sporuyla ilgilenen milletlerin başında Sümerler, Mısırlılar, Hititliler, Yunanlılar, Çinliler, Japonlar, Araplar, Türkler, Almanlar ve İsviçreliiler gelmekteydi (Çevik, 2011: 17). Medeniyetlerin gelişip yayılmasıyla güreş sporu tüm dünyanın ilgi gösterdiği bir spor dalı haline gelmiştir.

Dünyada ilk kurulan ve gelişen imparatorlukların Akdeniz, Hindistan, Çin ve Nil Vadisinde kurulduğu ve ilk güreşin bu bölgelerde ortaya çıktığı düşünülmektedir. M.Ö 3400 yıllarında Mısır’da kurulan krallığın kurucusu, Menes’in mezarının duvarında güreşe ait semboller bulunmaktadır (Çevik, 2011: 17).

Mısır mezarlarındaki resimlerden anladığımız kadarıyla güreş müsabakasının belli başlı kuralları vardır. Güreş müsabakalarında yalnızca askerler mücadele etmekteydi. Ben-i

Hasan mezarındaki duvar resimleri, günlük yaşam, savaşlar ve güreş müsabakaları hakkında bilgi vermektedir. Mısır'daki güreş kuralları günümüzdeki serbest güreş teknik ve kurallarıyla benzerlik göstermektedir. Mısır güreşlerinin amacı rakibi güçsüz bırakıp onu yerde veya zor pozisyonda tutmaktır. Mısır'da güreş müsabakaları genellikle ayakta yapılmaktadır. Ben-i Hasan mezarındaki resimlerde 400 tutuş pozisyonundan sadece 45 tanesi yerde uygulanmaktadır. Ayrıca Mısırlılar, ilk güreş müsabakalarını organize etmişlerdir. III. Ramses tapınağında bulunan resimlerde Mısırlılar, uluslararası güreş müsabakalarını sunarken ve her zaman kazananlar olarak resmedilmişlerdir (Şahin, 2003: 7-8).

Eski zamanlarda Fırat ve Dicle Nehirleri arasında yaşayan Sümerler, kendi destan şiirleri olan gelişmiş kozmogoni ve kozmolojiye sahip olan ulusların başında gelmektedir. Sümerlerin sahip olduğu Gılgamış Destanı'ndan hareketle Sümerlerdeki güreş hakkında bilgi sahibi olmaktayız. Louvre müzesinde koltuk altında aslan tutan dev bir Gılgamış heykeli bulunmaktadır. "M.Ö. 2600 yıllarına ait bir Sümer tapınağı kazılarında ele geçen bir eserde iki çıplak güreşçinin karşılıklı olarak birbirlerinin kışpetlerinden tuttukları ve yenişmeye çalıştıkları açıkça görülmektedir." Nippur'da çıkarılmış olan Sümer yazılı tablette "Kuvvetli erler karşılıklı olarak güçlerini belirten bir mücadeleye giriyorlar." denmektedir. Aynı zamanda Asurlularda da güreşin varlığını kanıtlayacak bilgi ve belgeler vardır. Çin'de güreş Han döneminde M.Ö. 2. yüzyıldan itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır (Öngel, 2001: 338). Uzak Doğu'da güreş, genelde askerî beceriler kazanmak için ortaya çıkmıştır. Draeger ve Smith'e göre güreş, Uzak Doğu'da savaşmak için ortaya çıkmış ve bütün sanatların kaynağı konumuna gelmiştir (Şahin, 2003: 6-7). Tşu hanedanı zamanında güreş oyunu, atıcılık müsabakaları kadar önemlidir. İlk ve sonbaharda gösteriler düzenlenmiştir. Tang hanedanı devrinde en çok sevilen eğlencelerden biridir. Ayrıca Çin'de yapılan güreşin, kuşak güreşi olarak değil de karakucak biçimine benzemesi, güreşin Prototürklerden geçtiğini düşündürmektedir (Öngel, 2001: 338). Türklerin yaşam koşullarından dolayı güreşe verdiği değer diğer ulusları da yakından etkilemiştir.

Ganj ve İndus Nehirleri civarında M.Ö. 2000 ve 1200 yılları arasında Hindistan bölgesinde parlak bir medeniyet vardı. Bu döneme ait bilgilere Sanskrit destan olan Mahabrahata ve Veda adlı Hint kitabında yer almaktadır. Veda'nın ilk bölümü olan Rigveda'da güreşi, iyi bir karakter ve bedeni gücü geliştirmek için gereken egzersiz olarak tavsiye edilmektedir. Purana'daki mitolojik hikâyelerde güreş, vücut tutuşları ve ayak kilitlerine dayanan bir savaş sanatı olarak tanımlanmaktadır. Çıplak güreşçiler, birbirlerini pes ettirinceye kadar güreştirilmiş (Şahin, 2003: 8).

Eski dönemlerde güreş, hem Yunanlılar hem de Romalıların gözde sporlarından biriydi. Bu dönemlerde iki tip güreş mevcuttu. Birisi ayakta yapılan gerçek güreş ve diğeri de yer güreşidir. Bu iki tip güreşi birbirinden ayıran özellik, izin verilen tutuş ve galip güreşçiye belirleme yöntemi idi. Buradaki amaç rakibi yere yapıştırmaktır. Kazanmak için rakibi üç kere yere düşürmek gerekmektedir. Bundan dolayı galip güreşçiye “triakter” ya da “trebler” denmektedir. Yere, sırtla omuzla veya kalçayla dokunmak düşüş sayılmaktadır. Yer güreşini kazanmak için ise düşüşe bakılmaz, bir güreşçi pes edene kadar sürmekteydi. Güreş kuralları olarak çelme takmak serbest olsa da oymak ve ısırarak yasaklı hareket olarak kabul edilmektedir. M.Ö. 520 yılında bütün zamanların en iyi güreşçisi ise Güney İtalya, Kroton’dan Milo’dur. Olimpia’da beş kere kazandıktan sonra, diğer “devre” yirmi beş galibiyet kazandı. Bir hikâyeye göre bir düveyi tek başına yediği söylenmektedir (Swaddling, 2000: 65-67). Romalılar da sporla şiddeti bir araya getirerek, Yunanlılara ait olan güreş, pankration, yumruk dövüşü gibi sporları alıp kendi kültürlerine uyarlamışlardır. Romalılar bu sporları, alt tabakadan profesyonel dövüşçü insanların katıldığı gladyatör dövüşleri gibi bir spor organizasyonuna çevirmişlerdir.

2.3. Türk Güreş Tarihi

İnsanlık tarihi kadar eski bir spor dalı olan güreş, Türklerin hayatında müstesna bir yere sahiptir. Güreş, geleneksel olarak yapılan binicilik, okçuluk gibi spor dallarından geri kalmamış aksine iki insanın eşit bir şekilde mertçe, bilgi, teknik ve zekâsıyla rakibini saf dışı bırakmaya dayalı asil bir spor dalıdır. Ayağ’a göre Türklerin güreşe ilgi duymalarının temel nedeni de güreşte kazanmanın kuvvet, yetenek ve zekâ olarak da üstün olmasından kaynaklanmaktadır (Ayağ, 1983: 22).

Türklerin güreş tarihinin başlangıcını kesin olarak bilmek mümkün değildir. Elimizde milattan önce yaptığımız sporlarla ilgili yazılı bir eser ya da belge olmasa da Türklerin Mısırlılar ve Asurlulardan sonra güreşe başladığını söyleyemeyiz. Çünkü Türkler atlı göçebe bir medeniyet oldukları için tarihe çok az yazılı belge bırakmışlardır. “Yaşantısı sürekli olarak doğa ile savaşmakla geçen Türk ulusunun milattan 3000 sene evvel güreş yaptığını söyleyebiliriz” (Kahraman, 1989: 2). Toksöz’de Türklerde güreşin tarihiyle ilgili bu görüşü desteklemektedir. Güreşin Türk kavramıyla bütünleşmesi için uzun bir geçmişin olması gerektiğini ve bu sporun kökünün Türklerin ana yurdu olan Orta Asya’ya kadar dayandığını ifade etmektedir (Toksöz’den akt. Çevik, 2011: 19). Eberhard, Çin kaynaklarının milattan önce 2. yüzyılda güreşle ilgili bilgiler verdiğini ve bu kaynaklarda “toslama” işaretiyle güreşin ifade edildiğini aktarmıştır. Türkistan’ın (Yen-çi) ülkesinde yeni yılın ilk gününde gençlerin

zırhla savaştığını, Kuça şehrinde ise yeni yılın ilk günü deve, at ve öküz güreşlerinin yapıldığını bildirmiştir (Kahraman, 1989: 3). Toslama işareti, aynı zamanda 16. yüzyılda yapılan ve Topkapı müzesinde sergilenen minyatürde de karşımıza çıkmaktadır. Minyatürde iki güreşçiyle beraber toslaşan iki koçun simgesi bulunmaktadır (Ayağ, 1983: 23).

Ayağ'a göre, günümüzde dünya güreş şampiyonlarında yapılan "serbest güreş" aslında Türk köylerinde yapılan karakucak güreşinin, formüle edilmiş bir başka şeklidir. Avrupalılar Türk güreşi karşısında, halk arasında yaşanmış geleneği olmayan, yeni bir güreş icat etmişlerdir. Kendi kültürlerini Grek ve Latin kültürlerine dayandırarak bu güreşin adına "Greko-Romen" demişlerdir (Ayağ, 1983: 22).

Türkler eskiden yılbaşı olarak kabul ettiği nevrüzda doğanın yeniden canlanışını milletçe bayram olarak kutlardı (Kahraman, 1989: 2). Çin yıllıklarındaki bazı seyahatnamelerde, destan ve saray tarihleri de Türklerin bayram ve düğün şenlikleri gibi etkinliklerde güreş müsabakaları düzenlediklerini belirtmiştir. Güreş sporunun hükümdarlar, vezirler, şehzadeler tarafından ilgi görmesi saray sporu olmasının önünü açmıştır (Özcan, 1996: 317).

Türklerde güreşin başlangıç yılları kesin olarak belirlenemese de, Koryakla'nın⁵ süs eşyalarının arasında tahtadan yapılmış güreşçi figürleri bulunmaktadır. Koryaklar Eski Türkler gibi Şamanizm inancına sahip Sibiryalı halklarından biridir. Milattan önce 13. yüzyılda yaşamış Hiyung-Nu Türkleri arasında güreş önemli ve yaygın bir spor dalıydı. Sümerlerde yılın belli zamanlarında güreş müsabakaları yaptıkları tarihî kalıntılarla tespit edilmiştir. Oğuz Türklerinin destanlarında, Dede Korkut Kitabı'nda güreşin her türlüsüne yer verilmesi, Türkler ile güreşin köklü geçmişine ışık tutmaktadır (İşler ve Alpay, 2003: 36).

Ayrıca Moğolların da millî sporu olan güreşin Kerey Kazak Türklerince de aynı şekilde yapılması, Türk güreş tarihi için önemlidir. Çünkü bu güreş erken dönemi, Prototürkler tarafından yapılan güreşle aynı özellikte yapılmaktaydı. Aynı zamanda bu güreşlerde Manas Destanı'nda da geçen "kispet"e benzeyen deriden yapılmış elbiseler giyilirdi. Kıran kırana usulüyle yapılan bu güreşlerde boy, kilo ayrımı olmaz kim kimle eşleşirse sorgusuz sualsiz güreşirdi. Kerey Kazak Türklerinde, güreşçileri seyircilere tanıtan cazgırlar da mevcuttu (Öngel 2001: 335).

⁵ Rusya'da 1 Temmuz 2007'de Kamçatka Oblastı ile Koryak Özerk Okrugu'nun birleşmesinin sonucu kurulan Kamçatka Krayında yaşayan Çukçi - Kamçatka halklarından biri. Adları ren geyiği için kullandıkları şopağa kelimesinden gelir.

“Selçuklular, Orta Asya Türk kültürüyle Fars kültürünü, İslami kültürle birleştirerek yeni bir Selçuklu kültürü yaratmışlardır.” Bu kültür değişiminden etkilenen güreş, Şamanizm kurallarını terk ederek Farslıların zor hanelerinde uyguladıkları kuralları benimsemiştir. Anadolu’nun birçok yerinde güreş tekkeleri açılmış, güreşçiye “pehlivan” güreşe de “küşti” denilmiştir. Bunun yanında saray kuruluşuna alınan güreşte kispet giyilmeye, dua okumaya ve Hz. Muhammed ve Hz. Ali anılmaya başlanmıştır (Kahraman, 1995: 105).

Güreşin, Selçuklularla yeni bir kimliğe dönüşmesini iyi anlamak için İslam öncesi ve sonrasındaki güreş sporuna kısaca bakmalıyız. Güreşin İslam’dan önce de cahiliye devrinde özellikle panayirlarda da güreş müsabakaları yapılmaktaydı. İslam’ın gelişile de güreş ayrı bir yere ve öneme sahip oldu. Hz. Peygamber’in bizzat kendisinin güreştiği bilinmektedir. Dönemin ünlü pehlivanlarından Rükane b. Abdüyezid Müslüman olmak için Peygamberin kendisini yenmesini şart koşmuş ve yenilince de Müslüman olmuştur. Hz. Peygamberin torunları Hz. Hüseyin’le Hz. Hasan’ı güreştirdiği de zikredilmektedir. Ayrıca Hz. Peygamberin “asıl pehlivan ve güçlü kimsenin güreşte başkalarını yenen değil öfkelenildiğinde kendini tutan kimse olduğudur” (Buhari ‘Edeb’, 102) sözü de güreşle ilgilidir. Son olarak da İslamiyet’ten sonra Türk folklorundaki güreşçilerin piri Allah ve Resulün aslanı lakabıyla tanınan Hz. Hamza’dır. Selçuklular zamanında başta Konya olmak üzere birçok yerde güreş tekkeleri açılmıştır (Buhari’den akt. Özcan, 1996: 317-318).

Selçukluların Konya’da açmış oldukları bir güreş tekkesinden bazı kalıntılar günümüze kadar gelebilmiştir. Bunlardan birisi “Gıldanlı Baba” türbesinde Mesud Koman tarafından bulunup Üçüncü Türk Tarih Kongresi ve Sergisi için Ankara’ya getirilip Etnografya Müzesi’ne konulan “Pehlivan Taşı”dır. Selçuklu spor kültüründen günümüze ulaşan bir başka önemli belge de “Tuhfe-i mübarizi” isimli tıp kitabıyla “Hülasa” isimli okçuluk ve “Riyazet-i hayl” isimli binicilik kitaplarıdır (Kahraman, 1995: 106-107).

Selçuklular yıkılana kadar uç beyliğini yapan Osmanlılar tamamen Oğuz törelerine bağlı olarak yaşamlarını sürdürdüler. Osmanlı döneminde güreş, ilk yıllarından itibaren padişahların himayesinde gelişimine devam etmiştir. Orhan Bey Bursa’da, I. Murat Edirne’de güreş tekkeleri açmıştır. Sultan I. Murat babası Orhan Bey tarafından tam bir alp olarak yetiştirilmiştir. I. Murat’ın severek yaptığı sporların başında güreş ve avcılık gelmektedir. Aşiret düzeninden saray düzenine geçilen 14. yüzyılda, karakucak ve yağlı güreş yapılmaktaydı (Kahraman, 1989: 15-16).

Tekkelerin kurulmasıyla beraber güreşçilerin, cemaat halinde bir araya gelmesinin Fatih Sultan Mehmet zamanında olduğu düşünülmektedir. Güreşçilerin himaye edilmesi diğer Osmanlı sultanları zamanında da devam etmiştir. II. Bayezid valilik yaptığı Amasya

civarındaki pehlivanları, padişah olunca İstanbul'a götürmüştür. Yavuz Sultan Selim zamanında da ehl-i hiref defterinden “cemaat-i küştigiran” denilen güreşçi topluluğu bulunmaktaydı. Ünlü nişancı ve tarihçi Celalzade Mustafa Celal'de “Tabakatü'l memalik” adlı eserinin birinci tabasının, on dokuzuncu kısmını güreşe ayırmış fakat bu kısmı, günümüze ulaşamamıştır. Kanuni Sultan Süleyman zamanında ise önemini koruyan güreş bir süre sonra ihmal edilmeye başlandığını bir güreşçinin, tekrar güreşe eskisi gibi değer verilmesini istediğini belirten arzuhalde anlaşılmaktadır. IV. Mehmed ve III. Ahmet, şehzadeleri için yaptırdıkları sünnet düğünlerinde güreşe de yer vermişlerdir. II. Mahmud zamanında Enderun koğuşlarının mevcudu azaltılıp güreşçiler çıkarılsa da Sultan Abdülaziz dönemine kadar saray kadrolarına alınmamışlardır. Güreşe meraklı olan Sultan Abdülaziz Anadolu ve Rumeli'nin ünlü güreşçileri İstanbul'a çağırarak sarayda görev vermiştir. Yurtdışı ziyaretlerinde de güreşçileri yanında götürmüştür. Sultan II. Abdülhamid zamanında güreş sporu İstanbul'da yasaklamıştır. Ancak 1980'den sonra “Türk gibi kuvvetli” sözünü dünyaya kabul ettiren Koca Yusuf, Kara Ahmed, Adalı Halil, Kurtdereli Mehmed'in Avrupa'daki başarılarından sonra müsabakalara tekrar izin vermiştir (Özcan, 1996: 318-319).

“Balkan Savaş'ı ve sonrası savaş dönemlerinde güreş topladığı ilgiyi yitirmiş, birçok pehlivanımız savaş sırasında şehit olmuştur. Dolayısıyla savaş dönemlerinde büyük ün kazanan pehlivan çıkmamıştır” (Dervişoğlu, 2012: 30).

Cumhuriyet döneminde ise 34 dünya ve olimpiyat şampiyonu sporcu yetiştirilmiş olup Birçok spor, oyun ve organizasyonlarında ilk üçe giren sporcular yetiştirilmiştir. Cumhuriyet döneminde ikinci altın dönemini yaşayan güreş, 1970'den sonra millî başarılar azalmıştır (Akdenk, 1989: 92).

Özetle, Türk milleti nazarında “ata sporu” olarak görülen güreş, hem saray kesiminin hem de halkın ilgisini her devirde üzerine toplamış ve günümüze kadar gelişerek ulaşmayı başarmıştır.

2.4. Türk Mitolojisi ve Alplık

Bütün uluslar, millî değerlerinin yaşamını devam ettirmek için, kendisine ait olan kahramanlık hikâyelerini, gelecek nesillere aktarmaya çalışmıştır (Kahraman, 1995: 1). Bunun için nesir, manzum olarak yazılmış destanlar oluşturmuş ya da anıt, heykel şeklinde semboller bırakmıştır.

İslamiyet'ten önce Türk mitolojine bakıldığında kahramanlar (alplar) at üstünde, silahlı bir cengâver olarak gösterilir. Türk ulusu da diğer milletler gibi kendi millî kültürüne özgü destan ve mitolojiye sahiptir.

Türk destanları içinde alp tipinin en çok yüceltilmiş şeklini Oğuz Kağan Destanı'nda görmekteyiz. Destan kahramanı olan Oğuz Kağan hem İslamiyet'ten önceki ideal insan tipi hakkında hem de dönemin sosyal yaşantısını yansıtmaları bakımından önemlidir (Kaplan, 1999: 11).

Fakat Türk mitolojisi, diğer millet mitolojilerinden farklılık göstermektedir. Yunan mitolojisinde “kahraman” kadın da erkek de olabilir. “Türk mitolojisinde ise ‘kahraman’ sadece erkektir. Tanrı ise daha üst düzeyde kalır. Kadın, ya Tanrının kızı veya halktan bir kişi olup tamamen kahramanın etrafını süsleyen bir motiftir.” Destan kahramanı olan kişi genelde “alp” olarak anılır. “Türk mitolojisinde, destan kahramanı yapması gereken savaşları yaparak yücelerek ya alplık unvanını alır veya Oğuz Kağan Destanı'nda, Manas Destanı'nda ve Orhun Anıtlarında olduğu gibi sonunda ulusun Han'ı olur. Bununla beraber etrafında her birisi birer alp veya alp-eren olan kırk yiğit bulunur. Bu kırk yiğit içinde soylu alplar olduğu gibi halk arasından çıkmış alplar da vardı (Kahraman, 1995: 1).

Dinsel kökene de dayanan alp-alplık kavramının ortaya çıkışında coğrafyanın rolü büyüktür. Alplık, büyük devletlerle komşu olma sonucu ortaya çıkan bir savunma mekanizmasıdır. Alp ve alplık anlayışı Türkler arasında büyük öneme sahip olmuştur. Türkler devletlerini kurmak, devamını, yükselişini ve gücünü korumak için her zaman alplık anlayışını kullanmışlardır. Hunlar ve Göktürkler alplık kavramına bilgelikte katmışlardır. Bu aynı zamanda insanların, kaba güçten ziyade sistemli düşünce tarzına evrildiği anlamına gelebilir. Alp olan kişiler sadece savaşçı değil aynı zamanda olgunlaşmış bir ruha da sahip olan kişilerdir. Göktürk yazıtlarında “Alp Kağan imiş! Bilge Kağan imiş!” sözlerinin de yanı sıra olması “alp” kişinin içinde birçok özelliğin bulunduğunu bildirmektedir. Kaşgarlı Mahmud, alp sözünü “battal” kelimesiyle karşılamıştır. “Battal Gazi ile uç ordularda görev yapan abdalların kazandıkları zaferler de bu anlayışın köklerine dayanmaktaydı” (Öngel, 2001: 369).

İlk alp tipinin ortaya çıkışı, dünyanın ilk varoluşuna kadar götürülmektedir. “İlk kahraman, hayvana üstün gelen insan olmuştur, daha sonra başka insanlarla mücadele, onun şahsiyetini oluşturmuştur” (Öngel, 2001: 369).

Kahraman, alplığın erken dönemden günümüze kadar olan tarihsel süreçlerini üç döneme ayırmıştır.

Birinci dönem, Mani ve Buda dinlerine girmeden önceki dönemdir. Bu dönemde alplar dinlerin etkisi altında kalmadan maddi ve manevi kazançlar için savaşıyordu. Maddi olan kazançları; savaşta kazandığı at, kılıç mal iken manevi kazançları ise ölüp Tanrının huzuruna vardığında alp olduğunu kanıtlamaktır. Bu inançtan dolayı öldüğünde atıyla

beraber, kullandığı silahlarıyla beraber gömülürdü. Göktürk dönemi alpları bu döneme girmektedir. 1929 yılında Yan Ulang ırmağı kenarındaki Pazarık yaylasında ortaya çıkarılan “Pazarık Höyüğü” bu dönemin en güzel örneklerden bir tanesidir. Mani ve Buda dinlerinin, alplık üzerine etkisi ise ikinci dönemi oluşturmaktadır. Buda dini Hindistan’da ortaya çıkıp Asya’nın ortasına, doğu ve güneyine yayılmıştır. Bu inanca göre, insan sadece öldükten sonra huzura kavuşabilir. Bu nedenle de insan yaşamını devam ettirdiği sürece kötülükten, hayvan ve insan öldürmekten menedilmiştir. Bu dinde Buda adındaki heykele tapılmaktaydı. Bu inanca göre çekilen bütün ıstıraplar yaşam hırsından dolaydır. Eğer bu hırslar bırakılırsa kişi huzur içinde yaşayıp ölebilir. Bu tür bir inanç, alplığın doğasına aykırıydı. Aynı zamanda göçebe Türklerin et yemekten menedilmesi mümkün değildi. Bazı Türk ulusları Budizm’i kabul etmiş fakat eski geleneklerinden de vazgeçememişlerdir. Bazı Budist ayinlerini, Şamanist ayinlere uydurarak yapmaya devam etmişlerdir. Kuşkusuz Budizm’in Türklerdeki cengâverliği olumsuz etkilediği bir gerçektir. Hatta Türkler üzerindeki kötü etkisi Uygurların ve Gök Türklerin, Çin hâkimiyetine girmesine yol açmıştır. Türklerin Müslüman oldukları dönem de üçüncü dönemi oluşturmaktadır. Türkler Müslümanlığı 8. yüzyıldan itibaren kabul etmeye başladılar. Müslümanlığın etkisiyle çocuklara, Türk isimlerinin yanında yavaş yavaş Arap isimleri de verilmeye başlanmıştır. Ayrıca Müslümanlığın, savaşan kişilere önem vermesi, şehit olanların yıkanmadan, yalnız namazları kılınıp elbiseyle gömülmeleri ve kesin olarak cennete gitme inancı, alplığın yeniden önem kazanmasına neden oldu. Bu dönemde Alplara “Alp-Gazi” ya da “Alp-Eren” denilmeye başlanmıştır.

İslamiyet’ten sonra alplık kavramı yerini “pehlivanlık” kavramına bırakmıştır. Osmanlının ilk şairlerinden olan Âşık Paşa ise Selçuklu kültürüyle büyüüp Mısır’da eğitim aldığı halde Türkçülüğü benimseyip öz Türkçe eserler vermiştir. Kaleme aldığı on iki bin beyitlik “Garip-name” adlı eserinde, “pehlivan” sözcüğünü bir defa bile kullanmayıp onun yerine ısrarla Öz Türkçe olan “alp” kelimesini kullanmıştır:

“Kanı ol küm ister alplık adını
Almak ister düşmeninden dâdını

Düşmeni kahreyleyip basmak diler
Başını at yanına asmak diler

Gelsün işitsün ki alplık nicedür
Alpların sermâyesi gör kim nedür” (Yavuz, 2000: 549)

Bu örnekle aynı zamanda “alp”lığın nasıl olması gerektiğini de bize açıklamıştır.

XIV. yüzyılda yazılmış olan Hoca Mesud’un Süheyl’ü Nevbahar’ında da Alp kavramını şöyle anlatılmaktadır:

“Özü alp eli açık u ilmi çok

Ne kim var yavuzluk biri anda yok” (Şahin, 2003: 16).

Özetle, Türkler kurdukları medeniyetleri en eski devirlerden beri ordu-alplık kavramıyla kurmuş ve yükseltmiştir. Mani ve Buda dinine girdikten sonra alplık geri plana düşmesine rağmen varlığını sürdürmüştür. İslamiyet ile birlikte tekrar yükselişe geçen alplık kavramı, zaman zaman pehlivanlık kavramına dönüşmüştür. Kahramanlık hikâyeleriyle destanlaşan alplık unvanı, Türk mitolojisinde her zaman önemli konularından biri olmuştur.

2.5. Türklerde Pehlivanlık

Hayat mücadelesi içinde yer alan sünnet, askerlik, düğün gibi ara ritüeller ile nevrüz, hıdrellez gibi mevsime bağlı şenlik ve şöenlerin olmazsa olmazı “güreş tutmak”tır. Türkiye’nin her bölgesinde rastladığımız bu etkinlikler, topluluk içindeki erkeklere; güçlerini, zekâsını, dayanıklılığını test edip herkese göstermek için istediği fırsatlar sunmaktadır (Çevik 2011: 26).

Güreşin ana karakterlerinden biri olan pehlivan, aynı zamanda güreşin merkezinde yer alan önemli bir unsurdur.

Güreş yapan kişiler hakkında, uzun senelerdir birçok farklı kavram kullanılmıştır. Türk bölgelerinde güreşçilere “pehlivan” denilmektedir. Farsçadan dilimize geçen “pehlivan” kelimesi; iri yarı, güçlü kimse anlamına gelmektedir. Pehlev (il) ve -ban ekinin birleşerek meydana geldiği söylenen bu kelime anlam olarak “şehirde bekçilik, koruyuculuk eden kimse” anlamına gelmektedir. Bu görevlerde bulunan kişilerin güçlü ve kuvvetli olmasından dolayı pehlivan sözcüğü, üstün güçlü anlamına gelmeye başlamıştır (Güven, 1999: 24-25).

Eskiden sadece güreşte değil ok atışlarında başarı gösteren ustalara da “pehlivan” denirdi (Güven, 1992: 6). Orta Asya Türk kültüründe ise yenen güreşçiye “Baatır” (batur-kahraman) denirdi.

Osmanlılar, Selçuklular gibi Oğuz töresine bağlı kalarak yaşamışlardır. Geçmişte “pehlivan” yerine kullanılan kavram “alp”lıktır. Oğuz Kağan Destanı’ndan Manas Destanı’na, Dede Korkut’tan Köroğlu’na kadar tüm destanlarda “alp” tipi, yüksek bir değer olarak sunulmuştur. Buradaki amaç Türk çocuklarının, avcı ve yiğit bir kişi olarak yetiştirilmesini

sağlamaktadır. Oğuz Kağan Destanı'ndan örnek vermek gerekirse, “Oğuz Kağan bir yaşında ata biner ve cihanı fetheder.” İslamiyet’le birlikte Türklerin yiğitlik, kahramanlık, cesaret kavramlarıyla örtüştüğü için zaman zaman “alp”lığın yerini “pehlivanlık” kavramı almıştır. Manas Destanı’nın Bok Murun Hikâyesi’nde pehlivanlık kavramı şu şekilde geçmektedir:

“... Pehlivanlar pehlivanı ‘Koşay Han’ Manas’ın deri kispetini giyerek ihtiyar hali ile Yoloy-Han’la güreşir. Tanrı artık Koşay’a kuvvet vermiştir. Onun damarlarında Tanrının kuvveti dolaşmaya başlamıştır. Tuttuğu gibi Yoloy’u yere vuru ve yener” (Güven, 1992: 6-7).

Yine aynı bölümde Manas, Kongur Bay’ı yenince er meydanında şöyle bağırır: “...Bana güç veren Tanrıdır. O, bana güç verdikçe, kim vuruşabilir?...” diye bağırır (Güven, 1992: 6).

Yine XV. yüzyıla ait olan Hacı Bektaş’ın Velâyet-nâme adlı eserinde “alp”in pehlivanlık olduğu söylenmiştir.

“...Uluların adına Ay doğmuş Alp dirler, bunlar Oğuz ata isimleridir ve hem alp demek Oğuz dilince Pehlevân dimektür” (Güven, 1992: 7).

Bazı müelliflere göre “Pahlavan” terimi Partlardan M.Ö. 1500 yılından kalma bir terimdir. Şahin’e göre bu terim önce Slavlar’a, “bulvan” olarak Perslerden geçmiş, daha sonra da Orta Asya’ya “Palvan”, Türkçeye de “pehlivan” olarak geçmiştir (Şahin 2003: 19).

Selçuklular, kahramanlık ve yiğitlik gösteren güreşçileri “pehlivan” olarak adlandırmışlardır. Kahramanlar için kullanılan “pehlivan” deyimine en ilginç örnek Aksaray’daki Ulucami minberindeki kitabededir. Sultan Mesud Aksaray’da sanat değeri yüksek olan bir minber yaptırmak istemiş fakat ömrü yetmemiştir. Oğlu II. Kılınçaslan zamanında tamamlanan minberde şunlar yazmaktadır: “...imâd el halife şeref ül mülk ve selatin nâsır cüyüş el müslimin kat’ül kefereti vel müşrikin imad el gur Pehlivan el Rum vel Ermen...”

Selçukluların “pehlivan” kelimesini kahramanlıkla eş anlamlı kullanmasına da bir başka örnekte, İbni Bibi’nin Diyarbakır’a bağlı olan Kâhta kalesini Şamlıları yenilgiye uğratarak Selçuklulara katan Mübarizüddin Çavlı için bu sıfatı kullanmasıdır. İbni Bibi’nin savaşı kazanan Mübarizüddin Çavlı’nın adı yerine pehlivan demesi onu taltif etmek için kullanılmıştır. Pehlivan kelimesinin, Selçuklularda kahramanlık yerine kullanılmasını anlatan üçüncü bir örnekte, Ahmed Şikari’nin “Karaman Tarihi”ndedir. Şikari, Karaman Tarihi’nde Karaman Bey’i şöyle anlatıyor:

“Ez in cânib Karaman iki yüz yirmi sekiz demir kuşaklı pehlivanlarla sandalla oturub bir yanında Moğol Beyleri, bir yanında Kürd ve Türkmen serverleriyle meclis kurub meydana ba'de getürüb Rumiyâne dıberler ile raksa girüb... oğlu Mehmed Bey dahi yanında idi...” (Kahraman, 1995: 113-115).

Eskiden güreşte olduğu kadar ok atıcılığında usta olan kişilere de “pehlivan” denirdi. Pehlivanlık, hem atıcılık hem de güreş müsabakalarında yiğit, cesaret ve gücü temsil eden bir kavramdır. Osmanlı Türklerinde birçok paşa ve bey kendilerine mahlas olarak “pehlivan” kelimesini seçmişlerdir (Güven, 1992: 6).

Hasan Çelebi, “Risale-i Bahtiyar-zade” adlı eserinde “pehlivan” kavramını hem güreşçi hem de atıcılar için kullanmıştır. Bursalı Şüca’yı şöyle anlatmıştır:

“ve ba'de bir pehlivan (yk. 3. a) dahi/ zahir oldu ki anın adı Takyeci-kulıdemekle maruftur. Bursalı / Şüca' dirler idi. Ol dahi uzun boylı, saruşın ve çok zaman / küştigirlik ider idi ve eyü pehlivan idi. Güreşçilere Şeyh'lik yerine / oturmuş idi..” (Kahraman, 1995: 118).

Hasan Çelebi, yukarıda kullandığı ilk pehlivan sıfatını atıcılık, ikinci pehlivan sıfatını ise güreşçilik için kullanmıştır, Kahraman, Hasan Çelebi'nin her atıcıya pehlivan demediğini bundan dolayı da çok önemli olduğunu belirtmiştir.

Yunus Emre'nin bir şiirinde “pehlivan” kelimesini kullandığını görmekteyiz:

“Âşık oldum bugün, meydan benimdir,
Benimdir pehlivan, meydan benimdir,
Topu kimse alamaz meydanımızdan,
Bugün meydan topu çevgan benimdir.” (Yunus Emre'den akt. Kahraman, 1995: 116).

Osmanlı yazarlarından Ahmedî, Şükrullah ve Enveri'nin de pehlivan sözcüğünü Selçukludaki gibi yiğit, kahraman savaşçı anlamında kullandıkları görülmüştür.

Mevlana Ahmedî, “Dasitan-ı Tevârih-i Mülûk-ı Al-i Osman” isimli eserinde Sultan I. Murad'ın kişiliğini anlatırken:

“Vardı andâ kuvve ü t'ab ü tüvân
Nev-cüvan idi vü hemnev-pehlüvan.
Ol bahadırılıkta ki ma'rûf idi,
Hem gazâyâ himmeti masruf idi.” (Kahraman, 1995: 116).

Enveri, “Düsturname-i Enveri” adlı eserinde, Cengiz Han’ın babasını anlatırken şöyle anlatıyor:

“Anda bir cenni yiğidi pehlivan
Vardı bir kızı sevdi nâgehan,
Ol kızda yatdı pes Cengiz olur,
Toğdı oğlan oldu Cengiz atası,
Pes dediler cindir anun atası...” (Enveri’den akt. Kahraman, 1995: 116).

Enveri, eserinde Ertuğrul Bey’i anlatırken de “pehlivan” sözcüğünü aynı anlamda kullanmıştır:

“Ol ikisi kıldılar cûn rıhleti,
Geldi Ertuğrul Bey’in pes növbeti,
Yaşadı on dört ata oldu süvar,
Kim göre anı sanur Sam ü Süvar,
Ki muhabbetlûana geldi bir er,
Beline bağlar kılıç tekbir ider,
Anı bilür kimesne yok ol zaman,
Pir’dir gerçi bir ulu pehlivan,
Geldi bunlarBilecüğü fethi der,
Dönüben Sultan-öyüğü’ne gider...” (Enveri’den akt. Kahraman, 1995: 117).

Evliya Çelebi, seyahatnamesinde Sultan II. Osman ve kardeşi Sultan IV. Murat’ın kuvvet ve silah kullanmasından övgüyle bahsetmiştir (Güven, 1992: 9). Bunların yanında IV. Murat’ın, Develi Karahisar Dağlarından geçerken avladığı keçi için pehlivanlık yaptığını ifade etmiştir. Kuvvet ve silah kullanmadaki maharetin yanında avcılığında “pehlivan”lık nişanesi olduğunu belirtmiştir (Kahraman ve Dağlı, 2013: 134).

“Tarihin yazdığı zamandan beri kahramanlığın âşığı olan Türkler, yiğitlik, pehlivanlık, sporculuk, mertlik ve daha sayılamayacak kadar çeşitleri olan bu özellikleri gerçekleştirmişlerdir. Silahşörlükte kendilerinden daha fazla kudretli olanları selamlamışlar, saygı göstermişler ve devamlı onlar gibi olmaya çalışmışlardır.” Selçuklular ve onların devamı olan Osmanlılar atıcı ve güreşçilere özel önem vermiş ve tekkeler kurarak bu sporların ilerlemesi ve gelişmesine yardımcı olmuşlardır. Sultan Abdülaziz, yayınladığı fermanla bütün pehlivanları İstanbul’a davet etmiş ve yetenekli olan pehlivanların himaye edilmesini emretmiştir. Sultan II. Murat Manisa’da okçu ve güreşçiler için spor tesisi yaptırmıştır. Fatih

Sultan Mehmet, İstanbul'u fethettikten sonra atletik spor ve ok yarışlarının yapılması için spor tesisleri yaptırmıştır. Aynı zamanda Unkapanı'nda "Pehlivan Şüca Tekkesi"ni yaptırdığını Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinden anlamaktayız. Yavuz Sultan Selim, şimdiki İstanbul Üniversite'sinin bulunduğu yerin yakınında küçük bir araziye, pehlivanların yazın idman yapması için tahsis etmiştir (Güven, 1992: 10-11).

Özetle, her güreş veya atıcılık yapan kişiye pehlivan denilmezdi. 16. yüzyıla kadar pehlivan sıfatını alabilmek için; yiğit ve kahraman savaşçı olmak şarttı. 16. yüzyıldan sonra ise sadece okçuluk, güreş ve benzeri spor yapan kişilere pehlivan sıfatı verilmeye başlanmıştır. Tanzimat dan sonra ise "pehlivan" kavramı, batılılaşmayla beraber sadece güreşçiler için kullanılmıştır.

"Anadolu'da doğan her erkek çocuk için babası, "İnşallah pehlivan olur" duaları eder ve her baba kendi çocuğunun bulunduğu çevrede en güçlü kişi olmasını isterdi" (Karataş ve İğrek, 2000: 20-21).

Son olarak, Türkmenlerde yapılan güreşlerde ise pehlivan unvanı şu şekilde verilmektedir:

"... Türkmenler arasında, düğün, doğum ve yeni bir çadırın kurulması dolayısıyla yapılan şenliklerde güreşler, yarışmalar ve at koşuları tertip olunur. Güreşleri, daima topluluğun en yaşlısı olan şahıs hakem sıfatıyla idare eder. Birbiri ile güreşecek olanları seçerken aynı ağırlıkta olmalarına önem verilir. Hakem güreşin galibine renkli veya mendil büyüklüğünde beyaz bir kumaş parçası uzatır. Güreşçi çadırına dönerken bu bez parçasını eline alır ve kendine ilişir. Güreş esnasında birkaç rakibinin sırtını yere getiren şahıs oybirliğiyle 'pehlevan' tayin edilir ve bu unvanı hayatı boyunca taşır." (Güven, 1992:10-11).

Pehlivan unvanını alan güreşçiler ise bu unvanın gereği olarak ömürleri boyunca bu unvanı korumak ve gereken kişisel nitelikleri taşımak zorundadır. Pehlivan kişi yakın çevresinden en uzak kişisine kadar herkesin, kendisini takip ettiğini varsayıp buna göre hareket etmesi beklenmektedir.

2.6. Geleneksel Türk Güreşleri

2.6.1. Aba Güreşi

Aba güreşleri Gaziantep ve Hatay civarında oldukça yaygın olarak yapılan bir güreş türüdür. İsmi pehlivanların giydiği "aba" adlı kıyafetten almıştır. Kalın kumaştan veya kaba deriden dikilen bir giysidir. Aba; yakasız, kaban uzunluğunda, yarım kollu, koltuk altı bölümü kol ucundan koltuk altına kadar kesik, keçe benzemektedir (Güven, 1992: 13). Kendine has

kural ve oyunları ile tarihî bir yapıya sahiptir. Oyunlar genellikle ayakta yapılmaktadır ve judo sporuyla benzerlik taşımaktadır (Şahin, 2003: 36). Hatta Güven'e göre Judo, Aba güreşinin formüle edilmiş şeklidir (Güven, 1992: 13).

Gaziantep'te "Aşırtmalı Aba Güreşi" olarak adlandırılan aba güreşi, hem tarihî hem kültürel, hem de seyirlik köy oyunları kadar önemli geleneklerden birisi olarak kabul edilmektedir. Bu güreşler genellikle hasat sonunda ya da düğünlerde yapılır. Pehlivanlar, adları anons edilince; Gaziantep'te "çukur", Hatay'da "mersah" denen meydanın, kenarında bulunan farklı renkteki abaları giyerek güreş alanına gelirler. Kuşak hakemi, güreş meydanına gelen pehlivanların kuşaklarını kurallara uygun şekilde bağlar. Aynı esnada davul ve zurnalar güreşe uygun hava çalarlar. Aba güreşinde peşrev yoktur. Yenilen pehlivan, yenen güreşçinin elini öper. O da yenilen güreşçinin alnından öper. Yenilen pehlivan, yenen pehlivanı omzuna alarak güreş dışına kadar taşır. Aba güreşinde, peşrev yoktur fakat "dolanma" dediğimiz, pehlivanın çukurda gezinme olayı vardır. Bu gezinme sırasında pehlivanın amacı kendisine göre bir rakip bulmaktır. Eğer rakibini bulursa hemen aba giydirilerek güreşe başlatılır. Aba güreşinde hakemlerinde özel kıyafetleri vardır. Hakemler güreş esnasında üste beyaz gömlek, alta siyah veya mavi renkte şalvar, ayaklarına kırmızı yemeni ve bellerine de beyaz şal, kuşak bağlarlar. Eski köy güreşlerinde sadece iki tane köy hakemi olurdu. Günümüzdeki güreşlerde ise, bir meydan hakemi, iki masa hakemi ve bir tane de kuşak hakemi vardır (Şahin, 2003: 53-74).

Geleneksel aba güreşinde boy ayrımı yapılmamaktadır. Kendisine güvenen er meydanına çıkıp güreşmektedir (Güven, 1992: 13). Günümüzde festival ve şenlik güreşlerinde boy seçimi yapılırken kilo ve yaş kriterlerine göre yapılmaktadır (Şahin, 2003: 72).

Aba güreşinde ayaktaki süre yedi dakika, yerdeki süre de iki dakikadır (Güven, 1992: 13). Güreş esnasındaki süre ise hava şartları ve katılıma göre yeniden düzenlenebilmektedir (Şahin, 2003: 72).

Seyirciler, güreşin yapıldığı meydanın çevresine otururlar. Güreşleri sadece erkekler yakından izleyebilirler. Güreşler, kısa donla yapıldığı için kadınların güreşi seyretmesi yasaktır. Kadınlar, güreşleri sadece evlerin damından seyredebilirler. Aba güreşlerinde cazgırlık görevini meydan hakemleri üstlenmişlerdir. Meydan hakemleri, güreşecek pehlivanları yüksek sesle seyircilere tanıtır ve dualarını okuyup meydana davet ederler. Cazgırdan farklı olarak meydan hakemleri pehlivanları kibleye döndürüp dörtlükler okuyarak pehlivanları okşamazlar (Şahin, 2003: 74-75).

Tüm geleneksel güreşlerde olduğu gibi aba güreşinde de davul ve zurna olmazsa olmazlardandır (Güven, 1992: 13). Türk güreşinde müzik ruhu kamçılayan bir unsurdur. Davul-zurna güreşçilerin şevkle mücadele etmesini sağlamaktadır. Aşırtmalı aba güreşinde davul ve zurna sayısı etkinliklerin özelliklerine göre artıp azalabilir (Şahin, 2003: 83).

Eskiden güreşlerde verilen en kıymetli ve en büyük ödül toptur.

“Top: Güreşte ortaya konan, şampiyona verilmek üzere düğün sahibince getirilen birkaç metrelik, kumaş parçasına verilen addır. Topun maddi değeri pek yüksek değildir. Güreşçiler bu bez parçasının manevi değeri için kapışırlar.” (Şahin, 2003: 83).

Zengin düğünlerindeki ödül, düğün sahibinin maddi imkânlarına paralel olarak daha büyük olabilmektedir. Aşırtmalı aba güreşinde parsa toplama geleneği de yoktur.

Aşırtmalı aba güreşinde en çok uygulanan 30 temel oyun/ teknik belirlenmiş olup, tespit edilen bu oyunların isimleri aşağıda verilmiştir:

“El aşırma, İç bağda, İç bağda'da boşa kalan ayağı elle içten kaldırma, İç bağda'da boşa kalan ayağı elle dıştan kaldırma, İç bağda'da boşa kaldırma, Dizi yere koyarak iç bağda, Sol eli yere koyarak iç bağda, Bağdaşız boşa kaldırma, Belden/arkadan boşa kaldırma, Belden/önden boşa kaldırma, Kuşaktan boşa kaldırma, Diz yardımı ile boşa kaldırma, Kalçadan yan bağda, Ayağa vurarak yan bağda, Diz arkasına vurarak yan bağda, Danabağı, Kafa içte, dizi yere koymadan tek dalma, Kafa içte dizi yere koyarak tek dalma/- Kafa içte dizi yere koyarak çift dalma, Kafa dışta dizi yere koyarak çift dalma, Kalçadan atma, Yandan atma (çipe), Geriye atma, Ayak sararak düşürme, Ters bağda (Eşek bağdaşı), Kafakol, Tırpan (Köstek), Çangallı salto, Öne yüklenme.” (Şahin, 2003: 90-91).

Hatay aba güreşlerinde sıkça yapılan oyun/tekniklerin bir kısmı şunlardır:

“Çangal (Karağı), Yanbaş (Çift dönme), Yan dönme, Tırpan (Çomça), Çift dalma (Ayaktan kapma), Havalandırmak, Sarma, Tekkol (omuzdan aşırma), Koltuklamak, Bele geçmek, Danabağı (Aşırma).” (Şahin, 2003: 137-141).

2.6.2. Kuşak Güreşi

Kırım ve Kazan Türklerinin tarihi geçmişinden gelen bir başka geleneksel güreş türü de “kuşak güreşi”dir. Kırım lehçesinde “küreş” olarak geçen kuşak güreşi, ülkemizde hıdrellez ve tepreş denilen eğlencelerde Kırım Türklerinin geleneği olarak yapılmaktadır (Şahin, 2003: 35).

Diğer Türk boylarında olduğu gibi Kırım Türklerinde de çok sevilen güreş ve güreşçi, “Altın Beşik” adlı destana da konu olmuştur.

“Altın Beşik destanındaki bilgiye göre, Kırım hanlarından birinin üç oğlu ve bir de altından yapılmış beşiği varmış. Oğullarının üçü de han babalarından bu beşiği kendilerine verilmesini isteyince babaları, ‘Birbirinizle güreşin, hanginiz galip gelirse Altın Beşik’i ona vereceğim’ demiş. Üçkardeş, kıran kırana birbiriyle güreşmişler ve galip gelen Altın Beşik’i almış.” (Kahraman, 1989: 10-11).

Bu güreşte pehlivanlar soyunmazlar; yalnızca ceket ve ayakkabılarını çıkararak yünden yapılan “cün kurşav”ı omzuna atarak güreş alanına çıkar. Kuşağı her güreşçinin rakibi bağlar. Hakem kurulu saygı duyulan, sözüne güvenilen, haksızlık etmeyecek kimselerden seçilir (Kahraman, 1989: 11).

Adları okunarak er meydanına çıkan pehlivanlar birbirlerinin kuşaklarından tutarak rakibini şalka düşürmesi (iki omzunun yere değmesi) ile galibiyet almaktadır. Oyunlar ayakta uygulanır. Yerde güreşmek yasaktır. Rakibin ayaklarından tutmak ve iki eli birleştirmek yasaktır. Geleneksel güreşte, sayı ile yenik sayma yoktur. Fakat günümüzde aktif güreşen pehlivanı hakemler sayıyla da galip olarak belirleyebilir (Şahin, 2003: 35).

“Güreşler üç boyda yapılmaktadır.” (Güven, 1992: 14) “Güreşçiye ‘üç, dört, beş ve son’ denilen boylardan hangisinde güreşeceği sorulur.” (Kahraman, 1989: 11).

“Bazı önemli oyunlar şunlardır: Çaltayak, içten ırğaşık, tıştan ırğaşık, capalak, tizge alma, koyan koltuk, canbaş, ırgak, salma isimli oyunlar çok uygulanır.” (Kahraman, 1989: 12).

“Başpehlivanlık güreşi: Birinci boydan itibaren rakiplerini yenerek galip ilan edilen pehlivanlar, başpehlivanlık için güreşirler. Rakip veya rakiplerini yenerek, yenilmeyen güreşçi başpehlivan ilan edilir. Ayrıca başpehlivanlık için tahsis edilen ödül kendisine verilir. Millî adet ve ananelerimizin biri olan bu güreş, günümüzde yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.” (Güven, 1992: 14).

Kırım Türkleri, güreşten sonra verilen ödülleri “bahşiş” olarak adlandırılırlar. Düğünde yapılan güreşlerde ödülleri gelinin “çiyiz”inden ayrılan “keten, gömlek, şal, çevre, havlu, mendil, serbenti, çerik, yün çorap” gibi “akşey” denilen “tokuz” parçadan oluşan eşyalardır. Bu eşyalar “cülde” denilen sırığa bağlanarak asılır. Güreşi kazanan delikanlı hangi köyden ise o köyün halkı pehlivanlarıyla mutluluk duyarlar, güreş cüldesini arabalarının üzerine dikerek köylerine dönerler (Kahraman, 1989: 12-13).

Kuşak güreşinin bir başka örneğinin Özbekistan ve Özbeklerin bulunduğu diğer ülkeler de bir çocuk oyunu olarak Dervişoğlu şöyle aktarmıştır:

“Bu güreş düğünlerde, bayramlarda yapılır. Çocuklar meydanda toplanır içlerinden en büyük olan “anabaşı” olur. Anabaşının haricindeki diğr çocuklar geniş bir daire şeklinde otururlar. Oyun şu şekilde oynanır:

Anabaşı : “Kim Pehlivan?” diye çocuklara sorar. Bir çocuk: “Ben pehlivan” der.

Anabaşı : (Çocuğın elinden tutarak, diğr çocuklara) “Bu çocukla kim güreşir “ der.

Çocuklardan biri: “Ben greşirim” der.

Anabaşını o çocuğunda elinden tutarak adlarını söyler ve güreş yapacaklarını duyurur. Çocukların bellerine bel bağı (kuşak) sarılır. Çocuklar o bağların uçlarını ellerine dolayarak birbirlerini yıkmaya çalışır. Hangisi kaldırıp diğrini yere yatırırsa güreşi kazanmış olur.” (Dervişoğlu, 2012: 44-45).

2.6.3. Şalvar Güreşi

Şalvar güreşi, lkemizde Kahramanmaraş ilçe ve çevre köylerinde yapılan ve tarihi çok eski dönemlerdeki Türkmenlere dayanan bir güreş çeşididir. Eskiden bu güreş türü pırpıt ve ya kispet uzunluğundaki şalvarlarla yapılırken günümüzde geleneklerin zayıflamış olması sebebiyle kısa şalvarla yapılmaktadır (Güven, 1992: 14).

Orta Asya Türk toplulukları tarafından daha çok “şalbar” olarak adlandırılan bu özel giysi; diz-kapak style göbek arasında yn veya özellikle keçi kılından dokunarak yapılır (Doğn, 2010: 11).

Şalvar güreşinde bütün oyunlar ayakta icra edilir. Göbek veya dizler yere değince güreş tekrar ayakta başlar. Rakibi yenmek için yağı ve karakucak güreşte olduğı gibi, gbeğın gökyüzünü görmesidir. Aynı zamanda yenen pehlivan, yenilen rakibinin taraftarlarından en az iki kişiyle daha greşmeden şalvarını çıkartamaz. Kahramanmaraş bölgesinde “bayrak güreşi” adı verilen güreşlerde şalvarla yapılmaktadır (Güven, 1992: 14).

2018 yılında Kahramanmaraş’ta düzenlenen Şalvar Güreşi Dünya Şampiyonası’nda otuz iki ülkeden  yüz sporcu katılmıştır. Türk kökenli ülkeler başta olmak üzere Rusya, İran, Azerbaycan, Kırğızistan, Kazakistan, K.K.T.C, Adige, Yakutistan, Dağıstan, Karadağ, Belarus, Ukrayna, Kranodar, Bosna Hersek, Gürcistan, Kırım, Pakistan, Makedonya, Bulgaristan, Çeçenistan, İngşetya, İran Erbil, Moldova, Sırbistan, uvasıştan, Kransnodar, Özbekistan, Moğolistan ve Tacikistan’dan sporcular kıyasıya mücadele etmiştir⁶. Geleneksel güreşler arasında “şalvar güreşi” minder güreşine en fazla benzeyen güreştir.

⁶<http://turkgures.com/haber/salvar-guresi-dunya-sampiyonasi-kahramanmarasta-/979/> (erişim tarihi:13.05.2018).

2.6.4.Karakucak Güreşi

Karakucak güreşi, Türklerin hakiki güreşidir. Karakucak güreşi yüzyıllardır değişime uğramadan günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Karakucak kelimesi Kahraman’a göre “kara” ve “koçak” kelimelerinin halk ağzında “kara-kucak” biçimine dönüşmesinden kaynaklanmaktadır. Tüm lehçelerde hem “Kara” kelimesi hem de “kucak” kelimesi aynı anlama gelmektedir. “Kara” sözcüğü; yas, acı, kötü, cahil, bozuk düzen gibi anlamalara gelirken “kucak” kelimesi de vücudun boyun kısmından kucağa kadar olan kısım anlamına gelmektedir. “Koçak” sözcüğü ise Türk lehçelerinde anlam dışı olarak “yiğit, kahraman” anlamına gelmektedir. “Çinlilerin güreş sözcüğünü ‘toslaşma’ işaretiyle belirtmeleri ve Osmanlı minyatürcüleri tarafından yapılan minyatürlerde, pehlivan güreşiyle birlikte toslaşan koçların gösterilmiş olması nedeniyle, ‘Kara-kucak’ sözcüğünün kara-koçak sözcüğünden geldiği söylenebilir.” (Kahraman, 1989: 16-17).

Eski kaynaklarda geçen güreşle ilgili metinler bize öz güreşimizin asıl şeklinin “karakucak” olduğunu ispatlamaktadır. Bu kaynakların en önemlilerinden olan Dede Korkut’ta geçen “kam püre oğlu- Bamsı Beyrek boyunu beyan ider Hanım Hey” hikâyesinde kullanılan sözcükler, bugün karakucak güreşinin yapıldığı yörelerde kullanılan güreşe ait sözcüklerle aynıdır (Dervişoğlu 2012: 39).

“Kavraştılar iki pehlivan olup birbirine sarmaştılar. Beyrek götürür kızı yere urmak ister, kız götürür Beyrek’i yere urmak ister. Beyrek bunaldı aydur: bu kıza basılacak olur isem Kalın Oğuz içinde başuma kahınçı yüzüme tohinç iderler didi. Gayrete geldi, kavradı kızın bağdamasın aldı emçeğinden tutdı. Kız koçındı. Bu kez Beyrek kızın ince belin girdi, baladı arhası üzerine yire urdu..” Bu hikâyede geçen “kavraştılar, sarmaştılar, yire urmak, bunaldı, basılacak, kavradı, bağdamasın aldı, biline girdi” bugün bile kullanılan güreşe özgü sözcüklerdir.” (Kahraman, 1989: 16-18).

Düğünlerde sıkça yapılan karakucak güreşi, düğün sahibinin maddi durumuna göre yapılır. Eğer düğün sahibinin maddi imkânı büyük güreş düzenlemeye elverişliyse verilecek ödüllerde bu duruma paralel olarak daha kıymetli olur. Bu durum, güreşe daha geniş çevreden daha fazla güreşçinin katılması demektir.

“Güreş, gelin babasının evinden alınıp kocasının evine geldikten sonra yapılır. Bazı yerlerde kız babası isterse kızı evden ayrılmadan önce de güreş yaptırır. Gelinin kocası evine geldiği gün perşembedir. Genellikle gelin öğleden önce getirilir. Öğleden sonra da güreş ve diğer yarışmalar yapılır. Düğünü yapan zengin ise, cuma günü de güreş ve diğer eğlenceler devam eder. Güreş çimenlik bir düzlükte yapılır. Böyle bir yer yok ise harman yerinde olur. O köyün halkı ile yakın köylerden gelen seyirciler, kadınlar ayrı yerde, erkekler ve çocuklarda ayrı yerde olmak üzere güreş alanına toplanırlar. Davul-

zurna güreş havası almaya başlar. Güreşecek pehlivanlar yaşlarına ve boylarına göre soyunup ortaya çıkarlar.” (Kahraman, 1989: 16-19).

“Karakucak güreşte pehlivanlar, ayaklarına genelde siyah renkli pırpıt giyerler.” (şahin, 2003: 35; Güven, 1992: 12-13). Güreşçilerin giydikleri “pırpıt” genelde kıldan dokunarak ya da çadır bezi ve brandadan özel olarak yapılarak giyilir (Kahraman, 1989: 26).

Pehlivanlar yaş, boy, ustalık ve güçlerine göre “boy” denilen bölümlere ayrılırlar. Bu boylar şunlardır: “n ayak”, “ayak”, “orta” ve “baş”tır. Karakucakta deste boyu yerine sadece ayak boyu vardır. Güreşecek pehlivanlar çoksa her boy kendi içinde iki veya  kısıma bölünebilir. Karakucakta cazgırlığı, güreşten iyi anlayan, oyunların sonuçlarını önceden kestirebilen ve güreşçilerin özelliklerini bilen, dua okuma becerikliliği de bulunan “meydancı” adlı kişiler yapar. Kahraman aynı zamanda şu dipnotu da düşmüştür: “Kastamonu bölgesinde “meydancı”ya, “değneki” denilir. Herhalde elinde değnek-çubuk bulundurmasından ötürü olsa gerek” denilmektedir (Kahraman, 1989: 19-20).

“Karakucak güreşinde, güreşçiler davul-zurnanın ritmine uyarak “ırpınma-perdah” adında ritmik hareket yaparlar. “Perdaht” sözcüğü Farsça’dır. Türkçesi “ila, parlaklık ve temizleme” demektir. Yağlı güreşte bu hareketlere “peşrev” denir. z Türkçesi “ırpınma”dır. “ırpınmak”tan gelir. “Kilimi suda ırpınmak”, “kuşların kanat çırpınması” gibi. Sivas ve Adana bölgelerinde yapılan “ırpınama”lar Amasya yöresinde yapılandan daha çok hareketlidir. Buradaki ırpınmalar zıplayarak yapılır.” Karakucakta ırpınma bitmeden güreşe girilmesi ayıp olarak görülmektedir. Güreşe başlamak isteyen pehlivan sağ elini i dizine vurarak güreşe girmek istediğini söyler ve bu işareti alan rakibi “Haydaaa pehlivan, Haydaaa koum.” gibi rakibini övücü nara atarak birbirlerine yaklaşıp güreşirler. Karakucak güreşleri kıran kırana usulüyle yapılır. Güreş, yenişinceye kadar sürer eğer yenişemezlerse eş değiştirilebilir. Karakucak güreşinde parsa toplama uygulaması yoktur. En çok yenen güreşçi boy birincisi olur. Yenişten sonra rakipler birbirini kucaklar. Yenen güreşçinin dl boynuna asılırken yenilen güreşçiye de bahşiş verilerek gnl alınır. Yenilen güreşçi kendisini yenen pehlivandan ikinci defa güreşmek için söz isteyebilir ve söz verilmişse yapılan ilk müsabakada tekrar eşlenirler. Tekrar yenilirse üçüncü defa karşılaşabilir. Yine yenilirse bir daha greştirilmez. Bu nedenle pehlivanlar Allah’ın hakkı tr derler (Kahraman, 1989: 19-24).

Karakucakta uygulanan oyunlardan bazıları şunlardır:

- 1. Ayakta Yapılanlar:** Elense, elense-tırpan, boyunduruk, tek çapraz, çift çapraz, göğüs çaprazı, tekten kapma, paça kapma, dana-bağı, kol çalma, tekpaça-iç sarma, kol kapıp dış tırpan, kara-zelve...
- 2. Yerde yapılanlar:** Kemane, dış-kazık, iç-kazıkyarım (tek sarma) bütün (çift sarma) tek-kapan, çift kapan, oturak kündesi, diz kündesi, bel kündesi, çaplama, paça-kasnak, ter paça, kasnak kündesi, ters sarma, yerde kazkanadı, kepçe, bohçalama.

2.6.5. Yağlı Güreş

Üçüncü bölümde yağlı güreşi tüm yönleriyle inceleneceğinden bu bölümde sadece ismi anılmakla yetinilmiştir.

2.7. Osmanlı Devletinde Güreş

2.7.1. Huzur Güreşleri

Yiğitlik âşığı olan Türk milletinde, hükümdarlar her zaman spor yapan kişilere hayranlıkla bakmışlar ve yetenekli sporcuları himayelerine almışlardır.

Osmanlı Devletinde, padişahların huzurunda yapılan güreş, “huzur güreşi” olarak adlandırılmıştır. Osmanlı Devleti’nde huzur güreşlerinin ya da diğer adıyla Enderun güreşlerinin kendine özgü kuralları mevcuttur. Sultan II. Mahmud’a kadar değişiklik yapılmadan gelmiştir. Huzur güreşleri “biniş”lerde yapılmaktadır. “Biniş”, padişahın Enderun da ki kullarıyla mesire yerlerine gezmeye gitmesi anlamına gelmektedir. Selçuklularda olduğu gibi bu binişler haftanın pazartesi ve perşembe günü olurdu. Padişah bir gün önceden Silahdar Ağa’ya nereye, hangi bahçeye gitmek istediğini iletir. Silahdar Ağa’da gezmeye ne ile gidileceğini, koğuşlardan kimlerin gideceğini koğuş zabitlerine iletir. Enderun’daki ağalar önceden giderek hazırlıklarını tamamlarlar. Padişah atla gelecekse kasrın bahçe kapısı önünde, kayıkla gelecekse iskelede kartal kanadı biçiminde dizilerek beklerler (Kahraman,1995: 141).

Spor yarışmaları ve gösteriler öğlen namazı ve yemeğinden sonra yapılırdı. Padişah nasıl bir güreş istiyorsa isteğini Silahdar Ağa’ya söyler. O da güreşleri yönetecek olan duacıya iletir.

Kispetlerini giyerek yağlanan güreşçiler kıdem sırasına göre sahaya dizilip ellerini bağlarlar. Duacı kendisine söylenen şekilde güreşçileri eşleyerek yüzleri padişaha dönük olarak dualarını okumaya başlar. Duacı, padişah önünde okuduğu duanın kısa olmasına dikkat edilir.

Evliya Çelebi'nin Sultan IV. Murad'ın vezirleriyle g re irken okuduğu dua, en güzel örneklerinden biridir:

“Allah Allah,
Hoca-i  lem
Seyyid-i kâinat ve
Mu’ciz-i mevcudat,
P r kemal cemal,
Muhammed Mustafa’ya salâvat,
Eng r ’de Er yatar,
Rum’da Mehmed Buhari Sarı Saltuk,
Ton giyer, tuman  eker,
Pirimiz Hazret-i Mahmud pir yar veli aşkına,
Dest ber dest,
Kafa ber kafa,
Sine ber sine muhabbet,
Ali  ir-i yezddan-ı veli aşkına,
Allah onara.” (Kahraman ve Da lı, 2013: 134)

Huzur güreşlerinde padişahın müsaadesi olmadan davul ve zurna  alınmaz. Padi ahların bazısı davul-zurna, bazısı çift nekkare ile zurna, bazısı da sadece çift nekkare  aldırđı olmuştur (Kahraman,1995: 142).

Daha sonra güreşçiler “huzur pe revi” yaparak güreşe ba larlar. Suhteo lu ile  skender pehlivanın huzur g re inde karşı karşıya geldiklerinde,  skender pehlivanın yaptığı peşrev şöyle anlatılmaktadır:

“Bir ok gibi fırlayan  skender, yine çok güzel pe revlerine ba ladı. Sanki Allah güzel peşrev yapmanın bütün kabiliyetini esirgemedi bu adama vermiş gibiydi. Her kız, her kadın ve her at güzel yürür, yürür ama Dadalo lu’nun, Karacaoğlan’ın kanını kaynatan, i ini oynatan keklik seki li, cins Arap atının ve alnı sıra sıra altın dizili, beline kadar örgülü saçlı Türkmen kızının y r y  u başkadır. Pehlivanlarında peşrev yaparken yi idin kanını depre tirecek kadar ahenkli çırpınan şüphesiz ki yine başkadır.” (Kahraman, 82).

Pehlivanların gözüne ya  kaçarsa bunu ancak duacı silebilir. Aynı zamanda isteyen pehlivan m  k l bir durumda değilse ya lanmak isteyebilir. Padişah huzurunda g re mek kadar, güreş seyretmekte sıkıntılıdır. Çünkü g re en pehlivanlar co arsa nara atamaz, kızarsa ba ıramaz, yenerse istediği gibi sevinemez. Seyredenlerde destek verdikleri pehlivan, güzel bir oyun yapınca alkı layıp tepki veremezdi (Kahraman, 126).

Güreşlerde yeniş olmasına müsaade edilmişse her iki pehlivanda birbirini yenip ödül almak için var gücüyle güreşirler. Yeniş olmazsa padişah güreşi durdurup başka gösteri ve müsabaka düzenlenmesini isteyebilir. Pehlivanların hepsi meydandan çekilirken yenen ya da yenilen için padişah ödül uygun görmüşse Silahdar Ağa'ya bildirir. O da çantacıya emri ileterek bahşişleri veririr. Üstüfe denilen beş arşın uzunluğundaki ipekli kumaş pehlivanların boyunlarına asılır. Huzurda sadece Enderun pehlivanları güreştirilmez. Bazen vezirler, bazen de güreş tekkesinden gelen güreşçiler ya da İstanbul dışından gelen pehlivanlar güreşirdi (Kahraman,1995: 141-144).

2.7.2. Düğün Güreşleri

Bu bölümü, Antalya'da yapılan geleneksel güreşler kısmında detaylı bir şekilde inceleyeceğiz.

2.7.3. Tekkelerde Yapılan Güreşler

Tekke “tekye” kelimesi dayanma, dayanacak yer, mensuplarının ibadet yaptıkları yer anlamına gelmektedir. Dilimizde Farsçadan geçmiştir. Selçuklular zamanında müesseseseleşen tekke ve tarikatlar Osmanlılar zamanından tüm İslam bölgelerine ulaşmayı başarmıştır. Osmanlılarda tekke faaliyetleri toplumsal alanda içtimai, ekonomik, spor, askerî ve siyasi olarak Türk-İslam sentezini meydana getirmiştir (Bakırcı, 2013: 145-160).

Tekkeler genellikle bulunduğu yerin ya da bağlı olduğu tarikatın adıyla anılır. Tekkelerin kuruluş yönünden iyisine “hangah”, daha küçüğüne “tekke”, daha da küçüğüne “dergâh” veya “zaviye” denir.

Galata Kulesi Mevlevi Tekkesi
 Altımermer Doğanca Baba Zaviyesi
 Altınmermer Cündi Hürrem Zaviyesi
 İdris Köşkü Özbekler Tekkesi
 Üsküdar'da Hüdayi Aziz Mahmud Efendi Hangahı
 Beşiktaş'da Yahya Efendi Tekkesi
 Ok Meydanı Yakınında Piyale Paşa Tekkesi
 Ok Meydanı'nda Atıcılar Tekkesi
 Karaca Ahmed'de Miskinler Tekkesi
 Bursa Güreşçiler Tekkesi
 Edirne'de Şeyh Cemaleddin Güreşçiler Tekkesi
 Manisa Güreşçiler Tekkesi
 İstanbul'da Pehlivan Demir Güreşçiler Tekkesi

Hunlar ve Göktürklerde de bulunan dini temelli spor okulları, Selçuklu ve Osmanlı da “güreş tekkeleri” olarak varlığını sürdürmüştür. Selçukluların ilk güreşçi tekkesini Konya’da kurduğunu ve bazı kalıntıların günümüze kadar geldiğini yukarıdaki bölümde belirtmiştik⁷.

Bursa’nın fethinden sonra Orhan Bey’in Eşi Nilüfer Hatun, Hisar’ın Kaplıca Kapısına pehlivanlar için tekke yaptırmış ve giderlerini vakıf aracılığıyla karşılamıştır (Kahraman ve Dağlı, 2013: 11). Yapım yılı tam olarak belli olmayan bu tekke, aynı zamanda Osmanlılarda açılan ilk tekke olma özelliği taşımaktadır. Bu tekkenin açılması kuruluş dönemine denk gelmektedir. Fethedilen her yeni yerle birlikte ilk önce kadı, subaşı görevlendirilmiştir. Daha sonra cami, medrese, mescit, tekke, kervansaray gibi kültür binaları yapılarak yerli halk Türk-İslam medeniyetiyle tanıştırılmıştır (Kahraman, 1995: 189). Ayrıca yayılış döneminde her bölgeye spor tekkeleri kurularak güçlü gençler, pehlivan olarak yetiştirilmiş ve bölge halkı spora teşvik edilmiştir.

Tarikat tekkeleriyle hiçbir ilgisi bulunmazdı. Evliya Çelebi’nin de güreşçi tekkesinde devamlı kalan kişilere “derviş” demesinin sebebi, tarikat dervişleri gibi tekke de yatıp kalkıp, yiyip içmesinden dolayı benzetmesindendir. Aynı zamanda güreşçi tekke binası, tarikat binasıyla aynı mimari yapıya sahipti. Tarikat tekkesinden tek farkı yazın antrenman yapabilecekleri bir sahaya sahip olmalarıdır. Güreşçi tekkesini yönetecek kişilerde aranacak özellikler şunlardır: “Bu kişi güreşte başarılı olmuş, tekniğini iyi bilen, öğretmeye yetenekli, tecrübeli, otoriter, genel kültürü olan ve tekkenin gelir-gider hesabını bağlı bulunduğu makama verebilecek kadar okur-yazar olmalıydı ki “şeyh” denilmeğe layık olsun”. Güreşçi tekkeleri ilk kurulduğunda yalnızca şeyh, halife ve öğretici birkaç usta güreşçi bulunuyordu (Kahraman, 1995: 190).

Osmanlıların yaptığı ikinci güreşçi tekkesi, Edirne Tekkesidir. Edirne’nin fethinin hemen ardından Sultan I. Murad tarafından yaptırılmıştır. Masrafları devlet tarafından karşılanarak yapılmıştır. Evliya Çelebi tekkenin “Ali Paşa Çarşısı yakınında Balık Pazarı kapısının iç yüzünde” olduğunu belirtmiştir. Bu tekkenin ilk şeyhi Şeyh Cemaleddin Efendi’dir (Kahraman, 1995: 190). Bu tekke de hafta da iki defa güreş olurdu. Bu güreşler kışın tekke içerisinde bahar ve yaz aylarında ise Edirne’nin Namazgâh ovasında yapılırdı. Her hıdrellez de üç gün süren güreşler tertip edilirdi. Bu güreşlere de Türk dünyasından gelen pehlivanlar güreşirdi (Aras, 2015: 206).

⁷<http://pehlione.tumblr.com/post/145261666156/güreş-tekkeleri-hunlarda-ve-göktürklerde-olduğu> (erişim tarihi:13.05.2018).

Osmanlıların yaptırdığı üçüncü güreşçi tekkesi de “Pehlivan Şüca” tekkesidir. Fatih Sultan Mehmed zamanında yaptırılan bu tekkenin yeri, “Küçük Pazar’dan Unkapanı köprüsüne giden Atlama-taşı caddesi üzerine bulunmaktaydı”. Dördüncü olarak yapılan pehlivan tekkesi ise İstanbul’daki Pehlivan Demir Tekkesidir. Bu tekkenin de yeri su kemerlerinden Unkapanı köprüsüne inen bulvarın üzerinde sağ tarafta bulunan Şeb-Sefa Fatma Kadın Camisi’nin güney-batı yönüne açılan bahçe kapısının karşısında bulunmaktadır. Beşinci güreşçi tekkesi Manisa’da yapılmıştır. Bu tekke şer’i sicil defterine göre Kurşunlu Türbe’nin yakınındaki Müslüman mezarlığının köşesinde bulunuyormuş. Tekkenin şeyhlik makamına ise Pehlivan Taslık isimli birisi getirilmiştir (Kahraman, 1995: 190).

Birer güreş kulübü olan güreş tekkelerinde kayıt yapan kişilerden para alınmaz aksine tekkede şeyhler ve sporcular aylığa bağlanmıştır. Haftanın belli günleri yemek verilmiştir. Ayrıca usta güreşçiler tarafından, güreşçilerin yemek ve uyku programlarına dikkat edilmiştir. Ayrıca tekkelere bağlı imarethanelerde güreş için gelen seyirci ve yolcuların masrafları o bölgedeki devlet büyükleri tarafından karşılanmıştır. Eski bir gelenek olarak da her sınıfın bir piri olması gerekmektedir. Pehlivanların pîri Hz. Mahmud Velîdir. Evliya Çelebi, güreşçilerin pîri hakkında “...pîrleri Hz. Mahmud pîr-i yâr-i velidir. Hz. Hamza kemer bestesidir” demiştir (Kahraman ve Dağlı, 2013: 135).

Tekkelerde yapılan güreşlerde öncelikle duacı, güreşçilere adap hakkında öğüt verip şu duayı okur: “Allah, Allah hâce-i âlem seyyid-i kâinat, mucize-i mevcudat, pür kemâl vel cemâl Muhammed Mustafa’ya salâvat! Engürî’de er yatır, Rum’da Muhammed Buharî, Sarı Saltuk don giyer, tomak çeker, pirimiz Hz. Mahmud pîr-i yâr-ı velî aşkına Allah onara...” Bundan sonra duacı, pehlivanların sırtını sıvazlayıp er meydanına salardı. Yaşça küçük olan pehlivan büyüğünün elini öperdi, büyük olanda küçüğünün alnından öperdi. Sonra kafalarını tokuşturarak güreşe geçerlerdi. Güreşte genellikle boğma, karakuş oyunlarını tatbik etmek yasaktı. Çünkü karşısındaki düşmanı değil rakibidir (Ayağ, 1983: 156). Bu hareketler sadece savaşta yapıldı. Gelip gelen pehlivan alkışlanmaz, rakipler birbirine sarılıp öpüşerek ayrılırlardı.

2.7.4. Ramazan Güreşleri

Türkiye’de ilk ramazan güreşi 21 Şubat 1987’de Kara Ahmet’le Giuletti sirkinden İtalyan jimnastikçiyle yapıldı. Onar dakikalık iki devre olarak yapılan bu güreş berabere bitti. Yeniş olmadığı için güreş, çarşamba gününe ertelenmiştir. Dönemin Servet-i Fünun Dergisi muhabirine göre sirke insan çekmek için yapılan bir tatbikten ibarettir (Kahraman, 1995: 171). Bu dönemde yapılan güreşler için Sultan Abdülhamid’in özel izniyle yapılmıştır. Çünkü

bu tarihlerde, İstanbul içinde güreş yapılması yasaktır. Halkın yoğun ilgisiyle karşılaşan sirkler güreş müsabakası düzenlemeye devam etmişler, isterse Türk güreşçilerinde katılabileceğini duyurmuşlardır. 1 Şubat 1900’de ramazan bayramının birinci günü, Macar Baston ile Merdivenköylü Neşet Pehlivan’ın güreşeceği gazetelerle duyurulunca İstanbul halkı, erken saatlerde sirki doldurdu. O gece Neşet Pehlivan hastalanınca Macar Baston’un karşısına Kıyıcı Osman Pehlivan çıkmıştır. 1900’den 1908 yılına kadar Sultan Abdülhamid toplantıları yasaklamıştır. 1908 yılına kadar İstanbul’da Türk pehlivanları ramazan güreşi yapmamıştır. 23-24 Temmuz gecesi Sultan Abdülhamid, İkinci Meşrutiyet’i kabul edince ilk ramazan güreşi Yenibahçe’deki Nihal Bağı denen bahçede yapılmıştır. Meşrutiyetin ilanıyla oluşan hürriyet ve sevinçten faydalanmak isteyen organizatör ve gazino sahipleri yağlı güreş müsabakaları düzenlemişlerdir. Bunlardan bir tanesi de Hürriyet Bahçesi’nde düzenlenen müsabakadır. Buradaki güreşlerin hakemliğini eski güreşçi Suyolcu Mehmed Pehlivan ile Gümrükçü Cemal Pehlivan yapmıştır. O zamanlarda Derviş Vahdeti, meşrutiyet aleyhine “Volkan” isimli gazetede yayınlar yaparak İstanbul içindeki şeriat yanlısı askerleri kışkırtıyordu. 13 Nisan 1325’te İstanbul içindeki bu askerler Meclis-i Meb’usan’ı kuşatıp şeriat isteklerinin yerine getirilmesini istediler. İstanbul’daki bu olayları takip eden Hüseyin Hüsnü Paşa komutasındaki Selanik’te bulunan 3. Ordu duruma el koyarak gerici askerleri dağıttı. 27 Nisan Salı günü Şeyhülislam Mehmed Ziyaeddin Efendi’nin verdiği fetva ile Sultan Abdülhamid tahttan indirilip Selanik’e gönderildi. Yerine de Sultan Reşat tahta geçti. İstanbul’da sıkıyönetim ilan edilmesine rağmen halk sevinçle dışarıya çıkıp eğlence mekânlarına gitmeye başladılar. Haziran’dan itibaren de İstanbul’daki kır kahvelerinde yağlı güreş müsabakaları yapılmaya başlanmıştır. 1909 yılında ramazan ayının ilk günü, teravihten sonra ramazan güreşleri önceki senelere göre daha büyük ilgi görmeye başladı. Bu ilgide İstanbul’a başka bölgelerden, çok ünlü pehlivanların gelmesinin büyük payı vardır. Önceki ramazanlarda olduğu gibi eğlence merkezi “Direklerarası” olmuştur. Ünlü pehlivanların güreş yaptığı yerler genelde bu bölge olmuştur. Organizatörler gazetelere ilan vererek seyirci çekmeye çalışırlarmış (Kahraman, 1995: 173-183).

1909’da Ramazan ayında yağlı güreş müsabakalarının olduğu mekânlar ve güreşen pehlivanların bazıları şunlardır:

“1-Şehzadebaşı’ndaki Saraçhane caddesinde bulunan İbrahim Paşa hamamının karşısında güreş yerinde: Kızılcıklı Mahmud, Ali Ahmed, Maksud, Karpuz Ahmed, Silistreli Salih...

2-Çemberlitaş civarında eski Gedik Paşa Tiyatrosu’nun yerinde: Madralı Ahmed, ustası Söğütlülü Molla İbrahim, Şumnulu Helvacı Halil...

3-Direklerarasında Feyziye kıraathanesinin karşısında Hürriyet Bahçesi'nde: Şumnulu Kara Osman, Sarı Hasan, Çorlulu Kara Mustafa, Kara Emin, Babanakkaşlı Eyub, Karpuz Ahmed, Çerkes Kâmil, Pomak Kerim,,,

4-Kasım Paşa'da Merkez karşısında: Ali Ahmed, Kara Mustafa, Maksud, Koç Mehmed, Paçacı İsmail, Sebeblili Hüseyin, Mavnacı Mehmed..."

Yabancı güreşçilerin katıldığı son ramazan güreşi 1912 yılının ramazanıdır. İtalyanların Trablusgarp'ı işgal etmesi ve Sait Paşa hükümetinin devrilmesi gibi siyasi çalkantılar, depremler ve savaşların gölgesinde son ramazan güreşleri yapılmıştır (Kahraman, 1995: 174-183).

2.7.5. Panayır Güreşleri

Rumca kökenli olan “panayır” kelimesi, “Kamus-ı Türkî”de “senede bir veya iki defa yapılan belirli bir yerde kurup birkaç gün devam eden büyük pazar” anlamına gelmektedir. Rumlar, sadece alışveriş yeri olarak düşünmüş olsa da Türkler güreş ve diğer spor organizasyonlarını da panayırın içine katarak sportif bir yanı olmasını sağlamışlardır (Kahraman, 1989: 160).

Günümüzde panayır güreşlerinin yerini; alışveriş, konser etkinlikleri, yağlı güreşlerin olduğu daha kapsamlı olan ve birkaç gün süren festivallere bırakmıştır.

İlk Osmanlı tarihçilerinin panayır güreşlerinden hiç bahsetmemesi, Osmanlıların bu kültürü Bizanslılardan aldığını düşündürmektedir. Hatta 1288'de Eskişehir Ilıca'da açılan ilk pazar bu kültür esinlenmesinin ilk halkası olduğu bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin sınırları genişleyip Rum halkıyla daha sıkı ilişkiler kurulmaya başlamıştır. Türk gazileri, Rum kızlarıyla evlenerek akrabalık bağları da kurmaya başlaması o güne kadar Türklerin bilmediği birçok eşya, gelenek ve yiyeceğin Türk kültür ve diline yansısıyla sonuçlanmıştır. Kültür etkileşimi sonucu Türkler Bursa'da yaptıkları “Beğ Sarayı” ile “yurttan konağa, konaktan da saraya” geçmiş oldular (Kahraman, 1989: 160). Rumeli'nin fethedilmesi ve iskân politikaları sonucu, Yörüklerin etkisiyle Türk usulü yağlı güreşlerin panayırlarda daha fazla yer almasına neden olmuştur.

19. yüzyılın ikinci yarısında güreş yapılan bazı panayırların isimleri şunlardır:

Tablo 2.1 Güreş Yapılan Panayır İsimleri ve Tarihi

Lüleburgaz	16 Mart	8 Gün
Çorlu	13 Nisan	10 Gün
Kırkpınar	2 Mayıs	4 Gün

Tikoş	5 Mayıs	3 Gün
Manastır	5 Mayıs	3 Gün
Cesir Ergene	11 Mayıs	4 Gün
Piriştine	13 Mayıs	15Gün
Manyas	4 Haziran	5Gün
Manyas	21 Haziran	5Gün
Ohri	4 Temmuz	2Gün
Ankara Kışla-ıçı	22 Ağustos	15Gün
Keşan	26 Ağustos	8Gün
Tekirdağı	27 Ağustos	8Gün
Bursa Atıcılar	13 Eylül	15Gün
Amasya	27 Ekim	15Gün
Adana-Kumluk	27 Ekim	10Gün
Zile Yapraklı	13 Kasım	15Gün

Yukarıdaki örnek tablodan da anlaşılacağı üzere panayır etkinlikleri daha çok bahar ve yaz aylarında ya da hasat öncesi veya sonrasına denk getirilerek düzenlenmiştir. “Romalılar işgal ettikleri yerlerde ticareti geliştirmek için ya da siyasal düşüncelerini yaymak için panayırlar kurmuşlardır.” (Dervişoğlu, 2012: 114).

Günümüzde de olduğu gibi o dönemde de her panayır güreşi aynı derecede öneme sahip değildir. Edirne ile Ortaköy arasında kalan Kırkpınar Panayırında başpehlivan olan güreşçi, gelecek seneye kadar Türkiye’nin başpehlivanı unvanını taşımaktadır. Panayırlar aynı zamanda güreşçinin kendini kanıtlaması için büyük bir fırsattır. Halkın gözünde ustalıkta pehlivanlıkla ölçülür. Güçlü, kuvvetli olup iyi güreşemeyen güreşçi için “pehlivanlığı az” denilir.

Geçmişte panayırlar, şehrin veya köyün ileri gelen zengin kişilerinin himayesinde kurulup yine onlar tarafından düzen ve asayışı sağlanmıştır. Günümüzde ise belediyelerin kurulmasıyla panayır etkinlikleri belediyelerin himayesine girmiş ve belediyelerin öncülüğünde yapılmaya devam edilmektedir.

Panayırların hangi tarihte, nerede yapılacağı, kaç gün süreceği, güreşlerin ve diğer etkinliklerin ne zaman yapılacağı belediyelerin belirlediği programlarda belli olduğu için güreşçiler, kendilerini o katılacakları etkinliğe göre ayarlayabilmektedirler.

Sultan Abdülhamit döneminde, İstanbul’da panayır güreşleri için önceden izin alındığı belgelerle sabittir. Çorlu’da 13 Ağustos 1906 yılında, yapılacak olan panayırın duyurusu bir gün önce Tercüman-ı Hakikat gazetesinde haber olarak verilmiş ve alınan izinden bahsedilmiştir:

“Çorlu’da at yarışları ve güreş hasılatı Çorlu’daki İslam okullarına verilmek üzere düzenlenmesine müsaade buyuran at yarışları ve pehlivan güreşlerinin yarınki salı günü (25 Eylül) yapılacağı haber alınmıştır.”(Kahraman, 1989: 163).

Başka bir örnekte 1912 yılında Çardak’ta yapılan panayır güreşidir:

“Çardak Belediye başkanlığından Kal’a-i sultaniye (Çanakkale) sancağı dahilinde Lapseki kazasına tabi’ deniz kenarında Gelibolu karşısında bulunan Çardak kasabasında bu sene ikinci defa olarak panayır yapılacaktır. Bu panayır (23 Nisan) günü başlayıp üç gün hayvan, dört gün her çeşit eşya ve ürün satışı yapılacak şekilde düzenlenmiştir... Geliri Osmanlı donanması yararına ve kasabada inşa olunan kabristan duvarlarının yapımı ile kasabamızda yapılacak telgraf hattının giderlerinde sarf edilmek üzere İstanbul’dan getirtilerek Abdürrezzak Efendi tiyatro kumpanyasından on beş kişilik bir hey’et yedi gün yedi gece tiyatro oynayacaktır. Nisan ayının 30ncu Pazar ertesi günü (13 Mayıs 1912 Pazartesi) dahi pehlivan güreşi başlayacaktır. Yapılacak güreşlere Mihaliç kazasından Araboğlu İbrahim, Halil ve Hasan, Tekfurdağlı (Tekirdağlı) Sarı Hüseyin, Edirneli Kara Emin, Şumnulu Mestan, Bandırma kazasından Çerkes Kâmil ve Muharrem ve Paçacı İsmail, Sebeblili Hüseyin, İzmitli Aşır, Asitaneli,(İstanbul) Mevlüd ve Arab Niyazi pehlivanlar iştirak edeceklerinden baş’a on lira, büyük-ortaya yedi lira, küçük-ortaya üç lira (Osmanlı altını) ödül olarak verilecektir. Ayak pehlivanlarına koyun, çuha, şal, basma vesaire verilerek memnun edileceğinden bunlardan başka gelecek pehlivanlar dahi memnuniyetle kabul olunub güreşlere katılabilecekleri ve gelecek seyircilerin ve tüccarların her türlü istirahatleri temin edilecektir.” (Kahraman, 1989: 164).

Panayır güreşleri, kendine özel yöneticiler veya belediye tarafından organize edilmiş ve günümüze kadar bu şekilde devam etmiştir. Hiçbir padişah bu kuralı değiştirmemiş aksine bu geleneğin korunması için yardımcı olmuşlardır (Kahraman, 1989: 164).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA İLİ ÖRNEĞİNDE YAĞLI GÜREŞ

3.1. Antalya'nın Tarihine Kısa Bir Bakış

Türkiye'nin güneyinde, Akdeniz Bölgesi'nde yer alan Antalya ilinin, doğusunda Karaman, Mersin; kuzeyinde Burdur, Isparta, Konya; batısında Muğla illeri vardır. Güneyi, Akdeniz ile çevrelenmiştir. Kıyılarının uzunluğu 630 km'yi bulan Antalya, tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin denize açılan kapısı olmuştur⁸.

M.Ö altı bin yılına kadar yerleşim yeri olduğu bilinen Antalya, antik çağda “Pamfilya”, “Lisya” ve kısmen “Psidya” olarak adlandırılan bölgelerin kesiştiği yerde bulunmaktadır. Bu bölge, Hitit, Pamphylia, Lykia, Kilikya gibi kent devletlerinin ve Pers, Büyük İskender ile onun devamı sayılan Antigonos, Ptolemais, Selevkos, Bergama Krallığı'nın idaresine girmiştir.

Antalya, adını şehri kuran Bergama kralı II. Attalos'tan almıştır. Roma hâkimiyetine giren Attelia şehri, en parlak dönemini bu dönemde yaşamış ve gelişip zenginleşmiştir (Sarı, 2010: 7). Bölge aynı zamanda Roma devletinin asayişini bozacak kadar güçlü korsanlık faaliyetlerinin de merkezi olmuştur.

Pamfilya bölgesi, 1207'de Selçuklular tarafından Türk topraklarına katıldı. Anadolu Beylikleri döneminde Hamitoğulları'nın egemenliğine girdi. Hamitoğulları Beyliği'nden de Yıldırım Beyazıt zamanında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Önemli bir yerleşim yeri olarak da günümüze kadar gelmiştir.

3.2. Geçmişten Günümüze Yağlı Güreşin Tarihi

Türklerin yüzyıllardır yaptığı ve günümüzde hâlen yoğun ilgi gösterdikleri geleneksel sporlardan biri de yağlı güreştir.

Karakucak güreşinden sonra, yağlı güreşin çıkmasının başlıca nedenlerinden biri de Türklerin güreş sporuna verdiği değerdir. Karakucak güreşinde kuvvetli pehlivanlar rakiplerini kısa sürede yenip güreşin bitmesine sebep olmaktadır. Bu seyirciler açısından da istedikleri doyuma ulaşmalarını sağlamamaktadır. Fakat yağlı güreşte pehlivanın kol gücünün yanında zekâsının, ince oyunlarının varlığı seyircilere büyük keyif vermekteydi. Yağlı güreşte

⁸ <http://www.antalya.gov.tr/antalya-tarihi> (erişim tarihi:13.05.2018).

hem ödüllerin iyi olması hem de seyircisinin çok olması yağlı güreşle uğraşan sporcuların sayısının artmasında önemli bir etken olmuştur (Güven, 1992: 15).

Yağlı güreş, ağırlıklı olarak Rumeli, Deliorman, Trakya, Batı Ege ve Karadeniz’de yapılmaktadır. Bundan dolayı çoğu yazar bu güreş türünün bize Yunan ve Bizans kültüründen geçtiğini ifade etmektedir (Kahraman, 1989: 69).

Eski Yunanistan’da “Olemp” adına yapılan gösteri ve müsabakalarda güreş de bulunmaktaydı. Ancak bu güreş müsabakaları, “grekoromen, serbest ve pankras” olmak üzere üç stilde yapılmaktaydı. Homeros’a göre güreşecek olanlar vücutlarını yağ ve kumla ovalayıp sadece edep yerlerini örterlerdi. Türklerde ise güreşte, diz kapağından göbeğin hemen altına kadar teşhir etmek uygun görülmezdi (Ayağ, 1983: 83).

Giyilen kıyafet yönünden birbirinden farklı olan iki kültür arasındaki güreş stillerini; yapılışı, kuralları, verilen ödüller ve yapıldığı yer şeklinde incelediğimizde de farklı olduklarını görebilmekteyiz.

Eski Yunanlıların tapınak ve Tanrıları için yaptıkları güreş, iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Pentatlon denilen güreş türünde yenme-yenilme güreşçinin rakibini üç kere yere vurularak ya da diz çöktürerek yapılanıdır. Diğerisi ise “Pancratium volutatorium” denilen güreştir. Burada da amaç rakibini pes ettirinceye kadar mücadele edilen güreştir. Bu tür güreşte rakibini pes ettirmek için kol, bacak bükme, rakibine acı verecek bütün hareketler serbesttir. Yarışacak güreşçiler, vücutlarına masaj yaptırdıktan sonra vücutlarına çok ince kum ve zeytinyağı sürüp çıplak güreşirlerdi. Kadın ve kızlarında bu müsabakaları izlemesi yasaktı. Güreşçilere eşya cinsinden ödüller verilir ve çelenk şeklinde boyunlarına asılmaktaydı (Kahraman, 1989: 70-71). Eski Yunanlılarda güreş antrenman ve müsabaka yeri olarak da ince temiz kumdan yapılmış bir alan kullanılmaktaydı (Ayağ, 1983: 83).

Türklerin Anadolu’ya yerleştikten sonra yağlı güreşin yalnız Rumeli ve İstanbul çevresinde ortaya çıkması, çok önceden Anadolu’ya yerleşen Türklerin Yunan güreşinden etkilendiğini de göstermektedir. M.Ö. 393 senesinde olimpiyat oyunları terkedilmiş ama tiyatro, hipodrom ve panayırarda Yunan ve Roma usulü güreşler yapılmaya devam edilmiştir. Türklerin Yunan ve Roma usulü yağlanma şeklini görerek karakucağa uygulanması bu dönemlerde olmuştur. Türk güreşinin de panayırarda yapılmaya başlanmasıyla Yunan ve Rum buluşu olan panayırlar, eğlence ve spor gösterilerinin yapıldığı önemli bir etkinliğe dönüşmüştür. Türk güreşinin de panayırarda yapılmaya başlanması Peçenek Türklerinin Rumeli’ye yerleşmesiyle olmuştur. Orta Asya’dan gelen Türkler ilk olarak “İdil “ ve “Yayık” ortasına oturan Peçenek Türkleri, Hazerler ve Guzlar’ın toplu saldırıları karşısında batıya göç ederek “Don” nehrinden “Tuna” ya kadar olan bölgeye yerleşmişlerdir. Bizanslılarla sürekli

savaşlar yapan Peçenekler, “Turak”ın komutasında Tuna’yı geçip Bizanslılara saldırdılar ve yenildiler. Esir düşen 140 Peçenek Türkü Bizans’a götürülüp Hristiyan olmaya zorlandılar. M.S. 1048 yılında Peçenek Türkleri “Niş”, “Sofya” arasındaki ovalara iskân ettirildiler. Bir sene sonra tekrar bir araya gelen Peçenekler yeniden Bizans’a saldırarak mağlup ettiler. Tarihe “Preslav” adını alarak geçen bu savaşın sonucunda Bizanslılar haraç vermeyi ve otuz yıllık sulh yapmayı kabul etmişlerdir. 1053’te yapılan “Lebuniun” da yapılan savaşta Peçenekler bu kez Bizanslılara yenilmiş ve bir daha toplanamayacak şekilde Rumeli ve Tuna boylarına yerleşmişlerdir. Bizans’ta “Aleksi Kommenos” tahta çıktığında Peçenek Türklerinin asıl güçleri “Tuna” boyundaki “Yüztepe” denilen bir yerde bulunuyordu. Bu bölge aynı zamanda büyük Türk güreşçileri yetiştiren ve çıkaran “Deli Orman”dır. Koca Yusuf, Filiz Nurullah, Kara Osman, Kara Ahmet gibi birçok yiğit bu bölgeden çıkmıştır (Kahraman, 1989: 71-72).

Peçenek Türkleriyle güreşlerin, panayırarda yapılmaya başlandığını yukarıdaki kısımda belirtmiştik. Bu uygulama Oğuz Türkmenlerinin batıya gelişiyle bambaşka bir hal almıştır. Rum-Yunan panayırını kendi Oğuz töresine göre düzenlemişler ve tarihi Kırkpınar Panayırı ortaya çıkmıştır (Ayağ, 1983: 72).

Kırkpınar panayırında güreş yaptıran kişi “Sarı Saltuk”tur. Sarı Saltuk 1264 yılında Anadolu’dan Rumeli’ye geçen bir alperendir. Baba İlyas Horasanî’nin halifelerinden olan Sarı Saltuk on üçüncü yüzyılın son yarısında, Horasan’dan Anadolu’ya gelip yerleşmiştir. Rumeli Türklerinin millî ve dinî kültürlerinin gelişmesinde büyük katkısı olmuştur. Selçuklular, 1243 yılında Köse Dağı Savaşı’nda Moğollara yenilmişler ve yenildikten sonra Anadolu Moğol istilasına uğramıştır. Daha önce Moğol zulmünden kaçan Türkler iyice tedirgin olmuşlardır. Gıyaseddin Keyhüsrev 1245 yılında ölünce çocukları İzzeddin, Rükneddin ve Alaeddin arasında anlaşmazlık başlamıştır. Türkmenlerin bir kısmı İzzeddin’i bir kısmı da Rükneddin tarafını tutmuşlardır. Kısa bir süre bu iki kardeş Anadolu’yu bölüşerek sultanlık etmişlerdir. Rükneddin Kılınçaslan tek başına Selçuklu Sultanı olunca İzzeddin tarafını tutan emir ve halka zulmetti. 1259 yılında onun yerine geçen oğlu İzzeddin taraftarlarını katletmeye başlaması üzerine bir kısım emirler Anadolu’dan Mısır’a kaçtılar. Amasya yöresindeki Türkmenlerde Sultan İzzeddin’in peşinden “Sarı Saltuk”a bağlı olarak Rumeli’ye geçtiler. Seyyid lokman Sarı Saltuk’un Rumeli’ye geçiş tarihini şöyle söylüyor:

“Sarı Saltuk uburu Rumeli’ne

Altı yüz altmış iki idi heman

Hep Oğuzname’yi tebebbu edüb

Yazdı icmal ile Seyyud Lokman.” (Kahraman, 1989: 82).

Sarı Saltuk Rumeli'ye geçtiğinde ilk olarak Bulgarların elinden Edirne'yi alarak oraya yerleşti. Bu hadiseyi, Fatih Sultan Mehmed'in ünlü doktoru Beşir-i Tıbbî şöyle anlatıyor:

“Seyyid Saltuk Sultan, bu şehir-i Edirne- kefereden alup feth ettikten sonra kırk yıl miktarı darü'l hilâfe olup vefatlarından sonra üzerine küffar-ı hâksar düşüb galebe edüb ehl-i islâm elinden almışlardı. Sonra, Gazi Ömer Beyhuruç edüb Edirne şehrini feth edüb onlar dahi nice zamanhükm ve zabt eylemişlerdi. Sonra tekrar küffar galebe edüb almışlardır. Üçüncü defa padişah-ı islâm askeri zafer-i fercan ile Sultan Murat Han Gazi feth edüb dar al hilâfeleri ve silsilerinin mekarr-ı izzetleri olmuştur. Rivayet olunur ki, hazerat-ı şerif Saltuk Saultah Hazretleri Edirne şehrini feth edüb kırk yıl miktarı dar al islâm olduğu tarih kitaplarında mesturdur.” (Ayağ, 1983: 74).

Mihail Paleoloğ, Bizans'ı kuşatıp İstanbul'u Latinlerden aldığı anda, Sarı Saltuk'ta Bulgarların iç savaşla uğraşmasını fırsat bilerek Edirne'yi aldı. 40 sene Edirne'de kalan Sarı Saltuk, Latinlerin İstanbul'dan çıkarılması sırasında Sarı Saltuk Edirne'den ayrılıp yanındaki bir kısım Türklerle Dobruca'ya gelmiştir. Sarı Saltuk Dobruca'da vefat etti ve Baba Dağı denen kasabaya defnedilmiştir.

Evliya Çelebi Sarı Saltuk'un mezarını şu şekilde anlatmıştır:

“Saltuk Bay, burada medfun olmağla şehre Baba Dağı demişlerdir. Evvelleri ağaçlık ve sazlık bir yer imiş. Beyazıd-ı Veli Saltuk Bay'ı düşünde görüb bu şehri onlara vakf eylemiştir. Bu şehirde fatihi Yıldırım Han olub, sora Beyazıd-ı velî'dir...” (Kahraman ve Dağlı, 2013: 256-266)

İbn-i Batuta da Sarı Saltuk için şu bilgiyi vermiştir:

“..Sonra (Baba Saltuk) adıyla tanınan bir kente ulaştık. Türklerce “Baba” Berberiler'deki anlam gibi kullanılır. Yalnız Türkler “ba” harfini daha kalın söylerler. Saltuk'un evliya olduğu söylenir ise de, hakkındaki söylentiler Tanrının buyruğuna aykırı gibi görünür. Baba Saltuk, Türk kentlerinin sonuncusudur. Bundan sonra Rum ülkesinin başladığı yer arasında on sekiz günlük uzaklık vardır..” (Çevik, 2015: 259-260).

Yukarıdaki kısımda belirttiğimiz şekilde Kırkpınar Panayırının Sarı Saltuk'la başladığını söylersek günümüze kadar 656 kez yapılmış olması bize bu organizasyonun kesintiye uğradığını göstermektedir. Ayağ yapılamayan Kırkpınar güreşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

1-Sarı Saltuk'un Edirne'yi terk edişinden sonra (1304) Osmanlılar tekrar alıncaya kadar(Nisan 1360) geçen 56 sene şüphesiz ki Kırkpınar'da Türk güreşi yapılamamıştır⁹.

2-1877-1878 Türk Rus savaşı nedeniyle (1878, 1879, 1880 ve 1881) senelerinde Kırkpınar Panayırı ve güreşleri yapılamamıştır.

3-1912-1913 Balkan Savaşı'nda Edirne (26 Mart 1913-10 Temmuz 1913) arası Bulgarların işgalinde kaldığı için (1913) yılı güreşleri de yapılamadı.

4-Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) nedeniyle dört sene yapılamadığı gibi, savaştan sonra Trakya Yunan işgalinde kaldığından (1912, 1920, 1921, 1922) yıllarında da Kırkpınar güreşleri yine yapılamadı.

5-Türk Ordusu (25 Kasım 1922) tarihinde Edirne'yi işgalden kurtardıktan sonra, 1923 panayırı da yapılamadı. Ancak, Cumhuriyet döneminde ilk Kırkpınar güreşleri diyebileceğimiz panayırısız Kırkpınar güreşleri, Edirne millî Eğitim Müdürü olup aynı zamanda Türk Ocağı başkanlığını da yapmakta olan İsmail Habip Sevük öncülüğü ile (30 Mayıs 1924) Cuma günü Sarayıçi'nde yapıldı (Ayağ, 1983: 76).

Kırkpınar Güreşleriyle ilgili halk arasında birçok söylence de dolaşmaktadır. Bunlardan biriside şudur:

“Orhan Gazi'nin Rumeli'yi ele geçirmek amacıyla düzenlediği seferler sırasında, kardeşi Süleyman Paşa 40 askerle Domuzhisarı üstünde yürür. Salla, karşı kıyıya geçerler. Domuzhisarı'nı ele geçirirler. Öbür hisarların da ele geçirilmesinden sonra, 40 kişilik öncü birlik geri döner. İşte bu sefer sırasında gruptaki askerler, mola verdikleri her yerde güreşe tutuşurlarmış, bu birlikten iki yiğidin tutuştukları güreşte ise bir türlü kazanan olmazmış. Önce Yunanistan sınırlar içindeki Samona'da güreşe tutuşmuşlar, günlerce süren güreşte yenilememişler. Daha sonra, Hidrellez gününde, Ahırköy çayırında (bazılarına göre Edirne'ye 17 km. ötede Ortaköy Şosesi üzerlerinde), aynı çift yeniden güreşe tutuşmuş. Sabahtan gece yarısına değin süren güreşte, ikisi de solukları kesilip çayıra yığılıp kalmış, vefat etmişler. Arkadaşları da onları bir incir ağacı altına gömmüş.

Yıllar sonra çıktıkları bir başka seferde arkadaşlarının mezarı başına gelen savaşçılar, burada akan gümrük bir pınar görürler. Halk orada yatanların "Kırklardan" (ermiş) olduğuna inanır. Yöreyi Kırkpınar diye adlandırır. Bir söylenceye göre de, oraya ayak basanlar 40 kişi olduklarından adı Kırkpınar kalmıştır. Sonraki yıllarda aynı yerde ölen kişilerin anısına güreş tutulmaya başlanmıştır. Zamanla gelenekselleşmiş ve Kırkpınar Yağlı güreşlerine dönüşmüştür.

Bir başka Kırkpınar değerlendirmesi de; bu güreşlerin, Türkler Edirne'yi almadan yüz yıl önce Rumeli'ye geçen Sarı Saltuk tarafından oralara taşındığı ve Türklerin sonradan Sultan I. Murat döneminde bu güreşlere sahip çıktığı yönündedir¹⁰.”

⁹ Edirne'nin Osmanlılar tarafından alınışı tarihini tarihçiler değişik şekilde bildiriyor. Enverî, (h.760-m.1359), Âşık Paşa(h.761-m.1360) baharında Meriç nehrinin taşkın olduğu zaman alındığını bildiriyor.

¹⁰<http://edirnevdb.gov.tr/kultur/kirkpinar.html> (erişim tarihi:13.05.2018).

Kırkpınar'ın dışında günümüzde hâlâ devam eden bir başka güreş organizasyonu da Antalya Elmalı Yeşilyayla Güreşleri'dir. 666 yıldan beri yapılmakta olan bu güreş organizasyonu Elmalı ilçesine yerleşen Sipahioğulları ve Subaşı beylikleri arasında başlamıştır. Bu güreş müsabakasına 76 köyden gelen beylik taraftarları önce at koşuları ve cirit oyunlarına başlarlar, sonra da güreşle bitirirlerdi. Bu güreşlerde kazanan taraf kaybeden taraftan bir köy alırdı. Güllük Kalesi'nde yedi ay kuşatma altında bulunan Sipahioğulları kaleyi 16 kişi kalıncaya kadar Tekelioğulları'na bırakmamışlardır. Her yıl eylül ayının ilk haftası başlayan güreşler üç gün sürmektedir. Geçmiş Kırkpınar'dan eskiye dayanan bu güreş organizasyonu Türklerin güreşe verdiği önemi göstermektedir (Güven, 1992: 17).

3.3. Antalya'da Yağlı Güreş

Binlerce yıllık kadim bir tarihe sahip olan Antalya şehri, her alanda olduğu gibi ata sporu olan yağlı güreşte de adından sıkça söz ettirmektedir. Antalya'nın güreş kültürü binlerce yıllık bir tarihe sahiptir. Isinda, Ksanthos, Aspendos ve Patara antik kentlerinde yapılan kazılar ve elde edilen bulgular, bize güreşin bu coğrafya da binlerce yıllık geçmişe sahip olduğunu kanıtlamaktadır. Havva Işkan Işık, yapmış olduğu kazıların sonucunda ortaya çıkan bulguların güreşle ilgili olan ilişkilerini şöyle açıklamıştır:

“Kaş ilçe merkezine sadece 13 kilometre uzaklıktaki Belenli yakınlarında konumlanan antik Isinda kentinde ele geçen mezar kabartmalarında, bir bey kendisini güreş yaparken resmettirmiştir.” “Ksanthos'un en büyük beylerinden Kherei'e ait M.Ö. 400 tarihli ünlü yazıtlı dikmede ise, beyin bizzat kendisi, güreş sporunda o dönemdeki erişkin Likyalı erkeklerin hepsinden daha üstün olduğunu yazdırmıştır. M.Ö. 4'üncü Yüzyıl'ın ilk yarısına ait sikkeler, bugün Serik'te böylesine yaygın olan güreşin kökenleri hakkında bilgi verir.” “Bugün Antalya Müzesi'nde sergilen Roma Çağı'na tarihli ünlü şampiyon lahdi de büyük olasılıkla bir güreşçiye ait. Theronides adını taşıyan bu büyük sporcu, döneminin en büyük yedi müsabakasında şampiyon olmuş ve kazandığı kupaları da mezarının üstüne resmettirmiştir¹¹.”

Son yıllarda sportif olarak Antalya'nın güreşteki başarısı göze çarpmaktadır. Antalyalı sporcular Kırkpınar'da son dokuz yılda, yedi kez başpehlivanlığı almayı başarmıştır. Aynı zamanda 2017 Kırkpınar Yağlı Güreş'lerine katılan 2199 sporcu içinde derece alan elli altı

¹¹<https://www.haberler.com/antalya-gureste-antik-cagdan-bu-yana-sampiyon-9844151-haberi/> (erişim tarihi:13.05.2018).

kişiden, yirmisi Antalyalı sporculardır¹². Günümüzde 666 yıllık bir güreş organizasyonu olan ve hâlâ “Türklerin ilk er meydanı” şeklinde takdim edilen Elmalı Yeşilyayla Güreşleri, Kırkpınar Güreşleri kadar eski bir tarihe ve büyüklüğe sahiptir.

Spor konusunda köklü bir geçmişe sahip olan bir şehrin günümüzde de sportif anlamda bu kadar başarılı sporcular yetiştirmesi bizleri şaşırtmamalıdır. Elmalı Belediye Başkanı Ümit Öztekin, Antalyalı sporcuların başarılı olmasını şu nedenlere bağlıyor:

“Antalya'da yağlı güreş daha çok sevilir. Çünkü Antalya'da Türkmen Yörük geleneğimiz vardır. Ata sporuna en çok sahip çıkanlar Yörüklerdir. Dolayısıyla Antalya özellikle son yıllarda 20-30 yıldan beri Türkiye'de çok önemli bir noktaya gelmiştir. Hâlâ Türkiye'de şu anda profesyonel güreşçilerin belki de üçte biri Antalyalıdır. Baktığımız zaman Kırkpınar'da, Elmalı'da başpehlivanların yarısından çoğu Antalyalıdır. Ödüllerin listesine baktığın zaman en yukarda ve en küçük boyda bile hâlâ Antalyalı vardır¹³.”

Antalya sadece sporcu açısından değil seyirci açısından da diğer bölge ve şehirlerden ayrılmaktadır. Antalyalılar güreşe büyük önem vermektedir. Ahmet Selbest bu ilgiyi şöyle anlatmaktadır:

“Antalya halkı, güreşe gönül vermiştir. Antalyalılar güreşi daha iyi bilir. İki rakip sahaya çıktığı zaman maçın nasıl geçeceğini, iddialı olup olmayacağını iyi bilip ona göre takip eder. Hangi pehlivanın daha üstün olacağını ve galip gelebileceğini daha iyi bilir. Bu da neden kaynaklanmaktadır? Tabi ki güreşe olan ilgilerinden dolayı kaynaklanmaktadır¹⁴.”

Kaynak kişilerimizden Ümit Öztekin ise güreşe olan ilgiyi futbol üzerinden şu örnekle açıklamıştır:

“Türkiye'de güreş futboldan daha çok sevilir. Futbol 90 dakika ama 180 dakika uzattığınız zaman stat boşalacaktır. Ama güreşler günümüzde üç gün sürüyor. Sabah başlıyor akşama kadar. 15.000 insan yerinden kalkmıyor. Elmalı'daki yağlı güreşte adam tuvalete dahi gitmiyor yerimi kaptırırm diye. Böyle bir sevdâ¹⁵.”

¹² <http://www.tgf.gov.tr/tr/wp-content/uploads/2017/07/97206-072.pdf> (erişim tarihi:13.05.2018).

¹³ Ümit Öztekin ile yağlı güreş üzerine derleme, 12 Mart 2018, Ümit Öztekin'in işyeri, Antalya.

¹⁴ Ahmet Selbest ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Mart 2018, Ahmet Selbest'in işyeri, Antalya.

¹⁵ Ümit Öztekin ile yağlı güreş üzerine derleme, 12 Mart 2018, Ümit Öztekin'in işyeri, Antalya.

Antalya'daki bu güreş sevgisini anlamak istiyorsak öncelikle Yörük kültürünü incelememiz gerekir. Göçebe hayatı benimsemiş Oğuz Türklerine, Yörük denir. Yörükler göçebe hayatı benimseyip kendilerine has kültür oluşturmuş insanlardır. Uzun süredir toplumun diğer kesimleriyle içli dışlı olmadan yaşayan Yörükler, kendi kültür ve geleneklerini kaybetmeden günümüze kadar gelmişlerdir. Günümüzde hâlâ Orta Toroslarda, göçebe şeklindeki yaşam tarzını devam ettiren Yörükler mevcuttur. Eski Türklerde çocuk terbiyesi, ulusun yaşam şartlarına göre şekillenmiştir. Çocuklar pek küçük yaşta biniciliğe, atıcılığa, avcılığa, güreşçiliğe alıştırıldığını yukarıdaki kısımlarda belirtmiştik.

Günümüzde de bu anlayışın, geleneklerimizde yaşayan izlerinin olduğunu görüyoruz. Eski olimpiyat şampiyonu İsmail Ogan bu konuyla ilgili şunları ifade etmiştir:

“Biz Yörük’üz. İlk önce Aksu’ya sonra da Korkuteli’ne yerleşmişiz. Davarların arasında güreşirdik. Ben de güreşe öyle başladım¹⁶.”

Konuyla ilgili olarak Öztekin de şunları paylaşmıştır: “İki çocuk bir araya geldiğinde büyükleri “haydi güreşin” diyerek teşvik ederler¹⁷.”

Antalya bölgesinde güreş, gündelik hayatın bir parçasıdır. Derleme yaptığımız kişilerin tamamına yakını bir kez dahi olsa düğün güreşlerinde güreştiğini ifade etmiştir. Antalya'daki yağlı güreşleri yapıldıkları yer ve zamana göre 4 grupta inceleyeceğiz. Bunlar:

- Düğün Güreşleri
- Yardım (Donanma) Güreşleri
- Panayır (Festival) Güreşleri
- Bayram Güreşleri

Derleme yaptığımız kişilerin tamamı, Antalya ilinde geleneksel olarak sadece yağlı güreşin yapıldığını görüp duyduklarını söylemişlerdir. Sadece düğün güreşlerinde, yokluktan dolayı küçük boyların yağsız olarak karakucak şeklinde güreştiklerini ifade etmişlerdir.

Günümüzde yağlı güreşten farklı olarak, sadece Gazipaşa'nın Selinus Sahili'nde, son altı yıldır karakucak güreşleri, belediye himayesinde yapılmaktadır.

¹⁶ İsmail Ogan ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, İsmail Ogan'ın evi, Antalya.

¹⁷ Ümit Öztekin ile yağlı güreş üzerine derleme, 12 Mart 2018, Ümit Öztekin'in işyeri, Antalya.

3.3.1. Düğün Güreşleri

Evlenmek ve bir yuva sahibi olmak, Türklerin kutsal görüp değer verdiği toplumsal bir olaydır. Doğan  ocuk, k z da olsa erkek de olsa doğduğu günden bu yana evleneceği gün için çeyizi hazırlanır. K z ise annesi çeyizini, oğlan ise babası düğün için para biriktirir (Kahraman, 1989: 164). Hatta    Anadolu'da babalar doğan erkek çocukla beraber kavak ağacı dikerler. Kavak ağaçları çocukla beraber, zamanla büyür ve  ocuk evlenme çağına geldiğinde kesilerek satılır. Elde edilen parayla da düğün masrafları karşılanmaya çalışılır.

Antalya ilinde yaptığımız derlemelerde ileri ya larda olan ‐1939 doğumlu Adil Cesur, Mithat Görücü‐ düğünlerin sal  günü ba layıp perşembe günü bittiğini belirtmişlerdir. Orta ya lı olanlar ise eski düğünlerin, cuma günü ba layıp pazar günü bittiğini ifade etmişlerdir. Bunun sebebi günümüz şartlarında çalışan ve kentte yaşayan kişilerin, düğüne gelmesini sağlamaya çalışmaktır.

Düğüne davette birkaç genç, mahalle mahalle dağılarak okuntu dağıtır. Dağıtılan okuntu da genellikle; kibrit, sigara ve bardaktır. Bunların yanında daha sonraları çorap ve mendil de verilmeye ba lanmı tır. Okuntunun yanında düğünün ne zaman ba layıp ne zaman biteceğini de haber verirler. Okuntu karşılığı olarak da misafirler, oğlan ve k z evine hediyeler götürür: Sini, tencere, çay, kahve takımı gibi. Davet bazen de davul zurnayla yapılır. Davulsuz zurnasız düğün olmaz. Hatta odun bulmaya ve un   t lmeye de davul ve zurnayla gidilir. Davul ve zurna her iki tarafta da çalınır. Kadınlıkta¹⁸ genelde derbent çalınır.

Örneğin, ‐sal  günü ba layıp cuma günü bitecek düğün var‐ derler. Eskiden davetiye yoktu. Sal  günü oğlan kınası,  ar amba günü akşamı da k z kınası yapılır. Sal  günü oğlan evinde akşamları Arap oyunları oynanır. Ertesi günde davul eşliğinde k z evinde de yine Arap oyunu oynanır. Perşembe sabah  da gelin, alınarak oğlan evine getirilir.

Düğün sahibinin hali vakti yerindeyse tosun keser. Gelen misafirlerini yedirir içirir, onlara ikramda bulunur. Gelen gidene ne kadar iyi bakabilirse, ne kadar çok kişi düğüne ve g re lere iştirak ederse düğün sahibine onur verir. Oğlan tarafında yakılan kına da sadece oğlan taraf  bulunurken, k z tarafında yakılan kınaya oğlan taraf  tamamen katılır. K z kınasının bütün masrafını da oğlan taraf  karşılar.

Oğlan kınasında öğlen ve ak am yemek verilir.  ar amba günü de k z evinde, öğlen ve akşam yemeği verilir. Perşembe günü sabah gelin eve gelince tekrar yemek verilir.

¹⁸ Kaynak kişilerin yöresel ağzında kadınların bulunduğu yer anlamındadır.

Yemekten sonra da herkes güreş alanına toplanır. Düğün güreşleri genelde köy meydanı ve harman denilen düz yerlerde yapılır.

Pehlivanlar ayak, orta, baş olmak üzere üç boya ayrılır. Güreşe çevre köylerden katılım da olabilir. Güreş yapılacak yer eğer kirli veya güreşmeye müsait değilse harman yerine varınca güreşmeye uygun hale getirilir. Güreşten önce yastık yarışı gibi başka aktiviteler varsa yapılabilir.

Düğün sahibi pehlivanlara vereceği hediyeleri veya ödülleri, harman yerine yanında götürür. Verilecek ödüller pehlivanların iştahını kabartmak için süslenir, renkli kurdeleler bağlanır. Bu düğün güreşlerinde mutlaka cazgır ve hakem de bulunur.

Güreşler kıran kırana usulüyle yapılır. Güreş esnasında kol ve bacak kırılabilir. Kafa yarılabilir. Çünkü yasaklı hareketler günümüzdeki kadar yoktur. Güreşmek isteyen kişiler soyunarak sahaya iner. Cazgır önce boylara ayırır. Sonra da birbirleriyle eşler. Her seferinde tekrar eşleşme yapılır. Önce ayak boyundan başlayarak güreşler yapılmaya başlanır. Sonra orta boy en son da baş güreşleri yapılır.

Kadınların ve erkeklerin oturma yerleri ayrılır, herkes kendi bulunduğu yerde güreşleri seyredebilir.

Verilen ödüllerin büyüklüğü, düğün sahibinin maddi durumuna göre olur. Maddi durumu iyi değilse ödül olarak şeker, kuru üzüm, üç beş kuruş para verilir. Düğün sahibinin maddi durumu iyiye de başpehlivan olan kişiye canlı hayvan da verebilir.

3.3.2. Yardım (Donanma) Güreşleri

Yardım güreşleri günümüzde ki belediyelerin yaptığı organizasyonun ilk şekli diyebiliriz. Yapılış bakımından bir farklılık göstermemekle birlikte belediyelerin ortaya çıkışıyla bu organizasyonu, bazen ücret karşılığında bazen de ücretsiz olarak halka sunmuştur.

Antalya ilindeki köylerde yardım güreşleri köy muhtarlığı bünyesinde yapılmaktadır. Ayrıca köylerde yapılan yardım güreşlerine donanma güreşi de denmektedir.

Yardım güreşlerine, donanma güreşi denmesinin sebebi II. Meşrutiyet'ten sonra kurulan Donanma Cemiyeti'nin gemi almak için topladığı yardımlardan dolayı olabilir.

Bu cemiyetle yurt içinde ve yurt dışında halktan toplanan yardımlarla yeni bir donanma kurulmaya çalışılmıştır ve yeni gemiler alınmıştır. Halk ilk defa doğrudan Osmanlı donanmasına katkı da bulunmuştur (Karataşer 2016: 145). Aynı zamanda panayır güreşlerinde de Osmanlı Donanması için yardım toplandığı bilinmektedir.

Servet-i Fünun Mecmuası'nın 7 Nisan 1326 (20 Mart 1910) 983. sayı ve 168. sayfasında şu şekilde bir haber yer almaktadır:

“Kırkpınar Panayırı’nda pehlivan ve koşu vesairede tertibat ve icraatını Donanma-i Osmanî şeref ve menfaatine tertip eden panayır ağası Simavra Karyeli Mehmed Ağa’nın yurtseverliği övülmeğe değer görülmüştür. En büyük ödüller Ruz-i Hızır’a rastlayan üçüncü gündür.” (Yazoğlu I: 98).

Diğer bir panayır haberi de 15 Nisan 1912 Bursa Gazetesi’nde Çardak Belediyesinin düzenlediği panayır için çıkan haberdır:

"Çardak Belediye başkanlığından" "Kal'a-i sultaniye (Çanakkale) sancağı dâhilinde Lapseki kazasına tabi' deniz kenarında Gelibolu karşısında bulunan Çardak kasabasında bu sene de ikinci defa olarak panayır yapılacaktır. Bu panayır (23 Nisan) günü başlayıp üç gün hayvan, dört gün her çeşit eşya ve ürün satışı yapılacak şekilde düzenlenmiştir... Geliri Osmanlı donanması yararına ve kasabada inşa olunan kabristan duvarlarının yapımı ile kasabamızda yapılacak telgraf hattının giderlerinde sarf edilmek üzere İstanbul'dan getirtilerek Abdürrezzak Efendi Tiyatro kumpanyasından Hakkı Efendi kumandasında on beş kişilik bir hey'et yedi gün yedi gece tiyatro oynayacaktır. Nisan ayının 30'ncı pazar ertesi günü (13 Mayıs 1912 Pazartesi) dahi pehlivan güreşi başlayacaktır. Yapılacak güreşlere Mihaliç kazasından Araboğlu İbrahim ve Halil ve Hasan, Tekfurdağı (Tekirdağ) Sarı Hüseyin. Edirneli Kara Emin, Şumnulu Mestan, Bandırma Kazası'ndan Çerkeş Kâmil ve Muharrem ve Paçacı İsmail, Sebeblili Hüseyin, İzmitli Aşir, Asitaneli (İstanbul) Mevlüd ve Arab Niyazi pehlivanların iştirak edeceklerinden baş'a on lira, büyük-ortaya yedi lira, küçük-ortaya üç lira (Osmanlı altını) ödül olarak verilecektir. Ayak pehlivanlarına koyun, çuha, şal ve basma vesaire verilerek memnun edileceğinden bunlardan başka gelecek pehlivanlar dahi memnuniyetle kabul olunub güreşlere katılabilecekleri ve gelecek seyircilerin ve tüccarın her türlü istirahatleri temin edilecektir." (Kahraman, 1995: 163-146).

Köyün bir ihtiyacı olduğunda hemen bir heyet kurulur. Bu heyet muhtarla beraber yapılacak olan yardım güreşini organize eder.

Öncelikle bütün çevre köylere haber gönderilir. Güreşin yeri, zamanı yardımın nerede kullanılacağı hoparlörden anons edilir. Örneğin, “Kemer’de cuma günü yağlı güreş yapılacaktır. Yapılan yardımlar okulda ya da camide kullanılacaktır” diye ilan edilir. Reklam amacıyla güreşe katılacak olan pehlivanlar, diğer köy meydanında ya da kahvelerde gezdirilir. Köyün güreşlere hevesli olan kişileri, gezdirilen güreşçilerin çayını, kahvesini, yemeğini karşılarlar.

Vatandaşlar, ilan gününe göre sabahtan gelip biletini alır. Yardım güreşi için özel güreş sahası hazırlanır. Oturacak yerler yapılır. Kule hakemi ayrı, saha hakemi ayrı olur. Gelen misafirler, güreşçiler beş altı çift davul ve zurnacıyla karşılanır. Gelen kişilerin isimleri ilan edilip saha içinde gezdirilerek yerine oturtulur.

Güreşin son günü bir koç getirtilir ve ağılık yarışı yapılır. En fazla parayı veren kişi ağa olur. Ağaya koç verilir. Ağa da törelere göre jandarmaya hediye eder. Aynı gün bilet haricinde, sahada dolaşarak yardım toplanır. Bu toplanan yardımlardan pehlivanların yollukları verilir. Artan para da o muhtarlığa ait, köyün hayır işlerinde kullanılır.

3.3.3. Panayır (Festival) Güreşleri

Panayır güreşleri, Antalya'daki yardım güreşlerinin belediyeler tarafından yapılmaya başlanan şeklidir. Festival şeklinde düzenlenen bu güreşlerden elde edilen gelirle yine beldenin ihtiyaçları karşılanır. Günümüzde Antalya'da belediyeler hâlâ festival şeklinde güreş düzenlemektedirler.

Antalya'da Elmalı ve Kumluca güreşleri panayır havasında geçmektedir. Güreşlerin yanında halkın alış-veriş yapabilmesi için yöresel pazarlar kurulmaktadır. Gündüz erkekler güreş izlerken kadınlar da aynı anda panayırda alışveriş yapabilmektedirler. Kaynak şahıslarımızdan Ümit Öztekin'e göre panayır, yağlı güreşin arkasından gelen ve her zaman yağlı güreşle iç içe olan bir etkinliktir. Bunların yanı sıra akşamları konserler, yöresel yarışmalar düzenlenerek hem sosyal hem kültürel hem de sportif faaliyetler bir arada yapılmaktadır.

Elmalı'da yağlı güreşleri, 1985 yılına kadar sivil toplum kuruluşu olan Verem Savaş Derneği üstlenmiştir. Bu derneğin adı altında güreşler organize edilmiş ve her sene güreşlerden elde edilen gelirlerle hayır faaliyetleri icra edilmiştir.

Örneğin Elmalı'nın içme suyu, eski devlet hastanesi, Elmalı Lisesi, Elmalı Ortaokulu, Elmalı İmam Hatip Lisesi, Elmalı'daki birkaç cami gibi birçok yapı, yağlı güreşten elde edilen parayla yapılmıştır. 1985 yılından sonra yağlı güreş organizasyonlarına belediyeler el koymuştur. Artık günümüzde de belediyeler gözetiminde yapılmaktadır.

Günümüzde yapılan güreşlerin organizasyon maliyeti çok yüksek meblağlara ulaşmaktadır. Örneğin Elmalı güreşlerinin, yaklaşık iki buçuk milyon TL civarında bir maliyeti vardır. Bunun içinde sosyal etkinlikleri, panayırları, kültürel faaliyetleri, konserleri ve diğer faaliyetlerle birlikte yüklü bir meblağa ulaşmaktadır. Organizasyon maliyetinin büyük bir kısmını sponsorlar ve vatandaşların yardımları diğer kısmı da belediye bütçesinden desteklenerek karşılanmaktadır.¹⁹.

¹⁹ Ümit Öztekin ile yağlı güreş üzerine derleme, 12 Mart 2018, Ümit Öztekin'in işyeri, Antalya.

Bunların yanı sıra bu güreşlerde birçok etkinliğin iç içe yapıldığını belirtmiştik. Kumluca'da yapılan ve bir hafta süren seracılık festivali de bu organizasyonların en güzel örneklerinden biridir.

Tablo 3.2 2018 yılında Kumluca'da yapılan 18. Tarım ve Seracılık Festivalinin Programı:

20 Nisan Perşembe	Yörük Obaları Açılışı/Halk Müziği Konseri
21 Nisan Cuma	Karadeniz Orta Anadolu Ezgileri Konseri
22 Nisan Cumartesi	Türkiye Motokros Şampiyonası
23 Nisan Pazar	Miraç Kandili Özel Programı
24 Nisan Pazartesi	Yörük Obalarında Eğlence
25 Nisan Salı	Yörük Göçü Korteji/Ramazan Çelik Konseri
26 Nisan Çarşamba	Acı Biber Yeme Yarışması/Kıraç Konseri
27 Nisan Perşembe	Halat Çekme Yarışması/Aleyna Tilki Konseri
28 Nisan Cuma	Yağlı Güreş 1. Gün/Funda Arar Konseri
29 Nisan Cumartesi	Yağlı Güreş 2. Gün
30 Nisan Pazar	Yağlı Güreş 3. Gün Final

3.3.4. Bayram Güreşleri

Antalya bölgesinde yaptığımız derlemelerde bayram günlerinde yağlı güreşlerin tahmini olarak 1950-1970 yılları arasında yapıldığı tespit edilmiştir.

Genelde Ramazan Bayramı'nın birinci günü, bayram namazı kılındıktan sonra halk kendi arasında "harman yeri"²⁰ olarak adlandırdıkları bir meydana toplanarak güreş tutarlar. Ramazan Bayramı'nda yapılan bu organizasyon bazen de Kurban Bayramı'nda yapılmaktadır.

Güreşin yapılacağı davul-zurna ya da halkın kendi arasında haberleşmesi aracılığıyla duyurulur. Bu güreşlerde davul ve zurna bulunurken her bayram güreşinde de davul-zurna olmayabilir. Bu tamamen davul ve zurnacının müsait olup olmamasıyla alakalı bir durumdur.

Hakemlik ve cazgırlığı ise genelde köyün güreşten anlayan büyükleri yapar. Hakemler ve cazgırlar yöresel kıyafetleriyle güreşe katılırlar²¹. Genelde katılım köy içinden olsa da bayram güreşi düzenlemeyen yakın köylerden de katılım olabilir.

Bayram güreşindeki çoğu güreşçi, dönemin ekonomik şartlarından dolayı pırpıt, kıldan örme potur veya iç çamaşırlarıyla güreşirlerdi. O zamanlar yağ yok denecek kadar azdı. Çünkü herkes yiyecek yağı zor buluyordu²².

²⁰ Halkın tahıl ürünlerini toplayarak dövdükleri alan.

²¹ Mustafa Şahin ile yağlı güreş üzerine derleme, 06 Mart 2018, Mustafa Şahin'in işyeri, Antalya.

Bayram güreşlerinde genelde leblebi, kuru üzüm, kaba şeker gibi ödülleri verilir²³. Bu ödülleri de köy halkı kendi evlerinden getirerek birbirlerine ikramda bulunurlardı²⁴.

Antalya'daki bayram güreşleri tahmini olarak 1970'lerden sonra yapılmadığı için ulaşabildiğimiz bilgiler maalesef kısıtlıdır.

3.4. Yağlı Güreşte Kurallar

1. Geçmişte güreşler kıran-kırana usulüne göre yapılırdı. Yeneni güreşçi kendisinden sonra ilk yeneni güreşçiyle eşleşir. Günümüzde ise kura ile belirlenmektedir.

2. Ödül, boy birinciliğini kazanan güreşçiye aittir. Yenilen hiçbir şekilde ödül talep edemez. Yeneni isterse ödülünün bir kısmını rakibiyle paylaşabilir.

3. Alta güreşçi varken güreş durdurulmuşsa, güreş tekrar başladığında yerdeki güreşçi tekrar alta geçer.

4. Alta tekrar yatan güreşçi istediği pozisyonda durabilir.

5. Güreşte her iki tarafta ayakta dururken, rakibi ve hakemin izni olursa ayrılarak yağın tazeleyebilir. Eğer güreşçi alttaysa kendi gayretiyle üste çıkmadan yağa veya beze gidemez.

6. Yenişlik durumu meydana gelirse güreş biter. Ayağa kalkan güreşçi kendisini yeneni güreşçiye kucaklayıp tartar. Yeneni önde yenilen arkada olmak şartıyla pat çıkıp temenna ederek parsa toplarlar (Kahraman, 1989: 86).

7. Kispet dizden yukarıya doğru yırtılmamışsa kispet değiştirilir. Yenik sayılmaz. Fakat paça oyunu ile dizden yukarı doğru yırtılırsa yeni sayılır (Kahraman, 1989: 86-89).

8. Güreş müsabakasında yeterli miktarda yağ olmak zorundadır. Yağ yoksa güreşçi, güreşe zorlanamaz.

9. Sona kalıp da yenişemeyen güreşçiler için varsa ödül bölüşdürülür.

10. Baş ve başaltı boylarında iki çift güreşçiden biri yenmiş diğerinde yeniş olmamışsa ve güreşin devam edemeyeceği geç saate kadar güreş sarkmışsa ödül rakibini yeneni güreşçiye verilmesi gerekirken diğer güreşçiler de tanınmış güreşçiye ödül üçe bölünür.

11. Başpehlivanlar güreşten önce kispetlerini giyerek parsa toplayabilirler.

12. Her eşleşmede dua okunur. Fakat bu dualar ilk eşleşmeye göre daha kısa olur.

²² Süleyman Özdemir ile yağlı güreş üzerine derleme, 07 Mart 2018, Süleyman Özdemir'in evi, Antalya.

²³ Hasan Çelik ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Mehmet Çoban'ın işyeri, Antalya.

²⁴ Adil Yıldırım ile yağlı güreş üzerine derleme, 06 Mart 2018, Adil Yıldırım'ın evi, Antalya.

13. Herhangi bir boyda birinci olan güreşçilerin bir başka yarışmada birinci oldukları boydan daha aşağı seviyede bulunan boyda güreşmeleri yasak olmasa da etik değildir.

14. Yaş ve ustalığa hürmeten genç pehlivan üçüncü el bitip güreşe başlamadan evvel usta olarak gördüğü pehlivanın elinden öper. Usta pehlivanda genç pehlivanı alnından öper.

15. Güreşte karşılıklı anlaşmak, kardeş bile olunsa ayıplanır. Yiğitliğe yakışmaz. Güreş alanına bu nedenle “er meydanı” denilmektedir (Kahraman, 1989: 87-88).

16. Yenilen pehlivan kendisini yenen güreşçiyle bir başka müsabakada tekrar güreşmek için söz isteyebilir. Böyle bir söz verilmişse ilk karşılaşmada tekrar eşleştirilir. Tekrar yenilirse son olarak üçüncü defa tekrar eşleştirilir. Yine yenilirse bir daha eşleştirilmez. Pehlivanlar bu yüzden “Allah’ın hakkı üçtür” derler (Dervişoğlu, 2012: 61).

3.5. Yağlı Güreşte Eşleşmeler ve Boylar

Boy sözcüğü; “ortak bir atadan türediklerine inanılan toplumsal ve ekonomik ilişkilerinde anaerkil, ataerkil anlayışı uygulayan geleneksel topluluk, kabile, klan” anlamına gelse de “yağlı güreşte ve karakucakta güreşçinin ağırlığına, gücüne, tekniğine ve yaşına göre güreşmesi gereken bölüm anlamına gelmektedir²⁵”.

Geleneksel karakucak ve yağlı güreşte en küçükten en büyüğe doğru boylar şu şekildedir: Ön ayak, ayak, orta, baş. Boylar insan vücudunun kısımlarından hareketle isimlendirilmiştir (Kahraman, 1989: 19-20). Sadece yağlı güreşte bulunan deste boyu karakucakta yoktur. Karakucakta ayak boyu mevcuttur (Güven, 1992: 12-13).

Yağlı güreşin temelinde aslında ayak, orta, baş olmak üzere 3 boy mevcuttur²⁶. Fakat boy sayısı her yerde farklılık gösterebilmektedir. Kahraman, boyların düğün sahibinin maddi gücüne göre ayarlandığını söylemektedir. Örneğin genelde deste, ayak, orta, baş olmak üzere dört boyda güreşler yapılır. Fakat güreşlere gösterilen yoğun ilgi neticesinde gelenleri boş çevirmemek adına orta boyun “büyük ve küçük orta” olarak veya baş boyunun “baş altı” boyu da yapılır. Böylelikle herkes memnun olarak ayrılır. Çünkü beklenenin üzerinde pehlivanın gelmesi düğün sahibini hem onurlandırır hem de düğünün yıllarca anılmasını sağlar (Kahraman, 1989: 165).

Antalya ilinde de yaptığımız derleme çalışmamızda yaşları ileri olan Adil Cesur ve Süleyman Özdemir güreşlerin 3 boy olduğunu, Esat Adaletli 4 boy olduğunu, Eyüp Adaletli 8

²⁵http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5aed88c9707cc8.97264802 (erişim tarihi:13.05.2018).

²⁶ İbrahim Çomak ile yağlı güreş üzerine derleme, 05 Mart 2018, İbrahim Çomak’ın evi, Antalya.

boy olduğunu söylemiştir. Yıllar içinde hem bölgesel ilginin, hem de pehlivan sayısının artması boyların çoğalmasını sağladığını görüyoruz. Günümüzde federasyona bağlanan yağlı güreşlerde 14 boy bulunmaktadır.

Geleneksel yağlı güreşlerde boy ayrımını ise genelde o yörenin güreş hakkında bilgisi ve tecrübesi olan kişiler yaparlar²⁷. Bu kişiler, güreşçinin cüssesi ve ağırlığına göre boylara ayırarak güreşi yönetirler. Bu kimseler hem cazgır hem de güreşçilik yaparlar. Bazı yerlerde köyün önde gelen kişileri hakem heyeti olabilirler²⁸.

Türkiye Güreş Federasyonu'nun günümüzde uyguladığı boy ve boy ayrımı yağlı güreş müsabaka talimatnamesinde şu şekildedir²⁹:

Madde 17: Yağlı güreş organizasyonlarında geleneksel, birinci sınıf güreşler, mahalli güreşler, bayram-şenlik, düğün güreşleri olmak üzere dört tür uygulama yapılır:

a)Federasyon her yıl ocak ayında ilan edeceği geleneksel ve birinci sınıf organizasyonlarda boylar aşağıdaki gibi düzenlenir:

- 1 Minik Bir Boy
- 2 Minik İki Boy,
- 3 Teşvik Bir Boy,
- 4 Teşvik iki Boy,
- 5 Tozkoparan Boyu,
- 6 Ayak Boyu,
- 7 Deste Küçük Boy,
- 8 Deste Orta Boy,
- 9 Deste Büyük Boy,
- 10 Küçük Orta Küçük Boy,
- 11 Küçük Orta Büyük Boy,
- 12 Büyük Orta,
- 13 Başaltı,
- 14 Baş

b)Mahalli organizasyonlarda boylar aşağıdaki şekilde düzenlenir:

- 1 Minik Bir Boy,

²⁷ Ersin Ural ile yağlı güreş üzerine derleme, 06 Mart 2018, Ersin Ural'ın İşyeri, Antalya.

²⁸ Hasan Turan Çelik ile yağlı güreş üzerine derleme, 06 Mart 2018, Hasan Turan Çelik'in İşyeri, Antalya.

²⁹<http://www.tgf.gov.tr/tr/wp-content/uploads/2015/07/2016-yagli-gures-musabaka-talimati.pdf> (erişim tarihi:13.05.2018).

- 2 Minik İki Boy,
- 3 Teşvik Bir Boy,
- 4 Teşvik İki Boy,
- 5 Tozkoparan Boyu,
- 6 Ayak Boyu,
- 7 Deste Küçük Boy,
- 8 Deste Büyük Boy,
- 9 Küçük Orta Küçük Boy,
- 10 Küçük Orta Büyük Boy,
- 11 Büyük Orta,
- 12 Başaltı,
- 13 Baş, deste orta boy olmadığından bu boyun güreşçilere deste büyük boya güreştirilir.

c) Bayram, şenlik ve düğün güreşlerinde boylar aşağıdaki şekilde düzenlenir:

- 1 Minik Boy
- 2 Teşvik Boy
- 3 Tozkoparan Boy
- 4 Deste Boy
- 5 Küçük Orta Boy
- 6 Büyük Orta Boy
- 7 Başaltı
- 8 Baş

3.6. Yağlı Güreşte Oyunlar

Yağlı güreş oyunlarının kökeni karakucak güreşlerine dayanmaktadır. Selçuklu döneminde başlayan Farsçanın etkisi, Osmanlı zamanında devam etmiş ve sporla ilgili kavramlarda bu özentî durumdan etkilenmiştir. Türkçe isimle adlandırılan oyunların yanında Farsça isimli oyunlarda bulunmaktadır (Kahraman, 1989: 92-93).

Güreş teknik ve oyunları üzerinde totem hayvanlarının içgüdüsel hareketinin yansıması olduğunu yukarıdaki bölümlerde ifade etmiştik.

Ayinler yoluyla gelişim sürecinde ortaya çıkan tekniklerin amacı, yenme yenilmeden çok canlandırmacı bir nitelik olarak ortaya çıkmıştır. “Teknikler zaman içinde hareket alfabetini oluşturarak dinî terminolojide somut anlamları ifade eder olmuştur. Dinsel

ayinlerdeki taklitlere dayanan ibadetlerden, oyunlaşan bir süreçten geçerek tekniklerin oluştuğu sanılmaktadır” (Öngel, 2001: 320).

Yağlı güreş, oyun ve teknik olarak minder güreşinden farklılık gösterebilmektedir. Bunun da başlıca sebebi yağlanma ve kispetin özelliğinden kaynaklanmaktadır. Örneğin paça-kasnaktan tutularak yapılan veya elin kispetin içine girmesi gereken oyunları minder güreşinde yapmak mümkün değildir.

Kahraman, oyunları ayakta ve yerde uygulananlar olarak ikiye ayırmıştır:

1.Ayakta Uygulananlar: Kesme, şirazi, kesebend, peşkabza, yanbaş, serkelle, terskabza, içkabza, boğma, karakuşi, asmayış, kavak dikme, havalama, kerte, kertatma, kelle kesme, elense, elense-dıştırtan, elense-içtırtan, boyunduruk, katır yuları, deve yuları, çengel, tekten kapma, çift kapma, budama, çift kazkanadı, göğüs çaprazı, tek çapraz, çift çapraz, çangal, arkadan çapraz, bel çaprazı, bohçalama, aşırma boyunduruk, kara zelve, kazkanadında çengel, tek kazkanadı, çift elkösteği.

2.Yerde Uygulananlar: Sarma, ters kepçe, taşlama, Cezayir sarması, yaşkı, kapan atma, künde atma, kapak değme, talut yendi, Ali yendi, iç kazık, dış kazık, yan kazık, kemane, yerde paça-kasnak, ters sarma, sarmadan dönme, tek kapan, çift kapan, oturak kundesı, diz kundesı, şak kundesı, bel kundesı, kepçe, kurtkapanı, kolbastı, köpek kuyruğu, dolu kalkma, çoban kösteği, domuz kapanı, topuk elleme, gerdanlama (Kahraman, 1989: 93-94).

3.6.1. Oyunların Yapılış ve Uygulanışı

Elense: Kolun bitim yerinden ele kadar olan kısmıyla rakibin ensesine uygulanan basınca denir. Amaç rakibini bunaltmak ve ayak oyunlarını yapabilmek için rahatlık sağlamaktır. Bunun yanında elin tersiyle göğse de vurulabilmektedir.

Tırpan: Sağ veya sol ayak içi ile rakibin yakın olan ayağının bileğine ya da baldırına vurmadır. Bazen iç, bazen de dış taraftan vurulabilir. Vurulduğu şekline göre iç tırpan veya dış tırpan olarak da ikiye ayrılmaktadır.

Bu teknik yapılışı bakımından kolay olsa da uygulaması zor olan en eski tekniklerden biridir. Amaç, rakibin dengesini bozarak, oyun yapmasını engellemektir.

Boyunduruk: Rakibin başını koltuğunun altına alıp aynı kolu rakibin boynuna dolamakla yapılmasına denir. Ayakta yapılan etkili bir savunma tekniğidir. Rakip tek dalmış veya paçasından tutmuşsa boyunduruk vurulabilir. Fakat rakip ellerini iki yana açarsa boyunduruğu çözmek gerekir.

Çapraz: Güreşçiler, ayakta göğüs göğse iken kollarını karşıdakinin koltuk altına sokup sırtında kilitlemektedir. Buna göğüs çaprazı veya çift çapraz denir. Eğer bir kolla rakip sarılırsa buna da tek çapraz denir.

Bu tekniği yapmak kolay fakat sonuçlandırılması zordur. Bu teknik başka bir teknikle kombineli olursa daha fazla etkili olabilmektedir. Rakibi kontrol etmek için çok uygun olarak bu hareket, güçlü bir kas gücü de istemektedir.

Dalma: Ayakta iken birden bire eğilip karşıdaki rakibin paçalarından birini ya da her ikisini yakalamaktır. Bir paçayı yakalamaya çalışmaya tek dalma, ikisine birden hamle yapmaya çift dalma denir.

En temel tekniklerden biri olan dalma hareketi güreşçi için çok önemlidir. Başarılı bir hamleyle, rakip güreşçinin dengesini bozarak üstünlük kurulabilir.

Kolbastı: Dalarak paçadan veya bacadan kapan rakibin aynı ayağından kapılması hareketine denir. Bu hareketle rakibin sağ veya sol kolu bizim sağ ve sol kolumuzla bacağımız arasında sıkışıp kalacağından o kola yüklenerek o taraftaki kalçamız üzerine oturarak rakibin bacağına şiddetle çeker ve yan tarafımızdan aşırırız.

Bu teknik kispet ve yağ unsurlarından dolayı uygulanması bakımından serbest güreşe göre daha kolaydır. Bu tekniği yaparak üste çıkan güreşçi aynı teknikte tekrar alta düşebilir. Kolayca uygulanabilen bu teknik başarısız olunması durumunda yenilgiye neden olabilir.

Ters Paça: Rakibin bize yakın olan paçasını değil de öbür paçasını tutmaktır. Kispetin paça ve kasnak kısmının olması bu oyun için birebirdir. ,

Künde: Rakibin sağ ve ya sol yanına durularak yapılan bu teknik rakibi yenmek veya puan almak için yapılır. Rakibin sağ tarafından yapılacaksa rakip bel veya kasnak kısmına gelecek şekilde iken sol kol rakibini bacaklarının arasından geçirilerek, rakibin göbek kısmında kollar birleştirilerek, ellerle sıkıca birbirine bağlanır. Sağ ayak destek olarak kullanılarak kaldırılır. Kaldırılan rakipte baş kısmından öne ya da yana doğru savrularak atılır.

Yapılış bakımından oturak kundesı, ayak kundesı, şark kundesı bel kundesı gibi çeşitleri vardır.

Sarma: Ayağımızı altımızdaki rakibimizin ayağının iç tarafına sokup dolamaktır. Yağlı güreşte sarma tekniğiyle rakibi yenmek mümkündür. Sarma tekniğiyle rakip yenilemese bile sürekli bu şekilde kontrol altında tutulabilir ve sürekli baskı altında kalan güreşçinin dayanıklılığı azabilmektedir.

Cezayir Sarması: Cezayir sarması tam kalça üzerinden vurulan sarmadır. Bu oyunla rakibin ayağı kalçasından bağlanmış olur.

Katır yuları: Rakibin başını boyunduruk gibi alıp ellerimizi gırtlığına kilitlemektir.

Deve Yuları: Rakibin başını koltuk altına aldıktan sonra çenesinin yanından avuçlamaktır.

Bastırma: Ayaktaki rakibi önümüze yere çökertip altımıza almaktır.

Kemane Sarma: Rakibimizi yerden biraz kaldırır, sağa veya sola doğru eğerken, eğdiğimiz taraftaki ayakla sarmayı takma hareketidir.

Kazık: Rakibin kispetinin içine elini sokmak demektir. El arkadan girerse dış kazık, ön taraftan girerse iç kazık adını alır. Hem ayakta hem de yer atılabilen kazığı atmasını bilmek lazımdır. Yoksa kol kırılabilir. Rakibe belden atılan kazıklar çok etkili olur.

Köstek: Yerde güreşirken iki elimizle rakibin bir veya iki ayağını birden sımsıkı yakalamaya köstek derler. Bu oyun ayakta da yapılabilir. Birden kendinizi diz üstü atıp rakibin ayağına sarılabilirsiniz.

Tilki Kuyruğu: Üst taraftaki rakip sarmadan kündeye geçerken onu engellemek için çenesinden veya omuzundan tutup yere doğru çekmektir.

Köpek Kuyruğu: Sarmadan kurtulurken yapılan bir tekniktir. Sarma taktığımız kimse alt tarafta dönerken elimizle rakibin alnından gırtlğından ya da çenesinden sırt üstü basmaktır.

Kepçe: Elimizi rakibimizin arkasından bacakları arasına sokmadır.

Çengel: Bir ayakla rakibin ayağını sarmaktır.

Çırpma (Budama): Bir yerimizi tutmak için hamle yapan rakibimizin elini, elimizle tutmak veya engellemek.

Yan Baş: Çapraza alınan kimse sürülürken bire bir tarafına dönmesi ve aynı zamanda öbür taraftaki eli ile sürenin koltuk altına baskı yaparak döndüğü tarafa itmesidir.

Kaz Kanadı: Kazkanadı tekniğı içerisinde birçok tekniğı barındırdığı düşünülmektedir. Her iki kolun aynı anda rakibin sırt tarafına doğru kaldırılabilmesi için çeşitli varyasyonları mevcuttur.

Bu tekniğin yapılma amacı alt tarafta bulunan rakibin kollarını devre dışı bırakıp savunma gücünü azaltmaktır.

Tartma: Rakibi kucağına alıp ayaklarını terden kesmektir.

Yerde Sürüme: Altta bulunan rakibin bir veya iki ayağını birden tutarak yüz üstü saban gibi sürülmesidir.

Topuk Elleme: Ayakta kündeye maruz kalan kişi tam atılacağı sırada rakibinin topuğundan ya da bileğinden yakalar.

Kurt Kapanı: Yerde dört ayak üzerinde duran rakibin üzerine binerek iki ayağı da belinin iki tarafından geçirip kasıkları önünde birleştirerek elleriyle alttakinin bilekleri

üstünden veya koltuk altlarından sokarak bilekleri iç yanlarından tutarak içeri çekerken bütün hızı ile ayakları rakibin üstüne abanarak onu yere yaslamaktır. Genelde ezmek ve pes ettirmek için yapılır.

Kılıç Atmak: Sarma takmak veya üzerine herhangi bir oyun yapmak üzere çullanan rakibini kalça hareketiyle üstünden atmaktır.

Payanda: Zor bir hareket karşısında elleriyle yere dayanmaya denir.

Kemane: Rakibimizin arkasına geçerek ellerimizi göğsünde veya karnında kilitlemektir. Bu esnada ayaklarımızı birbirinden ayırık ve gergin olarak arkada durur.

3.6.2. Yağlı Güreşte Uygulanması Yasak Oyunlar

Antalya ilinde yapılan geleneksel yağlı güreşlerde yasak hareketlere çok dikkat edilmezdi³⁰.

- Rakip pehlivan paçalara dalmadan boyunduruk tekniğini uygulamak,
- Rakip paçaları bıraktığı halde boyunduruğu çözmek,
- Kafa atmak, kırılacak ya da can acıtacak kadar kol, bacak, el ve parmak bükme, hayâları sıkma, göz ve buruna parmak sokma,
- Çift sarma vurup çift kapan almak,
- Rakibin bacağı önde değilken arkadan habersizce gerdanlayıp çekmek,
- El ense esnasında eli yumruk yapıp kafaya vurma,
- Dış kazık oyununda gerektiğinden fazla durup başka oyuna geçmemek, Oturak kundesini oyununu arka kasnaktan yapıp o kolun dirseğini alttaki güreşçinin beline dayayarak aşırıyormuş gibi bele baskı uygulamak, yasaktır (Kahraman, 1989: 89-90).

Antalya ilinde yaptığımız derlemelerde bariz bir şekilde ya da ileri derecede zarar verilmediği sürece birçok oyun, güreşte uygulanabilmektedir³¹.

3.7. Yağlı Güreşte Yenme Yenilme

Atıf Kahraman, geleneksel yağlı güreşte yenme ve yenilme kurallarını şu şekilde açıklamıştır:

Çiviukarı: Başın üzerinden, dikerek takla attırıp aşırıdır. Bu şekilde aşırıyormuş gibi bele baskı uygulamak, yasaktır (Kahraman, 1989: 89-90).

³⁰ Furkan Durmuş Altun ile yağlı güreş üzerine derleme, 08 Mart 2018, Furkan Durmuş Altun'un işyeri, Antalya.

³¹ Süleyman Özdemir ile yağlı güreş üzerine derleme, 07 Mart 2018, Süleyman Özdemir'in evi, Antalya.

Açık düşürme: Uygulanan bir oyun veya kendi hatası ile veya herhangi bir nedenle kış üstü veya yan üstü yere düşerek göbeğin açılmasıdır. Kış üstü düşmede, iki dirseğin yere değmesi gereklidir. Bir el, bir dirsek veya iki el yere dayalı olursa yenik sayılmaz.

Sırt üstü gelme: Yerde veya ayakta güreşirken hasmın oyunu ile sırtın yere dokunması durumudur.

Pes etmek: Karşı güreşçinin aldığı oyun sonucu yenileceğini anlayarak veya herhangi bir nedenden ötürü yarışmaya devam edemeyeceğini düşünerek yenilgiyi kabul edip, söz ile oyunu uygulayan güreşçiye, "pes ediyorum, bırak" demektir. Sözle söylemeyip yalnız kispete vurmak çoğu zaman anlaşmazlıklara neden olduğundan söz ile anlatılması gereklidir.

Ayaklan yerden kesme: Hasım güreşçiye kucaklayıp havaya kaldırdıktan sonra elleri ve ayakları yere değmeden üç adım yürümek veya yan çember boyu dönmektir. Apış arasından kolu geçirip göğse kadar olduğu yerde kaldırmakta yenik sayılır. Ancak bu yeniliş durumu başaltı ve baş güreşçiler için geçerlidir. Deste ve orta boylarda geçerli değildir.

Kispetin yırtılması: Paça oyunu ile kispet paçasının dizden yukarıya kadar yırtılması durumu yeniklik sayılmaktadır. Paça bağlarının çözülmesi, dize kadar yırtılma veya oyun yapılmadan başka bir nedenle kispetin herhangi bir yerinin yırtılması yeniklik sayılmaz.

Kispetin çıkması (sıyırılması): Dış ve iç kazık oyunu veya kasnaktan tutarak çekmek suretiyle kispeti kalçalarından aşağı düşüp kışı açılan güreşçi yenik sayılır.

Meydanı terk etme: Herhangi bir nedenle hasmını bırakıp güreş yerini terk eden pehlivan, hakem kurulunun verdiği süre içinde güreş alanına gelerek hasmını tutmadıkça yenik sayılır. Bu durumda diğer pehlivanın da alanda ve ayakta olarak hasmını bekler olması gereklidir.

Yarışma yapılırken birinin yaptığı oyun sonucu her iki güreşçi de açılıp yenik düşerse ve diğeri karşıt bir oyun yapmamışsa oyunu uygulayan yenmiş öbürü yenilmiş sayılır.

Uygulanan oyun sonucu, yeniklik durumu olduğu halde, yapılan oyun çözülmemiş ve iki güreşçi birbirinden ayrılmamış ise yeniklik olmuş sayılmaz. Oyunun çözülmesi ve iki güreşçinin birbirinden ayrılmış olması gereklidir.

Yeniklik durumlarından birisi olduğu halde, yenen yenileni bırakmayıp tekrar güreşe devam için tutarsa yeniklik olmamış sayılır, güreş devam eder (Kahraman I, 1989: 88-89).

Antalya ilinde yapılan geleneksel yağlı güreşlerde, günümüzde olduğu gibi puanlama yoktur. Güreş, iki güreşçiden biri yenene kadar mutlaka devam ederdi. Aynı zamanda yeniş için en çok uygulanan ve kabul gören yenme şekli, rakibin sırtını yere getirmedir. Pehlivan Furkan Durmuş bunu şöyle açıklıyor:

“Eskiden puanlama yokmuş. Sadece sırtı yere getirip yenme var. Bizim duyduğumuz ve dinlediğimiz güreşte sabahdan akşama kadar pehlivanlar yenilemediğinde ertesi güne kalan güreşler olurmuş. Eski sporcular, atalarımızdan duyduğumuz evine gidip dinlenip yemeğini yiyip tekrar ertesi gün gelip güreşenler olurmuş³².”

Arif Serap Kanlıca’da eski güreşlerde, yenme yenilmeyi şu şekilde aktarmıştır: “Yenme kuralı, rakibin göbeği yıldızı görecektir. Eskiden puanlama yoktu, yenene kadar güreşilirdi³³.”

3.8. Yağlı Güreşte Ödüller

Yağlı güreşte “ödül” veya “öndül” olarak kullanılan bu sözcük yarışmayı kazanan sporcuya verilen kullanabileceği bir eşyadır (Kahraman I,1989: 34). En küçük boydan başlayarak, her boyda galip gelen pehlivanlara verilir. En büyük ödül ise başpehlivanlara verilir (Çevik,2011: 333).

Sadece güreşçilere değil Hamza Cesur, Antalya ilindeki geleneksel güreşlerde hakem ve cazgırlara da ödül verildiğini belirtmiştir³⁴. İsmail Ogan’da yağlı güreşlerde mutlaka bir ödül olduğunu, yensen de yenilsen de ödül alınabildiğini söylemiştir³⁵.

3.8.1. Geleneksel Ödüller

Antalya ilinde yaptığımız derleme çalışmalarında yağlı güreşte verilen ödüller genelde canlı hayvan, yiyecek, kumaş, para ve kullanılacak eşya şeklindedir. Yağlı güreşte verilen geleneksel ödüller şunlardır:

Arif Serap Kanlıca: “Ödüller; koç verirlermiş, deve verilen yerler bile var. Küçük boyların ellerine bazı yiyecek ve içecekler çıkı yapıp verirlermiş. Sevindiriyorlar yani teşvik amaçlı yapılmış³⁶.”

Orhan Beyrek: “Ödül cüzi bir para olur veya davar, koyun olur. Küçük güreşçilere yemek, leblebi verilirdi. Genelde insanlar güreşi sevdikleri için güreşirlerdi³⁷.”

Hamza Cesur: “Eski düğün güreşlerinde düğün sahibi belli. Küçük boylara küçük ödüller verilirdi. Küçük para ödülleri verilirdi³⁸.”

³² Furkan Durmuş Altun ile yağlı güreş üzerine derleme, 08 Mart 2018, Furkan Durmuş Altun’un işyeri, Antalya.

³³ Arif Serap Kanlıca ile yağlı güreş üzerine derleme, 20 Aralık 2017, Arif Serap Kanlıca’nın evi, Antalya.

³⁴ Hamza Cesur ile yağlı güreş üzerine derleme, 21 Aralık 2017, Hamza Cesur’un evi, Antalya.

³⁵ İsmail Ogan ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, İsmail Ogan’ın evi, Antalya.

³⁶ Arif Serap Kanlıca ile yağlı güreş üzerine derleme, 20 Aralık 2017, Arif Serap Kanlıca’nın evi, Antalya.

³⁷ Orhan Beyrek ile yağlı güreş üzerine derleme, 21 Aralık 2017, Orhan Beyrek’in evi, Antalya.

Salih Bulut: “Güreşlerde derece yapılırsa küçük para ödülleri olurdu. Genelde bizim güreştiğimiz zamanlarda Çomaklı güreşlerinde halk arasında toplanan para ile alınan yiyecek, içecek, şeker, leblebi gibi şeyler dağıtılırdı güreşçilere. Çocuk yaşta başlarsın, büyüdüğün zaman veya başarılı olabilirsen bir üst tura çıkarsın.³⁹”

İsmail Ogan: “Olurdu ama parasız. Ödül olarak ayakçılara 1 metre bez verilirdi. Ortaya güreşenlere biraz daha fazla, başa güreşenlere ise bir koyun veya davar verirdi⁴⁰.”

Ümit Öztekın: “Çok büyük bir fark vardır. Zaten bölgemize de artık düğün güreşi kalmadı. Eskiden güreşte bir yemek ikramı bir güreşçi için, bir pehlivan için yeterliymiş. Koyun verilirmiş. Bir keçi verilirmiş. Tavuk, horoz verilirmiş. Bu güreşçileri mutlu edermiş. Küçük hediyelerle o zaman insanlar mutlu olurlarmış ama günümüzde artık böyle değil. Günümüzde güreşçilerin ödülleri ciddi ciddi artmaya başladı. Bugün iyi güreşçi, iyi bir başpehlivan bir sezon boyunca inanılmaz paralar kazanma şansına sahip. Bu anlamda da profesyonel meslek haline getiriyorlar⁴¹.”

Ercan Demir: “Alt boylardakilere ödül olarak para ödülü çok yoktu. Ne olurdu? Şeker verirdi⁴².”

Cevat Gündoğdu: “İlk zamanlarda hayvan olarak; koyun, keçi, dana veriliyordu. Şu anda birinci olanlara ya da ilk sekize giren kişilere ödül var. Günümüzde enflasyon oranında ödüller veriliyor. Komite de ayrıca yolluk verir⁴³.”

Mehmet Kurtoğlu: “Koç verilirdi. Dana verilirdi. Daha büyük güreşlerde deve verirdi. Küçük çocuklarda leblebi, şeker verilirdi. Bu şekilde olurdu⁴⁴.”

Adil Dede: “Düğün sahibi verdiği şeylere göre güreşçileri gönüllüyordu. Az para vardı ama bereketliydi. Şekerleme, para, hediye veriyorlardı. Düğün sahibi maddi durumuna göre hediyeler verirdi. Şimdi günümüzde gruplar var. Anlaşmalar sağlanıyor belediyelerle. Herkes yine güreşlerde 5-10 kuruş parasını alıyor. Belediyeler sahip çıkıyor⁴⁵.”

Hasan Öncü: “Elmalı’da birinciye bir milyon, ikinciye beş yüz bin, üçüncüye iki yüz elli bin yani bunun gibi cüz’i miktarda para verirdi. Eskiden benim bildiğime göre tosun

³⁸ Hamza Cesur ile yağlı güreş üzerine derleme, 21 Aralık 2017, Hamza Cesur’un evi, Antalya.

³⁹ Salih Bulut ile yağlı güreş üzerine derleme, 15 Eylül 2017, Salih Bulut’un işyeri, Antalya.

⁴⁰ İsmail Ogan ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, İsmail Ogan’ın evi, Antalya.

⁴¹ Ümit Öztekın ile yağlı güreş üzerine derleme, 12 Mart 2018, Ümit Öztekın’ın işyeri, Antalya.

⁴² Ercan Demir ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Ercan Demir’in işyeri, Antalya.

⁴³ Cevat Gündoğdu ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Cevat Gündoğdu’nun işyeri, Antalya.

⁴⁴ Mehmet Kurtoğlu ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Mehmet Kurtoğlu’nun işyeri, Antalya.

⁴⁵ Adil Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Adil Dede’nin işyeri, Antalya.

verirlerdi. Koç verirlerdi. Küçük boylara da yolluk veriyorlar. Ona göre öldüler veriyorlar. Başpehlivanlara şu an günümüz de mesela hepsine tek tek özel yolluk veriyorlar⁴⁶.”

Mustafa Şahin: “Pehlivanlara para verirlerdi. Keçi koyun gibi canlı hayvan verirlerdi. Küçük boylara da onlarla orantılı ufak paralar verirlerdi⁴⁷.”

Adil Yıldırım: “Çok eski söylersek, bir kaba şeker verirlerdi güreşçilere. Hali vakti yerinde olursa beş, on kuruş para verirler. Durumu zayıf olursa veremezdi. Benim dediğim 30-40 sene önce tabi⁴⁸.”

Süleyman Özdemir: “Şimdi hâli vakti yerinde olanlar, üçer beşer lira para verir. Hâli vakti olmayanlara da şeker vardır. Şeker verirler. Güreştikten sonra beş, on kuruşta para verir. Zaten üç köyde kaç kişi kalıyor? Her birine üçer beşer verseler 15 lira para eder⁴⁹.”

Necati Yıldırım: “Eskiden ödülleri tabi ki güreş evinin durumuna göre değişiyor. Bazısı festival şeklinde olurdu. Para ödülleri verilirdi. Bazılarında bölgesel yapılan güreşlerde o bölgenin neyi meşhursa o hediye edilirdi⁵⁰.”

Nasuh Kaya: “Eskiden kıtlık varmış. Bir çuval yem, şeker verilirmiş. İnsanların geçim kaynağı sadece güreş değil. Artı yokluk var. Belki götürecek hayvanlarına bakacak, belki çocuklarına bakacak. Bazı yerlerde at verildiği olmuştur. Bazı yerlerde öküz verilmiştir. Tarlada sabana vurmak için, bunlar da gerçekten çok çok önemli ödüllerdendir. O zamanlar yokluk içinde madalya kemer versen hiçbir anlamı yok⁵¹.”

Furkan Durmuş Altun: “Maddi olarak çok fazla bir getirisi yok. Eskiden ödül şöyle oluyormuş; köyün ağası dana, kuzu, koç ya da o köyden bir arsa gibi bir yer şeklinde ödülleri veriliyormuş. Eskiden Antalya yöresinde toptasak on beş tane başpehlivan varmış⁵².”

Kemal Yılmaz: “Ödül olarak başpehlivana dana veriliyormuş⁵³.”

Erkan Çilengir: “Düğün güreşlerinde para veren de olurmuş, şeker veren de olurmuş. Keçi, koyun gibi hayvan veren de olurmuş⁵⁴.”

Uçar Dede: “Genelde kuzu verirlermiş. Bu en büyük ödül eskiden. Kumaş verme de varmış. Bir avuç şeker içinde güreşmişler. Emprime derler bizim çocukluğumuz da emprime

⁴⁶ Hasan Öncü ile yağlı güreş üzerine derleme, 01 Mart 2018, Hasan Öncü’nün evi, Antalya.

⁴⁷ Mustafa Şahin ile yağlı güreş üzerine derleme, 06 Mart 2018, Mustafa Şahin’in işyeri, Antalya.

⁴⁸ Adil Yıldırım ile yağlı güreş üzerine derleme, 06 Mart 2018, Adil Yıldırım’ın evi, Antalya.

⁴⁹ Süleyman Özdemir ile yağlı güreş üzerine derleme, 07 Mart 2018 Süleyman Özdemir’in evi, Antalya.

⁵⁰ Necati Yıldırım ile yağlı güreş üzerine derleme, 08 Mart 2018, Necati Yıldırım’ın işyeri, Antalya.

⁵¹ Nasuh Kaya ile yağlı güreş üzerine derleme, 08 Mart 2018, Nasuh Kaya’nın işyeri, Antalya.

⁵² Furkan Durmuş Altun ile yağlı güreş üzerine derleme, 08 Mart 2018, Furkan Durmuş Altun’un işyeri, Antalya.

⁵³ Kemal Yılmaz ile yağlı güreş üzerine derleme, 09 Mart 2018, Kemal Yılmaz’ın işyeri, Antalya.

⁵⁴ Erkan Çilengir ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Mart 2018, Erkan Çilengir’in işyeri, Antalya.

basma tarzı şeyler verirlermiş. En büyük ödül kuzu. O da bazen verirlermiş. Çok nadir olarak verirlermiş⁵⁵.”

Hasan Çelik: “Küçük boylara şeker, leblebi, kaba şeker verirlerdi. Büyüklere de düğün sahibini imkanları dahilinde beş, on lira gibi ödül veriyorlardı. Para veriyorlardı⁵⁶.”

Mehmet Çoban: “Başı kazanırsan ödül olarak büyükbaş hayvan ya da keçi verirlerdi. Küçüklere de beş on lira para verirlerdi. O zamanın parasıyla⁵⁷.”

Hüseyin Uraz: “İlk günler leblebiye güreştik. Deve verirlerdi. Sonra üç, beş lira paraya güreştik⁵⁸.”

Eyüp Adaletli: “Düğün sahibinin durumuna göre değişirdi. Bunu düğün sahibi organize ettiği için yolluk denir. Gelenler yıkılmışta olsa bile dereceye giremese bile burada yolluk alırlar. Düğün sahibi genelde bunu karşılar⁵⁹.”

3.8.2. Parsa Toplama

Farsça kökenli olan “parsa” kelimesi “bir izleyici topluluğu önünde yapılan gösteriden sonra toplanan para” anlamına gelmektedir⁶⁰.

İki pehlivan arasında yenilik durumundan sonra güreş biter ve ayağa kalkarlar. Yenen önde yenilen arkada olmak kaydıyla beraber “pat” çakıp “temenna” ederek “parsa” toplarlar (Kahraman I, 1989: 86). Küçük boydan olan güreşçiler güreştikten sonra, başpehlivanlar da güreşmeden önce parsa toplarlar (Ayağ, 1983: 110). Kahraman, bu geleneğin çirkin bir gelenek olduğunu ifade etse de ünlü pehlivanlarında bu geleneğe uyduğunu belirtmiştir (Kahraman I, 1989: 87).

Antalya ilindeki geleneksel güreşlerde de parsa toplama geleneği vardır. Parsa toplama geleneğiyle ilgili yaptığımız derlemelerde şu şekildedir:

Mustafa Ay: “Vardı. Ama artık günümüzde yok⁶¹.”

Uçar Dede: “Parsa toplama da vardı. Yenen pehlivan eline aldığı torbayla ya da şapkayla peşrev çekerek toplarmış. Bazen yenilene de verirler. Biz görmedik ama bunları

⁵⁵ Uçar Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Mart 2018, Uçar Dede’nin işyeri, Antalya.

⁵⁶ Hasan Çelik ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Mart 2018, Mehmet Çoban’ın işyeri, Antalya.

⁵⁷ Mehmet Çoban ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Mehmet Çoban’ın işyeri, Antalya.

⁵⁸ Hüseyin Uraz ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Hüseyin Uraz’ın işyeri, Antalya.

⁵⁹ Adaletli ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Eyüp Adaletli’nin evi, Antalya.

⁶⁰ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af41454ab9f04.09717337 (erişim tarihi:13.05.2018).

⁶¹ Mustafa Ay ile yağlı güreş üzerine söyleş, 29 Nisan 2017, Kumluca Güreşleri, Antalya.

duyduk. Hep ustalarımızdan ellerine aldıkları torbayla seyirciden parsa topladıklarını duyduk⁶².”

Hüseyin Uraz: “Evet vardı. Kimse de para yok. Beş lira, on lira ne verirse toplarlardı. Bizim burada Sezai vardı. O çok toplardı⁶³.”

3.8.3. Altın Kemer

1900 yılında Filiz Nurullah, Koca Yusuf, Kurtdereli, Adalı gibi pehlivanlar rızıklarını çıkarmak için yurt dışında güreşlere katılmışlar ve epey de para kazanmışlardır. Batı da bazen birbirleriyle bile karşılaştırıldıkları olmuştur. Böylece hem bu güreşleri düzenleyen organizatörler hem de pehlivanlar zengin olmuşlardır. Türk pehlivanları, dünya şampiyonu olduklarında ödül olarak kemer almışlardır.

Batı ülkelerinde düzenlenen kemer verme olayı, 1900 yıllarda ülkemizde de uygulandığı görülmüştür. 1901 yılında Bursa-Umurbey’de düzenlenen güreşte yağlı güreşler üç kategoriye ayrılmış birincilikte şu ödüller verilmiştir:

-Şerefli Kemer

-Gümüş Kemer

-Altın Kemer

Altın kemeri, Adalı Halil almıştır (Yazoğlu I, 137).

Antalya ilinde yapılan günümüz yağlı güreşlerinde altın kemer ödülü başpehlivan olan kişiye verilmektedir. Ama geleneksel güreşlerde kemer olayı yoktur.

Okan Akman: “Düğün güreşlerinde altın kemer yoktu. Antalya’da eskiden kemer olayı yoktu⁶⁴.”

Orhan Beyrek: “Altın kemer yoktu⁶⁵.”

Salih Bulut: “Altın kemer daha sonradan oldu. Eski güreşlerde herkes prestij, nam, şöhret için güreşirdi, sonradan para için güreşmeye başlandı⁶⁶.”

İsmail Ogan: “Yoktu. Altın kemer sonradan çıktı. Buralarda yoktu. Bir Kırkpınar’da vardı⁶⁷.”

⁶² Uçar Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Mart 2018, Uçar Dede’nin işyeri, Antalya.

⁶³ Hüseyin Uraz ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Hüseyin Uraz’ın işyeri, Antalya.

⁶⁴ Okan Akman ile yağlı güreş üzerine derleme, 19 Aralık 2017, Okan Akman’ın evi, Antalya.

⁶⁵ Orhan Beyrek ile yağlı güreş üzerine derleme, 21 Aralık 2017, Orhan Beyrek’in evi, Antalya.

⁶⁶ Salih Bulut ile yağlı güreş üzerine derleme, 15 Eylül 2017, Salih Bulut’un işyeri, Antalya.

⁶⁷ İsmail Ogan ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, İsmail Ogan’ın evi, Antalya.

Cevat Gündoğdu: “Kırkpınar'da kemer olayı vardı. Daha sonra Elmalı'ya sıçradı. Bu gelenekselleşmeye başladı⁶⁸.”

Ahmet Karsavurdan: “Antalya'da kemer olayı yoktu. Varsa da ben hatırlamıyorum⁶⁹.”

Kemal Yılmaz: “Elmalı güreşleri 656 yıldır devam ediyor. O zamandan beri bir ‘altın elma’ vardı. Daha sonra altın kemere döndü. Altın kemer sadece Kırkpınar'da vardı⁷⁰.”

Ümit Öztekin, Antalya'daki altın kemerin tarihini şu şekilde açıklıyor:

“Elmalı'da 1950'li yıllardan beri kemer olayı vardır. Üç defa üst üste şampiyonluğu alan başpehlivan kemere sahip olurdu. 1956'da kemerdan bahsediliyor. Daha öncesine dair elimizde bir bilgi yok. Muhtemelen küçük ödüller; altın verilebilir, para verilebilir. O günün şartlarında, imkânlar ölçüsünde neyse onu verirlermiş ama mesela 1956 yılında Elmalı'da ilk defa profesyonel bir organizasyon yapılmış. 1956 yılında çok ciddi bir para ödülüyle başlamış⁷¹.”

Derleme yaptığımız kaynak kişilerin tamamı, geleneksel güreşlerde altın kemerin bulunmadığını ve sadece Elmalı Yeşilyayla Güreşleri'nde bulunduğu konusunda hemfikirdirler. Ayrıca günümüzde yapılan tüm festival (belediye) güreşlerinde altın kemerin mevcut olduğunu belirtmişlerdir.

3.9. Yağlı Güreşte Müzik

Müziğin insan üzerindeki etkisi her dönemde merak ve araştırma konusu olmuştur. Müziğin ritim tutturma ve konsantrasyon sağlamadaki başarısı günümüzde dahi spor yapanlar için çok önemlidir.

Spor müsabakalarında yapılan spor hareketlerine uyan ritim de müzikler çalmak çok eski bir spor geleneğidir. Cirit, çevgan ya da at yarışlarında farklı makam ve ezgilerde müzikler çalındığı gibi; güreş yapılırken de sporcuların hoşuna giden belirli müzikler çalınır. Bu müziklere “güreş havası” denilmektedir. Bu havalar; nikriz, zavil, uşşak, karcigar, hüseyini, gülüzar makamları içinde dolaşır. Belli bir usulü yoktur. Bu güreş havaları da Anadolu ve Rumeli havaları olarak ikiye ayrılmaktadır. Rumeli havaları genelde Kırkpınar ve Batı Anadolu'da çalınırken, Anadolu havaları da Orta, Doğu, Kuzey, Güney, Güney-Doğu Anadolu'da çalınır (Kahraman, 1989: 33-34).

⁶⁸ Cevat Gündoğdu ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Cevat Gündoğdu'nun işyeri, Antalya.

⁶⁹ Ahmet Karsavurdan ile yağlı güreş üzerine derleme, 01 Mart 2018, Ahmet Karsavurdan'ın işyeri, Antalya.

⁷⁰ Kemal Yılmaz ile yağlı güreş üzerine derleme, 09 Mart 2018, Kemal Yılmaz'ın işyeri, Antalya.

⁷¹ Ümit Öztekin ile yağlı güreş üzerine derleme, 12 Mart 2018, Ümit Öztekin'in İşyeri, Antalya.

Yağlı güreş havaları genelde, halkın ilgisini cezbeden davul-zurna musikisinin etkisi altındadır. Antalya ili ve çevresinde yaptığımız derlemeler de tüm kaynak kişilerimiz davul-zurnasız güreşin olmadığını belirtmişlerdir.

Delice, Türklerde davulun çalındığı yerleri şöyle sıralamaktadır:

“Türklerde davul üç yerde; savaşta, düğünde ve güreşte çalınır. Savaş vatan, düğün namus müdafaası; güreş ise bu ikisine hazırlıktı... Kına üç kişiye yakılırdı; gelinlik kıza, savaşa giden ere ve güreşecek pehlivana... Çünkü bu üçü de savaş eriydi.” (Delice, 2011: 10).

Türkler M.Ö. 400 yıllarında da davul ve zurna çalmaktaydılar. İslamiyet’ten önce davula “tümruk”, zurnaya ise “yırağ” denmekteydi. Orhun Yazıtları ve Kaşgarlı Mahmud’un Divanü Lügati’t Türk eseri bu iddiaları güçlendirmektedir. Bunların dışında Fars, Çin kaynakları ve Farabi, Hazrezmi gibi bilginlerin yazıları gerçeği göstermektedir (Ayağ, 1983: 90).

Osmanlılarda ordunun her kademesinde mehter takımı bulunmaktaydı. Mehter askeri alandan sivil hayata da geçmiştir. Her kasaba ve köyün mehter takımı olurdu. Hatta Avrupa’daki Türk elçiliklerinde de mehter takımları bulunurdu. Bu mehter takımlarının Avrupa musikisine kalıcı olmayan etkileri de olmuştur. Beethoven’ın dokuzuncu senfonisinin son bölümü, Mozart’ın “Türk Konçertosu” adıyla anılan keman konçertosunun son bölümü bu etkinin izlenimleridir. Mozart’ın Rondo alla turca’sında “sol el ritmi davul düm-tek’lerine, sağ el melodisi de zurna melodisine benzetilmiştir”. Osmanlılar da mehterhane kurumu 1820 yılında kaldırılmıştır (Ayağ, 1989: 90).

Delice, mehterdeki savaş motiflerinin davul-zurnayla günümüze kadar geldiğini şu şekilde belirtmiştir:

“Kırkpınar Güreşleri’nde savaşta bütün motifler vardır. Savaşta mehter coşturur, Kırkpınar’da ise davul zurna... Padişah huzurunda yapılan güreşlerde davul zurna vazifesini mehter yerine getirirdi. Savaşta, “Allah Allah” diye düşman üstüne gidilir, güreşte de aynı nidalarla pehlivanlar er meydanına salınır” (Delice, 2011: 10).

Derleme yaptığımız Orhan Okulu, Recep Kara, Ramazan Bircan, Nasuh Kaya, Furkan Durmuş Altun, davul ve zurnanın kendilerini motive ettiğini belirtmişlerdir. Pehlivan Furkan Durmuş Altun bu etkiyi şu şekilde açıklıyor:

“Davul ve zurna sesi bizi bizden alıyor. Biz kış dönemlerinde, şu an kış yok. Antrenman yaptığımız kapalı mekânlarda motive olmak için Kırkpınar marşını ve diğer havaları açarak kendimizi motive ediyoruz⁷².”

Kırkpınar Başpehlivanı Recep Kara’da davul ve zurnanın önemini şu şekilde aktarıyor:

“Yağlı güreşte, davul ve zurna olmazsa tuzsuz yemeğe benzer. Hem güreşin ritmini belirliyor, hem de seyirciyi gaza getiriyor. Ufaktan güreşe başladığımız zaman, davul zurnanın sesini uzaklardan duyduğumuzda yüreğim hop hop ederdi. O heyecana kendimi kaptırırdım. Olmazsa olmazdır⁷³.”

Olimpiyat şampiyonu İsmail Ogan’da davul zurnanın mutlaka her düğün ve yağlı güreşte bulunduğunu ve güreşçiye iştaha getirdiğini ifade etmiştir⁷⁴. Elmalı Belediye Başkanı Ümit Öztekin’de davul ve zurnanın önemini şu şekilde vurgulamıştır:

“Çok büyük önemi vardır. Geleneksel bir güreşin en önemli unsurdur. Davul ve zurna hem pehlivanı coşturuyor hem de seyirciyi coşturuyor. Davulların sesi yavaşladığı zaman güreşin ritmi de düşüyor. Arttığı zaman güreşin ritmi de çoğalıyor. Birbirine bağlı olan çok önemli bir unsurdur. Davul zurnasız güreş olmaz⁷⁵.”

Aniden yükselen davul-zurna ritmi güreşin hareketlendiğinin de işaretidir. Türkiye Güreş Federasyonu Akdeniz Bölge Sorumlusu Cevat Gündoğdu ise davul zurnasız güreşin cansız olup tat vermeyeceğini eklemiştir⁷⁶. Alanyalı Necati Yıldırım’da “yağlı güreşte davulla zurna birbirini tamamlar. Dikkat ederseniz bizim örf, adet, geleneklerimiz de güreşin başlangıcından günümüze kadar, her müsabakada mutlaka davul-zurna vardır.” demiştir⁷⁷.

Antalya Elmalı’da yapılan tarihi geleneksel güreşlerden önce Yürük Ağu vurulur. Pehlivanlar kapışmaya başlayınca davul ve zurna susar. Bunun sebebi pehlivanları pir ve hızlılarıyla baş başa bırakmak içindir. Elmalı’da müzik susmasına rağmen Kırkpınar’da böyle bir gelenek yoktur. Davul pes perdeden, zurna ise tiz perdeden vurulur. Kırkpınar’da davulcular kule hakemlerinin işaretiyle ya da cazgırın “davulcularr” şeklinde seslenmesiyle

⁷² Furkan Durmuş Altun ile yağlı güreş üzerine derleme, 08 Mart 2018, Furkan Durmuş Altun’un işyeri, Antalya.

⁷³ Recep Kara ile yağlı güreş üzerine derleme, 29 Nisan 2017, Bahri Özdemir’in Evi, Antalya.

⁷⁴ İsmail Ogan ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, İsmail Ogan’ın Evi, Antalya.

⁷⁵ Ümit Öztekin ile yağlı güreş üzerine derleme, 12 Mart 2018, Ümit Öztekin’in İşyeri, Antalya.

⁷⁶ Cevat Gündoğdu ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Cevat Gündoğdu’nun işyeri, Antalya.

⁷⁷ Necati Yıldırım ile yağlı güreş üzerine derleme, 08 Mart 2018, Necati Yıldırım’ın işyeri, Antalya.

susarlar. Bu susma da baş meydandaki güreşlerle ilgili duyurudan sonra tekrar “çal” komutuyla davul-zurnacılar çalmaya başlar (Ayağ, 1983: 90-91). Aynı zamanda kaynak kişilerimizden Bayram Ali, şunu da eklemiştir: “Ezan-ı Muhammed okunurken güreşler durdurulur. Dünya üzerinde ezan okunurken durdurulan tek spordur⁷⁸.”

3.9.1. Davul

Davul-zurna musikisinin Türk musiki hayatındaki yeri ve önemini anlamak için mehter, zeybek ve düğün havalarına bakmak gerekir (Ekşi, 2011: 11). Batı Türkçesinde “tavul” ya da “davul” biçiminde kullanılan bu kelimeye, Altay şamanları “tüngür” veya “çaluu” derlerdi. Bu davul kutsal bilinir ve ölen bir şamanın suretini temsil ederdi. İlk defa İsmail Peygamber zamanında çalındığı düşünülen davulu, Türkler savaş aracı olarak kullanmıştır. Savaşlar davulun çalınmasıyla başlardı daha sonraları ise buna “boru” da eşlik etmeye başlamıştır (Kahraman I, 1989: 28).

Dede Korkut, savaşta davul çalınmasını şöyle anlatıyor: “...Adı görklü Muhammed’i yad getürdü, kara dinlü kâfire göz kararttı, haykırdı, at saldı, karşı vardı, kılıç urdu, gümbür gümbür tavullar çalındı, burması altun tunç borular çalındı..” (Ergin, 1971: 161).

Türkler İslamiyet’ten önce şaman dinine bağlı iken davulu kutsal kabul ettiklerini yukarıdaki kısımda belirtmiştik. Müslüman olduktan sonra da kutsal olarak görmeye devam etmişlerdir. Bağımsız devlet olmanın işaretlerinden biri olarak saymışlardır. Davulun tek ve çift derili olmak üzere iki çeşidi vardır. Çift derili davulların en çok kullanılanına “Tabıl-ı Türki” denir. Tek derililerin küçüklerine ise “dünbelek, tek nekkare, darbuka” daha büyüklerine de “kös” denirdi. Eski huzur güreşlerinde bazen davul bazen de nekkare çalınırdı. En iyi davul çalanlar Rumeli’de Serez çingenelerinden, Anadolu’da da Kastamonululardan çıkardı. Kastamonu davulcuları “Sepetçioğlu” ve “Köroğlu” varyantlarını icra ederken aynı zamanda oynadıkları için ayrı bir ün yapmışlardır. Davul 18. yüzyıla kadar tek değnekle çalındığı söylene de Sultan I. Ahmed, Sultan I. Mustafa ve Sultan II. Osman zamanlarındaki İstanbul yaşantısını gösteren albüm tam tersini söylemektedir. Bu Albümdeki 11 numaralı “Karnaval Yürüyüşü” ve 39 numaralı “İp Canbazları” isimli resimlerdeki davulcunun bir elinde değnek, diğer elinde tokmak vardır (Kahraman I, 1989: 30-31).

⁷⁸ Bayram Ali Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Bayram Ali Dede’nin işyeri, Antalya.

3.9.2. Zurna

Zurna kelimesi, eski metinlerde “sur-nay” olarak geçmektedir. Yüksek perdeli çalgılardan olan zurnanın iyisi kırmızı erik veya şimşir ağacından yapılır. Ucuna da buğday takılarak çalınır. Üstte 7, altta 1 deliği mevcuttur. Davulda olduğu gibi sesi insan ve atlar üzerinde önemli bir etkisi vardır. Atlar zurna sesini duyunca nasıl kulaklarını dikleştirip heyecanlanırsa pehlivanlar da aynı heyecanı duyar. Atalarımız yüzyıllar öncesinde müziğin insanlar üzerindeki etkisini anlayıp davul ve zurna aracılığıyla kendi spor dallarına aktarmışlardır. Türklerden önce hiçbir millet sporda müziği kullanmamıştır. Saldıran güreşçinin yenmesi, alttaki pehlivani yenilmek üzereyken gayrete getirmesi, atların daha da hızlandırılması için davulcu nasıl ayrı tonlardan tokmak vuruyorsa zurnacıda aynı şekilde farklı perdeden zurnasını üflemektedir. Osmanlıda, Oğuz töresinden dolayı zurna çalana büyük saygı gösterilmiştir. Bundan dolayı mehter başı daima “zurnazen”ler arasından seçilirdi. Sultan II. Mahmud, mehterbaşı İzzet Ağa’yı Enderun’a başçavuş yapınca yerine yine bir zurnazen atamıştır (Kahraman I, 1989: 32-33).

3.9.3. Davul ve Zurnacının Kıyafeti

Antalya ili ve çevresindeki yapılan yağlı güreşlerde davul ve zurnacının güreşe özel kıyafetleri olmadığını tespit ettik⁷⁹. Davul- zurnacılar düğün ve yağlı güreşlere gündelik ya da yöresel kıyafetleri ile katılırlardı⁸⁰. Kaynak kişilerin tamamı da davul ve zurnacının özel bir kıyafeti olmadığını belirtmiştir.

Resmi olarak 1982 yılında çıkan yağlı güreş yönetmeliğine davul ve zurnacının kıyafetlerinin nasıl olması gerektiği şu şekilde belirtilmiştir:

Madde 39: “Yörenin geleneksel kıyafeti esastır. Meydan hakemi ve cazgır kıyafetlerinden ayrı görünümde olmasına dikkat edilir” (Yazoğlu II, 55).

3.10. Yağlı Güreşte Pehlivan Kıyafeti

Antalya bölgesinde yapılan güreşlerde giyilen geleneksel kıyafet “kispet”, “pırpıt”, “kıl potur”dur. Maddi imkânlar el vermediği için güreşlerde çok az kişi kispet giyebilmiştir.

⁷⁹ İsmet Barış ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, İsmet Barış’ın İşyeri, Antalya.

⁸⁰ Şevket Uçarlı ile yağlı güreş üzerine derleme, 04 Mart 2018, Şevket Uçarlı’nın Evi, Antalya.

Genellikle pırpıt ve kıldan örülen poturla güreşler icra edilmiştir. Hatta geleneksel güreşlerde yokluktan dolayı şalvarla bile güreş yapıldığı olmuştur⁸¹.

3.10.1. Kispet

Arapça “kisvet” sözcüğünden gelen kispetin anlamı belden aşağı giyilen giysidir (Yazoglu I, 67). “Yağlı güreşte pehlivanların giydikleri, belden baldıra kadar uzanan, dar paçalı meşin pantolon olarak da tanımlanmaktadır”⁸². Araplar güreşirken bu tarzda bir kıyafet giymedikleri bilinmektedir. Kahraman’a göre Türk kültürüne ait bir ögeye Arapça isim kullanmak özentilikten başka bir şey değildir. Selçukların Arapça ve Farsçaya ilgi duymaları bunun ana sebebi olabilir. 1572 yılında Nicolai H. Nicolas tarafından Nünberg’de yayınlanan Osmanlı albümündeki güreş resimlerinde güreşçilerin tuman giydiği gözlenmiştir. Fakat resimlerin belirgin olmaması kalın deriden yapılma mı yoksa kıldan yapılma pırpıt mı olduğu anlaşılamamaktadır (Kahraman I, 1989: 94).

Kispet aynı zamanda İslam’daki setr-i avret inancına göre dizayn edilmiştir. Kaynak kişilerimizden Başpehlivan Recep Kara kispetin İslam’la olan ilişkisini şu şekilde açıklıyor:

“Ata sporu, ecdat sporu diyoruz. İslami sembollerle, İslami literatür de yapılan bir gelenektir. Giymiş olduğumuz kispet dizle göbek arasını kapatır. Dizle kispet arasındaki kısım, İslam’da erkeklerin mahrem yeridir⁸³”.

“Geçmiş yıllarda bir pehlivanın kispet giymesi önemli bir olay sayılırdı ve bu iş için tören yapılırdı. Pehlivanlıkla pişmeyen gençlerin kispet giymeye hakları olmazdı. Bir genç pehlivanın ne zaman kispet giyeceğini ustası tayin ederdi. Kispet giyme töreni sırasında eski pehlivanlar, seyirciler, pehlivanın hısımları ve akrabası da bulunurdu. Genç pehlivan huzurda ustasının ve yaşlı pehlivanların ellerini öper ve akranı ile bir de gösteri maçı atardı. Pehlivanın ailesi de misafirleri ağırlardı. Törelere göre kispet giymeden önce iki rekât namaz kılınır ve pehlivanlardan biri, Hazreti Hamza’nın ruhuna “Fatiha” okurdu. Kispet giyilirken, besmele çekilir, kispetin kasnak kısmı öpülür, alına konur, önce sağ sonra sol paçadan kispet ayağa geçirilirdi. Yine törelere göre kispet giyme töreninde yağ kazanının veya ibriğinin içine bir miktar gülsuyu dökülürdü” (Ayağ, 1983: 86).

⁸¹ İbrahim Çomak ile yağlı güreş üzerine derleme, 05 Mart 2018, İbrahim Çomak’ın Evi, Antalya.

⁸² http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af54e98a22756.66000805 (erişim tarihi:13.05.2018).

⁸³ Recep Kara ile yağlı güreş üzerine derleme, 29 Nisan 2017, Bahri Özdemir’in Evi, Antalya.

Antalya çevresinde yapılan derleme çalışmamızda yukarıda üzerinde durduğumuz kispet giyme ritüelinin tamamının uygulanmadığı görülmüştür⁸⁴. Sadece kispet giyerken yapılan uygulamaların yapıldığı gözlenmiştir. Kaynak kişilerimiz arasında profesyonel yağlı güreş yapan kişiler, besmele çekip kasnak kısmını öpüp alınlarına koyduklarını önce sağ ayaklarıyla giydiklerini belirtmişlerdir. Bunun dışında abdestsiz kispet giymediklerini de eklemişlerdir:

Uçar Dede: “Kispet giymeden önce abdestimizi alırız. Duamızı ederiz. En başta sakatlık ve kazadan korunmak için dua ederiz. Ondan sonra kasnaktan öpüp anlımıza koyarız. Besmeleyle giyerim⁸⁵.”

Orhan Okulu: “Kispetimizi dua ederek, sağ ayağımızla besmele çekerek giyeriz⁸⁶.”

İsmail Koç: “Kispetimi bu zamana kadar hiç abdestsiz giymedim⁸⁷.”

Döşemealtı Güreş Antrenörü Kemal Yılmaz, her sezon başlangıcında kispet giymeden önce kurban kesip topluca yemek yediklerini belirtmiştir⁸⁸.

Kispet güreşte zorluk vermesin, hareketi kolaylaştırsın diye genç hayvanların derisinden üretilir. Ekseriyetle sığır ve manda derisinden üretilir. Her kispet pehlivana özel ölçülerle dikilmektedir. Çünkü kispetin bol olması rakibinin oyunlarını kolayca tatbik edebilmesine neden olabilir. Tabi ki de pehlivanın hareketini kısıtlayacak kadar da dar olmamalıdır. Hatta halk arasında bununla ilgili olarak “Kispet pehlivanın yarısıdır.” derler. Kispet ustası Öztürk Korkmaz bize kispetin hammaddesinin önemi ile ilgili şu bilgiler vermiştir:

“Daha önce manda derisinden yapılıyormuş. Tabi manda derisi çok kalın. Bir kispet 89 kilo geliyormuş. Ondan sonra Çanakkale Biga’da İrfan usta var. O dana derisinden yapmaya başlamış, daha hafif ve ince olmuş 2-2,5 kilo kadar⁸⁹.”

İrfan usta kispetin ağırlığını nasıl azalttığını şu şekilde anlatıyor:

“60 senesinden sonra teknoloji ilerleyince, bütün Türkiye’de tabakhanelerde dana derisini çok daha iyi işleyerek iki, üç katına çıkaran vidala denen makineler çıktı. Bu makinelerden sonra deriler daha

⁸⁴ 10 Mart 2018). İsmail Erkal ile yağlı güreş üzerine derleme. İsmail Erkal’ın işyeri, Antalya.

⁸⁵ Uçar Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Mart 2018, Uçar Dede’nin işyeri, Antalya.

⁸⁶ Orhan Okulu ile yağlı güreş üzerine derleme, 09 Mart 2018, Orhan Okulu’nun işyeri, Antalya.

⁸⁷ İsmail Koç ile yağlı güreş üzerine derleme, 09 Mart 2018, İsmail Koç’un işyeri, Antalya.

⁸⁸ Kemal Yılmaz ile yağlı güreş üzerine derleme, 09 Mart 2018, Kemal Yılmaz’ın işyeri, Antalya.

⁸⁹ Öztürk Korkmaz ile kispet üzerine söyleş, 29 Aralık 2017, Bahri Özdemir’in evi, Antalya.

yumuşak olmaya başladı. Allah bana o imkânı verdi. Mesela 10 kg gelen kispeti 1 kilo 800 grama düşürdük” (Çevik, 2011: 121-122).

Öztürk Usta, iyi bir kispet için derinin en iyisinden yapılması gerektiğini üzerinde çizik, kesik, nokta dahi delik olmaması gerektiğini belirtiyor. Çok beklemiş, güneşte kalmış, yanmış deriler olursa kispetin yırtılabileceğini ifade etmiştir.

İrfan Usta ise derinin iyi mi olup olmadığını anlamak için kendi gücüyle kontrol edip aldığını ifade etmiştir. Eğer genç hayvan derisiyse deri çekenin elinde kalır. Yaşlı hayvan derisiyse daha zor kopar. Kispet, Öztürk Usta’ya göre 46 parçadan, İrfan Ustaya göre ise 40-45 parçadan meydana gelmektedir (Çevik, 2011: 122-123).

3.10.1.1. Kispetin Kısımları

Kasnak: Kispetin bel kısmıdır. Öztürk Usta’ya göre ise en önemli kısımlarından biridir.

“Kasnak zaten bacak kısmının derisi ile aynı değildir. Islak ve sert olması gerekir. Üç kattan oluşur. Güreşçinin kasnağının tutulmaması veya rahat kurtarması gerekir⁹⁰.”

İçe gelen kısmına ise kasnağı açıp kapatmak için ip geçirilir. İpin koyulma amacı kasnağı bele uydurmak içindir. Kasnağa Arapça tutulacak yer anlamına gelen “kabza” kelimesi de kullanılır (Kahraman, 1989: 97).

Hazne: Kispetin apış arasına gelen kısımdır (Kahraman I, 1989: 97).

Arka: Pehlivanın arkasına gelen kısımdır. Pehlivanı sıkmayacak kadar bol bırakılır.

Oyluk: Kasnaktan dize kadar gelen kısımdır.

Paça: Kispetin dizden en alt kısmına kadar gelen kısımdır.

Şiraze: Kispetin en altta bulunan kısımdır. Bazı güreşçiler kispetleri süslü olsun diye üçgen biçiminde yaparlar.

Ayna: Kispetin diz kısmıdır. Sağlamlaştırmak için ikinci bir deri uygulanır (Kahraman I, 1989: 97-99).

⁹⁰ Öztürk Korkmaz ile kispet üzerine derleme, 29 Aralık 2017, Bahri Özdemir’in evi, Antalya

3.10.1.2. Kispetin Yapım Aşaması

İlk olarak kispetin kemer denilen kısmı üç parça halinde kesilir. İçine sertleştirici bir madde koyulur. Kemeri yaparken de içinin urganı koyulur. Bu urgan İzmir-Tire taraflarında yapılır. Bu urganın sağlam olması çok önemlidir. Pehlivan kazık vurduğu zaman, kemer sağlam olmazsa kispet çıkıp pehlivanın yenilmesine neden olabilir. Daha sonra bacaklar kesilir ve tutulamasın diye bacak kısmına dikiş makinesiyle işleme yapılır. Bunun akabinde kasnak birleşim noktası yapılıyor. Eskiden kullanılan yapıştırma maddesi “çiriş⁹¹” ti. Daha sonra yerini solüsyonlara bırakmıştır. Deriler birbiriyle yapıştırılıp iki saat kurumaya bırakılır. Kuruyunca muştayla da şekil verilip makine de işlenmeye başlanır. Deri, rakip pehlivan rahatça kavrayıp oyun yapamasın diye dikişle sertleştirilir. Eskiden elle yapılan dikişler, “biz” denen iğneyle yapılırdı. Kispetin iç kısmı ise temiz olmalıdır. Bir düğüm dahi olmamalıdır. Kispet iç çamaşırsız giyilmelidir. Yoksa rakibi kolayca kispetinden tutabilir. Kispet yapımında dikkat edilen bir başka hususta eklem yerleri ve güç uygulama merkezleri hesaplanarak yapılmalıdır. Kispetin kasık kısmı bundan dolayı yumuşak deriden yapılır. Paça da bir de deriden bir ip olur, paçayı bağlamak için. Geriye kalan bölüm ise bir gün boyunca elle dikilir. Dikiş, ustalık isteyen çift iğneyle yapılır. Dikişten sonra paçalar dikilir. Geçmişte pamuk ipliği kullanılırken günümüzde polyester ip kullanılıyor. Çanakkale’de yapılan kispeti İrfan Usta üzerine kırmızı kurdele koyarak sahibine yollamaktadır. Pehlivanlar kispetlerinin yeni olduğunu bu şekilde gösteriyorlar. Kispet zamanla yağlanmanın etkisiyle çürüyebiliyor. Pehlivanlar eski kispetlerini hatıra olarak saklayıp torunlarına veriyor ya da evinin bir köşesinde saklıyor (Çevik, 2011: 123-128).

Cazgır Bayram Ali Dede, bazı emekli olan pehlivan arkadaşlarının, hem Hz. Peygamberin hem de Hz. Hamza’nın mezarını ziyaret ederek kispetlerini oraya bıraktıklarını belirtmiştir.

Geçmişte kispet giyip çıkarırken avret yerlerinin görünmemesi için beyaz entari giyildiği bilinmektedir. Fakat günümüzde beyaz entarinin yerini havlular almıştır.

Cevat Gündoğdu: “Biz burada havluyla giyerdik. Edep yeri görünmeden kispeti giyer ve çıkarırız. Millî ve manevi spor olduğu için edep yerlerimizin görünmemesine dikkat ederiz⁹².”

⁹¹ İzmir tarafından kökü kurutulup un haline getirilen kalın saplı yabani bir ottur (Çevik, 2011:124).

⁹² Cevat Gündoğdu ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Cevat Gündoğdu’nun işyeri, Antalya.

Nasuh Kaya: “Eskiden entari giyilirmiş ama artık günümüzde özellikle havlu giyilmektedir⁹³.”

Kispet dikmek herkesin yapabileceği bir iş değildir. Eski güreşçi ve güreş yazarlığı da yapmış olan Celal Davut Arıbal “Çolak Molla” isimli kitabında İstanbul’da iki kispetçi olduğunu belirtmiştir. Bunlardan birisi Topkapı’da Kispetçi Abdullah diğeri de Saraçhane başındaki Hafız idi. Kurtdereli Mehmet’in giydiği kispeti Telaşeli Mehmed Usta dikmiştir. Cumhuriyet çağında ise Balıkesirli Hidayet Saraç ve Bigalı İrfan Şahin kispet dikmeye devam etmişlerdir (Kahraman I, 1989: 98-99).

İrfan Usta ise birçok başarılı kispet ustası yetiştirmiştir. Bunlardan biri de Samsun’lu Uğur Kesen’dir. Uğur Kesen’de Rami Sarıkaş’ı yetiştirmiştir. Rami Sarıkaş’ta derleme yaptığımız Öztürk Korkmaz’ın ustasıdır.

3.10.2. Pırpıt

Eski püskü, değersiz anlamına gelen “pırpıt” günümüzde pehlivanların giydiği bezden ya da keçi kılından örülen giysi anlamına gelmektedir⁹⁴. Antalya çevresinde kıldan örülen pırpıta “kıl potur”, brandadan yapılan pehlivan giysisine, “pırpıt” denmektedir.

Eskiden imkânlar yeterli olmadığı için sadece birkaç kişide deriden yapılmış kispet olurmuş. Geriye kalanlar brandadan ya da keçi kılından örülen pırpıt giymişlerdir.

Okan Akman: “İmkânı olan çok azdı. Bir iki kişide kispet vardı. Mesela Kemer’de Ahmet Şeker ve ben giyerdim kispeti. Kıl potur veya çadır bezinden yapılan pırpıtle güreşirdi imkânı olmayanlar⁹⁵.”

Hamza Cesur: “Eskiden kispet vardı tabi ama o kadar yaygın değildi. Potur vardı. Pırpıt vardı. Onlarla güreşirlerdi. Keçi kılından potur örerlerdi. Şimdi branda dediğimiz sağlam bezlerden de pırpıt yapılırdı⁹⁶.”

Salih Bulut: “Tabi önceden keçi kılından örme kispetler vardı sonra deriler çıktı. Pırpıt isimli bir şey daha var, brandadan yapılır. Herkesin gücü deri kispeti almaya yetmezdi⁹⁷.”

İsmail Ogan: “Pırpıt vardı. Ben kendi pırpıtımı örerdim. Keçi kılından ilk poturla çıktım⁹⁸.”

⁹³ Nasuh Kaya ile yağlı güreş üzerine derleme, 08 Mart 2018, Nasuh Kaya’nın işyeri, Antalya.

⁹⁴ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af6994f9b4e22.00332542 (erişim tarihi:13.05.2018).

⁹⁵ Okan Akman ile yağlı güreş üzerine derleme, 19 Aralık 2017, Okan Akman’ın evi, Antalya.

⁹⁶ Hamza Cesur ile yağlı güreş üzerine derleme, 21 Aralık 2017, Hamza Cesur’un evi, Antalya.

⁹⁷ Salih Bulut ile yağlı güreş üzerine derleme, 15 Eylül 2017, Salih Bulut’un işyeri, Antalya.

Ercan Demir: “Önceden kispet yoktu. Keçi yününden potur vardı kıldan. Çok kaşındırırdı adamı. Brandadan pırpıt yapılırdı. Daha sonralarda Çanakkale Biga’da İrfan Şahin adında bir usta vardı, boyunu-kilonu söylediğin takdirde birebir bedenine göre kispet yapabilen bir insandı⁹⁹.”

Mehmet Kurtoğlu: “Geleneksel güreşlerde “kıl potur, pırpıt vardı onları giyerdik¹⁰⁰”.

Yukarıda da anlaşılaçağı gibi kelime anlamı olarak aynı olsa da Antalya ve çevresinde pehlivan giysisi brandadan yapılırsa “pırpıt”, kıldan yapılırsa “potur” olarak adlandırılmaktadır.

Kıl pırpıt genel olarak keçi kılından örülür. Keçi kılı eğirilerek iplik haline getirilir. Daha sonra kızlar veya kadınlar tarafından elle örülerek pırpıt haline getirilir. Örülürken bacaklar boyuna, kasnak kısmı enine doğru örülür. Bacaklar tek kat, kasnak bölümü de çift kat örülür. Kispette olduğu gibi paça bağları sağlam sicimle, bel ipi de yine kıldan yapılmış iplikle yapılır (Kahraman I, 1989: 26).

Kaynak kişilerimizden İsmail Ogan ise kıl pırpıtı, yukarıdan aşağıya tek parça halinde ördüğünü belirtmiştir. Ayrıca kıl pırpıtı, ağaç mili ile çebiç kılından ördüğünü ifade etmiştir¹⁰¹.

İbrahim Çomak ise kıl pırpıtı herkesin öremeyeceğini belirtmiştir. “Poturu tek şişle örüp bitiriyorlar¹⁰².” diye de eklemiştir.

Pırpıtın yumuşak olması, bir takım ayak ve bacakla yapılan oyunları kolaylıkla yapılması bakımından kullanışlıdır. Kispet giymiş güreşçiye, pırpıt giymiş pehlivan sarma vursa kispet giyen güreşçinin sarmayı bozması zordur. Pırpıtın bir başka avantajı da pehlivan zayıflamışsa ıslatılıp giyildiğinde pehlivanın vücudunu daha iyi sarar. Kispetteki gibi sürekli yağ içinde bulundurma zorunluluğu da yoktur (Kahraman I, 1989: 26). Genelde güreşten sonra kurumaya bırakılır. Kuruduktan sonra da çuvalın içinde muhafaza edilebilir.

3.11. Zembil

Hasırdan örülmüş saplı çanta¹⁰³ anlamına gelen zembil geçmişten günümüze pehlivanların kispetlerini muhafaza ettiği önemli bir araçtır. Günümüzde sanayileşmeye ve yaşam koşullarına bağlı olarak unutulmaya yüz tutmuştur. “Bir çeşit sepet türü olan zembil,

⁹⁸ İsmail Ogan ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, İsmail Ogan’ın evi, Antalya.

⁹⁹ Ercan Demir ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Ercan Demir’in işyeri, Antalya.

¹⁰⁰ Mehmet Kurtoğlu ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Mehmet Kurtoğlu’nun işyeri, Antalya.

¹⁰¹ İsmail Ogan ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, İsmail Ogan’ın evi, Antalya.

¹⁰² İbrahim Çomak ile yağlı güreş üzerine derleme, 05 Mart 2018, İbrahim Çomak’ın evi, Antalya.

¹⁰³ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af6aab2d9a4a6.31538472 (erişim tarihi:13.05.2018).

saz liflerinin bir alt, bir üstten geçirilerek yapılan bir el sanatı ürünüdür”. Çanakkale Biga’da yaşayan Cemile Yavaş, babasından devraldığı tezgâhında zembil dokumasını yapmaktadır. Zembil yapımında kullanılan sazlar genel olarak Ağustos ayında kesilip getirilmektedir. Kaliteli olmasına dikkat edilen sazlar ıslatılıp bir gece suda bekletiliyor. Bu işlemle saz lifleri dokunacak duruma gelmektedir. Çanakkale bölgesinde saza “papır” da denmektedir. Ayrılan sazlar metal tarakla taranarak ip haline getiriliyor. İp haline gelen sazlar bir üst bir alt tekniğiyle düz hasır olarak dokunuyor. Daha sonra düz hale getirilen hasır eğilip bükülerek hasır haline dönüşüyor. Yapımı tamamlanan bu zembiller daha sonra kispet atölyelerine gönderiliyor. Zembil gözenekli yapısı sayesinde kispetin hava almasını da sağlamaktadır. Zaman içinde zembil yerine birçok alternatif bulunsa da hiçbirisi zembilin işlevini tam olarak yerine getirememiştir. Hava almayan çantada bulunan kispetler oksitlenebilmektedir. Kispet güzelce temizlendikten sonra farenin ulaşamayacağı yerde zembil içinde muhafaza edilirse üç sene boyunca giyilebilir (Çevik, 2011: 131-132).

Aynı zamanda zembilin sembolik anlamları da vardır. Zembili elinde gelen veya giden bir pehlivanın, güreş kovaladığını işaret etmektedir. Zembili duvara asmak, pehlivanın güreşi bıraktığını ifade etmektedir. Aynı zamanda usta-çırak ilişkisi açısından da önemlidir. Ustanın zembilini çırağı taşır (Ayağ, 1983: 87).

Zembilde tıpkı kispet gibi geleneksel yağlı güreşin maddi unsurlarından biridir. Yağlı güreş geleneğinin devam etmesi açısından işlevselliği oldukça önemlidir.

3.12. Cazgır

Güreşecek olan kişileri seyircilere takdim eden kişiye cazgır denmektedir.¹⁰⁴ Bu sözcük önceleri sadece Rumeli’de yapılan yağlı güreşlerde kullanılmıştır. Cazgır, İstanbul’daki güreş tekkelerinde ve Enderun’da ise “duacı” olarak adlandırılmaktadır (Kahraman, 1989: 76).

Kökeni “car” olan bu sözcük Türkçedir. “Car”: ses, seda, çağırma anlamına gelmektedir. “Car-cı” ise çağırıcı, seslenici anlamına gelmektedir (İmamoğlu, 1988: 13). “Carçekmek”; avaz ile bildirmek, “car-çektirmek”; tellal çağırarak, “cars” yaygaracı demektir. Yakutça’da “çaskıy” acı bir şekilde cınlatarak bağırarak demektir (Pikarskiy, 1945: 201). “Carcı” kelimesi de Altay Türklerinde tellal olarak geçmektedir. Kahraman’a göre

¹⁰⁴http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5aee11a250660.95632679 (erişim tarihi: 13.05.2018).

Türkçe “car” sözcüğü Farsça yapıcı anlamında kullanılan “gir” ekini alarak oluşturulmuştur (Kahraman, 1989: 76).

Cazgır Bursalı Mustafa’nın aktardığına göre, Tarihi Kırkpınar Güreşleri’nin ilk cazgırlığını Sadık Atılgan Hoca görevlendirilmiştir. O günlerde “tellal” yerine “cazgır” adı kullanmaya başlamıştır (Çevik, 2011: 181).

Cazgır Bayram Ali Dede cazgırlığı şu şekilde açıklamıştır:

“Cazgırın kelime olarak anlamı çok konuşan, anlatan anlamdadır. Yağlı güreşlerinde, cazgırın anlamı ise güreşen pehlivanları künyesi ile kimliğiyle, memleketi ile yapmış olduğu oyunlarla, başarılarıyla seyirciye takdim etmektir¹⁰⁵.”

Cazgır Pele Mehmet’e göre: “Pehlivanları er meydanında halkımıza en güzel şekilde tanıtan güreşi bilen kişidir”. Cazgır Şükrü Kayabaş’a göre ise: “Yağlı güreş pehlivanlarını ve pehlivanların yapmış olduğu güreş oyunlarını çok iyi bilen, pehlivanları memleketleriyle halka tanıtan kişidir” (Çevik, 2011: 181).

Geleneksel ve günümüz Türk sporu içinde kendine önemli bir yer bulan “cazgırlık” mesleği, ilk olarak M.S 995 yılında yazıldığı bilinen Manas destanında geçmektedir. Her türlü müsabakada seyircilerin dikkatini çeken, seyircilere yüksek sesle sunan, sporculara methiyeler düzen kişiler mevcuttur (İmamoğlu, 1995: 12).

Pehlivanlar, meydana girince hemen eşleştirilip güreştirilmezler. Cazgır pehlivanları kıbleye karşı sıraya sokarak dua ve maniler okur. Kutsal isimleri anarak salavat getirtip ölüm hatırlatılır. Güreşin bir cenk olduğu söylenir. Bundan dolayı cenk havaları çalar. Güreşin sonucu ne olursa olsun tevekkülle karşılanıp şükredilir (Güven, 1992: 16).

Günümüz yağlı güreşlerinde hâlâ cazgırlığın çok önemli bir rolü vardır. Cazgır Salih Bozan, cazgırlığın görev ve önemini şu şekilde belirtmiştir:

“Cazgırın görevi; er meydanında güreş yapacak pehlivanlara isimleriyle sponsorlarıyla daha doğrusu kayıtlı oldukları belediye ile kayıtlı oldukları spor kulüpleri adına anons etmek, bunların dışında rencide edici şekilde anons etmeden bu şekilde halka takdim etmektir. Cazgırlar sahaya gelen misafirleri karşılarlar. Er meydanında güreş yapacak pehlivanları halkı salavatlar ile coşturur. Bizim yağlı güreşin Osmanlıdan bu yana gelen olmazsa olmazlarından birisidir cazgırlık¹⁰⁶.”

¹⁰⁵ Bayram Ali Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Bayram Ali Dede’nin işyeri, Antalya.

¹⁰⁶ Salih Bozan ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Salih Bozan’ın işyeri, Antalya.

Cazgırlık, yağlı güreş müsabakalarının en önemli unsurlarından biri desek abartmış olmayız. Bayram Ali Dede bunu şu şekilde desteklemektedir: “Cazgırın zayıf olduğu güreşlerde heyecan kesinlikle düşüktür. Cazgırın performansı iyi olduğu güreşlerde heyecan yüksektir¹⁰⁷.”

Bir kişinin cazgır olabilmesi için belli özelliklerinin olması gerekmektedir.

Cazgır Şükrü Kayabaş’a göre; “telaffuzunun düzgün olması, hafızasının kuvvetli olması, güreşlere katılan bütün pehlivanlar hakkında bilgi sahibi olması, halka takdim etme ve kendi manilerini oluşturma yeteneğine sahip olması gerekir”. Cazgır Pele Mehmet’e göre ise; “güreşi ve güreş tarihini çok iyi bilmesi, pehlivanı ve seyirciyi iyi tanınması, halk ile iyi diyalog kurabilmesi, hitap yeteneğine sahip olması ve ağzı iyi laf yapan bir kişi olması gerekir” (Çevik, 2011: 181-183).

Cazgır Bayram Ali Dede’ye göre de hem pehlivanlar hakkında bilgiye hem de iyi bir telaffuza sahip olmak önemlidir. Diğer cazgırlardan farklı olmak için de şunların gerekli olduğunu söylemektedir:

“Tabi farklı bir cazgır olabilmek için, işin açıkçası geleneksel cazgırların okuduğu maniler dışında değişik güzel şeyler yapmak lazım. Kendini geliştirmen lazım. Arayış içerisinde olman lazım. Gelenekselleşmiş manileri okuduğun zaman seyirci sıkılır¹⁰⁸”.

Cazgırlık eğitimi bugün Türkiye Güreş Federasyonu tarafından verilse de geçmişten, geleneksel usta-çırak ilişkisiyle günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Eskiden cazgırlığa ilgi duyan kişiler, usta bir cazgırın yanına girerek deneyim kazanırlardı. Şükrü Kayabaş, Şirin Mustafa’nın çırağıdır. 1967 yılında cazgırlığa adım atan Pele Mehmet’te Deliormanlı Koca Mestan’ın çırağıdır. Günümüzdeki genç cazgırlardan Bayram Ali Dede ve Salih Bozan’da Şükrü Kayabaş ve Pele Mehmet’in çıraklarıdır. Bayram Ali Dede, cazgırlıktaki usta-çırak ilişkisini şu şekilde açıklamıştır:

“Usta-çırak ilişkisi cazgırlıkta da vardır. Usta cazgır var. Bizim görev yaptığımız yerlerde yetişebilmemiz için geçmemiz için eksik olduğumuz yerleri söylerler. Nasıl davranmamız gerektiğini söylerler. Biz onlara saygı duyarız. Onlar da bize karşı sevgi duyarlar¹⁰⁹”.

¹⁰⁷ Bayram Ali Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Bayram Ali Dede’nin işyeri, Antalya.

¹⁰⁸ Bayram Ali Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Bayram Ali Dede’nin işyeri, Antalya.

¹⁰⁹ Bayram Ali Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Bayram Ali Dede’nin işyeri, Antalya.

Cazgırlar genellikle eski güreşçilerden ya da güreşi çok iyi bilen kişilerden oluşmaktaydı. Şükrü Kayabaş 6 yıllık pehlivanlık geçmişine sahiptir. Filiz Osman cazgırlık öncesi yağlı güreş yapmıştır. Mustafa Bursalı, grekoromen, serbest, ve karakucak yapmıştır (Çevik, 2011: 183). Bayram Ali Dede ve Salih Bozan'da cazgırlıktan önce güreş yapmışlardır. Hatta Bayram Ali Dede, cazgırların pehlivanlar üzerindeki etkisinden bahsederken önceki dönemdeki güreş hayatından örnek vermiştir:

“Cazgırın pehlivanlar üzerinde motive etkisi çok fazladır. Bizim ustamız cazgırların yaşayan efsanesi Pele Mehmet bir şiir, bir mani okuduğu zaman 10.000 seyirci varsa hepsinin tüyleri diken diken olurdu. Öyle bir bilgi birikimi ve yeteneğe sahip bir insandı. Ben de kendim eski güreşçiyim. Biz onun manileri ile büyüdük. O mani okuduğu zaman biz de daha bir iştahla girdik birbirimize. Bizi gerçekten çok iyi motive ederdi¹¹⁰”.

Cazgırlar güreşlere, Cazgır Bayram Ali Dede ve Salih Bozan'dan aldığımız bilgilere göre geleneksel yöre kıyafetleriyle katılmışlardır. Bayram Ali Dede, cazgır giyim kuşamını geçmişten günümüze şu şekilde değerlendirmiştir:

“Geçmişteki düğün güreşlerinde özel bir kıyafet yoktu ama yöresel kıyafet giydiklerini biliyorum. Şalvarı, cepkeni, kuşağı yeri geliyor fes, yeri geliyor kasketi o yörenin geleneksel kıyafetlerini giyerlermiş. Federasyonumuz 10 yıldır cazgırların normal pantolon, yelek ve gömlek giymesine izin vermiştir. Renk birlikteliği olmak kaydıyla lacivert kıyafetlerimiz vardı. Bu yıl yeniden bir değerlendirme yaptılar. “Biz geleneksel bir spor yapıyoruz” dediler. Bu işin geleneklerinde de cazgırların folklorik kıyafet giymeleri var. Bu sezon güreş meydanlarında folklorik kıyafetleriyle göreceğiz¹¹¹”.

Antalya ilinde ki geleneksel güreşlerde, derleme yaptığımız kişilerden Hacı Karadağ, Ahmet Karsavurdan, Hasan Öncü, Durmuş Uçarcı, Mustafa Şahin, Mithat Görücü, Erkan Çilengir güreşlerde mutlaka cazgır olduğunu ve yöresel kıyafetleriyle katıldığını belirtmişlerdir.

Federasyonun aldığı kararla yağlı güreşte cazgırların giydiği kıyafetlerde tekrar eski geleneksel kıyafetlere dönülme kararı alınmıştır. Cazgır Salih Bozan tekrar geleneksel kıyafete dönülmesini destekleyen şu ifadeleri kullanmıştır:

¹¹⁰ Bayram Ali Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Bayram Ali Dede'nin İşyeri, Antalya.

¹¹¹ Bayram Ali Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Bayram Ali Dede'nin İşyeri, Antalya.

“Eski gelenek ve göreneklere göre cazgır kıyafetlerinde, şalvar gelecek. Şalvar kesimi derin olacak. Cepkeni, beline kuşağı, kafasında şapkası olacak. Biz kendimiziz. Biz İslam dinini yaşayan Osmanlı'nın torunları olarak, Osmanlı'dan bu yana gelen kültürü yaşatmaya çalışan kişileriz. Atalarımız, Türk yağlı güreşlerini bize bıraktı. Bize bırakılmış olan, ustalarımızın yaşatmış olduğu mesleği, yaşatmaya çalışıyoruz. İşin açıkçası bizim özümüz neyse biz oyuz. Biz hiç kimseye benzemeyiz. Cazgırın geleneksel kıyafeti şalvarı varsa başka bir şey giymeye gerek yok. Bu sene o farkı da ortadan kaldırıyoruz. Hiçbir sorun yok. Eski düzenimiz neyse aynı şekilde yapacağız¹¹².”

Eski geleneksel güreşlerde, teknolojinin olmadığı zamanlarda cazgırlar, mesleklerini icra etmek için doğrudan sesle yapmışlardır.

Cazgır, güreş içerisinde salavat ve maniler okuyarak hem güreşçileri hem de seyircilerin keyif almasını sağlar. Aynı zamanda toplumun içerisindeki birlik ve beraberliği de sözleriyle hatırlatarak tatbik eden kişilerdir. “Pehlivan, Pehlivan. Altta kalırsan yerinme, üste çıkarsan sevinme” gibi sözlerle güreşçilerin her zaman tevazu içinde kalması gerektiğini, centilmenliğin önemini, rakibe saygıyı öğütlerler.

Türkler İslamiyet’le birlikte bazı Arap geleneklerini de almışlardır. Bunlardan biride yaptıkları her sanat kolunun başına o işi yapmış kişilerden bir pir seçmişlerdir. Antalya ilindeki derleme çalışmalarımızda hem güreşen kişilerde hem de cazgırlık yapan kişilerde cazgırlık ve pehlivanlık mesleğinin piri olarak Hz. Hamza’yı görmektedirler. Tarihi belgelerde ise güreşçilerin pirinin Şeyh Mahmud olduğu görülmektedir. Bu belgelerin başında Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesi gelmektedir. Evliya Çelebi şu bilgileri vermektedir:

-İstanbul’daki güreş tekkelerinden bahsederken, “.. Güreş şiar-ı islâmiyeden olub pehlivanlara bundan ötürü itibar edüb cümleye Mahmud Pir Yar Veli’yi pir etmişlerdir”. Edirne’deki güreşçiler tekkesinden bahsederken, “..Hakka ki pir-i perverleri olan Mahmud Pir Yar Veli’nin ruhu şeriflerini şad edüb, cümle bahadıranı islâmı güneyi teşvik ederler...”. Edirne’yi anlatırken de “Der faslı ziyaretgah-ı tahtı sâni Edirne” başlığıyla “..Güreşçiler tekkesi içinde tarık-ı küştigirandan Hazreti Mahmud Pir Yar Veli fukarası, tarık-i Hakk’a yakın hûmayı evc-i aliyyin ül Şeyh Hazreti Seyyid Cemaleddin..” demiştir. Kahraman bu bilgilere dayanarak Mahmud Pir Yar Veli’nin bir tarikat şeyhi olduğunu belirtmiştir. Önceki bölümlerde güreş tekkelerinin şeyhlerinin aynı zamanda duacısı olduğu bilinmektedir (Kahraman, 1989: 35-36).

¹¹² Salih Bozan ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Salih Bozan’ın İşyeri, Antalya.

Evliya Çelebi, Sultan IV. Murad Enderun'daki paşa ve pehlivanlarla yaptığı güreşlerde şu duayı okumuştur:

“Allah Allah

.....

Pirimiz Hazreti Mahmud Pir Yar Veli aşkına

Dest be-dest

Kafa sine be-sinemuhabbet

Ali aşkına Allah onara” (Kahraman ve Dağlı, 2013: 134).

Evliya Çelebi yine güreş tekkesinden anlatırken şu bilgiyi aktarmıştır: “Oyunlarını icra ederek alay köşkü önünden geçerler ve taraf-ı padişahiden birçok ihsan ile taltif olunurlar. Piri Hazreti Mahmud Pir Yar Veli'dir. Hazreti Hamza kemerbestesidir.” (Kahraman ve Dağlı, 2013: 134-135).

17. yüzyılda güreşçi ve cazgırların pirinin olduğunu gösteren bir başka önemli eserde Sadettin Efendi'nin “Tuhfe-i Hattatin” isimli eseridir. Hattat Hüseyin Hibli Bin Ramazan bize şu bilgileri vermiştir: “..Ansızın anınla olgün ber- satır güreşmek için padaş olub duacıları ba-salavat pirleri Pir Yar Veli Mahmud Veli aşkına bizi meydana koyub dest be-dest, kafa be kafa, sine be-sine ikimiz tutuşub...” (Kahraman, 1989: 37).

Son olarak Adalı Halil Pehlivan'ın söylediği ve Resimli Gazete de basılan şu sözlerine bakalım: “...Pehlivanların Piri Hazreti Hamza'yı veli, dellâlların yani jürinin piri de Haydar Mahmud'dur...” (Adalı Halil'den akt. Kahraman, 1989: 37).

Kahraman, Adalı'nın Haydar Mahmud adını kullanmasını şu şekilde değerlendirmiştir:

“Haydar sözcüğü, Hazreti Muhammed zamanında yaşamış (Haydar) ve (Mahmud) isimlerinde güreşçi kimse yoktur. Çoğunlukla Alevi Türkler çocuklarına Haydar ve Mahmud adını koyarlar. Bu nedenle güreşçilerin piri olarak bilinen Mahmud isimli kişinin Hazreti Hamza gibi Arap soyundan olmayıp öz be öz Türk olduğu anlaşılır” (Kahraman, 1989: 37).

Eski belgeler ve padişahların huzurunda yapılan güreş müsabakalarında pir olarak” Hz. Hamza değil de Pirimiz Hazreti Mahmud Pir Yar Veli” diyerek dua etmeleri, güreşçilerin pirinin Hz. Mahmud olduğunu göstermektedir. Geçmişte hiç kullanılmayan Hz. Hamza, günümüzde bu kadar yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır? Bu sorunun cevabını Kahraman, Osmanlı tarihindeki çeşitli fütüvvetnâmelerde bulmanın mümkün olduğunu belirtmiştir. Yakın zamanda Hazreti Hamza'nın anılması ve Hz. Ali ve Hz. Mahmud'un

adının anılmamasının nedeni yeniçeri ocağının Sultan II. Mahmud tarafından kaldırılmasıdır. “Vak’a-i Hayriye” denilen olayla yeniçeriler nerede bulunduyorsa sorgusuz sualsiz öldürülmüş ve yeniçerilerin sahip olduğu Alevi-Bektaşî tarikatları kapatılarak sözleri dahi yasaklanmıştır. İslam tarihinde Hz. Hamza’nın cesur, güçlü bir savaşçı olmasına müteakiben “Allah’ın aslanı” lakabı olmasından bahsedilir. Fakat güreşçiliğinden bahsedilmez. Aynı zamanda Hz. Mahmud’un “Veli” sözcüğünü kullanması, Hz. Mahmud’un Hacı Bektaşî Veli’nin yakın dostu ya da Alevilere yakın olduğu için bu sıfatı aldığını işaret etmektedir. “Veli” sözcüğünün yalnız Türk olan Aleviler tarafından kullanılması ve Türkler tarafından yapılan bir sporun pirinin Türk olması çok doğal görünmektedir.

Öte yandan Dervişoğlu, bu metinlerden hareketle Hz. Mahmud’un güreşçilerin mi yoksa cazgırların piri mi olduğu konusunun açık olmadığını aktarmaktadır (Dervişoğlu, 2012: 238-239).

3.12.1.Cazgırların Kullandığı Salavat ve Maniler

Müslümanlar Hz. Peygambere bağlılıklarını gösteren salavatlar Türklerin sosyolojik hayatında farklı alanlarda ortaya çıkmıştır. Özellikle başlanacak bir işte salavat getirmenin hayırla sonuçlanacağı düşüncesi hâkim olmuştur (Koca, 2013: 166). Türkler toplumsal hayatta olduğu gibi yaptıkları yağlı güreş gibi spor dallarına da bu uygulamayı devam ettirmişlerdir. Salavat ve duanın yağlı güreşe etkisini terimler üzerinde de görebilmekteyiz: Dualı çayır, dualı spor gibi. Cazgırlar pehlivanları kibleye döndürüp, takdim ettikten sonra dualarla güreşe saldığını yukarı ki bölümlerde belirtmiştik. Duaların yanında cazgırlarca söylenen şiirsel, mani gibi anlatım türleri de mevcuttur (Çevik, 2011: 192).

Salavatlar da aynı zamanda ikaz etme ve nasihat verme işlevinin yanı sıra halkı eğlendirici mizahi bir tarafı da vardır. En önemli özellikleri işlevi ise pehlivanı psikolojik olarak hazırlamaktır (Kaya, 2011: 88-89).

Günümüzde salavatlar cazgırların şiir kabiliyetine göre değişebilmektedir. Bazı salavatlar cazgırın yeteneğine göre çıkarken bazıları aniden ortaya çıkabilmektedir. Eğer cazgır farklı olmak ve diğer güreşlere çağrılmak istiyorsa klişe kalıplaşmış ifadelerden kurtulup yeni şiirler oluşturması gerektiğini yukarıda Cazgır Salih Bozan’ın ifadesiyle belirtmiştik.

Salavatların içeriği hakkında Erman Artun şu şekilde açıklamıştır:

“Âşıklar salavatlamaların da güreş geleneğini bir sistem içinde vermezler, güreş geleneğinin aktardığı bilgiler kalıp olarak alınıp tekrarlanır. Salavatlamalar da belli başlı konular işlenir. Pehlivanların piri

olarak kabul edilen Hz. Hamza sık sık tekrarlanır. Önce Hz. Muhammed'e dua edildikten sonra, pehlivanlar savaşa gönderilir gibi er meydanına dualanarak gönderilir. Her iki pehlivana “Allah ikinizin de işin onara” denilerek alkış verilir. Pehlivanlara öğüt verilir. Pehlivanlar ahlaklı, yiğit olmalı, koç gibi tokuşmalıdır¹¹³.”

Salavatların, manilerin, şiirlerin kaynağını anonim ve kaynağı belli olanlar olarak ikiye ayırabilir. Cazgır Bayram Ali Dede salavat ve manilerin kaynağıyla ilgili şunları söylemektedir:

“Kaynağı anonimdir. Sahada bizden yaşlı olan cazgırların bulmuş olduğu, okumuş olduğu şeyleri öğreniriz ve onlarla pişiyoruz. Akabinde de artık geçmişte güreş adına yazılmış salavatçılık, cazgırlık adına yazılmış kitapları makaleleri şiirleri, çalışmaları, okuyoruz. Belki sizinle yapmış olduğumuz bu çalışmayı ileride başka cazgırlar inceleyecektir¹¹⁴.”

3.12.2. Anonim Salavat Örnekleri

1. Orta ve Doğu Anadolu'da pehlivanlara yapılan örnek salavat tipi şöyledir:

Allah Allah İllallah

Diyelim Maşallah

İki yiğit çıktı meydane

Birbirinden merdane

Dinleyin ağalar sözümü

Pehlivanlar yer batmanla üzümü

El paçada diz yerde

Güreşelim düz yerde

Elini tersten takar

Evini başına yıkar

Hasmın karıncaysa hor bakma

Yiğitsen meydandan çıkma

Karşıdan gelir kır at

Kanatları kat kat

Verelim Peygamber'e salavat

Sallallahu ala Muhammed (Ayağ, 1983: 104).

¹¹³ <http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/27.php> (erişim tarihi:13.05.2018).

¹¹⁴ Bayram Ali Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Bayram Ali Dede'nin işyeri, Antalya.

2. Allah Allah illallah

Sekiz Türk aslanı çıktı meydana
 Birbirinden merdane
 Alta düştüm diye yerinme, üste çıktım diye sevinme
 Çapraz gireyim deme yan baş atar
 Sarma künata yapayım deme kılçık atar,
 Pehlivan, düşünme güven Allah'ına
 Daima dua et millette üstadına.
 Dünyaya geldik ayrı ayrı anadan,
 Kimimiz Rumeli'den, kimimiz Anadolu'dan,
 Dünyaya geldik ayrı ayrı anadan her birimiz,
 Pehlivanlar, biliniz Hz. Hamza'dır üstadımız pirimiz.
 Pehlivan, pehlivan Allah'ına güvenerek gir meydana,
 Çetin ol, metin ol, güreş merdane.
 Kırımdan gelir tatar, tozu dumana katar,
 Hasımın kaparsa künde yi manda olsa atar.
 Söğüt dalından odun olmaz, her yigitten pehlivan olmaz.
 Karşıkı dağdan aldım rengini,
 Araya araya buldum hepinizin dengini,
 At gibi yarışın koç gibi tokuşun,
 Koyun gibi meleşin kardeş gibi güreşin,
 Biri ak biri kara Hz. Hamza çıktı nura,
 Ben çıkıyorum aradan Allah sizleri kayıra.

3. Allah Allah, pirimiz üstadımız Hazret-i Hamza,

Pehlivan, pehlivan, dua et pirine üstadına,
 Seyret hasmını ne öğün ne kork,
 Sen de emsalsiz kahramansın o da eşsiz Türk.
 Pehlivan, pehlivan, Tekirdağlı Hüseyin Pehlivan,
 Namına, şanına ustanpehlivandan
 Öğrendiğin hünere güvenme aldanma.
 Karşındakine Kara Ali Pehlivan derler, boş yerini bulursa,
 Sana meydanı dar getirir haaaaaaa...

Pehlivan, pehlivan Kara Ali pehlivan,
 Karşındaki adıyla sanıyla Tekirdağlı Hüseyin pehlivandır,
 Küntesinden hazer et, paçalara dalarsa yamandır haaaaaaaaa....

4. Allah Allah İllallah.

Peygamberimiz Hazret-i Muhammed,
 Pirimiz üstadımız Hazret-i Hamza.
 Döndük kibleye, durduk divana,
 Rahmetleri bize vara, şer irak ola, hayır ola...
 Pehlivan erlere kuvvet ve niyaz ola...
 El Fatiha.

5. Allah Allah İllallah.

Hayırlara gele inşallah
 Pirimiz Hamza pehlivan
 Aslımız neslimiz pehlivan

İki yiğit çıkmış meydana,
 Birbirinden merdane.
 Biri ak biri kara,
 İkisinin de zoru para.

Alta geldim diye yerinme,
 Üste çıktım diye sevinme.
 Alta gelirsen apış,
 Üste çıkarsan yapış.

Vur sarmayı künteden at,
 Gönder Muhammede salavat.
 Seyirttim gittim pınara
 Allah, her ikinizin işini de onara.

3.12.3. Kaynağı Bilinen Salavatlar

“Cumhuriyet tarihinde ebedi altın kemer sahibi başpehlivanlarını” salavatlayan Kırkpınar’ın baş cazgırı Şükrü Kayabaş tarafından okunan dualardan bazıları şunlardır:

-Pehlivan pehlivan!

İşte meydan işte pehlivan

Güreş yapanlara yardım eder

Hazreti yaradan.

Selam size er meydanına şeref verenler

Selam size yağlı güreşe gelenler

Selam size buraya şeref verenler

Selam size ülkemin sıcak insanları

Er meydanına şeref verdiniz.

-Yiğitler çıktı meydana

Biri birbirinden merdane,

Biri here biri kara

Pirimiz üstadımız Hazreti Hamza

Erdi Nura

-Altın kemer süsledi senin ince belini

İleride pehlivanlar öpecektir senin elini

-Sen hiçbir zaman kabul etmedin

Ne rüşveti ne de parayı

Pehlivanlarla çalışman sayesinde açtın arayı

Senin bu başarılarına herkes gibi rakiplerinde şaştı

İşte mega star Ahmet Taşçı.

-Alta düşersen apış,

Üste çıkarsan paça-kasnaktan yapış

Alta düştüm diye üzülme,

Üste çıktım diye sevinme

Vur sarmayı, künden at,

Gönder Hazreti Peygamberimiz

Muhammed Mustafa’ya salavat

Allah, Allah İllallah,
Hep beraber pehlivanlarla diyelim maşallah.

-Bizler Koca Yusuf'ların, Kel Ali'lerin,
Kurtderelilerin torunlarıyız.
Bizler Er Meydanlarında
Sabaha kadar güreş tutan
Atatürk'ün torunlarıyız.
Ne mutlu bu sahalarda
Güreş tutan Atatürk gençliğine,
Ne mutlu Türküm diyene!

Kırkpınar Baş Cazgırı Şükrü Kayabaş

-Pehlivan, pehlivan!
Hani Ali, Hani Adalı, Hani Kurtdereli?
Pirimiz üstadımız Hz. Hamza'dır belli.
Karşıdaki dağdan geliyor yürüyen beyaz kanatlı bir at
Kanatları kat kat
Gönderelim Peygamberimiz Hz. Muhammed'e salavat.

Kırkpınar Cazgırı Osman Filiz

-Pehlivan, pehlivan!
Ordulunun daldığı gibi
Aydın Demir'in paça kazığı yaptığı gibi,
Hüseyin Çokal'ın kündeğe kaldırdığı gibi,
Ahmet Taşçı'nın iç kazık ters paçayı yaptığı gibi,
Rakibe dalacak hızınız olsun.
Öyle güreşler yapın ki,
Yere gelmeyecek diziniz olsun.

-Buna Er Meydanı derler,
Pehlivanlar hanesi ciğer sökerdi,
Kırkpınar'a yirmi yedi yıl baş olmuş
Kel Ali'lerin kemanesi.

Ta okyanustan gelir muhteşem dev KocaYusuf'un sesi.
 Kurtdereli Mehmet pehlivanımı sorarsanız,
 Vatanıma, milletime mal olmuş,
 Pehlivanlık efendisi.

-Gün oldu Aliço gün oldu mümin.
 Okyanusta Yusuf, karada Emin.
 Beklerken Katrancı'yı, Kara Ahmet'in,
 Pirlar hanesinden çıkageldi,
 Kurtdereli Mehmet'im.

Kırkpınar Baş Cazgırı Pele Mehmet

-Pehlivan demek yiğitler başı,
 Pehlivan tutarsa un eder taşı.
 Pehlivan dünyada bir ünlü kişi,
 Onun için meth olunur pehlivan.

Pehlivan perdahı ile şenlenir meydan,
 Bir ok misali fırlıyor kenardan.
 Belki de şehirden belki de köyden,
 Bunun için onun için meth olunur pehlivan.

Paça-kazık oyununa düştüğün zaman,
 Güreşte bu oyun kıymetli bir plan.
 Rüzgâr başlamıştır yakında tufan,
 Bunun için meth olunur pehlivan.

Bursalım pehlivanı över de över,
 Pehlivan meydanda aslandır çöğen.
 Allah'ım Allah'ım
 Bu koç yiğitlere daha çok kuvvet ver,
 Allah için meth olunur pehlivan.

Cazgır Mustafa Bursalı

Antalya ilinde yaptığımız derlemelerde şairlik ve cazgırlığıyla herkesin saygı ve sevgini kazanan Cazgır Hasan Çelik, Antalya içindeki birçok düğün güreşlerinde aranan cazgır ve hakemlerinden birisidir.

-Bismillah ile giy kispeti çık meydana,
Seni sevenler seyretsin kana kana,
Onun için severiz biz pehlivanları.

Pehlivanlık şerefli bir meslektir,
Sırtında yağı ayağında kispettir.
Kırkpınar'da şampiyonluğu kısmettir.
Onun için severiz pehlivanları.

Pehlivanın içki ve kötü huyu yoktur,
Halk arasında sevgisi çoktur.
Güreş yaparken hatır gönül yoktur,
Onun için severiz pehlivanları.

Hayat çarkı durmaz döner,
Pehlivan kendine iyi bakar
Hasmını rahat yener
Onun için severiz pehlivanları.

Cazgır Hasan Çelik¹¹⁵

-Ne olursan ol yine gel diyen,
Hz. Mevlana'yız biz.
Sevdası için çöllere düşen,
Aşık Mecnun'uz biz.

Vatan için, bayrak için,
Kara toprağa giren,

¹¹⁵ Hasan Turan Çelik ile yağlı güreş üzerine derleme, 06 Mart 2018, Hasan Turan Çelik'in evi, Antalya.

Şehit Mehmetçiğiz biz.

Tüm dünyaya,
Türk gibi güçlü dedirten,
Cihan şampiyonu,
Koca Yusuf'uz biz.

Ben sporcunun zeki, çevik,
Aynı zamanda ahlaklısını severim diyen,
Tüm dünyanın saygı duyduğu,
Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'üz biz.

Er meydanında yapılan,
Kıran kırana güreşleri görmeyen
Gözler utansın.
Pehlivanların şanını, namını
Duymayan kulaklar utansın
648. Edirne- Kırkpınar
Yağlı pehlivan güreşlerini
Başarıyla düzenleyen;
Edirne Belediyesini,
Türkiye Güreş Federasyonunu
Alkışlamayan eller utansın.

Sevgi, sevgi şifadır her türlü derde,
Beni de soracak olursanız,
Beden eğitimi öğretmeni,
Kırkpınar baş cazgırları;
Şükrü Kayabaş, Pele Mehmet'in çırağı,
Antalyalı Bayram Ali Dede.

Allah, Allah İllallah,
Muhammeden Rasulullah.

Geleceğin başpehlivanı adaylarına,
 O güzelim eller hazır mı?
 Haydi hep beraber
 Alkışlarla diyelim maşallah.
 Haydi Arslanlar, Allah derman versin.
Cazgır Bayram Ali Dede

3.13. Hakem

Eski geleneksel güreşler de şimdiki gibi hakem heyeti yoktu. Antalya ilinde yapılan güreşlerde güreşten anlayan kişiler ya da köyün ileri gelenleri hakemlik yapardı. Hamza Cesur, geleneksel düğün güreşlerindeki hakemleri ve seçilişini şöyle anlatıyor:

“Ortada görev yapan bir cazgır vardı. Bir de onları idare eden, mutlaka onların bir üstü başka cazgırda vardı. Hakem ve cazgır birbiriyle ilişkili. Şimdilerde ise hakemle cazgır ayrıldı. Herkesin ayrı görevleri var. Eskiden yapılan yağlı güreşler de unvan olarak hakem, olmazdı tecrübeli pehlivanlar güreşi bilenlerden seçilirdi¹¹⁶.”

Daha eski zamanlarda güreşten anlayan kişiler hem cazgır hem de hakemlik yapmıştır. Durmuş Uçarcı bazı güreşlerde cazgırın aynı zamanda neden hakemlik yaptığını şöyle açıklamıştır; “cazgır tamam dediğinde olay bitiyor. Ama halk orada görüyor, inanıyor. Adam tabandan yukarı geldiyse yani bunda hakeme falan gerek kalmıyor”¹¹⁷. Genel olarak derlemelerimizde kaynak kişiler, çoğunlukla hakemin olduğunu da belirtmişler. Aynı zamanda Mehmet Kurtoğlu’nun ifadesine göre bazı güreşlerde, “bir de hakem heyeti olur. Köy muhtarı veya ihtiyar heyeti var. Onlardan hakem yapılır¹¹⁸.” İhtilaflı bir durum olursa bu kişiler hemen araya girip müdahale ederlerdi. Halkta bu kararlara saygı gösterirdi.

Geçmişte güreşle ilgili bilgi ve deneyimi olan kişilerin yaptığı bu meslek günümüzde profesyonel olarak yapılmaktadır. Profesyonel hakemlik yapan Adil Dede, hakemliğin önemli noktalarını ve hakemin nasıl olması gerektiğini şu şekilde açıklamıştır:

“Tabiri caizse en iyi hakem, en az hata yapan hakemdir. Hakemlik de çok kritik durumları, güreşçilerin güreş yaparken duruş pozisyonlarını yakından takip edebilmek gerekir. Bir güreşe bakarken diğerini de

¹¹⁶ Hamza Cesur ile yağlı güreş üzerine derleme, 21 Aralık 2017, Hamza Cesur’un evi, Antalya.

¹¹⁷ Durmuş Uçarcı ile yağlı güreş üzerine derleme, 04 Mart 2018, Durmuş Uçarcı’nın evi, Antalya.

¹¹⁸ Mehmet Kurtoğlu ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Mehmet Kurtoğlu’nun işyeri, Antalya.

kontrol edebilmeliyiz. Bunlar büyük tecrübeyle olan şeyler. Her güreşçi hakemlik yapamaz. İyi sporcudur ama hakemlik yapamaz. Bu ayrı bir yetenek. Kendini ne kadar verirsen bu işte o kadar başarılı olursun¹¹⁹.”

Günümüzde ise federasyonun aradığı şartları sağlayan, açtığı teorik ve uygulamaları kursları başarıyla geçenler hakem olabilmektedir¹²⁰.

3.13.1. Hakemlerin Kıyafetleri

1982 yılındaki yönetmeliğe kadar devlet hakemlerin kıyafetlerine karışmamıştır (Dervişoğlu, 2012: 324). 1982’de ki 17644 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan yağlı güreş yönetmeliğiyle hakemlerin kıyafetlerini belirlemiştir.

Yağlı güreşte kıyafetler bölümünün 37. Maddesinde meydan ve kule hakemlerinin kıyafetlerini şu şekilde belirlemiştir:

“Meydan hakemlerinin kıyafeti aşağıda belirtilmiştir. Ayakkabı füme rengi Rumeli kesimi işlemeli kumaştan potur (pantolon) belde ince işlemeli kuşak, beden ve beyaz desenli yakasız şile bezi uzun kollu gömlek, sol göğüste özel hakem arması, potur kumaştan kasketler. Mevsime göre folklorik yelek giyilebilir. Kule hakemleri sol göğüs cebinde hakem arması bulunan beyaz kısa kollu gömlek ile gri pantolon giyerler.” (Yazoğlu II, 55).

Antalya’da 30 yıldır hakemlik yapan Ahmet Karsavurdan, geleneksel yağlı güreşlerde hakemin yöresel kıyafetleriyle hakemlik yaptığını ve güreşlere özel bir kıyafet giymediğini belirtmiştir. Şevket Uçarcı geleneksel güreşlerde hakemlerin ve cazgırların ayırt edilmek için kollarına al bağladığını ifade etmiştir.

Özetle, geleneksel yağlı güreşlerde hakemler; günlük, yöresel kıyafetler giymişlerdir. Günümüzde ise federasyonun belirlediği özel kıyafetler giyilmektedir.

3.14. Yağlı Güreşte Ağa

Halk arasında sayılan, sözü geçen varlıklı kimselere ağa denilmektedir¹²¹. Anadolu’nun birçok yerinde de belli bir saygınlığı olan, cömert ve ihtiyaç sahiplerine yardım eden kişiler ağa olarak görülmektedir.

¹¹⁹ Bayram Ali Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Bayram Ali Dede’nin işyeri, Antalya.

¹²⁰ <http://www.edirnekirkpinar.com/tr/yazi/4-Правила/28-en-yonergeler> (erişim tarihi:13.05.2018).

¹²¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af6aab77b1ed1.56757485 (erişim tarihi:13.05.2018).

Ağalık, birçok atasözü ve deyiminde gündelik yaşamımızın bir parçasıdır.

-Ağanın eli tutulmaz.

-Ağalık vermekle yiğitlik vurmakla olur.

-Ağır otur ki bey, ağa desinler.

-Eli boşa “ağa uyur” derler, eli doluya “ağa buyur” derler.

-Gelinin başına, ağanın yaşına, atın dişine bak (Çevik, 2011: 154).

Rumeli’de Yazoğlu’na göre ağa kelimesi yaygın olarak kullanılmaktadır. Hatta “ağa gönüllü” deyişi de çok sık kullanılır. Bu deyim karşıdaki kişinin görgü ve misafirperverliğini anlatmaktadır. Karşılıksız yedirip içirmeyi ve evinde misafir ağırlamayı seven kişidir (Yazoğlu II, 158).

Ağalık müessesesi yağlı güreşler için önemli unsurlardan biridir. Çünkü ağa, pehlivanları, misafirleri çağırıp ağırlayan, yemek ve konaklama hizmeti veren kişidir. Kısaca güreşlerin yapılması, güvenliğini sağlayan, ödülleri veren sorumlu kişidir (Ayağ, 1983: 77).

Geleneksel Kırkpınar Güreşleri’nde ağanın sorumluluğu oldukça fazladır. Hakemlerin gözünden kaçan, töreye aykırı yapılan herhangi bir şeyde müdahale etme hakkına sahipti. Usullere uygun olarak pehlivanlara dilediği cezayı verebilirdi. Ağa kendisine ayrılan çadırda oturur. Misafirlerine iki gün boyunca öğlenleri yemeklerini verir ve kalacak yer temin ederdi. Geçmişte uzaktan gelerek çeşitli hediyeler getiren kişiler hediyelerini ağaya sunarlar. Eğer canlı hayvan getirmişlerse bu hayvanlar ağa çadırının önüne bağlanır. Hediye getirmeyenlerde ağanın oturduğu kuzu postunun altına para veya altın gibi şeyler koyarlar. Böylece konuklar ağaya maddi yönden yük oluşturmazlar. Ağa kendisine getirilen hediyeleri boylarda dereceye girenler arasında dağıtırdı. Günümüzde bu adetler kalkmıştır. Şimdi müsabakanın son günü başpehlivanlık güreşlerinden önce ağalık seçimi yapılmaktadır. Açık arttırmaya koyulan kuzuyu kim alırsa gelecek senenin ağasıda o olmaktadır (Ayağ, 1983: 79).

Kırkpınar da üç sene üst üste ağa olan kişi, aynı zamanda altın kemerinde sahibi olmaktadır. Günümüzde en çok parayı veren kişi ağa olabilmektedir. Kırkpınar’da ağalar Rumeli kesimi diye tabir edilen kıyafet giyerler. Antalya ili ve çevresinde yapılan güreşlerde ağalık yapan Adil Yıldırım, giydiği kıyafeti şu şekilde tarif etmiştir:

“Başında fes olur. Kırmızı yeşilli bir elbisem vardı. Alt tarafta şalvar biçiminde bir şeyler olur. Ona uygun ayakkabım ve altın tespihim de vardı¹²².”

3.15. Yağlı Güreşte Peşrev

Farsça “pişrev” kelimesinden gelen peşrevin Türkçe anlamı, parlaklık, cila demektir. Güreşin cilası ve süsü anlamına gelmektedir (Kahraman, 82). Aynı zamanda güreşin başlangıcı demektir (Arıbal, 1955: 115). Dua okunduktan sonra kibleye döndürülüp meydana çıkan güreşçiler davul ve zurnanın ritmine göre ellerini birbirine, sonra uyluklarına vurarak başlarını sağa sola döndürerek ileri-geri ahenkli şekilde yürürler. Daha sonra diz çöküp yerden temenna ederler (Kahraman, 1989: 90)¹²³. Bazı bölgelerde güreşçiler bu hareketleri yaparken zıplarlar ya da zıplayarak yürürler (Çevik, 2011: 319). Hüseyin Uraz, peşrevin yapılma amacı da karşıdaki rakibe gözdağı vermek olduğunu belirtmiştir.

Mehmet Akif peşrev yapan pehlivanlardan şu şekilde bahseder:

“Şimdi, sağ kolda, gümüş kaplı birer bâzû-bend,
Boynu muskayla donanmış, o yarım deste levend,
Önce peşrev yaparak sonra tutuşmazlar mı,
Güreş artık kızışır, hasmını tartar hasmı.” (Mehmet Akif’ten akt. Çevik, 2011: 319).

Peşrev bittikten sonra alanda dolaşan pehlivanlardan birisi kispetine vurarak rakibine gelip tokalaşması için işaret verir. Bu sesi işiten rakibi ona doğru yaklaşır ve karşı karşıya gelince tokalaşırlar. Sonra aksi istikamette yürümeye başlayınca ellerini ağızlarına götürerek selam verirler ve tekrar meydanda dolaşmaya devam ederler. Kısa bir dolanmadan sonra yine kispetlerine ellerine vurarak işaret verirler. Rakibiyle karşılaşıncı bu sefer iç tarafta kalan şirazelerini kontrol ederler ve tekrar ayrılırlar. Bundan sonra giriş başlar. Rakipler tekrar karşılaşıncı elense ederler boşta kalan elleriyle birbirine tutuşturup sallarlar. Ayrılırken ayaklarının topuk kısmından ya da baldırından temenna ederler. Daha sonra birbirlerini kucaklayarak kaldırmadan sırtlarını sıvazlar. İlk önce yaşça küçük olan büyüğü, sonra da büyük olan küçüğü sıvazlar (Kahraman, 1989: 91).

¹²² Adil Yıldırım ile yağlı güreş üzerine derleme, 06 Mart 2018, Adil Yıldırım’ın evi, Antalya.

¹²³ İrfan Dergin peşrev konusunda şunları yazıyor: “Peşrevi bedii bir sanat haline getiren bazı meşhur pehlivanlar vardır ki, bunların başında Büyük Yaşar gelir. Yaşar’ın peşrevini o kadar beğenirlermiş ki halkın büyük bir kısmı güreşten ziyade Yaşar’ın peşrevini seyre giderlermiş. Günümüzde ise Şaban Yılmaz’ın peşrevleri meşhurdur.

Meydanda dolaşan pehlivanlar, yine kispetlerine vurarak birbirlerine işaret vererek güreşe başlarlar.

3.15.1. Peşrevdeki İnanç ve Motifler

Antalya ilindeki derleme çalışmalarımızda peşrev denilince akla, ilk olarak ısınma ve güreşe hazırlık sürecinin geldiğini tespit ettik. Pehlivanların peşrevin içindeki motifleri hakkıyla bilmedikleri geçmişten günümüze bilinen bir gerçektir. Huzur güreşleri peşrevleri de tamamıyla unutulmuştur (Arıbal, 1955: 116). Padişahların huzurunda yapılan güreşlerde, güreş başlayana kadar edep gereği padişahlara sırt çevrilmezdi.

Peşrevin güzelliklerini anlatmaya ciltler dolusu kitapların yetmeyeceğini anlatan Halil Delice içindeki motifleri kısaca şu şekilde açıklamıştır:

“Peşrev, yağlı güreşçilerin, güreşe başlamadan önce ısınmak için yaptıkları ve yağlı güreşin manasını anlatan ve de birçok güzellikler gizli olduğu ısınma hareketleridir. Yağlı güreşte peşrev başlı başına bir destandır. Peşrev, Türk oğlunun vatan tutmak için Türkistan'dan Anadolu'ya oradan da Avrupa'ya akışının ifadesidir ve Türk oğlunun tarih macerasını anlatır. Peşrev, Türk oğlunun sembolleri ‘ok, yay, at, kurt’ ve ‘kartal’ın figürleriyle donatılmıştır.”

Geçmişte, Moğollarda karşılaşma başlamadan evvel, kartalı ve onun hareketlerini sembolize etmek üzere günümüz yağlı güreşlerinde yapılan peşrev benzeri hareketlerin yapıldığı bilinmektedir (Öngel, 2001: 334).

“Avinin üstünde dönen kartalın kanat çırpınışı gibi meydana giren pehlivanın çırpınışıdır peşrev. Bir elini kaldırıp gökyüzüne, selamlamak tüm çağrılar ve diğer elini vurup kispetinin üstüne hatırlamak eski pehlivanları... Tüm göğsünü meydana çıkarıp kartal gibi süzülme peşrev. Selamlamaktır heybetli bir şekilde hasmını... Selamlamaktır halkı ve selamlamaktır eski pehlivanları, ustaları...” (Çevik, 2011: 318).

“Pehlivanlar, peşrev esnasında Oğuz Kağan tarafından fırlatılmış ok gibi hedefe giderler. Alpaslan elinde gerilmiş gibi gerilirler ve Türk’ün can yoldaşı, fetih arkadaşı, “yiğit yiğidin yoldaşı, at yiğidin öz kardaşı” dizeleriyle sırrı açık edilen at gibi şaha kalkarlar, Türk oğluna, Ergenekon’dan çıkışta yol gösteren kurt gibi hedefe atılırlar ve kartal gibi kanat çırparak gökyüzünün sonsuz maviliklerine yükselerek ufuklarını genişletirler. Türkoğlunun, tarih boyunca yurt tutmak için akışı, yüzlerce yıl önce yazılan Şecere-i Terakime (Türklerin Soyu) adlı kitapta "Oğuz ili göçüp yürümedik yol var mı?/Evin tutup oturmamak yurt var mı?" diye ifade bulmuş ve bu akış, peşrevle en güzel şekilde anlatılmıştır.” (Delice, 2011: 137-138).

Pehlivanlar, sağ baştan ustalığı en iyi olan pehlivandan başlayarak kibleye karşı meydana dizilirler. Sağ eliyle rakibinin sağ elini, sol eliyle rakibinin sol elini tutarak cazgırın duasını bitirmesini beklerler. Yağlı güreşte geçmişte barışta savaşa hazırlık olduğu için peşrevden önce Allah'ın dünyada ki evine karşı durulur. Rakipler, dua esnasında el ele “sen bana kardeşten ilerisin, bir mukaddes uğraşta/savaşı, şehitlik yolunda kader arkadaşısın” anlamına gelmektedir. Cazgır dua esnasında pehlivanlara çeşitli öğüt ve hatırlatmalarda bulunur. “Pirlerinin Hazret-i Hamza olduğunu, onun yolunda bulunduklarını hatırlatarak rakibini küçük görmemelerini, mücadeleyi mertçe yapmalarını ister...” Güç, zekâ ve tecrübenin övünme sebebi değil tam tersi tevazu sebebi olması gerektiğini belirtir (Delice, 2011: 137).

“Cazgır ‘Hazret-i Muhammed Mustafa’ya salavat’ deyince pehlivanlar, sağ ellerini kalbi üzerine koyarak salavat getirirler. Bu hareketle güreşte ve savaşa Hazret-i Muhammed’in yolunda olduklarını söylerler. Cazgırın duasını bitirip “Hep birlikte şu aslanlara diyelim maşallah!” demesiyle kartalın kanat çırpmasını, kurdun hedefe atılmasını, okun yeni ufuklara uçmasını ve kır atın şahlanmasını andırır şekilde çırpınmaya başlarlar ve bu esnada da gözleri sağ baştaki pehlivandadır. Ondandır işaret gelince üç adım geri, daha sonra üç adım ileri yürürler ve sağ dizi üzerine çökerler. Üç adım geri gitmek “Hak, adalet” ve “aşk” karşısında boynumuz kıldan ince, üç adım ileri gitmek de hedefimiz ve amacımız “Şehitlik, hakkın rızası, insanların duası” manasındadır” (Delice, 2011: 137-139).

Cazgır Bayram Ali Dede, yaptığımız derleme çalışmasında peşrev diğer hareketlerin anlamını bize şu şekilde aktarmıştır:

“Yapılan peşrevin her hareketinin bir anlamı vardır. Dizimizi yere çekeriz topraktan geldik toprağa gideceğiz anlamında. Sonra üç adım ileri üç adım geri gelerek başımız yerle beraber, kesinlikle bir büyüklük yoktur anlamındadır. Temennilerini yerden alırlar ve seyirciye doğru Peşrev yaparlar ve peşrevin sonunda ortaya doğru dolaşırlar. Önce tokalaşırlar, sonraki gidip gelmelerde de paçayı, kasnağı yoklarlar. Sırtlarını sıvazlar, kollarını sallarlar hepsinin anlamı var. Başarılar dilemek anlamındadır var. Ben sana sağlam bir vücut teslim ettim güreş sonunda da sağlam bir vücut isterim anlamına gelir. Paçalarını kontrol ediyor. Yani pehlivanlar işte ben paçaları düzgün, sağlam bağlanmış güreşe hazır bir pehlivanla güreşmek isterim anlamındadır¹²⁴.”

Kispetin paça kısmı güreşte çok önemlidir. Eğer paça yeterince sıkı bağlanmamışsa karşı rakibe istediği oyunu kolayca yapabilme imkânı verebilir. Bu nasıl bir spordur ki

¹²⁴ Bayram Ali Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Bayram Ali Dede’nin işyeri, Antalya.

güreşçi, kendi rakibini kolayca yenebileceği durumdan faydalanmak yerine onu uyararak açığını kapatmasını sağlıyor. Aynı zamanda rakipler, birbirlerinin sırtlarını sıvazlayarak iyi yağlanıp yağlanmadığını kontrol ediyorlar (Delice, 2011: 28).

Erkan Çilengir’de ayak topuğundan veya rakibin baldırından temenna etmeyi, rakiplerin birbirlerinin sırtlarını sıvazlamayı ve elense yaptıktan sonra boşta kalan ellerini tutuşturup sallamayı şu şekilde açıklamıştır:

“Ben senin ayakların altına kurban olayım anlamına gelen harekettir. Elense yapıldıktan sonra boşta kalan ellerini tutuşup sallanması da biz kardeşiz, dostuz yensek de yenilsek de beraberiz anlamına gelir. Ondan sonra tekrar sarılıp birbirinin sırtını sıvazlamaları da ‘sen benim arkadaşımın, dostumun, kardeşimsin’ anlamına gelir¹²⁵.”

Yağlı güreşteki peşrevin içinde barındırdığı inanç ve motifler binlerce yıllık bilgi ve birikimin yansımasıdır. Günümüzde Antalya ili ve çevresinde yaptığımız derleme çalışmasında gördüğümüz kadarıyla birçok motif pehlivanlar tarafından bilinmemektedir. İçinde bulundurduğu motifler başlı başına Türk kültürüyle ilgili birçok bilgi vermesi bakımından çok önemlidir.

3.16. Yağlı Güreşte Yağlanma

Yağlı güreşin en önemli unsurlarından, olmazsa olmazı yağdır. Hem yağlı güreşi diğer güreş türlerinden ayıran hem de pehlivanları kuvvet olarak zorlayan en önemli öğedir. Yağlı güreşte hem kişinin hem de giydiği kispetin yağlı olması tutmayı ve oyun yapmayı zorlaştırır. Bu bakımdan izleyen seyircilere keyifte vermektedir.

Günümüzde pehlivanlar meydanın uygun bir yerine koyulan dev kazanların etrafında yağlanırlar. Yağlanmanın usulünü şöyle özetleyebiliriz: Yağlanırken önce sağ elle sol omuza, göğse kispete yağ dökülür. Sonra sol elle de aynı şey yapılır. Aynı zamanda müsabakada rakip olacak kişiler birbirinin sırtını ya da ulaşamadıklarını yerlerini karşılıklı yağlarlar (Ayağ, 1983: 89). Türkiye Güreş Federasyonu’nun resmi yağ veren görevlisi olan Mustafa Ay şunları aktarmıştır:

¹²⁵ Erkan Çilengir ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Mart 2018, Erkan Çilengir’in işyeri, Antalya.

“Yağlı güreş çok saygılı bir spordur. Pehlivanlar önce birbirlerini yağlarlar, sonra da çıkıp güreşirler. Asla kavga dövüş olmaz. Güreşten çıkınca da birbirlerine sarılırlar¹²⁶.”

Güreş esnasında pehlivanların yağa ihtiyacı olursa bunu saha da ki görevlilerden isteyebilir. Eğer kazanın başına gitmesini gerektirecek kadar yağa ihtiyaç duymuşsa rakibinden ve hakemden izin alarak yağ almaya gidebilir. Yağlı güreşin genel kurallarında da bu kuralı belirtmiştik. Ayrıca eski zamanlarda gözlerine kaçan yağları silmek için bez istedikleri görevliler de vardı. Günümüz Antalya ilindeki güreşlerde genellikle hakemeler ceplerinde taşıdıkları kâğıt peçeteleri güreşçiler ile paylaşmaktadırlar.

Antalya ilinde yaptığımız derleme çalışmalarında genel olarak yağlanmanın usulüyle ilgili farklı cevaplar aldık. Cevat Gündoğdu’ya göre: “Yağlanmaya sağ taraftan başlanır. İslam’da olduğu gibi her türlü hareket sağ tarafla başlar¹²⁷” demiştir. Ercan Demir ise yağlanmayı şu şekilde aktarmıştır:

“Boynundan aşağısını komple yağlarsın. Çünkü yağlı güreş işte biraz kuvvet sporu olduğu için rakibin de çok kuvvetlidir. Fakat yağlı olduğun için kayar. Rakibinin gücünü bir nebze düşürebilmek için yağ sürülür. Kispet giyerken zaten yağsız giyemezsin. Paça bağını bile yağlayacaksın da mecbur onu suyla ıslatıp veya yağlayarak öyle bağlarsın¹²⁸.”

Antalya’daki geleneksel düğün güreşlerinde genellikle küçük boylar, yağsız güreşmişlerdir. Bu biraz düğün sahibinin imkânlarıyla ilgilidir. Süleyman Özdemir, “eskiden düğün güreşlerine giderken kendi yağımızı kendimiz götürürdük” demiştir. Antalya’da yapılan geleneksel güreşlerde kullanılan yağın cinsi genelde “zeytinyağı”dır¹²⁹. Bunun yanında suyla karıştırılmış ay çiçek yağında kullanılmaktadır.

Evliya Çelebi’de Seyahatnamesinde de yağlanan pehlivanlar için şunları ifade etmiştir:

“Yüz, yüz elli pehlivan kispetlerini giyip sarı şiri rugen yağıyla yağlanıp adem ejderhası gibi apul apul birbirlerine aslan gibi sarılıp temaşacılar pehlivanlıklarını göstererek kesme, şirazi, kesebent, terskepçe, pişkabza, yanbaşa, Cezayir sarması, boğma, karakuş oyunlarını icra ederek alay köşkü dibinden geçerler ve taraf-ı padişahiden bir çok ihsan ve taltif olunurlar.” (Ayağ, 1983: 84).

¹²⁶ Mustafa Ay ile yağlı güreş üzerine derleme, 29 Nisan 2017, Kumluca Güreşleri, Antalya.

¹²⁷ Cevat Gündoğdu ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Cevat Gündoğdu’nun işyeri, Antalya.

¹²⁸ Ercan Demir ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Ercan Demir’in işyeri, Antalya.

¹²⁹ Süleyman Özdemir ile yağlı güreş üzerine derleme, 07 Mart 2018, Süleyman Özdemir’in evi, Antalya.

3.17. Pehlivanların Nazara Karşı Yaptığı Uygulamalar

Güncel Türkçe Sözlük de “nazar” kelimesi; “belli kimselerde bulunduğu inanılan, kıskançlık veya hayranlıkla bakıldığında insanlara, eve, mala mülke hatta cansız nesnelere kötülük verdiği inanılan uğursuzluk, göz¹³⁰” anlamına gelmektedir.

Bütün toplumlarda izine rastladığımız nazar inancı günümüzde hâlâ varlığını devam ettirmektedir. Anlamını açıklarken belirttiğimiz kıskançlık veya hayranlık nazarın ana sebebidir. “Bugün halk arasında, nazara karşı mavi boncuk, delikli taş, nal, yumurta kabuğu gibi çeşitli nazarlıklar kullanma, hocaya muska yazdırma, kurşun dökme gibi çeşitli pratikler yapılmaktadır” (Çıblak, 2004: 1).

Nazar hem İslamiyet’ten önce hem de İslamiyet’ten sonra Türklerin yaşamlarında mevcut olan inanışlardandır. “Göktürklerin kurban ettikleri hayvanların kafataslarını sırıklara astıkları bilinmektedir” (Tuna, 2014: 311). Bu inanışın izini Finike’deki bir portakal bahçesinde bizzat şahit oldum. Bahçenin sahibi inek kafatasına benzeyen bir nesneyi bahçenin görünen, yüksek bir kısmına asmıştı.

“Hz. Muhammed’in “Nazar’dan Allah’a sığınınız. Çünkü göz (değmesi) gerçektir.” hadisininden de anlaşılacağı üzere İslâm dininde nazarın varlığı kabul edilmiştir, fakat nazardan korunmak için nazar boncuğu ya da muska taşımak gibi pratikler uygulamak yasaktır.” (Çıblak, 2004: 1).

Bu inanışın, ata sporumuz olan güreşte bir yansımasının olmaması düşünülmeydi. Antalya ilinde yapmış olduğumuz derlemelerde pehlivanların güreşten korunmak için yaptığı şu uygulamaları tespit etmiş bulunmaktayız:

- Dua okumak.
- Muska yaptırmak.
- Pazı bandı takmak.
- Boncuk takmak.

3.17.1. Dua Okumak

Nazardan en çok koruduğuna inanılan ve pehlivanların en çok nazardan korunma yöntemlerinden biridir. Genelde kaynak kişilerinde aşağı ki kısımda ifade ettiği gibi Felak, Nas, Ayetel Kürsi, Cin Suresi, İhlas ve Fatiha Suresi okunarak korunmaya çalışılır.

¹³⁰ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af4145cc50827.51204292 (erişim tarihi:13.05.2018).

Recep Kara: “Abdestsiz çıkmam. Mesela müsabakadan önce güzel bir abdestimi alırım. Nazara inanan bir insanım dini vecibelerini yerine getirir ve o şekilde çıkarım. Dualarımı okurum. Hatta sabah evden çıkarken de yaparım aynı şeyi. Müsabakadan önce mutlaka uygulam. Besmeleyle başlarım müsabakaya. Nazara karşı dua okurum ama yine de değişiyor. Bugün değdiği gibi¹³¹.”

İsmail Ogan: “Nazardan korunmak için dua okurdum¹³².”

Bayram Ali Dede: “Seyircilerin bakışından kem göz olmaz ama yine de vücutları ne güzel çok iyi hazırlanmış anlamında nazarlar değebilir. Zaten biz pehlivanları er meydanına salarken Allah Allah illallah Muhammedün Resulullah koç yiğitler hep beraber Allah alkışlarla diyelim Maşallah, dualarıyla salarız o salavatla manilerin sonunda. Onları nazardan korunmak anlamında maşallah diyerek pehlivanlara bakmalı. Adını söyleriz¹³³.”

Adil Dede: “Nazar biraz önce de söyledim bizim geleneğimizde var. Peygamberimizden beri Hz. Hamza’dan beri var. Nazara zaten dikkat etmemiz lazım. Nazara inanıyoruz, dua okuruz¹³⁴.”

Hacı Karadağ: “Nazar vardır. Güreşçilerin ne yaptığını bilmiyorum. Biz hakem olarak da mutlaka duamızı edip çıkarız. O yüzden de doğal olarak nazarın fazla bir etkisi olmaz¹³⁵.”

3.17.2. Pazı bandı Takmak

Pazı kelimesi, “kolun omuz ile dirsek arasındaki bölümünde bulunan, şişkince kas kitlesi¹³⁶,” anlamına gelmektedir. Bant ise Fransızca “yassı bağ¹³⁷,” anlamına gelmektedir. Bu bağın pazıya güç verip nazardan koruyacağına dair bir inanç vardır. Fakat derleme yaparken kaynak kişilerin kafasındaki pazı bantla kola takılan muskanın karıştırıldığı görülmüştür.

Bayram Ali Dede: “Bizim gözlemlediğimiz kadarıyla pehlivanlar çok büyük bir çoğunluğu kispetlerini abdestsiz giymezler. Abdest alarak kispet giyerler ve birçok tanıdığım arkadaşım var. Öncesinde de abdestini tazelerler ve yine kuvvet versin diye nazardan saklasın

¹³¹ Recep Kara ile yağlı güreş üzerine derleme, 29 Nisan 2017, Bahri Özdemir’in evi, Antalya.

¹³² İsmail Ogan ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, İsmail Ogan’ın evi, Antalya.

¹³³ Bayram Ali Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Bayram Ali Dede’nin işyeri, Antalya.

¹³⁴ Adil Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Adil Dede’nin işyeri, Antalya.

¹³⁵ Hacı Karadağ ile yağlı güreş üzerine derleme, 01 Mart 2018, Hacı Karadağ’ın evi, Antalya.

¹³⁶ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af424385e5be7.19598594 (erişim tarihi:13.05.2018).

¹³⁷ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af43c8bbbc9d7.75094879 (erişim tarihi:13.05.2018).

diye boynuna koluna muska takan içerisinde ayetler olan bağlanmış şeyler takan arkadaşlarımız var¹³⁸.”

Hasan Öncü: “Bazıları kollarına pazı bandı takarlar. Muska takarlar. İçlerinde de ona göre bir yazı vardır¹³⁹.”

3.17.3. Muska Yaptırmak

Kaynak kişiler arasında en fazla nazardan korunmak için başvurulmuş ikinci yaygın uygulama da muska yaptırmaktır. Genel de din âlimleri tarafından yapılmaktadır. Kur'an'daki bir sure veya belli bir takım ayetlerin yazdırılarak genelde kol ya da boyunda taşınmasıdır. Kaynak kişilerimiz muskayla ilgili uyguladıkları ve gördükleri pratikleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

Arif Serap Kanlıca: “Eskiden güreşçiler ya boyunlarında muska taşırlarmış ya da sağ kollarında muska taşırlarmış sonralarında onları da bıraktılar¹⁴⁰.”

Orhan Beyrek: “Biz de yoktu ama nazara karşı muska yazdıranlar vardı. Dua okuyanlar vardı. Kendini hocaya okutturanlar vardı¹⁴¹.”

Hamza Cesur: “Kispetlerini diktirirken bazı şeyler yaptıkları söylenirdi muska takan olurdu¹⁴².”

Salih Bozan: “Geleneksel olarak nazara karşı besmeleni çekersin. Namaz kıalarsın, sabah namazını kıalarsın. Bir de eskiden beri inandığımız kötü göze karşı bir muskamız vardır. Muskayı yaptırırsın. Eski bildiğimiz şekilde üç İhlas, bir Elham, Ayetel Kürs-i okursun çıkarsın. Zaten Cenabı Allah sahaya çıktıktan sonra herkesi her şekilde görüyor. Sen inançlı olarak çıkarsan eğer kalbinle bir fitne, fesat düşünmezsen Cenabı Allah yardımcı olur¹⁴³.”

Ercan Demir: “Nazardan korunmak için muska okuturuz, dua ederiz¹⁴⁴.”

Cevat Gündoğdu: “Genelde dua okuruz. Muska da yaptıran ve takan da olur¹⁴⁵.”

Mehmet Kurtuluş: “Nazar duası okuruz. Bazı arkadaşlarımız nazar duasını boynuna veya koluna muska şeklinde takar. Tabi güreş sırasında takmazlar¹⁴⁶.”

¹³⁸ Bayram Ali Dede ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Bayram Ali Dede'nin işyeri, Antalya.

¹³⁹ Hasan Öncü ile yağlı güreş üzerine derleme, 01 Mart 2018, Hasan Öncü'nün evi, Antalya.

¹⁴⁰ Arif Serap Kanlıca ile yağlı güreş üzerine derleme, 20 Aralık 2017, Arif Serap Kanlıca'nın evi, Antalya.

¹⁴¹ Orhan Beyrek ile yağlı güreş üzerine derleme, 21 Aralık 2017, Orhan Beyrek'in evi, Antalya.

¹⁴² Hamza Cesur ile yağlı güreş üzerine derleme, 21 Aralık 2017, Hamza Cesur'un evi, Antalya.

¹⁴³ Salih Bozan ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Salih Bozan'ın işyeri, Antalya.

¹⁴⁴ Ercan Demir ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Ercan Demir'in işyeri, Antalya.

¹⁴⁵ Cevat Gündoğdu ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Cevat Gündoğdu'nun işyeri, Antalya.

¹⁴⁶ Mehmet Kurtuluş ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Mehmet Kurtuluş'un işyeri, Antalya.

Ahmet Karsavurdan: “Kendilerine göre sporcular totem yapıyorlar. Benim böyle bir şeyim yoktu¹⁴⁷.”

Durmuş Uçarcı: “Nazar olmasın diye koluna bir muska takarsın. Tanıdık hocaya muska yaptırılır. Boyunda olmuyor¹⁴⁸.”

Ahmet Atalay: “Genelde güreşen pehlivanlar muska taşırlar. Bugün yine de devam etmektedir, belli bir ölçüde. Çok az olmasına rağmen eskiden her gün üşenmeden takarlardı. Ya boynuna ya da kolunda muska vardır¹⁴⁹.”

Mustafa Şahin: “Nazardan korunmak için dua okurlardı. Besmele çekerlerdi. Muska takarlardı ama ne muskası olduğunu da bilmiyoruz.¹⁵⁰”

3.17.4. Boncuk Takmak

Halk arasında kıskançlıktan ve kötü bakıştan korunmak için genelde “nazar boncuğu” kullanılmaktadır. Gök renkli olan bu boncuğun üzerinde, göze benzeyen farklı şekiller olur (Çıblak, 2004: 6). Genelde bu mavi boncuğu üzerinde taşıyan kişilere nazar değmeyeceğine inanılır.

İbrahim Çomak: “Bazılarına muska vardır ama herkeste olmazdı. Kispet en arkasına gök boncuk takanlar olurdu. O da nadir olurdu. Ufak tespih büyüklüğünde olurdu¹⁵¹.”

Süleyman Özdemir: “Duyduğumuza göre üç İhlas, bir Fatiha, üç Felak, üç Cin Suresi okunurdu. İnsanların kendi kendin i veya karşılıklı olarak, iki kişi birbirini okuyup üflerdi. Muska da vardı. Bazı pehlivanlar muska yaptırırdı. Nazara karşı arada boncuk takan pehlivanlar görmüştük. Fakat pek yaygın bir şey değildir. Normal gök boncuk takarlardı. Boynuna takar, koluna takar, kispetine veya poturuna diken de olurdu¹⁵².”

Erkan Çilengir: Bazı arkadaşlarımız pazı bandı takar. Ben hiç takmadım. Nazar konusunda genelde dua ederim. Boncuk takan pehlivanlar da gördüm¹⁵³.

¹⁴⁷ Ahmet Karsavurdan ile yağlı güreş üzerine derleme, 01 Mart 2018, Ahmet Karsavurdan’ın İşyeri, Antalya.

¹⁴⁸ Durmuş Uçarcı ile yağlı güreş üzerine derleme, 04 Mart 2018, Durmuş Uçarcı’nın evi, Antalya.

¹⁴⁹ Ahmet Atalay ile yağlı güreş üzerine derleme, 05 Mart 2018, Ahmet Atalay’ın evi, Antalya.

¹⁵⁰ Mustafa Şahin ile yağlı güreş üzerine derleme, 06 Mart 2018, Mustafa Şahin’in İşyeri, Antalya.

¹⁵¹ İbrahim Çomak ile yağlı güreş üzerine derleme, 05 Mart 2018, İbrahim Çomak’ın Evi, Antalya.

¹⁵² Süleyman Özdemir ile yağlı güreş üzerine derleme, 07 Mart 2018, Süleyman Özdemir’in Evi, Antalya.

¹⁵³ Erkan Çilengir ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Mart 2018, Erkan Çilengir’in İşyeri, Antalya.

3.18. Yağlı Güreşte Öncesi ve Sonrası Yapılan Gelenekselleşmiş Uygulamalar

3.18.1. İnanç Merkezlerini Ziyaret

Antalya'daki yağlı güreşler de pehlivanların güreş öncesinde geleneksel olarak yaptıkları uygulamalarından biri de güreşe gittikleri yerdeki türbe, yatır ya da rahmetli pehlivan mezarlarını ziyaret etmektir. Profesyonel olarak pehlivanlık yapan kişiler, Elmalı'da Vahab Ümmi, Sinan Ümmi, Elmalılı Hamdi Yazır'ın ve rahmetli pehlivan Recep Gürbüz'ün mezarlarını ziyaret ettiklerini ifade etmişlerdir. Başpehlivanlardan Mehmet Ali Yağcı, Sinan Ümmi Hazretlerinin mezarını ziyareti sırasında vefat etmiştir. Korkuteli'nde ise rahmetli Cengiz Elbey'in mezarı ziyaret edilir.

Nasuh Kaya: İnanç merkezlerinden; Antalya Korkuteli'den Cengiz Elbey ustamız, büyüğümüz, abimiz ve Recep Gürbüz var. Recep Gürbüz'ü yaşımız dolayısıyla göremedik ama bütün abilerimiz, hocalarımızla her ölüm yıldönümünde ziyaret ederiz¹⁵⁴.

Furkan Durmuş Altun: Rahmetli pehlivanlarımızın mezarlarını ziyaret ediyoruz. Elimizden geldiği kadar güreşe gittiğimizde, efsane pehlivanlarımızın mezarlarını onlarla ilgili bilgi alıyoruz. Bize en yakın eski başpehlivanlarımızdan Recep Gürbüz başpehlivanınızla Cengiz Elbey başpehlivanınızın mezarları vardır. Onların mezarlarını ziyaret ediyoruz¹⁵⁵.

Kemal Yılmaz: Örneğin Elmalı güreşinde Recep Gürbüz var. Onun mezarını ziyaret ederiz. Büyük Mandıra'da Kavasoglu İbrahim diye bir pehlivan var. Onu ziyaret ederiz. Yani o şekilde rahmetli pehlivanların mezarları ziyaret ediliyor¹⁵⁶.

İsmail Erkal: Büyük güreşlerde, Kırkpınar güreşleri başlamadan önce son pehlivan, altın kemeri teslim etmeden önce cihan pehlivanlarının mezarlarını ziyaret eder. Antalya'da Cengiz Elbey var. Elmalı'da Recep Gürbüz'ün mezarını ziyaret ederiz¹⁵⁷.

Hüseyin Uraz: Edirne'ye gittiğim de hepsini ziyaret ederdim. Antalya'da Elmalı'da Recep Gürbüz'ü ziyaret ederiz. Kumluca'da da Hasan Tuna'nın güreşini bilirim. Onların türbesi yapılmadı ama onların isimleri sokaklara verildi¹⁵⁸.

¹⁵⁴ Nasuh Kaya ile yağlı güreş üzerine derleme, 08 Mart 2018, Nasuh Kaya'nın İşyeri, Antalya.

¹⁵⁵ Furkan Durmuş Altun ile yağlı güreş üzerine derleme, 08 Mart 2018, Furkan Durmuş Altun'un İşyeri, Antalya.

¹⁵⁶ Kemal Yılmaz ile yağlı güreş üzerine derleme, 09 Mart 2018, Kemal Yılmaz'ın İşyeri, Antalya.

¹⁵⁷ İsmail Erkal ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Mart 2018, İsmail Erkal'ın İşyeri, Antalya.

¹⁵⁸ Hüseyin Uraz ile yağlı güreş üzerine derleme, 10 Şubat 2018, Hüseyin Uraz'ın İşyeri, Antalya.

Ercan Demir: Türbe ziyareti olur. Geçmişte güreşen büyük sporcuların, mesela Kurtdereli Mehmet Pehlivan var. Onu ziyaret ediyorlar. Antalya'dan Cengiz Elbey var Toros Kaplanı, Korkuteli'nde onu ziyaret ederiz. Elmalı'da Recep Gürbüz var. Elmalı güreşlerinde de o ziyaret edilir¹⁵⁹.

Hasan Öncü: Tabi benim bildiğime göre Elmalı'da Recep Gürbüz'ün mezarını ziyaret ederlerdi. Recep Gürbüz, Kırkpınar'da altın kemer almış bir pehlivandı. Bu nedenle rahmetli pehlivanların mezarları ziyaret edilir. Kırkpınar'da da yine duyduğumuz kadarıyla rahmetli pehlivan mezarı ziyaret ediliyormuş. Korkuteli'nde de Cengiz Elbey'in mezarı ziyaret edilir¹⁶⁰.

Elmalı ve Korkuteli haricinde diğer ilçelerde yaygın olarak yapılan inanç merkezlerinin ziyaret yoktur.

3.18.2. Mevlid Okutmak, Geçit Töreni, Hamam Alayı, Sünnet Merasimi

Hız. Peygamberin doğumu ve mucizelerini anlatan mevlidler, Türk İslam edebiyatında en fazla kaleme alınan eserlerden biridir¹⁶¹. Mevlidler Türk edebiyatında varlığını günümüze kadar devam ettirmiştir.

Peygamberimizin doğumunu, onun kutsal özelliklerinin anlatıldığı bu şiir ve şiirlerin okunduğu törenlere “mevlid” denilmektedir. Hız. Peygamber kendisinin doğum gününün kutlanması gibi bir isteği yoktur. İslamiyet'in ilk yıllarında ortaya çıktığı düşünülen bu kutlama zamanla neredeyse tüm İslam dünyasına yayıldı.

Kırkpınar ve Elmalı güreşlerinden önce mevlid okutulması geleneğinin ne zaman başladığı tam olarak bilinmemektedir. Kırkpınar'da 1940 yıllar da mutad olarak okutulmaya başlanmıştır (Dervişoğlu, 2012: 201-202).

Yağlı güreşten önce mevlid okutma geleneği Elmalı yağlı güreşlerinde mevcuttur. Güreşler her zaman eylül ayının ilk cuma günü başlar. Bu genel bir kuraldır. Dini veya herhangi özel bir durum olmadığı sürece tarih değişmez. Cuma günü, cuma namazından önce tüm pehlivanlar yurdun dört bir tarafından Elmalı'ya gelirler. Abdestlerini alırlar. Osmanlı döneminden kalma Ömer Paşa Camii'nde mevlid okunur, hatimler bağışlanır ve tüm pehlivanlara dualar edilir. Cuma namazı kılındıktan sonra büyük bir kortej oluşturarak güreş

¹⁵⁹ Ercan Demir ile yağlı güreş üzerine derleme, 17 Şubat 2018, Ercan Demir'in İşyeri, Antalya.

¹⁶⁰ Hasan Öncü ile yağlı güreş üzerine derleme, 01 Mart 2018, Hasan Öncü'nün Evi, Antalya.

¹⁶¹ http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1656431280_islamogluAbdülmecit-edb-S-1619-1739.pdf (erişim tarihi: 13.05.2018)

sahasına doğru yürüyüş yapılır. Güreş sahasına varınca kurbanlar kesilir ve yağlı güreş faaliyeti başlamış olur.

Güreşler bittikten sonra da başpehlivanlığı alan kişiyi ilk gün düzenlenen kortej gibi 600 yıllık tarihi Bey Hamamı'na götürülür. Diğer pehlivanlarla beraber hamamda yıkandıktan sonra hatıra fotoğraf çektilirip güreşlere son verilir.

3.19. Antalya İlinde Derlenen Pehlivan Efsaneleri

Antalya ilinde yaptığımız saha çalışmamızda üç farklı pehlivan efsanesinin olduğunu tespit ettik. Bunlardan biri Antalya limanı civarında bulunan Hamal Ümmet efsanesidir.

Zamanında güreşmiş olan Hamal Ümmet'in muazzam kuvvetli bir pehlivan olduğu rivayet ediliyor. Bir gün Antalya liman rampasından yukarı çıkan tuz yüklü bir kamyonun, yarı yolda frenleri patlamış ve yokuş aşağı doğru gitmeye başlamıştır. Hamal Ümmet el freninin patladığını öğrenince kamyonu ön tarafından takoz gelene kadar tek başına dayadığı söylenmektedir¹⁶².

Bir diğer efsane de Recep Gürbüz efsanesidir. Eski Kırkpınar başpehlivanı olan Recep Gürbüz'ün efsanesi:

Kispeti tuttuğunda parmakları o kadar kuvvetliymiş ki rakibinin kispeti yırtılmış. O kadar efsanevi kuvvetli olduğu söyleniyor. Recep Gürbüz, güreş anlamında o kadar iyiymiş ki seksen iki kilo gelmesine rağmen Kırkpınar'da başpehlivan olmuştur. Anlatılan başka bir efsaneye göre ise Recep Gürbüz tarlada koşu yaparmış. Tarlada yaptığı koşuda arkasından çıkarttığı toz, bir traktörün çıkarttığı tozdan daha fazlaymış. Traktörle yarışır ve traktörü yarışta geçermiş¹⁶³.

Kaynak kişilerimizin tamamı Recep Gürbüz'ün efsane bir güreşçi olduğu konusunda hem fikirdir. Ayrıca Toros Kaplanı lakaplı Cengiz Elbey'inde güçlü ve efsanevi pehlivan olduğunu eklemişlerdir.

¹⁶² Arif Serap Kanlıca ile yağlı güreş üzerine derleme, 20 Aralık 2017, Arif Serap Kanlıca'nın Evi, Antalya.

¹⁶³ Nasuh Kaya ile yağlı güreş üzerine derleme, 08 Mart 2018, Nasuh Kaya'nın İşyeri, Antalya.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA İLİNDE YAPILAN SAHA DERLEME ÇALIŞMALARI

4.1. Saha Araştırmasında Yapılan Derleme Çalışmasının Deşifreleri

4.1.1. Aktif Pehlivanlar

4.1.1.1. Recep Kara İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Adınız soyadınız? Mesleğiniz?

Recep Kara: Recep Kara. Başpehlivanım.

Murat Özdemir: Güreşten öncesi veya sonrası yaptığınız bir inanç ya da ritüel var mıdır?

Recep Kara: Abdestsiz çıkmam. Mesela, müsabakadan önce güzel bir abdestimi alırım. Nazara inanan bir insanım, dini vecibelerimi yerine getirir ve o şekilde çıkarım. Dualarımı okurum. Hatta sabah evden çıkarken de yaparım aynı şeyi. Müsabakadan önce mutlaka uygularım. Besmeleyle başlarım müsabakaya. Nazara karşı dua okurum ama yine de değişiyor bugün değdiği gibi.

Murat Özdemir: Pazı bandı takıyor musunuz?

Recep Kara: Vücuda öyle şeyler takamıyorum. Güreşirken zor oluyor. Normal zamanda yaptığım, başucuma koyduğum şeyler var nazara karşı.

Murat Özdemir: Eskiden düğün güreşlerine sizde gider miydiniz?

Recep Kara: Karadenizliyiz. Samsun bölgesinde güreşmeye başladık. Hep düğün güreşleri ile bu işe başladık. Doksanlı yıllarda yağlı güreşler, karakucak güreşleri özellikle bizim bölgede her gün olurdu. Artık bıkartık. Bu hafta da güreş olmasın derdik. Hafta içi, hafta sonu, yaz, kış hiç fark etmez. İki metre karın üzerine çıkıp güreştiğimiz bile oldu. Bu da bizi güreşe biraz ısındırdı. Hem güreşirdik hem para kazanıyorduk hem de forma giriyorduk.

Murat Özdemir: O dönemde güreşirken ne giyerdiniz?

Recep Kara: O dönemler ilk güreşe başladığımız zaman, on yaşında başladım ben güreşe. Bizim Karadeniz bölgesinde pırpıt dediğimiz bir güreş giysisi vardı. Onlarla başladım on beş, on altı yaşlarında kispet giymeye başladık.

Murat Özdemir: Salavatların sizin üzerinizde etkisi var mıydı?

Recep Kara: Ata sporu, ecdat sporu diyoruz. İslami sembollerle, İslami literatürde yapılan bir gelenektir. Giymiş olduğumuz kispet, dizle göbek arasını kapatır. İslam'da erkeklerin mahrem yeri olduğu için. Mesela sahaya çıktığımız vakit, bizi kibleye doğru

salarlar. Dualarla, salavatlarla, tekbirlerle, Kur'an-ı Kerim okuyarak güreşe başlanır. Yani hep İslami sembolleri, içerisinde barındıran bir spor. Böyle bir gelenek de dünyada yok.

Murat Özdemir: Peşrev de yaptığınız hareketlerin bir anlamı var mı?

Recep Kara: Peşrev de yaptığımız hareketlerin birer manası var. Sportif manada bakarsak, ısınma gibi duruyor. O yiğitliği, mertliği, cesareti seyirciye gösteririz, rakibimize gösteririz. Mesela dizimizi toprağa değdirir, elimizi toprağa koyarız. Kalbimize ve alnımıza getiririz. Üç defa aynı şeyi yaparız. Topraktan geldik, tekrar toprağa gideceğiz manası taşıyor.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Recep Kara: Yağlı güreş yapıyoruz ama yağlı kafamızdan aşağı boca edip döküyoruz. İbrikler ile verilir. Avucunu açarsın, ibrikler dökülür. Zeytinyağıyla abdest alır gibi; ilk ellerini, kollarını sonra göğsünü yağlarsın. En sonra bacaklarını bu şekilde yağlanırsın.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte usta-çırak ilişkisi nasıldır? Çırak yetiştirdiniz mi? İyi çırak nasıl olur?

Recep Kara: Usta-çırak ilişkisi olmazsa olmazdır. Çünkü ustalar bile ilk başta çıraktır.

Murat Özdemir: Çırak seçerken dikkat ettiğiniz bir özellik var mı?

Recep Kara: Ahlak önemli. Ahlağı düzgün olacak. Büyüğünü, küçüğünü sevecek sayacak. Daha sonra da yetenekli olacak. Hem ahlak hem de yetenekli, ikisi bir arada olduğu zaman iyi olur.

Murat Özdemir: Usta-çırak ilişkisi nasıl olmalıdır?

Recep Kara: Usta çırağını yetiştirir. Millî ve manevi değerlere sahip çıkması için her şeyiyle ilgilenir. 8-10 yaşlarında ustasının eline gelir. 30-40 yaşında güreşi bırakana kadar ustasıyla çırak hep bir aradadır. Önce ahlaki derslerini veririz. Sonra da güreşi ona öğretip becerisini kabiliyetini pekiştiririz. Çıraklar ustasına her zaman saygıda kusur etmez. Baba oğul gibi hiyerarşi vardır. Bunlar olmazsa olmazdır. Bizim de vardı yetiştirdiğimiz arkadaşlarımız, mesela bana rakip oldular.

Murat Özdemir: Köy düğünlerinde davul, zurnanın önemi nedir?

Recep Kara: Yağlı güreşte davul ve zurna olmazsa tuzsuz yemeğe benzer. Hem güreşin ritmini belirliyor, hem de seyirciyi gaza getiriyor. Güreşçileri ufaktan güreşe başladığımız zaman davul, zurnanın sesini uzaklardan duyduğumuz zaman yüreğim hop hop ederdi. O heyecana kendimi kaptırırdım. Olmazsa olmaz.

Murat Özdemir: Antalya'daki yağlı güreşle diğer bölgelerdeki yağlı güreşler arasında bir fark mı?

Recep Kara: Var. Yağlı güreşe, Antalya'da bayılıyorlar.

4.1.1.2. Nasuh Kaya İle Yapılan Derleme

Nasuh Kaya: Nasuh Kaya. 1992, Korkuteli.

Nasuh Kaya: Pehlivanım. Aynı zamanda beden eğitimi öğretmeniyim.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Nasuh Kaya: Vardır. Özellikle yağlı güreşlerle ilgisi vardır. Yağlı güreşe peygamber sporu da denilebilir.

Murat Özdemir: Güreş öncesinde veya sonrasında yapılan geleneksel uygulamalar nelerdir?

Nasuh Kaya: Geleneksel uygulamaların zaten en öncesinde, bu işin sadece saha kısmı yok. Bunun dışında da güreş öncesi var. En önce toplumsallaşmayı, beraberliği sağlıyor. Usta diyoruz; biz büyük abilerimize, tanıdıklarımıza. Onlarla beraber hasbihal edip konuşuyoruz ve güreşin içinde de biz peşrev yapıyoruz. Kispet giyip aynı zamanda bizim anladığımız kadarıyla ısınma amacıyla yapılıyor ama içinde bazı hareketler var. Bunlardan bir tanesi de elimizi yere değdirmidir. Daha sonrada yüzümüze doğru götürüyoruz. Bu hareket “topraktan geldik tekrar toprağa döneceğiz” anlamına gelmektedir.

Murat Özdemir: Güreş öncesinde veya sonrasında inanç merkezini ziyaret var mıdır?

Nasuh Kaya: Tabi. İnanç merkezlerinden; Antalya Korkuteli'den Cengiz Elbey ustamız ve büyüğümüz, abimiz ve Recep Gürbüz var. Recep Gürbüz’ü yaşıyoruz dolayısıyla göremedik ama bütün abilerimiz, hocalarımızla her ölüm yıldönümünde ziyaret ederiz.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?

Nasuh Kaya: Muska takmaktır. O sadece güreşe özgü değildir. İsteyen takar. Bazen de pazıya takılır. Ekstra herhangi bir şey yoktur.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde davet nasıl yapılır?

Nasuh Kaya: Korkuteli İmecik köyündeki, eski güreşlerde yazın yaylaya çıkılır, güzün yayladan dönülür.

Murat Özdemir: Yaylaya çıkma amacı nedir?

Nasuh Kaya: Hayvanlar sıcaklardan etkilenmesin diye. Aynı zamanda, yaylaya çıkışı kutlamak amacıyla bir şölen niteliğinde panayır yapmaktır. İnsanların birbirleriyle kaynaşmasını sağlamaktır.

Murat Özdemir: Başka bölgelerle Antalya'daki yağlı güreş arasında bir fark var mıdır?

Nasuh Kaya: Yağlı güreş, eskiden de olduğu gibi Antalya, yağlı güreşte lokomotifir. Ben Samsun'a diğer bölgelere de gittim. Buradaki gibi gelenek ve görenek aynı olabilir ama ilgi alaka yönünden Antalya daha fazladır.

Murat Özdemir: Antalya'da altın kemer olayı var mıdır?

Nasuh Kaya: Antalya'daki kemer olayı eskiden büyüklerimizden duyuyoruz. Tabi ki de paraya, madalyaya güreşilmiyormuş. Eskiden kıtlık varmış. Bir çuval yem, şeker için güreşilirmiş. İnsanların geçim kaynağı sadece güreş değil. Artı yokluk var. Belki götürecektir hayvanlarına bakacak, belki çocuklarına bakacak. Bu şekilde bazı yerlerde at verildiği olmuştur. Bazı yerlerde öküz verilmiştir, tarlada sabana vurmak için. Bunlar da gerçekten çok çok önemli ödüllerdendir. O zamanlar, yokluk içinde madalya, kemer versen hiçbir anlamı yok.

Murat Özdemir: Antalya bölgesine ait özel bir kural var mı?

Nasuh Kaya: Genelde yok. Şu an zaten kurumsal. Hiçbir şekilde farklı bir şey yapma şansınız yok.

Murat Özdemir: Güreşin ekonomik boyutu nedir?

Nasuh Kaya: Eskiden yokluk varmış, yukarıda da belirttiğim gibi ama şu an diğer sporlara göre güzel. Özellikle yağlı güreş uluslararası bir güreş değil ama belediyeler olsun, yardımseverler olsun, güreşi destekleyenler olsun ekonomik getirisi var.

Murat Özdemir: Giymeden önce yerine getirdiğiniz bir takım usuller var mıdır?

Nasuh Kaya: Var. En baştan peygamber sporu olduğu için abdestsiz kesinlikle kispet giyilmez. Çünkü o kispetten ekmek yiyoruz, para kazanıyoruz. Kispetimiz yere düşünce aynı ekmeğe yaptığımız gibi öpüp alnımıza koyarız ve kesinlikle sahaya, sağ ayağımızla gireriz.

Murat Özdemir: Kispet giymeden veya çıkarırken beyaz entari veya buna benzer başka bir kıyafet giyiyor musunuz?

Nasuh Kaya: Beyaz entari değil de havlu giyiyoruz. Eskiden entari giyilirmiş ama artık günümüzde özellikle havlu giyilmektedir. Tabii ki de kispet giyilirken üstü belli olmasın diye çeşitli koruma şekilleri varmış.

Murat Özdemir: Kispet giyme töreni veya buna benzer uygulanan ritüeller var mıdır?

Nasuh Kaya: Eskiden, belki cumhuriyet tarihinde yapılıyor olabilirdi. Ama şu an günümüzde çok gelişmiş ve yayılmış bir inanış yapıldığını görmedik.

Murat Özdemir: Yağlamanın usulü var mıdır? Özel bir yağ seçimi var mıdır?

Nasuh Kaya: Özellikle arı zeytinyağından yararlanırsınız. Sağ elimizle kullanırsınız. Önce gözümüzden ayaklarımıza doğru besmele çekerek yağlanırsınız.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte davul ve zurnanın önemi nedir?

Nasuh Kaya: Yağlı güreşte davul ve zurna olmazsa olmazdır. Pehlivanı motive etmek, hem de inanışlarla alakalı olarak insana çok farklı duygular yaşatır. Cenk marşı, mehter marşı. Özellikle böyle bir spor yaptığın için kendinle daha fazla gurur duyuyorsun.

Murat Özdemir: Antalya iline özgü duyduğunuz bir efsane var mıdır?

Nasuh Kaya: Çok eski zamanlarda vardır ama benim zamanımda olmadı. Bizim duyduğumuz “Toros Kaplanı” olarak söylenen Cengiz Elbey vardır. Bir de Elmalı'dan Recep Gürbüz var. Recep Gürbüz'ün efsanesi; kispeti tuttuğunda parmakları o kadar kuvvetliymiş ki rakibinin kispeti yırtılırmış. O kadar efsanevi kuvvetli olduğu söyleniyor. Recep Gürbüz, o kadar iyiymiş ki normal güreş anlamında, seksen iki kilo gelmesine rağmen Kırkpınar'da başpehlivan olmuştur. Anlatılan başka bir efsaneye göre ise Recep Gürbüz tarlada koşu yaparmış. Tarlada yaptığı koşuda arkasından çıkarttı toz, bir traktörün çıkarttığı tozdan daha fazlaymış. Traktörle yarışlar ve traktörü yarışta geçermiş.

Murat Özdemir: Güreşlerde yapılan başka gösteri ve müsabakalar var mıdır?

Nasuh Kaya: Güreşlerde yapılan başka gösteri müsabakalar; küçük yaştaki çocukların güreşe alışsın diye güreştirilmeleri şeklinde olur.

4.1.1.3. Furkan Durmuş İle Yapılan Derleme

Furkan Durmuş Altun: Furkan Durmuş Altun. Antalya, 1994.

Murat Özdemir: Yağlı güreş ile ilişkiniz nedir?

Furkan Durmuş Altun: Güreşi profesyonel olarak yapıyorum. Ben babam sayesinde başladım ve yaklaşık olarak da sekiz yıldır, bu işin içerisindeyim.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Furkan Durmuş Altun: Tabi ki vardır. Dualı çayır diyoruz. Biz dualarla sahaya çıkıyoruz. Kispetimizi giyerken dualar eşinle giyiyoruz. Bizim için orası “dualı çayır”. Bütün insanların dua ederek bizi gönderdikleri yerdir.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte inanç merkezini ziyaret var mıdır?

Furkan Durmuş Altun: Rahmetli pehlivanlarımızın mezarlarını ziyaret ediyoruz. Elimizden geldiği kadar güreşe gittiğimizde, efsane pehlivanlarımızın mezarlarını onlarla ilgili bilgi, aldığımız zaman ziyaret ediyoruz. Bize en yakın eski başpehlivanlarımızdan Recep Gürbüz başpehlivanınızla Cengiz Elbey başpehlivanımızın mezarları vardır. Onların mezarlarını ziyaret ediyoruz.

Murat Özdemir: Müsabakadan önce mi sonra mı ziyaret ediyorsunuz?

Furkan Durmuş Altun: Genellikle, onların ölüm yıldönümlerinde Antalya içindeki pehlivanlar olarak topluca, topluluk şeklinde beraber gidiliyoruz.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?

Furkan Durmuş Altun: Dualı çayır olduğundan dolayı hep annelerimiz, babalarımız arkamızdan dua yolluyor. Biz de dualar eşliğinde nazardan korunmak için dua ederek sahaya çıkıyoruz.

Murat Özdemir: Sizin gözlemlediğiniz diğer pehlivanlar, nazara karşı nasıl önlem alıyorlar?

Furkan Durmuş Altun: Mesela nazar muskalarımız var. Ben kendimle takıyorum. Eski hocalarımızın bize yazmış olduğu nazar muskaları var. Tabi en iyisi Rabbimize sığınmak. Bizi nazarlardan korunması için dua etmek. Şu an güreşirken muska takılması yasak. Düşüp kaybolabileceği için yasaktır.

Murat Özdemir: Geleneksel bir güreşe davet nasıl olurdu?

Furkan Durmuş Altun: Güreş şimdi çok profesyonel bir şekilde yapılıyor. İnanılmaz şekilde bir pehlivan var. Daha önce belli başlı pehlivanlar varmış. Belli başlı insanlar vardı. Onları köy ağaları eşliğinde, köyün muhtarı azaları eşliğinde davet ederlermiş. Yer ve tarih söylenirmiş. Pehlivanlarımız da orada gidip güreşirlermiş. Eskiden inanılmaz şekilde düğün güreşleri, panayır güreşleri yapılmış. Her köyde düğün güreşleri düzenlenirmiş. O yüzden de pehlivanları davet ederlermiş.

Murat Özdemir: Geleneksel düğün güreşleri, düğünün hangi aşamasında yapılmaktadır?

Furkan Durmuş Altun: Genelde düğün güreşleri, bildiğim kadarıyla şu an hâlâ da devam etmektedir. Ben hiç gidip görüşmedim ama Muğla tarafında yapılmaktadır. Yörük kültürü şeklinde yapılıyor. Gece başlayıp sabaha kadar süren bir süreçte yapılıyor. Hem bir taraftan eğlence, hem bir taraftan gelin, damat evlendiriliyor. Bu şekilde eskiden panayır güreşleri, festival şeklinde yapılmıyormuş. Önümüzde altı yüz yetmiş yıllık bir tarihi olan Elmalı güreşleri var. Kırkpınar güreşlerimiz var. Onlar hâlâ devam eden ve önümüzdeki süreçlerde devam edecek güreşler ve onlar çok eski güreşler. Festival halinde hâlâ devam etmekte ve bunun yanında Antalya'mızın belli başlı ilçelerinde festival öncesinde bir hafta boyunca organizasyon şeklinde konserler, davetler veriliyor ve güreşlerle son buluyor.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte verilen ödüller nelerdir?

Furkan Durmuş Altun: Maddi olarak çok fazla bir getirisi yok. Eskiden ödül şöyle oluyormuş: Köyün ağası; dana, kuzu, koç ya da o köyden bir arsa gibi bir yeri ödül olarak veriyormuş. Eskiden Antalya yöresinde toptasak on beş tane başpehlivan varmış. Hepsini kıyasıya güreşen çok iyi sporcular. Kıyasıya müsabakalar oluyor. Dana, koç, küçük arsalar hediye olarak veriliyormuş.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte Antalya özgü bir kural var mıdır?

Furkan Durmuş Altun: Eskiden puanlama yokmuş. Sırtı yere getirip yenme şeklinde var. Bizim de duyduğumuz ve dinlediğimiz güreşlerde sabahtan akşama kadar yenişemeyip de ertesi güne kalan güreşçiler, sporcular var. Eski sporcular gidip evine dinlenip yemeğini yiyip tekrar ertesi gün gelip güreşenler, devam edenler olmuştur.

Murat Özdemir: Eskiden geleneksel güreşlerde yasaklı hareketler var mıydı?

Furkan Durmuş Altun: Önceden yasaklı hareket yoktu. Bariz, kasti hareket olmadığı sürece yasaklı hareket yokmuş. Günümüzde yasak olan birkaç oyun var. Ama eskiden bariz ya da sakatlanma olmadığı sürece yasaklayıcı bir hareket yokmuş.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin ekonomik boyutu nedir?

Furkan Durmuş Altun: Geçmişten günümüze, güreşin ekonomik boyutu alt boylardaysan cep harçlığını çıkarabilirsin ama büyük, orta veya başaltı veya başa çıktuktan sonra ekonomik boyutu değişiyor. Bir aile geçindirebilecek boyuta çıkabiliyorsun. Ondan sonra iyi sporcu olduktan sonra belediyenin bünyesinde olursun. Belediyeden maaş almaya başlarsın ve böylelikle de rahatlıkla da kendini geçindirebilirsin. Güreş anlaşmaları da iyi olduğu sürece, yazın para biriktirebilirsin.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce yerine getirdiğiniz bir takımı usuller var mıdır?

Furkan Durmuş Altun: Kispet giymenin benim için çok önemli bir yeri var. Ben çok eski bir ustandan dinledim “kispetini giyerken her zaman dua etmem gerektiğini ve o kispeti üç defa kasnağından öpüp başıma koymamı” söyledi. Şu anda dua ederim. Üç defa kispeti mi öper alnıma koyarım. İlk olarak da sağ bacağını kispetimin içine sokarak giyerim.

Murat Özdemir: Çıkarırken dikkat ettiniz bir düzen sırası var mıdır?

Furkan Durmuş Altun: Çıkarırken yine ben dua ederek çıkartırım. Yenmiş veya yenilmiş olmam önemli değildir. Kispete olan bir saygıdır. Kispeti iş bittikten sonra hemen yıkarız. İlk önce paça bağlarını çözdükten sonra kispetimizle beraber duş alırız. Kispetimizin kurumasını bekleriz. Kuruduktan sonra da zembilin içine, katlı bir şekilde koyarız. Çünkü yazın güreşler başladığı zaman, her hafta güreş olduğu zaman aynı kispeti giyiyoruz. O yüzden de katlayıp çantamızın içine koyarız.

Murat Özdemir: Kispet giyerken veya çıkarken giydiğiniz özel bir beyaz entari veya başka bir giyecek var mıdır?

Furkan Durmuş Altun: Yok. Neden yok? Çünkü tamamen deri. Çok fazla yanlış anlaşılmalarda var. Yağlı güreşlerde kazık oyununda neresi tutuluyor gibi. Bizim kispetlerimizin bacak bölümünde tamamen dikişler var. Biz buraya elimizi soktuğumuz zaman buradaki dikişlerden tutarak oyun yapabiliyoruz. Kesinlikle rakibe ya da kendine zarar

verecek şekilde bir tutma yok. Zaten yasak. Buna hakemler inanılmaz şekilde dikkat ediyorlar ve kispetin dikiş noktalarına tutarak oyun yapıyoruz.

Murat Özdemir: Kispet giyme töreni ya da buna benzer bir uygulama var mıdır?

Furkan Durmuş Altun: Dualı çayır olduğu için ben ilk kispetimi kendi evimde giydim. Sporcu kendi kispetini kendisi yağlar. Sıfır kispet. Çünkü iki, üç gün yağ da yatırılması lazım. Yağ da yatırılıp sıcakta beklemesi lazım. Yeni kispetin beli olmuyor. Yani ilk kispet giymemizde de dualarla giyeriz.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte yağlanmanın bir usulü var mı? Yağ seçimini neye göre yapıyorsunuz?

Furkan Durmuş Altun: Yağ seçimini belirli yağlara göre yapıyoruz. Kırkpınar Güreşleri'nde tamamen arı zeytinyağı kullanılıyor ama piyasa güreşlerinde suyla karışık ya verebiliyorlar. Onun sebebi de şu; yeni başlamış küçük, güreşen çocukların gözleri çok fazla yanmasın diye. Çünkü yukardaki adamlar kadar alışık değiller bu duruma. O yüzden suyla karışık veriyorlar.

Murat Özdemir: Yağlanmanın da bir usulü vardır?

Furkan Durmuş Altun: Yağ yukarıdan dökülür. Göğse dökülür ve sporcu kendini yağlar. Zaten centilmenlik de orada başlar. Sporcu kendi sırtını yağlayamadığı için rakibine sırtını yağlatıyor. O yüzden dualı çayır diyoruz.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte davulcunun önemi nedir? Cazgırın pehlivanlar üzerindeki etkisi nasıldır?

Furkan Durmuş Altun: Dünyada böyle bir spor yok. Yani davul zurnalarla sporcunun gönderildiği, cazgırların manilerinin söylendiği başka bir spor dalı yok. Pehlivan üzerinde inanılmaz bir etkisi var. O davul ve zurna sesi, bizi bizden alıyor. Biz kış dönemlerinde, şu an kış yok. Yani bazen davulcu seslerini, antrenmanlarımız da açtığımız oluyor. Antrenman yaptığımız yerlerde, hepimizin müzik sistemleri var. Yağlı antrenman yaparken, motive olmak için Kırkpınar marşını açıp Kırkpınar havasına girip antrenman yaptığımız oluyor.

Murat Özdemir: Yağlı güreş de Antalya iline özgün bildiğiniz bir efsane var mıdır?

Furkan Durmuş Altun: Tabii ki de en başta rahmetli Recep Gürbüz var. Recep Gürbüz ustamız seksen kilo geliyormuş ama tarihte yüz kırk kiloluk Mehmet Güçlü'yü yendiği maçlar var. İzlemekte nasip oldu. Bizim için tamamen bir efsane. Güreşlerini izlemekten çok büyük mutluluk duyuyoruz. Keşke günümüzde güreşiyor olsaydı da görseydik. Cengiz Elbey gibi bir "Toros Kaplanı" var. Fiziğiyle duruşuyla başka bir insanmış.

Ben onunla hakemlik yaptığı dönemde tanışmıştım. Daha sonra vefat etti. Allah rahmet eylesin. Onun güreşini izleme fırsatı buldum.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin haricinde başka müsabaka ve oyunlar yapılır mıydı?

Furkan Durmuş Altun: Tekirdağ tarafında, yanlış hatırlamıyorsam geçen sene güreşe gittiğimizde atla cirit atma yapıldı. Atlarla hareketler yapıldı. Muğla tarafında güreş esnasında halkoyunları gösterileri yapılıyor. Antalya'da yok. Çünkü Antalya tamamen yağlı güreşi yaşıyor. Bu yer, yağlı güreşin otağı diyebileceğimiz bir yer. O yüzden de ne kadar eşimiz, dostumuz, tanıdığımız varsa Antalya'da, pazar günleri güreş sahasında olur ve sadece güreş izlemeye gelirler.

4.1.1.4. Kemal Yılmaz İle Yapılan Derleme

Kemal Yılmaz: Kemal Yılmaz. 1978, Elmalı.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Kemal Yılmaz: Muhakkak vardır. Yağlı güreş, maneviyatı güçlü bir spordur. Yağlı güreş biraz daha maneviyatı yüksek bir spordur.

Murat Özdemir: Güreş öncesi ve sonrası yapılan geleneksel uygulamalar nelerdir?

Kemal Yılmaz: Yağlı güreş ilk olarak dua ve istiklal marşı ile başlar. Cazgır dediğimiz spikerler, yağlı güreşi duayla başlatıp okuduğu manilerle maneviyatı daha çok yükseltiyor. Yani biterken de bu şekilde dua ile bitiyor.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte inanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

Kemal Yılmaz: Örneğin Elmalı güreşinde Recep Gürbüz var. Onun mezarını ziyaret ederiz. Büyük Mandıra'da Kavasoglu İbrahim diye bir pehlivan var. Onu ziyaret ederiz. Yani o şekilde rahmetli pehlivanların mezarları ziyaret ediliyor.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte nazara karşı yaptığınız bir uygulama var mıydı?

Kemal Yılmaz: Tabi. Genellikle eskiden daha fazlaydı ama şimdi güreş esnasında değil ama güreş sonrasında bütün pehlivanlar muska kullanıyor.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde güreşin yeri ve zamanı nasıl seçilirdi?

Kemal Yılmaz: Eski geleneksel güreşleri ben çok bilmiyorum. Tabi üç gün düğün oluyorsa eskiden, cumartesi günü oluyordu. Şimdiki yapılan geleneksel güreşlerde, o bölgenin hasadına göre; Kumluca'da domates zamanının da domates festivali, Elmalı'da elma zamanında, Edirne'de buğdayın hasat zamanına denk getiriyorlar.

Murat Özdemir: Geleneksel yağlı güreşte kaç boy vardı?

Kemal Yılmaz: O zaman sporcu sayısı da bu kadar yoktu. Şimdi Kırkpınar'da geçen sene iki binden fazla sporcu vardı. Çok eskiye dönersek bu sene altmış dört başpehlivan vardı.

Çok eskiye, Recep Gürbüz'ün birinci olduğu 87-88 de yirmi bir kişi varmış. Daha öncesinde on üç, on beş kişi falan varmış.

Murat Özdemir: Diğer bölgelerle Antalya'daki yağlı güreş arasında bir fark var mıdır?

Kemal Yılmaz: Tabii ki var. Şu anda yağlı güreşin sözü, Antalya'da söyleniyor. Hem pehlivan olarak hem de kurumların, belediyelerin desteği olarak sporcu çıkarması bakımından. Antalya, Yörük kültürünün de etkisiyle daha çok sporcu çıkarıyor.

Murat Özdemir: Antalya'da altın kemer olayı var mı?

Kemal Yılmaz: Elmalı güreşleri altı yüz elli altı yıldır devam ediyor. O zamandan beri bir altın elma vardı. Daha sonra altın kemere döndü. Kırkpınar'da altın kemer vardı. Daha sonra diğer branşlarda da verilmeye başlandı.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte ödül olarak ne verirlerdi?

Kemal Yılmaz: Ödül olarak başpehlivana dana verirlermiş. Boylarla orantılı olarak ödülleri verirlermiş. Cüz'i miktarda ödülleri verirlermiş ama şimdi büyük bir sektöre dönüştü. Önceki gibi değil, spor olsun diye yapılmıyor.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde yenme ve yenilme nasıl oluyordu? Yasaklı hareketler nasıldı?

Kemal Yılmaz: Şimdi biraz daha profesyonel olarak, yağlı güreşler devam ettiriliyor. Federasyon bu işin üzerine çok fazla düşüyor. Eskiden bu kadar kural yokmuş ama şimdi öyle değil. Şimdi herkes her şeyi kuralına göre oynamaktadır. Genelde otuz dakika normal sürede yeniş olmazsa puanlama, onun üzerine artı süre olarak devam ediyor.

Murat Özdemir: Antalya ve çevresine özel bir kural, bir teknik veya bir oyun var mı?

Kemal Yılmaz: Eskiden künde, paça kazık, iç kazık oyunu buradan çıkmış diye duyuyoruz.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin ekonomik boyutu nedir?

Kemal Yılmaz: Geleneksel de çok fazla bir getirisi yok. Eskiden “yolluk” diyoruz harcırah gibi o çıkmış. Ondan beri de şu anda ki dönemde de altın çağını yaşıyor. Yani sporcular iyi para kazanabiliyorlar.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte kispet giymeden önce yerine getirdiğiniz bir takım usuller var mıdır?

Kemal Yılmaz: Manevi olarak soruyorsanız, abdest alıyor ve duasını edip gidiyorlar.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte kispet giyerken veya çıkarırken beyaz entari veya bunun gibi özel bir kıyafet giyiyor musunuz?

Kemal Yılmaz: Günümüzde peştamal ya da havluyla çıkarılmaktadır.

Murat Özdemir: Kispet giyme töreni veya buna benzer uyguladığınız bir ritüel var mıdır?

Kemal Yılmaz: Aslında yok. Her sezon açılırken, sezon başında ilk defa kispet giyilirken basını çağırıp kurban kesiyoruz, o şekilde yapıyoruz.

Murat Özdemir: Peşrevin anlamını biliyor musunuz?

Kemal Yılmaz: Bütün hareketlerin çok anlamı var. Bana sorarsanız ben bilemiyorum. Hepsinin bir anlamı var.

Murat Özdemir: Kispeti nerede muhafaza ediyorsunuz?

Kemal Yılmaz: Müsabakalarda yıkandıktan sonra katlayıp zembile koyuyoruz.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Kemal Yılmaz: Yok.

Murat Özdemir: Antalya ilinde bildiğiniz bir efsane var mıdır?

Kemal Yılmaz: Benim bildiğim efsane yok.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin yanında yapılan başka gösteri ve müsabaka olur mu?

Kemal Yılmaz: Büyük festivallerde, konserler falan oluyor ama o da bir gün önce. Orada halk oyunları gösterileri oluyor. Bazen daha çok Ege ve Marmara tarafında ciritli at yarışı falan yapılıyor. Güreşten önce yaptılar. Daha sonra, güreş devam ediyor.

Murat Özdemir: Antalya'da yağlı güreş haricinde başka bir geleneksel güreş yapılıyor mu?

Kemal Yılmaz: Sadece minder ve yağlı güreş yapılmaktadır.

4.1.1.5. İsmail Koç İle Yapılan Derleme

İsmail Koç: İsmail Koç. Ankara Altındağ, 1989 doğumluyum.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

İsmail Koç: Tabi ki de vardır. Bu yaptığımız spor, ata sporudur. Zaten bütün güreşlerde salavatsız, hiçbir şekilde pehlivanlar güreşe, er meydanına salınmaz. Önce peygamber efendimize bir salavat getirirler. Sonra güreşler devam eder.

Murat Özdemir: İnanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

İsmail Koç: Evet. Gittiğimiz yerlerde o yörenin büyük insanları, evliyalrı varsa önce onların kabirleri ziyaret edilir. Yoksa da oranın meşhur bir pehlivanı varsa orasını ziyaret ederiz.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşler yapılır mıydı?

İsmail Koç: Düğün güreşlerini duydum. Babam da çok güreşmiş düğün güreşlerinde ama benim güreşe başladığım zamandan çok çok önce düğün güreşleri bitmişti. Çok nadir gittim ben düğün güreşlerine ama arada sırada olmaktadır.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde, düğün güreşlerinde yer, mekân, zaman nasıl seçilirdi? Nasıl davet edilirdi insanlar?

İsmail Koç: Geçen sene, düğün güreşine gitmiştik. Sabaha karşı, sabah ezanıyla salmışlardı bizi. Yer ve mekân zamanı düğün sahibine bağlıdır.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte verilen ödüller nelerdir?

İsmail Koç: Ödül, genelde güreşler de her yöreye göre değişmektedir. Genelde altın olur. Altın kemer olur, para ödülü olan yer olur.

Murat Özdemir: Antalya ve çevresine ait özel bir kural var mı?

İsmail Koç: Yağlı güreş Antalya ve çevresine ait özel bir kural yok. Yağlı güreş kuralları, tüm Türkiye'de geçerli. Onun için ekstra bir kural yok.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde yenme-yenilme arasında bir fark var mıdır?

İsmail Koç: Eskiden mesela pehlivanlar güreşte yenilmezlerse iki gün, üç günlük güreş olurmuş. Şimdi, uluslararası standartlara geçtikten sonra, puanlama sistemi geldi. Artık ilk iki puanı alan yeniyor. Yeniş kabul oluyor. İstersen artık sırt aşağıya, ister puanlamada, şu an bir şey fark etmiyor. Eskiden puanlama yokmuş. O yüzden iki, üç gün güreştikleri oluyormuş. Yasak hareket olarak yumruk atmak yasak. Onu atarsan hem diskalifiye oluyorsun hem de ceza alırsın belli bir süre ama eskiden yokmuş diye biliyorum. Çünkü sert el enseler olurmuş. Şimdi biraz sıkı el ense oldu mu, uyarı alıyorsun. Eskiden böyle el enselere yasak yokmuş.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce yerine getirdiğiniz bir takım usuller var mı?

İsmail Koç: Kispet giymeden önce, abdestsiz bu zamana kadar hiç kispet giymedim. Arkadaşlarımız da aynı. Benim yerine getirdim usuller bildiğim sureleri okuyup, besmele çekerek giyeriz ve sahaya öyle çıkarız.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

İsmail Koç: Yağlanmanın benim bildiğim bir usulü yok. Döküyoruz yağlanıyoruz.

Murat Özdemir: Antalya ilinde bildiğiniz bir efsane var mı?

İsmail Koç: Efsane, Antalya ilinde mekânı cennet olsun. Benim ilk güreşe başlamam da çok emeği olan Rahmetli Cengiz Elbey var. İlk güreşe onun teşvikiyle, yardımlarıyla başladım. Bana büyük katkıları oldu. Allah rahmet eylesin. Tabi, Cengiz ağabey var. Ali Gürbüz'ün babası Recep Gürbüz var. Bizim bildiklerimizden yaşayan efsane, Garip Ramazan var.

Murat Özdemir: Peşrevin içindeki motifleri biliyor musunuz?

İsmail Koç: Peşrev bir nevi müsabakaya hazırlanma. Tabii ki de peşrevin her hareketinin bir anlamı var. Toprakdan geldik toprağa gideceğiz ve karşı rakibe olan saygımızı belirten hareketler var. Tabi biz ısınma olarak, biliyoruz peşrevi ama manevi yönleri var ama tam anlamıyla bilmiyorum açıkçası.

4.1.1.6. Orhan Okulu İle Yapılan Derleme

Orhan Okulu: Orhan Okulu. Kumluca 1989.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin dinle ilişkisi var mıdır?

Orhan Okulu: Ata sporumuz olarak yağlı güreşin, din ile ilişkisi vardır. Atalardan gelen spor, olarak görünüyor.

Murat Özdemir: Güreş öncesi veya sonrasında nazara karşı yapmış olduğunuz uygulamalar nelerdir?

Orhan Okulu: Tabi ki de güreşçilerin hepsinde muska mutlaka olur. Çoğunda vardır.

Murat Özdemir: Diğer yörelerle Antalya'daki güreş arasında bir fark var mıdır?

Orhan Okulu: Antalya'da daha çok başpehlivan vardır. Daha çok Yörük, olduğu için daha ilgilidirler.

Murat Özdemir: Antalya ve çevresine ait özel bir kural var mıdır?

Orhan Okulu: Geleneksel olarak seyirci farkı vardır. Onun dışında başka bir farkı yoktur.

Murat Özdemir: Yağlı güreşler de davul ve zurnanın pehlivan açısından önemi nedir?

Orhan Okulu: Davul ve zurna bizim için önemlidir. Güreşin ritmidir. Kırkpınar'da daha da etkiliyor.

Murat Özdemir: Salavatların güreşçi üzerinde etkisi var mıdır?

Orhan Okulu: Tabi herkesin bir unvanı var. Yaptığı derecelerle birlikte, herkesin bir lakabı var. Cazgırların etkisi oluyor.

Murat Özdemir: Antalya bölgesine panayır güreşine katıldınız mı?

Orhan Okulu: Gidiyoruz, onlara da gittik. Önce panayır başlıyor, sonra güreşler.

Murat Özdemir: Eskiye göre şimdiki verilen ödüller nelerdir?

Orhan Okulu: Tabi ki de biraz daha fazla. Eski düğün güreşlerine göre şimdiki ödül daha fazla.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce yerine getirmiş olduğunuz bir takım usuller var mıdır?

Orhan Okulu: Kispetimizi dua ederek, sağ ayağımızla besmele çekerek giyeriz.

Murat Özdemir: Çıkarırken dikkat ettiğimiz bir kural veya düzen sırası var mıdır?

Orhan Okulu: Öyle dikkat ettiğimiz bir kural yok.

Murat Özdemir: Kispet giymeden veya çıkarırken giymiş olduğunuz özel bir beyaz entari veya başka bir kıyafet var mıdır?

Orhan Okulu: Eşofmanla giyip çıkarıyorum. Öyle özel kıyafetimiz yok.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Orhan Okulu: Yağlanmaya üstten başlıyoruz. Yağlanma kiloyu da dengeliyor.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte Antalya iline özgü bildiğiniz bir efsane var mıdır?

Orhan Okulu: Recep Gürbüz'ün pençeleri güçlüymüş.

Murat Özdemir: Yağlı güreşlerin haricinde başka gösteri ve müsabakalar olur mu?

Orhan Okulu: Yağlı güreşte çok fazla değişik bir oyun olmuyor.

Murat Özdemir: Peşrevin anlamını biliyor musunuz?

Orhan Okulu: Peşrevin bazı anlamları vardır. Topraktan geldik toprağa gideceğiz anlamına gelen hareketleri yapıyoruz.

4.1.1.7. Erkan Çilengir İle Yapılan Derleme

Erkan Çilengir: Erkan Çilengir. Antalya, 1985.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Erkan Çilengir: Kendim bizzat yağlı güreş yaptım.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Erkan Çilengir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi şu şekildedir: Hazreti Hamza'nın pehlivan olduğu rivayet edilir. Cumhuriyet tarihinden önceki pehlivanlarımızın da güreş hayatı sona erdiğinde, zembille götürüp kahvenin duvarına, kispetlerini astıkları rivayet edilir. Yağlı güreşe başlamadan önce salavat getirilir, dua edilir. Dua ile başlanır. Kispet erkeklerdeki peygamberimizin sünnetine bire bir uymaktadır. Tüm avret yerlerini, göbek deliğinden itibaren diz altına kadar kispet örter.

Murat Özdemir: Güreş öncesinde veya sonrasında Antalya bölgesinde inanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

Erkan Çilengir: Tabii ki vardır. Kırkpınar'da güreşe başlamadan önce cuma günü, geçmiş büyük pehlivanlarımızın, mezarları ziyaret edilir. Antalya'da ilk altın kemeri kazandıran, Recep Gürbüz ustamızın mezarı ziyaret edilir.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte nazara karşı yapılan uygulamalar nelerdir?

Erkan Çilengir: Bazı arkadaşlarımız pazı bandı takar. Ben hiç takmadım. Nazar konusunda genelde dua ederim. Boncuk takan pehlivanlar da gördüm. Pazı bandı, sağ koluna “cevşen” şeklinde takmaktadırlar.

Murat Özdemir: Eski geleneksel güreşlerde davet ne zaman yapılmıyordu?

Erkan Çilengir: Eski düğün güreşlerinde, 1985 yılına kadar Antalya Kemer'de de yapılmıştır. Yağlı güreş; köy, belde veya ilçede bulunan herkese güreş duyurulur. Kulaktan kulağa, herkes güreşe katılır.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte, eskiden de bu kadar çok boy var mıydı?

Erkan Çilengir: Cumhuriyet tarihinden itibaren azdı. Şu an on boy kadar olması lazım.

Murat Özdemir: Diğer bölgelerle Antalya'daki yağlı güreş arasında bir fark var mıdır?

Erkan Çilengir: Diğer yörelerle Akdeniz arasındaki fark şudur: Bana göre Akdeniz'deki pehlivanlar sıcak olduğu, için sığağa daha dayanıklı ve mukavemeti daha fazladır. Mesela Kırkpınar'da bir Karadenizli veya bir İç Anadolu pehlivan Antalya pehlivanları kadar dayanamaz.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde verilen ödüller nasıldır?

Erkan Çilengir: Düğün güreşlerinde para veren de olurmuş, şeker veren de olurmuş. Keçi, koyun gibi hayvan veren de olurmuş.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşler de hakem var mıydı?

Erkan Çilengir: Güreş, bizim manevi değerimizdir. Yağlı güreşi gerçekten anlayan insanlar izlerler ve bu izleyenlerin arasında hakemlik yapanlar mutlaka vardır. Maçları da eskiden geleneksel olarak bunlar yönetmişlerdir.

Murat Özdemir: Yasaklı hareketler, geleneksel güreşlerde bu kadar çok var mıydı?

Erkan Çilengir: Eski pehlivanlarımız zaten daha centilmen ve güce dayalı olarak güreştikleri için sorun yokmuş ama şu an ki pehlivanlarımız, taktiksel açıdan minder güreşini tercih ettiklerinden dolayı yasaklı hareketler çoktur.

Murat Özdemir: Güreş eğitim merkezinin güreş için önemi nedir?

Erkan Çilengir: Yağlı güreş bizim, köy-millî kültürümüz olduğu için devam etmek zorundayız. Küçüklerimize bunları bir şekilde aşlamak zorundayız. En başta spor yapmak zorundayız. Spor herkes için yapılmalıdır. Güreş konusuna gelince de bir şekilde çocuklarımıza, güreşi sevdirmeliyiz. Bunun içinde güreş ihtisas spor kulüpleri kurmamız lazım. Burada da değerli hocalarımız ve büyüklerimizin nezdinde gelişmesi lazım.

Murat Özdemir: Peşrev nedir? Nasıl yapılır? Anlamını biliyor musunuz?

Erkan Çilengir: Peşrev, bir nevi halkı selamlama seremonisidir. Peşrev, ilk başta kispet giyip sahaya çıktıktan sonra cazgırlarımız tek tek herkesin boy ayrımını yapar. Herkesin ismini tek tek anons eder. Ondan sonra rakibinle el ele tutuşursun. Sonra cazgır herkesle birlikte salavatlar. Ondan sonrada sağ elle sağ dize, sol elle sol dize vurarak devam edersin. Rakibin öndeyse sen arkada, sen arkadaysan rakibin önünde, olacak şekilde salavat getirilir. Selam verilir. Ondan sonra birbirinizin ters istikametinde peşrev çekerek gidilir. Daha sonra dönerken sahanın ortasında rakiple buluşursun. İlk önce selamlaşılır. Sonra yine ters köşelere gidilir. Tekrar gelirler, rakibin ayaklarından selam verilir. En son, ayağa yapılan temenna “ben senin ayakların altına kurban olayım”, anlamına gelir. Ondan sonra tekrar ortada buluşulur. Ben senin “ayakların altına kurban olayım”, anlamına gelen hareket yapılır. Tekrar buluşulur. Eller sallanır. “Biz; kardeşiz, dostuz, yensek de yenilsek de beraberiz”, anlamına gelir. Ondan sonra tekrar sarılırlar, birbirinin sırtını sıvazlarlar. “Sen benim arkadaşımın, dostumun, kardeşimsin”, anlamına gelir ve daha sonra da güreşe başlanır.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce yerine getirdiğiniz usuller var mıdır?

Erkan Çilengir: Genelde kispet giyerken abdest alıp da giyerim. Sağ ayağımı kullanırım. İlk çıkarırken de sol ayağımı çıkartırım. Bu benim inancım gereği yaptığım bir şeydir.

Murat Özdemir: Giyerken veya çıkarırken giydiğiniz beyaz entari veya buna benzer bir elbise var mıdır?

Erkan Çilengir: Kispet çıplak giyilir. Kispetin ağırlığı sekiz, dokuz kiloyu bulur. Belimize havlu dolarız. Kimsenin görmeyeceği şekilde giyeriz. Çıkarırken de belimize havlu dolayıp çıkarırız.

Murat Özdemir: Kispeti nerede muhafaza ediyorsunuz?

Erkan Çilengir: Eskiden kispet her yerde varmış.

Murat Özdemir: Başka giyilen geleneksel giysiler var mıydı?

Erkan Çilengir: Eskiden geleneksel olarak pırpıt dediğimiz giyecek vardı. Sonra da kispet yapan ustalarımız şu anda İzmir'de, Çanakkale'de ve Samsun'da yapıyor bildiğim kadarıyla.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır? Yağ seçimi neye göre yapıyorsunuz?

Erkan Çilengir: Normalde Kırkpınar'da saf zeytinyağından yapılmaktadır. Yerel güreşlerde ay çiçek yağı, mısır yağı, pamuk yağı kullanılmaktadır.

Murat Özdemir: Cazgırın pehlivan üzerindeki etkisi nelerdir? Neler hissediyorsunuz?

Erkan Çilengir: Cazgırın söylediği her maninin bir anlamı var. İnsan duygulanıyor. Tabi ki de beni motive ediyor açıkçası.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte davul ve zurnanın önemi nedir?

Erkan Çilengir: Kırkpınar Güreşleri'nde davul-zurna eşliğinde cenk havası çalarlar. Güreş temposu yavaşlayınca davul-zurna da yavaşlar. Güreşin temposu arttıkça davul-zurnanın temposu da artar.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilgili Antalya ilinde bildiğiniz bir efsane var mıdır?

Erkan Çilengir: Rahmetli Recep Gürbüz'ün boyu çok kısa, diğer pehlivanlara göre. Fiziği zayıf olmasına rağmen çok güçlü kol yapısı vardı. Tuttuğu zaman kispeti bırakmıyordu.

Murat Özdemir: Yağlı güreşler de yapılan başka gösteri ve müsabakalar var mıdır?

Yağlı güreşte o şekilde, başka bir oyun ya da müsabaka yok. Yağlı güreşte ağalık seçimi yapılır. Seçim duyurulur. “Almak isteyen var mı” diye. Güreş ağası, ihale usulüyle yapılır. Üç, dört kişi çıkar, bir kuzu ya da koç üzerinden açık artırma usulüyle ihale yapılır. Eski düğünler de güreş ağası olduğunu duymadım. Düğün sahibi genelde bir nevi düğünün güreş ağasıdır.

4.1.1.8. Uçar Dede İle Yapılan Derleme

Uçar Dede: Uçar Dede. 1981 Antalya Varsak.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Uçar Dede: Tabii ki de eskiden ata sporu olarak geçmektedir. Hazreti Hamza'nın yapmış olduğu güreş. Belki de tek olarak dinle bağlantısı olan spor diyebilirim.

Murat Özdemir: Güreş öncesi veya sonrasında Antalya bölgesinde inanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

Uçar Dede: Her zaman bizim güreşçilerimizin yapmış olduğu bir davranıştır. Eski ustalarımızın kabir ziyaretlerini camileri, türbeleri ziyaret ederiz. Biz hep şunu deriz, “biz antrenmanımızı, çalışmalarımızı yapalım, gerisini de Allah'a bırakalım”. Bunları her güreşçi genelde yapar.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?

Uçar Dede: Herkesin yaptığı şeyler, mesela dua ederiz. Güreşlerde muska şeklinde cevşen şeklinde pazı bandı da takılmaktadır.

Murat Özdemir: Geleneksel yağlı güreşlerde eskiden nerelerde güreş yapılırdı?

Uçar Dede: Federasyondan önce Antalya'da en büyük yapılan güreş tarihi Aspendos'ta yapılan güreştir. Bizim “çürük” dediğimiz İsmail Ogan zamanında, yöresel güreşler olurmuş. Daha sonra Akdeniz bölgesinden başka bölgelerde de güreşler olurmuş.

Denizli, Manisa tarafından buraya gelmeleri, buradan oraya gitme olabiliyormuş. Daha eskilere bakarsanız dört kişi, altı kişi, sekiz kişi. Buradaki çoğu insan Edirne'ye gidemiyormuş ama bunlar gidiyormuş. O zamanlar vasıta yok. Atla deveyle nasıl gidilecek? Zaman geçtikçe, ilerledikçe olan şeyler. Eskiden düğün de güreşler varmış. Panayır güreşleri de yapılmaktadır.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde boy seçimi nasıldır?

Uçar Dede: Eskiden fiziğine bakarak büyük, orta, küçük boy olarak ayrılmaktadır. İşler profesyonelleştikçe kilo, yaş, fiziğine bakarak ayırım yapılmaya başlanmış. Örneğin, kişi ortaya güreşmek istiyor. Bu kişiyi kırmıyorlar. Daha sonra kilo standardı getirilmiştir. Böylelikle güçsüz olan kişileri, güçlü olan kişilere ezdirmemeye çalışılmıştır.

Murat Özdemir: Düğün güreşleri genelde hangi gün yapılır? Hangi olaydan sonra yapılır?

Uçar Dede: Kişi sayısı az olduğu için gelin almasından önce yağlı güreş icra edilir. Kişi sayısı az olduğu için öğlen başlar. İki, üç saat içinde biter.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte davet nasıl yapılır?

Uçar Dede: Yağlı güreşin okuntusu eski kırmızı dipli mumdur. Elmalı'da şuan bu gelenek hâlâ yaşatılmaktadır. Kırkpınar'da yaşatılmaktadır. Eskiden kırmızı dipli mum verildiği söylenebilir. Bu da herkese verilmiyor. Düğün güreşlerinde olmayan şeyler. Eskiden fakirlik ve garibanlık var. Eskiden bu iş gariban sporuymuş. Şuan zengin spor oldu. Neden? Çünkü bir güreşçinin kendisine çok iyi bakması lazım. Beslenmesinden dinlenmesine, psikolojisiyle her şeyiyle antrenmanı gidip gelmek herkese masraf. Antalya'dan gelen var. Buradan gelen var. O yüzden eskiden çok durumlar müsait olmadığı için, çok okuntu falan verilmez. Nadir verilirmiş.

Murat Özdemir: Geleneksel olarak verilen ödüller nelerdir?

Uçar Dede: Genelde kuzu verirlermiş. Bu en büyük ödül eskiden. Kumaş verme de varmış. Bir avuç şeker içinde güreşmişler. Emprime derler, bizim çocukluğumuz da emprime basma tarzı şeyler verirlermiş. En büyük ödül kuzu. O da bazen verirlermiş. Çok nadir olarak verirlermiş.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde mutlaka cazgır olur muydu?

Uçar Dede: Cazgır, bu işin olmazsa olmazı. Başpehlivan, cazgır, hakem, seyirci bunların hepsi birbiriyle önemli bir topluluk.

Murat Özdemir: Antalya bölgesinde kemer olayı var mıydı?

Uçar Dede: Antalya'da yoktu. Bir tek Edirne'ye has bir şeydi. Yıllardan beri altın kemer burada var. Şu an Türkiye'nin birçok yerinde altın kemer vardır. Altın kaplama semboller verilir.

Murat Özdemir: Parsa toplama geleneği de var mıdır?

Uçar Dede: Parsa toplama da vardı. Yenen pehlivan eline aldığı torbaya ya da şapkayla peşrev çekerek toplarmış. Bazen yenilene de verirler. Biz görmedik ama bunları duyduk. Hep ustalarımızdan ellerine torbayla seyirciden parsa topladıklarını duyduk.

Murat Özdemir: Yağlı güreşteki peşrevin, içindeki inanç ve motifler hakkında bir bilginiz var mı?

Uçar Dede: Tabi ki de. Her hareketin kendine göre ayrı anlamı vardır ama peşrevin asıl amacı güreşe başlamadan önce ısınmadır ama hepsinin de kendine has anlamı vardır. Yere dizleyerek yerden parmağıyla dokunup yukarıyı göstermek, “toprakten geldim yine toprağa, Allah’ıma gideceğim” anlamına gelmektedir.

Murat Özdemir: Geleneksel yağlı güreşte de kullanılan geleneksel kıyafetler nelerdir?

Uçar Dede: Geleneksel güreşlerde kispet yoktur. Genelde pırpıt dediğimiz giysi vardı. Bu da yine garibanlıkla alakalı bir şey. Kispetin en düşüğü, en küçüğü beş yüz, altı yüz lira. Eskiden pırpıt varmış. Pırpıtlar yüz, yüz elli lira. Kıl potur vardı. Ondan önce de şeker çuvalı varmış. Bezden yapılan şeker çuvallarından kispet yapılırdı. Biz, çoğumuz da onları giydik. Daha öncesinden de kıl çadırlardan yapılan kıl potur vardı. Kıl çadırından yapılmaktadır.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte kispet giymeden önce yaptığınız bir takım usuller var mıdır?

Uçar Dede: Kispet giymeden önce abdestimizi alıriz. Duamızı ederiz. En başta sakatlık ve kazadan korunmak için dua ederiz. Ondan sonra kasnaktan öpüp anlımıza koyarız. Daha besmeleyle giyerim.

Murat Özdemir: Çıkarken dikkat ettiğiniz bir takım usuller var mıdır?

Uçar Dede: Önce paça bağlarını çözeriz. Daha sonra kasnağı gevşetip sonra havluyu belimize dolayıp havlunun altından kispetimizi çıkartırız. Tabi bunda usta-çırak sırası vardır.

Murat Özdemir: Usta-çırak ilişkisinden bahseder misiniz?

Uçar Dede: Ben antrenmandan örnek vererek anlatayım: Duşa ilk önce usta girer. Daha sonra ustadan sonra çırak duşa girebilir. Daha eskiden beri paça bağlarını bile çırak çözerdi. Şu an onların hiçbirisi yok. Ustasının parçasını çözüp ona masaj yapıp ustasına hizmet ederdi. Eski çıraklar ustasının kispetini yıkar, asar. Ustasına yardımcı olur, bu bizde vardır. Yıkanma şekli de büyükten küçüğe doğrudur. Bu saygı ve disiplinden gelir.

Murat Özdemir: Usta-çırak ilişkisinin yağlı güreş için önemi nedir?

Uçar Dede: Usta-çırak ilişkisi en başta bir saygıdır. Zamanla azalıyor. Fakat hâlâ var.

Murat Özdemir: Yağlı güreş de yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Uçar Dede: Yağı avucunun içine alıp çenenin altında aşağıya doğru yağlarsın.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte musikinin önemi nedir?

Uçar Dede: Ben sadece davul-zurnaya denk geldim. Davulcu en çok Edirne’de olur. Güreşin hızlılığına ve heyecana göre çalar.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte Antalya’da bildiğiniz efsane var mıdır?

Uçar Dede: Koca Yusuf, Aliço, Kurtdereli Mehmet onlar gibi efsane burada yok. Rahmetli Cengiz Elbeyi ve Recep Gürbüz var. Recep Gürbüz cüssesine göre güçlü. Eski insanlar daha iyiymiş. Nesil git gide küçülmektedir.

Murat Özdemir: Yağlı güreşler de yapılan başka gösteri ve müsabakalar olur mu?

Uçar Dede: Şuan yok ama düğünde, panayırlarda halkoyunları gibi yöreye has oyunlar oynanmaktadır.

4.1.1.9. İsmail Erkal İle Yapılan Derleme

İsmail Erkal: Başpehlivan. Antalya/Kemer, 1989.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

İsmail Erkal: Din ile kesinlikle bir ilişkisi vardır. Manevi duygular barındıran bir spordur. Çünkü peygamber efendimiz de yağlı güreş yapmıştır.

Murat Özdemir: İnanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

İsmail Erkal: Kesinlikle var. Büyük güreşlerde, Kırkpınar güreşleri başlamadan önce son pehlivan, altın kemeri teslim etmeden önce cihan pehlivanlarının mezarlarını ziyaret eder. Antalya’da Cengiz Elbey var. Elmalı’da Recep Gürbüz’ün mezarını ziyaret ederiz.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?

İsmail Erkal: Nazara karşı mahallemizin hocasından muska yaptırırız. Kendim de pazı bandı takıyorum. Normal hayatta da pazı bandı takarım. Yağlı güreşten sonra kesinlikle muskamı takarım. Nazar gerçekten çok önemlidir.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerle ilgili bilginiz var mı? Yağlı güreşe davet nasıl yapılırdı?

İsmail Erkal: Evet. Düğün güreşleri vardı. Düğün güreşlerine bizim yaşımız yetmedi ama duyduğumuz kadarıyla yöresel güreşçiler olurdu. Mesela yakın bölgedeki güreşçiler katılırdı. Boy ayrımını herkes kendi kafasına göre yapardı. Başpehlivanlık, başaltı, büyük, orta olarak pehlivanlar boylara ayrılırmış ama çok büyük çapta güreşler değil.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte verilen ödüller nelerdir?

İsmail Erkal: Ödüller düğün sahibinin kendi bütçesine göre. İnek olarak veya ev eşyası olarak verilirdi. Kırkpınar’a bakarsanız piknik tüpü verildiği bile görülmüştür. Piknik

tüpü o zaman değerliymiş. Şimdi bir piknik tüpü deyip geçebiliriz ama kesinlikle manevi olarak bir değeri var. O zamanlar çok kıymetli. Şimdi günümüz de olmasa da.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde yasak hareketler nasıldı?

İsmail Erkal: O zamanlar rakibinize yasak sayılabilecek bir sürü hareket varmış. O zamanlar hem hakem hem de pehlivan sayısı azdı. Şimdiki gibi değildi. Şimdiki gibi yasak hareketleri kameradan izleme yok ama şimdi her şey kamerayla kayıt altında. İstedığınız zaman tekrar bakabiliyoruz.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce yerine getirdiğiniz bir takım usuller var mıydı?

İsmail Erkal: Herkesin kendine göre bir kispet giyme usulü var. Ben dua okuyup Bismillah ile sağ ayağımla giyerim. Yağı döktükten sonra havlumu sarıp kispetimi giyerim. Giymeden önce kispetimin kasnağını üç kere öpüp başıma koyarım. Paça bandımı sağ ayaktan başlayarak giyerim. Çünkü örf ve adetlerimize göre her zaman bize öğretilen sağ ayakla başlamaktır. Çıkarırken kispetimi havluyla kapatıp bir yerimin açık kalmamasına dikkat ederek peştamal ile çıkartırım.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

İsmail Erkal: Üst taraftan başlayarak aşağıya doğru yağlarız. Kendimiz yağladıktan sonra rakibimizle ya da bir arkadaşımızla birbirimizin sırtını yağlarız.

Murat Özdemir: Yağlı güreşe davul ve zurnanın önemi nedir?

İsmail Erkal: Normal güreşlerde peşrev yapılırken davul ve zurna ritimleri var. Mesela başpehlivanlık puanlama sırasında kalp ritmini arttırıcı, gaza getiren ritim hızlandıkça tempoda hızlanır. Görsel olarak da seyirciye de keyif verir.

Murat Özdemir: Cazgır salavatlamalarının pehlivan üzerine etkisi nasıldır?

İsmail Erkal: Salavat hep maneviyatla ilgilidir. Cazgırlar dinimizden, örf ve adetlerimizden bahseder ve biraz da bizi onurlandırır.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte Antalya ile ilgili bildiğiniz efsane var mı?

İsmail Erkal: Efsane güreşçi olarak Recep Gürbüz var. Cengiz Elbey var. Tarihi Kırkpınar'da altın kemer alan insanlar. Recep Gürbüz'ün Kırkpınar'da bir kere altın kemer almış ama bir daha almaya ömrü yetmemiş.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin yanında yapılan başka gösteri ve müsabaka var mıdır?

İsmail Erkal: Önceden varmış. Şimdi Balıkesir Büyükşehir Belediyesi yağlı güreşlere el attı. Çok büyük yatırımlar yapıyor. Şimdi kendi belediyemizde destekliyor ama o adamlar biraz daha üzerine düşüyor. Örf ve adetleri de tamamen açığa çıkarmaya çalışıyorlar. Mesela geçen sene yapılan salon güreşlerinde herkese kostüm giydirildi. Osmanlı kostümü. Mesela

onun bir ağırlığı var. Şimdi bu ağırlık şu anda yok. Şortla, parmak arası terlikle yağlı güreşe gelen arkadaşlarımız var. Kendiniz de bazen giyiyoruz ama eski güreşlerde pehlivanlar takım elbise ya da eskiden kalan kıyafetleri giyerlermiş ama bu, gün geçtikçe azalıyor. Moda biraz daha önemli. Bundan dolayı değişikliğe uğruyor.

Murat Özdemir: Peşrevin anlamını biliyor musunuz?

İsmail Erkal: Peşrevin anlamı, hem vücudu ısıtmak hem de karşıdaki rakiplere, gözdağı vermek amacı vardır.

4.1.1.10. Ramazan Bircan İle Yapılan Derleme

Ramazan Bircan: 3.11.1980, Kumluca.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin dinimizle ilişkisi var mıdır?

Ramazan Bircan: Peygamber sporu diyorlar. Atalarımızdan beri güreş yapılıyormuş, oradan bir ilişkisi var.

Murat Özdemir: Güreş öncesinde ve sonrasında yapılan gelenekselleşmiş uygulamalar nelerdir?

Ramazan Bircan: İlk olarak Antalya’da güreş duayla başlar. Davulla zurnayla başlar.

Murat Özdemir: Güreşlerde inanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

Ramazan Bircan: Güreş yapılacak bölgenin en büyük velisi olan kimse onun mezarı ziyaret ediliyor.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığımız uygulamalar nelerdir?

Ramazan Bircan: Muska takılıyor.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde, eski düğün güreşlerinde yer ve zaman nasıl seçilirmiş? Düğünün kaçınıcı günü yapılmış?

Ramazan Bircan: Hiçbir bilgim yok.

Murat Özdemir: Antalya'daki yağlı güreşle diğer bölgelerdeki yağlı güreş arasında bir fark var mıdır?

Ramazan Bircan: Var. Antalya'daki güreşler daha büyük oluyor. Seyirci yönünden daha kalabalık oluyor.

Murat Özdemir: Güreşin ekonomik boyutu nedir?

Ramazan Bircan: Düğün güreşinde eskiler leblebi verirlermiş. Şimdi para veriyorlar.

Murat Özdemir: Antalya ve çevresine ait özel bir kural var mı?

Ramazan Bircan: Antalyalı pehlivanlar daha çok oyunları bilir. Diğer bölgelere göre daha teknik bilirler.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce yerine getirdiğiniz birtakım usuller var mı?

Ramazan Bircan: Abdest alınır. Sağ ayakla besmeleyle giyilir.

Murat Özdemir: Çıkarırken dikkat ettiğimiz bir düzen sırası var mı?

Ramazan Bircan: Yok.

Murat Özdemir: Kispet giymeden ya da çıkarken beyaz entari veya giydiğimiz özel kıyafet var mı?

Ramazan Bircan: Yok. Giyerken havlu dolarlar. Çıkarırken de havlu dolandırılır.

Murat Özdemir: Kispet giyme töreni ya da buna benzer uyguladınız bir ritüel var mı?

Ramazan Bircan: Yok.

Murat Özdemir: Güreşte yağlanmanın bir usulü var mı? Özel bir yağ seçim var mı?

Ramazan Bircan: Zeytinyağı olsa daha iyi olur.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte davul ve zurnanın önemi nedir?

Ramazan Bircan: Pehlivanı coşturuyor. Seyirciyi coşturuyor. Ayrı bir ahenk katıyor güreşe.

Murat Özdemir: Peşrevin anlamını biliyor musunuz?

Ramazan Bircan: Peşrevde elimizi toprağa vurup havaya kaldırmamız, “toprakdan geldim yine toprağa gideceğim” anlamına geliyor.

Murat Özdemir: Antalya ilinde bildiğiniz efsane var mı?

Ramazan Bircan: Cengiz Elbey var. Recep Gürbüz varmış.

4.1.1.11. Ahmet Selbest İle Yapılan Derleme

Ahmet Selbest: 1981 yılında, Çorum’da doğdum.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Ahmet Selbest: Yağlı güreş Türkiye’de yapılan yöresel bir spordur. Gençlerimizin heveslendiği, eskiden Koca Yusuf’ların, Aliço’ların, Cengiz Elbey’lerin güreştiği bir spor dalıdır. Onlar Türkiye Cumhuriyeti’ne mâl olmuş değerlerdir. Onlar bizim ustalarımız, biz onlardan örnek alarak bu spora başladık. Şimdi tabi ki biz Ahmet Taşçı’lar, Recep Gürbüz’ler Cengiz Elbey’leri ufakken hep izledik. Onları örnek aldık. Birde küçüklüğümüzde pehlivan dedemiz olduğundan dolayı, biz de bu güreşe iştirak ettik. İyi ki iştirak etmişiz. Neden dersiniz? Güreş demek; saygı, sevgi ata sporu demektir. Güreş manevi olarak bizim için çok değerlidir. Küçüklerimize ve büyüklerimize saygı sevgiden dolayı, birlik beraberlik içinde yapılan yöresel bir spordur.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle karakucak arasındaki fark nelerdir?

Ahmet Selbest: Her ikisi de er meydanında yapılır ama ikisi birbirinden çok farklıdır. Birisi pırpırtıla diğeri ise kispetle yapılır. Karakucakta kondisyon ve güç çok önemlidir ama

yağlı güreşte, çok farklı bir güreştir. Yağlı güreş, minderciye ters gelen bir güreştir. Yağlı güreşte minderci biraz daha yavaş kalır. Yağlı güreş çok azim isteyen bir spordur. İrade ve azmin birleşmesi gerekir. Bazen iki rakip birbirine çok denk olabiliyor. İki de başarı isteyip arzulayıp azimle çalışırsa başarılı olabilir. Kırkpınar sahası yağlı güreşin olimpiyatıdır. Biz üç yüz altmış beş gün yememize içmemize dikkat ederek Kırkpınar'a hazırlanırız. Ben başarı hedefleyen bir sporcuyum. Güreşçinin kendine dikkat etmesi gerekiyor, başarı hedefi varsa bunu yapması gerekiyor, yoksa zaten ona ulaşamaz.

Karakucağa gelince, karakucakta zaman biraz daha kısa olur. Çorum, Amasya, Sivas, Tokat gibi yerlerde süre 10 dakikadır. Artvin, Erzurum'da süreler biraz daha farklı olmaktadır. Bir yerde 10 dakika, bir yerde 8 dakika, başka bir yerde de 15 dakika olmaktadır. İşte süre bitiminden sonra puanlamaya geçilir.

Murat Özdemir: Eskiden geleneksel karakucak da puanlama var mıydı?

Ahmet Selbest: Eskiden on beş, yirmi sene öncesinde puanlama yokmuş. Nasıl puanlama yokmuş, yani iş, güç varmış. Sadece iş, güç olduğundan dolayı seyirci bakımından süreç uzun olmasıyla sıkıntı yaşıyormuş. Futbol maçına gittiğin zaman, süre ne kadar? 45 dakika 15 dakika da devre arası toplam 1,5 saat yapıyor ama burada sadece bir maç yok. Sabahın dokuzunda güreşlerimiz başlıyor, minik boyundan başa kadar. Bizim seyircimiz sabah dokuzda gelip akşam saat 10-11'e kadar bizi bekliyor. Seyircilerimiz var olsunlar. Seyircimiz bizim velinimetimizdir. Onlar olmasa biz olmayız, biz olmasak da onlar olmaz. Biz bir aile gibiyiz. O yüzden zaman uzun olduğu için seyirci bazen bıkebiliyor. Yani hiçbir spor dalında sabah erkenden gelip akşam geç saatlere kadar kimse beklemiyordur.

Murat Özdemir: Peşrevin anlamını biliyor musunuz? İçindeki inanç ve motifler hakkında bir bilginiz var mı?

Ahmet Selbest: Şimdi bizim güreşimiz de salavat getirmek, elimizi yerden alıp alnımıza koymak; topraktan gelip yine toprağa döneceğimiz anlamına gelmektedir.

Murat Özdemir: Antalya bölgesindeki yağlı güreşle diğer bölgelerdeki yağlı güreş arasında bir fark var mıdır?

Ahmet Selbest: Yağlı güreş ve karakucak bizim için ayrı değildir. Ben karakucak, minder ve yağlı güreş yapan bir sporcuyum. Genelde karakucak olsun, arkadaşlarımızın hepsi de içinde bulmuşlardır. Yani minder yapan da yağlı güreşte yapmıştır. Yağlı güreş yapan da minder güreşi yapmıştır. Biz bir bütünü. Bizim aramızda ayırım yok. Aba güreşinde var mesela o da çok farklı bir güreşimizdir. O da genelde Artvin tarafında yapılan bir güreş türüdür. Yani bizim değişik değişik güreş çeşitlerimiz vardır.

Murat Özdemir: Oyunlar bakımından, yağlı güreşle karakucak arasında bir fark var mı? Varsa nasıl farklar vardır?

Ahmet Selbest: Karakucakta mesela dalarsın, bastırırsan kilit yaparsın, ayaktan alırsın ama onu yağlı güreşte yapamazsın. Mesela yarıda kaldığı için kilit yapma şansın yok ama sarma vurabilirsin. Karakucakta da vurabilirsin, yağlı güreşte de minderde de vurabilirsin. Mesela karakucakta, “bohça” diye bir oyun var. O yağlı güreşte, çok nadir yapılan bir oyun türüdür. Yağdan dolayı avantajını kaybettirmektedir. Yağlı güreşle karakucak arasında çok büyük bir fark yoktur. İlk güreşimiz, karakucak güreşidir. Yağlı güreş daha sonra ortaya çıkmıştır. Bizim yağlı güreşte güç, fazla önemli değildir. Hem güç, hem kuvvet, hem kondisyonu birbirine monte etmelisin. Eğer bunları eş zamanlı kullanamazsan gücün, çok kısa sürede tükenebilir. Kondisyon çok önemlidir. Kondisyonlu sporcular, daha aktif ve hedefe daha çabuk ulaşan sporculardır. Bunları birbiriyle eş güdümlü olarak kullanman gerekiyor. Hedefinize bu şekilde, bir adım daha yaklaşa bilirsiniz.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?

Ahmet Selbest: Bizim dualarımız var.

Murat Özdemir: Sizin gözlemlediğimiz başka sporcular, nazara karşı hangi uygulamaları yapıyor?

Ahmet Selbest: Ben kendimden örnek vereyim. Her zaman sahaya çıkarken sağ adımla çıkarım. Ayak basarken dua ederim. Seyircimizle bütünleşiriz. Sahadaki arkadaşlarımızla kaynaşırız. Sahaya çıktığım zaman, herkesin bir hedefi var. Biz hepimiz güreş dışında, saha dışında kardeşiz. Saha içine girdiğim zaman; bizim kardeşlerimiz, dostluğumuz biter. Herkesin bir hedefi vardır ve bu doğrultuda herkes birbirinin rakibidir. Ben çalışıyorum antrenman yapıyorum. Başarıya ulaşmak için, bunun için herkesin bir amacı vardır. Er meydanına çıkınca kardeşlik biter. Herkes kazanmayı ister.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce yaptığınız bir usul veya bir düzen sırası var mıdır?

Ahmet Selbest: Bizim sporumuz peygamber efendimizin yapmış olduğu bir spordur. Biz sahaya çıkmadan kispetlerimizi giymeden abdestimizi alırız. Daha sonra kispetimizi giyeriz. Daha sonrada tevekkül ederiz.

Murat Özdemir: Davul ve zurnanın güreş için önemi nedir?

Ahmet Selbest: Davul ve zurna bizim olmazsa olmazımızdır. Yağlı güreşin davul ve zurna olmadan şansı yok. Neden yok? Çünkü davulcu motive ediyor. O andaki atmosfer, yani güreş esnasında o davul ve zurnayı duyduğunuz zaman, biraz daha konsantre olabilirsiniz ve kendinizi daha iyi güreşe verirsiniz ve tek hedefiniz rakibiniz yenmektir.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mı?

Ahmet Selbest: Sahaya çıkmadan önce kuramız belli olur. Rakibine göre yağlanırsın. Bazı güçlü ve iddialı rakipler karşısında bol yalanırsın. Bazı rakipler kolay ise ona göre az yağlanırsın. Önemli olan parçalar ve kasnaktır. Buralara yağ süreceğiz ki rakibimiz oralardan rahatça tutup bizi kaldıramasın diye. Rakibimiz tuttuğunda kaysın diye, oraya daha fazla yağ süreriz.

Murat Özdemir: Antalya'daki yağlı güreşle diğer bölgelerdeki yağlı güreş arasında bir fark var mı?

Ahmet Selbest: Yapılış, teknik bakımından, kural bakımından biraz mutlaka fark var. Biraz yöreye göre değişmektedir. Antalya yağlı güreşte Türkiye'nin bir adım önündedir: Hem seyirci bakımından, hem protokol bakımından, hem de yağlı güreşe ilgi bakımından. Antalya her zaman öndedir. Bundan dolayı dikkat ederseniz altın kemer hep Antalya'da kalmaktadır. Bu da neden kaynaklanıyor? Belediyelerin yağlı güreşe önem vermelerinden kaynaklanmaktadır.

Murat Özdemir: Antalya'nın kendine has özel bir kuralı var mı?

Ahmet Selbest: Antalya halkı güreşe gönül vermiştir. Antalya güreş taraftarı, güreşi daha iyi bilir. İki rakip sahaya çıktığı zaman, maçın nasıl geçeceğini, iddia alıp olup olmayacağını iyi bilip takip eder. Hangi pehlivanın daha üstün olacağını ve galip gelebileceğini daha iyi bilir. Bu da neden kaynaklanıyor? Güreşe olan ilgilerinden dolayı kaynaklanmaktadır.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin ekonomik boyutu nedir? Eskiden düğün güreşi yaptınız mı?

Ahmet Selbest: Evet. Tabi ki de yaptım. Bugün maddi olarak ödülleri karşılaştırsak, bizim zamanımızda cüzi miktarlarda ödül verilmektedir. Eskiden bir kalıp sabuna bir metre elbiseye güreşirlermiş. Eskiden bir başpehlivan olduğu zaman bir koç ödül olarak başpehlivana verilir. Bu zamanda biraz daha imkânlar elverişli olduğu için, mesela Kemer Belediyesi bize birçok imkân sağlamaktadır. İmkân verildiğinde ise başarı gelmektedir. Başarı kolay kolay gelmemektedir.

Murat Özdemir: Yeniş bakımından geleneksel güreşle şu anki yağlı güreş arasındaki fark nedir?

Ahmet Selbest: Tabi ki puanlama. Eski geleneksel yağlı güreşte yoktu. Eski güreşler üç gün sürmekteydi. Eskiden de yasaklı hareketler vardı. Şimdi her şeyin bir kuralı var. Eskiden kural yokmuş. İki tane rakip çıktığı zaman yenene kadar devam ediyormuş ama şimdi biraz önce bahsettik ya seyirci bakımından sıkıntı yaşamayalım diye yani iki gün, üç gün

herkesin kendine göre işi var. Bizim güreşlerimiz genelde hafta sonu cumartesi ve pazar günü oluyor. Hafta sonları insanlar bir gün fedakârlık yapıyorlar.

4.1.1.12. Mustafa Okulu İle Yapılan Derleme

Mustafa Okulu: Mustafa Okulu. 1986, Kumluca.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Mustafa Okulu: Var. Peygamber efendimizden Hazreti Hamza'dan gelen geleneğimizdir.

Murat Özdemir: Yağlı güreş öncesinde ve sonrasında yapılan geleneksel uygulamalar nelerdir?

Mustafa Okulu: Yağlı güreş dualarla başlar. Cazgırın anonsuyla devam eder. Davulların güreşi hızlandığını söylerler. Atalarımızdan gelen bir şeydir.

Murat Özdemir: İnanç merkezlerini ziyaret eder misiniz?

Mustafa Okulu: Her yıl Cengiz ağabeyin mezarını ziyaret ederiz. Gittiğimiz yerlerdeki eski başpehlivanlarla görüşürüz. Onların bilgisine başvururuz.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığımız uygulamalar nelerdir?

Mustafa Okulu: Genelde derin hocalara muska yazdırıyoruz.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde davet nasıl yapılırdı?

Mustafa Okulu: O yörenin güreşçileri davet ederlerdi. Uzaktan insan gelmezdi. Sadece o çevrenin güreşen insanları gelirlerdi.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde kaç boy vardır?

Mustafa Okulu: Geleneksel güreşlerde beş, altı boy varmış. Biz bilmiyoruz ama eskilerden böyle duyduk.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte verilen ölürlere nelerdir?

Mustafa Okulu: Eski güreşlerde hayvan verirlermiş. Alt boylara da keçi kuzu verirlermiş. Üst boylara dana verirlermiş. Para sonradan çıkmış.

Murat Özdemir: Güreşlerde yenme yenilme nasıldır?

Mustafa Okulu: Eskiden puanlama yok. Sabah ezanından başlar, akşam ezanına kadar devam eder. Yenilemezlermiş ve ertesi gün yine devam ederlermiş.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde yasaklı hareketler şimdiki olduğu gibi çok fazla var mıydı?

Mustafa Okulu: İki denk kişi olunca şimdi puanlama bekliyorlar. Eskiden yenmek için mücadele ediyorlarmış. Eski güreşler şimdiye göre daha zevkli.

Murat Özdemir: Diğer bölgelerle Antalya'daki yağlı güreş arasında bir fark var mıdır?

Mustafa Okulu: Var. Antalya son on yılda biraz öne çıktı. Biz de varız, bu işin içinde. Şu anda en iyisi Antalya.

Murat Özdemir: Antalya'da altın kemer olayı var mıdır?

Mustafa Okulu: Altın kemer eskiden yoktu. On sene önce geldi. Eskiden Elmalı'da veriyorlardı sadece.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce yerine getirdiğiniz bir takım usuller var mıydı?

Mustafa Okulu: Besmele çekerek, abdest alarak giyiyoruz. Genelde sağ ayakla giyerek paça bandını sarıyoruz, üzerine de ipte doluyoruz. Kispet darsa sıkmaya gerek yok ama bolsa belini de sıkarsın.

Murat Özdemir: Çıkarırken dikkat ettiğiniz bir takım düzen sırası var mıdır?

Mustafa Okulu: Yok.

Murat Özdemir: Kispet giyip çıkarırken beyaz entari giyme var mıdır?

Mustafa Okulu: Hayır. Biz de yok.

Murat Özdemir: Kispet giyme töreni veya buna benzer bir uygulama var mıdır?

Mustafa Okulu: Kasnağı üç kere öpüp alnımıza koyup giyiyoruz.

Murat Özdemir: Peşrevin anlamını biliyor musunuz?

Mustafa Okulu: Peşrev, “topraktan geldik, yine toprağa gideceğiz” anlamına gelmektedir. Bir de ısınma amaçlıdır. Güreşe başlamadan önce ısınma amaçlı olarak peşrev çekeriz.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Mustafa Okulu: Genelde boğaz altına dökerek kafa hariç her taraf yağlanır.

Murat Özdemir: Yağlı güreşler de davul ve zurnanın önemi nedir?

Mustafa Okulu: Davul-zurna güreşin ritmini ayarlıyor. Güreş hızlandıkça, davulda hızlanıyor. Güreş yavaşladıkça davulda yavaşlıyor.

Murat Özdemir: Cazgırın söylediği salavatın pehlivanlar üzerindeki etkisi nedir?

Mustafa Okulu: Cazgır olmadan asla güreş olmaz. Cazgırın bize avantajı, belediyelerin bize sponsor olan kişilerin, kulüplerin reklamlarını yaptıkları için önemlidir.

Murat Özdemir: Antalya iline özgü bildiğiniz bir efsane var mıdır?

Mustafa Okulu: Çok eskiye dönerseniz Hüseyin Yiğit var. Bizim Hasyurt'ta Cengiz ağabey var. Rahmetli Recep Gürbüz var. Ondan sonra ufak olup da güreş yapan Recep Gürbüz var.

Murat Özdemir: Yağlı güreşlerde yapılan başka gösteri ve müsabakalar var mıdır?

Mustafa Okulu: Genelde halk oyunları oluyor. Cirit yarışmalara oluyor. Zeybek oluyor. Daha sonrada güreşler oluyor. Antalya bölgesinde geleneksel olarak sadece yağlı güreş vardır.

4.1.1.13. Semih Yılmaz İle Yapılan Derleme

Semih Yılmaz: Semih Yılmaz. Demre, 1995.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Semih Yılmaz: Tabi ki de yağlı güreş ata sporumuzdur. Peygamber sporudur.

Murat Özdemir: Yağlı güreşten önce inanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

Semih Yılmaz: Çok sık değil nadiren, ziyaret ederiz.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?

Semih Yılmaz: Hocaya muska yaptırıyoruz, kendimiz dua ediyoruz.

Murat Özdemir: Peşrevin anlamını biliyor musunuz?

Semih Yılmaz: Peşrevi ısınmak amacıyla yapıyoruz. “Topraktan geldik yine toprağa döneceğiz” anlamına gelmektedir.

Murat Özdemir: Antalya'daki yağlı güreşle diğer bölgelerdeki güreşler arasında bir fark var mıdır?

Semih Yılmaz: Antalya'da daha çok ilgi var.

Murat Özdemir: Düğün güreşleri hakkında bilginiz var mı?

Semih Yılmaz: Büyüklerimizden çok duyduk.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte yenme-yenilme nasıldır?

Semih Yılmaz: Beraberlik varmış. Süresi yok.

Murat Özdemir: Geleneksel bir güreşte kaç boy vardır?

Semih Yılmaz: Şimdiki kadar olmasa da üç, dört boy vardır.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde verilen ödüller nelerdir?

Semih Yılmaz: Günümüzde maddi olarak daha iyi. Eskiden hayvan verirlermiş.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce yerine getirdiğiniz bir takım usuller var mıdır?

Semih Yılmaz: Abdest alıyoruz. Dua ederek sağ ayağımızla giyeriz.

Murat Özdemir: Kispet giyme töreni var mıdır?

Semih Yılmaz: Hayır yapılmadı.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Semih Yılmaz: Önce göğse, kollara daha sonrada sırtı yağlarız.

Murat Özdemir: Yağlı güreş de davul-zurnanın önemi nedir?

Semih Yılmaz: Güreşe teşvik edip coşku veriyor.

Murat Özdemir: Cazgır salavatlarının pehlivan üzerindeki etkisi nasıldır?

Semih Yılmaz: Cazgır bizi coşturuyor.

Murat Özdemir: Antalya ilinde bildiğiniz bir efsane var mıdır?

Semih Yılmaz: Cengiz Elbey ve Recep Gürbüz vardır.

4.1.1.14. Hasan Kuru İle Yapılan Derleme

Hasan Kuru: Hasan Kuru. 1995, Antalya.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Hasan Kuru: Tabii ki de peygamber efendimiz zamanından gelen ata sporudur. Amcası Hazreti Hamza güreşiyor. Hazreti Ali, damadı Hazreti Ömer de güreşiyor.

Murat Özdemir: Yağlı güreş öncesinde veya sonrasında inanç merkezlerini ziyaret etme var mıdır?

Hasan Kuru: Ziyarete gideriz.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?

Hasan Kuru: Dua ederiz. Nazar duası okuruz. Eskilerde Adalı Halil zamanında muska takmıştır.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte verilen ödüller nelerdir?

Hasan Kuru: Eskiden kuzu veriyorlarmış.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin ekonomik boyutu nedir?

Hasan Kuru: Eğer iyi bir pehlivan isen iyi kazanabilirsin.

Murat Özdemir: Güreşçiler tekkesi hakkında bilginiz var mı?

Hasan Kuru: Onun hakkında hiçbir bilğim yok.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte Antalya ve çevresine ait özel bir kural var mıdır?

Hasan Kuru: Bizim Antalya çevresinde güreşçiler ön plandadır.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce yerine getirdiğiniz bir takım usuller var mıydı?

Hasan Kuru: Abdest alırım. Duamı okurum, daha sonra da sağ ayakla giyerim. Çıkarırken de belimize havlu dolayıp mahrem yerlerimiz görünmesin diye örteriz.

Murat Özdemir: Kispet giyme töreni veya buna benzer bir ritüel var mıdır?

Hasan Kuru: Biz kispeti yaptırıp getiririz. Bir iki hafta onu yağda bekletiriz. Poşeti güzelce bağlarız, hava almasın iyice yumuşasın diye.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Hasan Kuru: Yağlanmanın bir usulü yoktur.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin davul ve zurnanın önemi nedir?

Hasan Kuru: Pehlivana daha fazla heyecan veriyor. İnsanı duygulandırıyor.

Murat Özdemir: Cazgır salavatlarının pehlivan üzerine etkisi nelerdir?

Hasan Kuru: Orada insanın tüyleri diken diken oluyor. Geçmişten geliyor, güzel bir şey aslında.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte Antalya ilinde bildiğiniz bir efsane var mıdır?

Hasan Kuru: Recep Gürbüz ve Cengiz Elbey vardır.

4.1.2. Eski Pehlivanlar

4.1.2.1. Okan Akman İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Adınız, soyadınız?

Okan Akman: 1946, Çamyuva.

Murat Özdemir: Mesleğiniz?

Okan Akman: 35 sene kamu hizmeti yaptım.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Okan Akman: Güreşle ilişkim; küçüklükten bu yana köylerimizde, düğün güreşleri olurdu. Bu güreşlerde güreşirdim. Düğün güreşlerinde başa kadar güreştim. Ata sporumuz, büyük alanlara yayıldı. 25-26 sene, güreş organizatörlüğü yaptım. Büyük güreşler yaptım. “Tarihi Çamyuva Güreşleri” olarak isim yapmıştır, medya kuruluşları da bilir.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Okan Akman: Peygamber sporudur. Hazreti Hamza pirimizdir, üstadımızdır.

Murat Özdemir: Güreş öncesi veya sonrasında yapılan gelenekselleşmiş bir uygulama var mıdır?

Okan Akman: Pehlivanlar sahaya çıktığı zaman, cazgırlar takdim eder. Güreşçiler, paça bağlarını bağladıktan sonra el ele tutuşur ve selamlaşırlar. Peşrevlerini çekerler.

Murat Özdemir: İnanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

Okan Akman: Genelde ata sporu yapanlar dini olarak, inançlı insanlardır. Türbe vesaire yerlere giderler.

Murat Özdemir: Siz güreşirken nazara karşı yaptığınız bir uygulama var mıydı?

Okan Akman: Dua ederdim. Euzu-besmele ile kispeti giyer çıkardım.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde davet nasıl yapılırdı?

Okan Akman: Şimdi ki gibi çok fazla pehlivan olmazdı. Mesela ben 1980-82 yılında Edirne'ye gittim. 15 tane başpehlivan vardı. 16'ncısı dışarıdan, eski güreşçinin birini sıra

doldurmak için getirdiler. Geleneksel olduğu için herkesin bir yolluk payı vardır. Dereceye girenlere de ödül vardır.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerinde davet nasıl olur?

Okan Akman: Davet olmazdı. Güreşen arkadaşlar, hep toplanırdı orada. Küçük bir meblağ konulurdu ortaya. Daha ziyade leblebiye güreş yapılırdı.

Murat Özdemir: Güreş yeri ve zamanı nasıl seçilirdi?

Okan Akman: Düğün güreşlerinde meydan vardır. Belirli alanlarda yapılır.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte yaş sınırı var mıdır?

Okan Akman: Eskiden pek yoktu. Sonradan bu sınırı koydular. Çünkü güreşçi çoğaldı. Şu an 40-45 dolaylarında bildiğim kadarıyla başpehlivan var.

Murat Özdemir: Diğer yörelerle Antalya'daki yağlı güreş arasında bir fark var mı?

Okan Akman: Tabii ki büyük fark var. Antalya yağlı güreş kültüründe çok önde gider. Güreşçi çok olan bir ilimizdir. Geçmişte bunu Manisa, Balıkesir, Samsun takip ediyordu ama şimdi Antalya tekelindedir.

Murat Özdemir: Teknik olarak veya yapılış olarak fark var mı?

Okan Akman: Tabi, fark var. Antalya ekiplerinin hepsinin ayrı ayrı hocaları var. Edirne sahasına girdikten sonra Antalya'nın isminin öne çıktığını söyleyebilirim.

Murat Özdemir: Kemer olayı var mı? Düğün güreşlerinde de var mıydı?

Okan Akman: Düğün güreşlerinde yok. Antalya'da eskiden kemer olayı yoktu.

Murat Özdemir: Eskiden düğün güreşlerinin yanında panayır güreşleri olur muydu?

Okan Akman: Tokat, Sivas, Çorum oralarda ve Antalya Gömbe'de olurdu.

Murat Özdemir: Belediyelerin düzenlediği olur muydu?

Okan Akman: Belediyeler eskiden, tarihi güreşleri düzenlerlerdi. Sonradan düğün güreşleri kalktı. Bütün güreşleri şimdi belediyeler yapıyor.

Murat Özdemir: Yağlı güreşlerin ekonomik boyutu nedir?

Okan Akman: Pehlivanlar, belediyede işçi veya memur olabiliyordu. Mesela Recep Kara, Ordu Gençlik Spor Daire Başkanı oldu. Belediyelerimiz bu tür altın kemeri almış ve hem serbest de hem de yağlı da öne çıkmış güreşçilerimize bir görev veriyor, maaş bağlıyor.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde ne giyerlerdi?

Okan Akman: İmkânı olan çok azdı. Bir, iki kişide kispet vardı. Mesela Kemer'de Ahmet Şeker ve ben giyerdim kispeti. Kıl potur veya çadır bezinden yapılan pırpıtlı güreşirdi imkânı olmayanlar.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce yerine getirdiğiniz bir takım usuller var mıydı?

Okan Akman: Abdest alınır, dua okur ve besmele çeker çıkarsın.

Murat Özdemir: Kispet giyerken veya çıkarırken beyaz entari veya giydiğiniz özel bir kıyafet var mıydı?

Okan Akman: Kispet giymeden önce elbise olur.

Murat Özdemir: Eskiden kispet giyme töreni var mıydı?

Okan Akman: Yok. Kendin giyer geçersin.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Okan Akman: Günümüzde daha iyi, yağ bol. Eskiden düğün güreşlerinde, yağ vermezlerdi. Kendi yağın kendin götürüp yağlanırsın. Tabi ki şimdi rakibin seni yağlar, sen de onu yağlarsın. Ata sporunun en güzel yanı budur. Yağlanırken veya yıkanmada hep yardımlaşılır.

4.1.2.2. Orhan Beyrek İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Adınız, soyadınız?

Orhan Beyrek: Orhan Beyrek.

Murat Özdemir: Doğum yeri ve tarihiniz?

Orhan Beyrek: Beycik, 1970.

Murat Özdemir: Güreş ile ilişkiniz nedir?

Orhan Beyrek: Eski düğün güreşlerinde çocukken güreştim ve seyirci olarak izlerim.

Murat Özdemir: Güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Orhan Beyrek: Hz Hamza'nın güreşçi olduğunu duyduk onu biliyoruz, o günden beri de güreşenleri çok seviyoruz.

Murat Özdemir: Güreş öncesi ve sonrası yapılan uygulamalar nelerdir?

Orhan Beyrek: Önce dua ile başlanır. Sonra da cazgır çağırır, peşrev olur. Güreş bittikten sonra da yine dua ile sonuç okunurdu.

Murat Özdemir: Güreşten önce veya sonra inanç merkezlerini ziyaret var mıydı?

Orhan Beyrek: Vardı. Türbeye, camiye gidilirdi.

Murat Özdemir: Nazara karşı yapmış olduğunuz bir uygulama var mıydı?

Orhan Beyrek: Biz de yoktu ama nazara karşı muska yazdıranlar vardı. Dua okuyanlar vardı. Kendini hocaya okutturanlar vardı.

Murat Özdemir: Eski güreşlerde davet nasıl yapılırdı, nasıl çağırılırdı?

Orhan Beyrek: Eski düğün güreşlerinde oku dağıtan kişi “güreşimiz var, güreşe de gelin” çağrısıyla giderdik. Genellikle gelin almasından sonra güreş olurdu.

Murat Özdemir: Düğüne gelenler yakın çevre mi oluyordu?

Orhan Beyrek: Genellikle kendi köyün, yakın köyler, tanıdıkların gelirlerdi.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinde güreşçiler boylara nasıl seçilirlerdi? Yaş sınırı var mıydı?

Orhan Beyrek: Büyüklerimiz vardı. Büyüklerimiz güreşçileri boy, kilo ve yaş sınırına göre belirlerler. Çiftlerdi.

Murat Özdemir: Antalya bölgesinde yağlı güreşin dışında başka bir güreş türü var mıydı?

Orhan Beyrek: Antalya bölgesinde yok. Sadece yağlı güreş var.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinde ödül, nasıl olurdu?

Orhan Beyrek: Ödül, cüzi bir para olur veya davar, koyun olur. Küçük güreşçilere yemek, leblebi, cüzi para ödülleri olurdu. Genelde millet, sevdikleri için güreşirlerdi.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinde cazgır ve hakem var mıydı?

Orhan Beyrek: Tabi ki cazgır da vardı, hakem de vardı.

Murat Özdemir: Peki davul, zurna var mıydı?

Orhan Beyrek: Davul- zurna tabi ki olmazsa olmazdır. Düğünde zaten davul-zurna olduğu için peşrevde falan hep çalarlardı.

Murat Özdemir: Antalya'da yapılan güreşler de eskiden kemer olayı var mıydı?

Orhan Beyrek: Yoktu.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce pehlivanların yapmış olduğu özel bir şey var mıydı?

Orhan Beyrek: Genellikle abdestli ve sağ ayakla giyerler.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Orhan Beyrek: Genelde abdest alır gibi yağlanırlar. Yukarıdan aşağıya yağlanırlar. Pehlivanlarda birbirlerine yardım ederler.

Murat Özdemir: Eskiden düğünlerin yanında güreş dışında başka bir müsabaka yapılır mıydı?

Orhan Beyrek: Benim bildiğim yok.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinde usta-çırak ilişkisi var mıydı?

Orhan Beyrek: Düğün güreşlerinde azdı ama büyük güreşlerde usta-çıraksız olmazdı.

Murat Özdemir: Düğün güreşleri haricinde eskiden büyük güreşleri kimler düzenliyordu?

Orhan Beyrek: Belediyeler, kaymakamlar, ağaların büyük yardımlarıyla olurdu genellikle.

Murat Özdemir: Salavatların pehlivanlar üzerinde ne tür bir etkisi vardır?

Orhan Beyrek: Dini inanç olarak, kendilerini daha fazla güçlü, kuvvetli hissetmesini sağlar.

Murat Özdemir: Bu civarlarda bildiğiniz güreşçi efsanesi var mı?

Orhan Beyrek: Değirmen taşını, havaya kaldıranı duymuş olabilirim. Fakat onun dışında olağanüstü güce sahip bir pehlivan olduğunu duymadım.

Murat Özdemir: Peki, teşekkürler.

4.1.2.3. Hamza Cesur İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Adınız, soyadınız?

Hamza Cesur: Hamza Cesur.

Murat Özdemir: Doğum yeri ve tarihiniz?

Hamza Cesur: 01.11.1954.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Hamza Cesur: Yağlı güreşle çok uzun süre ilişkim olmadı ama düğün güreşlerinde eskiden biraz güreştim.

Murat Özdemir: Güreşin din ile ilişkisi var mı?

Hamza Cesur: Var. Hz. Hamza'nın pehlivanların piri olduğu söylenir.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte güreş öncesi ve sonrası yapılan uygulamalar nelerdir?

Hamza Cesur: Yağlı güreşler mahallelerde köylerde davulla zurnayla, şimdiki gibi hoparlörler vesaire yok. O zaman davulla zurna ile ilan edilirdi.

Murat Özdemir: Yağlı güreş, düğünün hangi aşamasında yapılıyor?

Hamza Cesur: Eskiden düğünler üç gündü. Birinci gününde hazırlık aşaması olur. İkinci gününde güreş, eğlence olur. Üçüncü gününde de gelin alması yapılırdı.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin yanında, yapılan başka bir müsabaka veya oyun var mıydı?

Hamza Cesur: Gündüz güreş yapılırdı. İnsanları eğlendirmek maksadıyla Arap oyunları, Hacivat Karagöz tabi bunlar daha sonradan katıldı. Kız kaçırma oyunları vesaire eğlenceler yapılırdı.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte yaş sınırı var mıydı? Boylar neye göre seçilirdi?

Hamza Cesur: Boylar insanların fiziki olarak yeterliliğine göre ayrılırdı. Alt boydaki insan güreşte, yendiği zaman bir üst tura geçerdi.

Murat Özdemir: Eskiden kaç boy vardı, yağlı güreşte?

Hamza Cesur: Eskiden yağlı güreşler de şimdiki gibi tozkoparan, deste, ayak, büyük ayak veya küçük orta, büyük orta yoktu. Ayak, orta, baş vardı.

Murat Özdemir: Yağlı güreşten önce veya sonra kutsal mekânları ziyaret olur muydu?

Hamza Cesur: Güreşçilerin hepsi yapmasa da yapanlar mutlaka vardı.

Murat Özdemir: Güreşçilerin nazara karşı yaptığı uygulamalar nelerdir?

Hamza Cesur: Kispetlerini diktirirken bazı şeyler yaptıkları söylenirdi. Muska takan olurdu.

Murat Özdemir: Yağlı güreşlerde verilen ödüller nelerdir?

Hamza Cesur: Eskiden düğün güreşlerinde, düğün sahibi belli. Sana şunu veriyorum. Koç veya koyun bunu veriyorum. Ayağın başına bunu veriyorum. Küçük para ödülleri verilirdi.

Murat Özdemir: Antalya ili ve çevresinde yağlı güreş harici karakucak veya aba güreşi gördünüz mü?

Hamza Cesur: Antalya ve çevresinde ben olmadığını biliyorum. O güreşler bilhassa Adana, Mersin, Hatay taraflarında veya Doğu bölgelerinde olurdu.

Murat Özdemir: Peki usta-çırak ilişkisi var mıydı eskiden?

Hamza Cesur: Çok vardı. Yağlı güreşte bilhassa çok önemliydi. Geleneksel olarak yapılırdı.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinde cazgır veya hakem bulunur muydu?

Hamza Cesur: Bulunurdu.

Murat Özdemir: Katıldıkları için hediye verilir miydi?

Hamza Cesur: Tabii ki hakem ve cazgırlara da ödül verilirdi veya verilen ödüllerden onlara da verilirdi.

Murat Özdemir: Hakem ve cazgırların giydikleri kıyafet nasıl olurdu?

Hamza Cesur: Güreşlerde cazgırlık yapan insanlar, olduğu gibi kıyafetleri ile giyinirler de gelirlerdi. Beyaz gömlek şalvar giyerlerdi.

Murat Özdemir: Cazgır mı oluyor, hakem mi yoksa ikisi birden mi?

Hamza Cesur: Ortada görev yapan bir cazgır vardı. Bir de onları idare eden mutlaka onların bir üstü başka cazgır vardı. Hakem ve cazgır birbiriyle ilişkili. Şimdilerde ise hakemle cazgır ayrıldı. Herkesin ayrı görevleri var. Eskiden yapılan yağlı güreşler de unvan olmazdı. Tecrübeli pehlivanlardan, güreşi bilenlerden seçilirdi.

Murat Özdemir: Yağlı güreşçiler ne giyerdi; pırpıt, potur, kispet?

Hamza Cesur: Eskiden kispet vardı. Tabi ama o kadar yaygın değildi. Potur vardı. Pırpıt vardı. Onlarla güreşirlerdi. Keçi kılından potur örерlerdi. Şimdi branda dediğimiz sağlam bezlerden de pırpıt yapılırdı.

4.1.2.4. Mustafa Ay İle Yapılan Derleme

Mustafa Ay: Mustafa Ay. 1960, doğumluyum. Aslen Ispartalıyım. Yağlı güreşe 79 yılında başladım. 1999 yılına kadar pehlivanlık yaptım. 20-25 sene Edirne Kırkpınar'a gittim. Minderde Antbirlik'te güreşip emekli oldum.

Murat Özdemir: Antalya'da güreştiniz mi?

Mustafa Ay: Hep Antalya'da güreştim. 79'dan bu yana Antalya'da durdum. Yağlı güreşte Türkiye'nin her yerine gittim. Yaz, kış güreşlere giderdim. Ayaklarımın sakat olması nedeniyle hakemlik yapamadığım için yağ döküyorum. Bu da güreşin bir ögesidir. Yağlı güreşin nereden geldiğini biliyor musun?

Murat Özdemir: Sizden duyarsak daha iyi olur.

Mustafa Ay: Akıncılar, ilk Rumeli'ye geçtiklerinde Orhan Bey zamanında, Türk akıncıları şimdiki Selanik zamanında alınmış. Orada askerlerimiz güreşirken bir çift pehlivan yenişemiyor. Sabahtan akşama kadar güreşiyorlar ve ikisi de vefat ediyor. Bir ağacın altına gömüyorlar. Balkanlar'a gidip dönünce oradan kırk tane pınar çıkıyor. Kırkpınar ismi buradan geliyor. Bu yer Selanik'te kalmış. Cumhuriyet kurulduktan sonra Edirne Kırkpınar'da başlıyor.

Murat Özdemir: Antalya ile Kırkpınar arasında bariz fark var mı?

Mustafa Ay: Bariz bir fark yok. Mesela, sporcuların önem verdikleri Dünya Olimpiyatları değil mi? Güreşin olimpiyatları da orası işte: Edirne. Başka nerde başpehlivan olursan ol, başpehlivan olamıyorsun. Tarihi Kırkpınar da olunca Türkiye'nin başpehlivanı oluyorsun. Tabi Antalya'nın güreşleri de Kırkpınar ayarında bir güreştir. Elmalı, Kumluca olsun bütün güreşlerde Kırkpınar'ı aratmayacak güreşlerdir.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinden farklı mı?

Mustafa Ay: Eskiden düğün güreşleri yapılıyordu. Benim zamanımda puanlama yoktu. Üç, dört saat bu sıcaklığın altında güreşirdik. Yağlı güreş maraton gibiydi. O zaman federasyon yoktu. Hakem heyetinin aklına gelirse biz dört saat güreştikten sonra bize “yazı tura atalım mı” diye sorarlardı. Biz de at derdik. Öyle belli olurdu yenen. Şimdi 40 dakika güreşiyorsun, puanlama güreşi oluyor. Minder güreşine daha yakın oluyor.

Murat Özdemir: Eskiden verilen ödülleri ile şimdiki verilen ödülleri arasında fark var mı?

Mustafa Ay: Eskiden taşıt imkânı yok. Araba bulamazdık güreşlere gitmek için. Yani elimizden geldiği kadar kendi imkânlarımızla giderdik. Şimdi belediyeler sahip çıkıyor. Herkesin arabası var.

Murat Özdemir: Eskiden nasıl kışpetler vardı?

Mustafa Ay: Eskiden kıl poturlar vardı. Brandadan olurdu. Sonra dana derisinden kispet oldu. Bir kişi yapıyordu eskiden Çanakkale Biga'da İrfan usta. O bıraktıktan sonra başkaları yapmaya başladı.

Murat Özdemir: Güreşte yapılan hareketlerin manası var mıdır?

Mustafa Ay: Bunların manası vardır tabii. Mesela üç kere diz çökmek “topraktan geldik toprağa gideceğiz” demektir. Her hareketin bir manası var. Çok sevgili, saygılı bir spordur bu spor. Kavga, dövüş olmaz. İnsanlar sahada mücadele eder. Çıktıktan sonra kardeş gibi birbirine sarılırlar. Türklerin ata sporudur.

Murat Özdemir: Başka yapılan güreş türü var mı?

Mustafa Ay: Antalya güreşlerinde minder ve yağlı güreş var. Antep tarafında aba güreşi var. Kahramanmaraş, Tokat, Erzurum'da karakucak güreşleri var.

Murat Özdemir: Parsa toplama var mı?

Mustafa Ay: Şimdi yok.

Murat Özdemir: Yağlarda bir değişiklik var mı?

Mustafa Ay: Bildim bileli çiçek yağı var ama Ege taraflarında zeytinyağı kullanırlar.

Murat Özdemir: Peki teşekkürler.

4.1.2.5. Salih Bulut İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Adınız, soyadınız?

Salih Bulut: Salih Bulut, 1958 yılında Kumluca, Yazır köyünde doğdum. 7 yaşında düğün güreşlerinde, Çomaklı güreşlerinde güreştim.

Murat Özdemir: Genelde ödül ne olurdu?

Salih Bulut: Güreşlerde derece yapılırsa küçük para ödülleri olurdu. Genelde bizim güreştiğimiz zamanlarda Çomaklı güreşlerinde halk arasında toplanan para ile alınan yiyecek içecek, şeker, leblebi gibi şeyler dağıtılırdı güreşçilere. Çocuk yaşta başlarsın, büyüdüğün zaman veya başarılı olabilirsen bir üst tura çıkarsın. Bizim çevre köylerde düğün güreşleri, her haftanın çarşamba günü olurdu.

Murat Özdemir: Güreşlerde kaç kategori olurdu?

Salih Bulut: Minik, deste, küçük orta, büyük orta, başaltı ve baş vardı. O zamanlar küçükten büyüğe kadar devam ederdi. Başarılı olunca bir üst tura çıkardık. Küçük para ödülleri ve paranın dışında halkın eğlenmesi için ve halkın spora teşvik edilmesi için yapılan şeylerdi. Okullarda bile güreş turnuvası yapılırdı. Okullardan sonra büyük boylara geçilirdi. Cazgır vardı. Boya göre çiftler, derece yapanları daha sonra da ödüllendirirler. Teşvik için, daha başarılı olanlar daha fazla ödül alırlar.

Murat Özdemir: Güreşten önce yaptığınız bir uygulama var mıdır?

Salih Bulut: Sabah güreşe giderken herkes dua eder. Evdeki büyüğünden dua alır, öyle çıkardı. Muska yaptırma vardı ama çoğu kişi yaptırmazdı. Zaten tarihten beri gelen ismi “dualı çayır”dır.

Murat Özdemir: Eski köy güreşlerinde davul-zurnanın önemi nedir?

Salih Bulut: Davul zurnasız olmaz. Güreşçiye gaza getirir.

Murat Özdemir: Genelde Antalya'da ne zaman güreş olur?

Salih Bulut: Antalya'da yaz, uzun olduğu için ilkbaharın ortasında başlar. Havalar soğuyuncaya kadar aralıklı devam eder.

Murat Özdemir: Altın kemer olayı önceden var mıydı?

Salih Bulut: Daha sonradan oldu. Eski güreşlerde herkes prestij, nam, şöhret için güreştirildi. Sonradan para için güreşmeye başlandı.

Murat Özdemir: Önceki güreş ağalığı ile şimdiki güreş ağalığı arasında bir fark var mı?

Salih Bulut: Bizim zamanımızda ağalık, güreşlerde bir hayvan çıkartılır. Ona bir kıymet biçilir. Mesela yüz, iki yüz lira para verip alırsın. Götürüp yemezsin. Ya camiye ya da güvenlik güçlerine bağışlanırdı. Bizim köyde jandarma olduğu için biz oraya verirdik.

Murat Özdemir: Güreşten önce veya sonra kutsal kabul edilen bir yer ziyaret edilir miydi?

Salih Bulut: Bireysel olarak gidilebilir. Fakat herkes gidecek diye bir şey yok.

Murat Özdemir: Güreş müsabakaları nasıl başlar, nasıl sona erer?

Salih Bulut: Dualar ile başlar. Cazgırlar ve şair dediğimiz kişiler bu işi organize eder. Onları ismi, soyismi ile veya ata ismiyle onurlarını okşar. Güreşlere renk getirir. Olmazsa olmazlardandır.

Murat Özdemir: Güreşlerde hamam alayı ve sünnet merasimi oluyor muydu?

Salih Bulut: Bilmiyorum köylerde hamam yoktu zaten.

Murat Özdemir: Güreşlerde başka yapılan gösteri veya müsabaka var mıydı?

Salih Bulut: Sadece güreş yapılır başka bir etkinlik yapılmazdı.

Murat Özdemir: Önceden kullanılan kispet ile şimdiki kullanılan kispetlerin arasında bir fark var mı?

Salih Bulut: Tabi önceden keçi kılından örme, kispetler vardı. Sonra deriler çıktı. Pırpıt isimli bir şey daha var; brandadan yapılır. Herkesin gücü, deri kispeti almaya yetmezdi.

Murat Özdemir: Kispeti kim yapıyordu?

Salih Bulut: Örme kispeti köyde belli adamlar vardı, o konuda uzmanlaşmış. Herkes yapamazdı.

Murat Özdemir: Güreşlerde eskiden beri yağlanmanın bir usulü var mıydı?

Murat Özdemir: Eskiden çiçek yağı olmadığı için zeytinyağı kullanılırdı. Zeytinyağı yoğun olduğu için güreşte sürtünmeden korurdu.

Murat Özdemir: Güreş öncesi veya sonrası yaptıkları ritüeller nelerdir?

Salih Bulut: Onlar, şükür ve dua anlamındadır.

Murat Özdemir: Peki teşekkürler.

4.1.2.6. İsmail Ogan İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Adınız, soyadınız?

İsmail Ogan: İsmail Ogan.

Murat Özdemir: Mesleğiniz?

İsmail Ogan: Güreşçi.

Murat Özdemir: Güreşin din ile ilişkisi var mı?

İsmail Ogan: Olmaz mı? Din her zaman güreşin içindedir. Güreşe çıkacağımız da Besmele ile çıkarız.

Murat Özdemir: Güreşten önce veya sonra ziyaret ettiğiniz inanç merkezi var mı?

İsmail Ogan: Konya'daki türbelere gittim.

Murat Özdemir: Güreşten önce veya sonra yaptığınız bir uygulama var mı?

İsmail Ogan: Antrenörlük yaptım.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız bir uygulama var mı?

İsmail Ogan: Nazardan korunmak için dua okurdum.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinde güreştiniz mi?

İsmail Ogan: Ben zaten oradan geçtim. İlkokuldan beri oradaydım.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinde davet nasıl yapılırdı?

İsmail Ogan: İsim yaptıysan haber gönderirlerdi. Mesela “Macun’dan İsmail Ogan güreşimize buyurun” derlerdi.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerini kimler yapardı?

İsmail Ogan: Düğün sahipleri yapardı. O zaman hiçbir düğün güreşsiz yaptırılmazdı. Muhtar müsaade etmezdi. Mecburen güreşte yapılır.

Murat Özdemir: Her düğünde güreş ağası olur mu?

İsmail Ogan: Olurdu ama parasız. Ödül olarak ayakçılara bir metre bez verilirdi. Ortaya güreşenlere biraz daha fazla, başa güreşenlere ise bir koyun veya davar verirlerdi.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerinde eskiden kaç boy vardı?

İsmail Ogan: Bizim zamanımızda üç boy vardı. Sonra da beşe çıktı.

Murat Özdemir: Boyları neye göre belirlenirdi?

İsmail Ogan: Güreşçiler kendileri bilirdi. Mesela “orta boya görüşecekler gelsin” derlerdi. Ona göre herkes kendi giderdi.

Murat Özdemir: Diğer yörelerde Antalya güreşinin arasında bir fark var mı?

İsmail Ogan: Fark yok.

Murat Özdemir: Panayır güreşleri olur muydu?

İsmail Ogan: Panayırda aynı düğün güreşi gibidir. Buralarda panayır olmazdı bir tek Gömbe’de yapılırdı.

Murat Özdemir: Eskiden kemer olayı var mıydı?

İsmail Ogan: Yoktu. Kemer sonradan çıktı. Buralarda yoktu. Bir Kırkpınar'da vardı.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin ekonomik boyu nasıldı eskiden?

İsmail Ogan: Yağlı güreşte sürekli ödül vardı. Şimdi daha fazla, yensen de yenilsen de yolluk alıyorsun.

Murat Özdemir: Eskiden düğün güreşlerinde ne giyerlerdi?

İsmail Ogan: Pırpıt vardı. Ben kendi pırpıtımı örerdim. Keçi kılından ilk poturla çıktım.

Murat Özdemir: Pırpıtı nasıl örüyordunuz?

İsmail Ogan: Yukarıdan aşağıya tek parça yapardım.

Murat Özdemir: Pırpıt neyden yapılıyordu?

İsmail Ogan: Ağaç miliyle çebiç kılından örerdim.

Murat Özdemir: Kispet veya pırpıt giymeden önce yerine getirdiğiniz bir usul var mıydı?

İsmail Ogan: Yoktu zorlanırsak zeytinyağı sürerdik.

Murat Özdemir: Kispet giyip çıkarırken beyaz entari giyer miydiniz?

İsmail Ogan: Havlu olurdu.

Murat Özdemir: Kispeti duvara asıyorlarmış nasıl oluyor?

İsmail Ogan: Adam güreşmiş, bırakmış. Kispeti de hatıra olarak evinin bir köşesine asardı.

Murat Özdemir: Kispet ile pırpıtı nasıl muhafaza ederdiniz?

İsmail Ogan: Zembilin içine koyardık. Yağlardık bırakırdık.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte davul zurnanın önemi neydi? Düğün güreşlerinde var mıydı?

İsmail Ogan: Her zaman vardı. Yağlı güreşlerin olmazsa olmazıdır. Güreşçiyi iştaha getirir.

Murat Özdemir: Peşrevin anlamını biliyor musunuz?

İsmail Ogan: Yağlı güreşin amblemidir.

Murat Özdemir: Güreşe başlama sebebiniz neydi?

İsmail Ogan: Biz Yörük'üz. İlk önce Aksu'ya sonra da Korkuteli'ne yerleşmişiz. Davarların arasında güreşirdik öyle başladım.

Murat Özdemir: Çırak yetiştirdiniz mi?

İsmail Ogan: Yetiştirdim. Antalya'da antrenörlük yaptım. Hatta benim takımım Türkiye üçüncüsü oldu.

Murat Özdemir: Güreş ustasız pehlivanlar için zor mu? Tek başına yapılabilir mi?

İsmail Ogan: Tabi teşvik de çok olacak. Usta çıraksız güreş, zor olur.

Murat Özdemir: Salavatların pehlivanların üzerinde etkisi nasıldı?

İsmail Ogan: Her zaman olur salavatlama. Güreşçiyi millete tanıtır, keyfe getirir.

Murat Özdemir: Eskiden Kırkpınar'daki gibi hamam alayı olur muydu?

İsmail Ogan: Yoktu. Zaten bende Kırkpınar'a gitmedim.

Murat Özdemir: Güreşin yanında başka bir organizasyon olur muydu?

İsmail Ogan: Köylüler kendileri eğlenirlerdi.

Murat Özdemir: Peki teşekkür ederim.

4.1.2.7. Cevat Gündoğdu İle Yapılan Derleme

Cevat Gündoğdu: Cevat Gündoğdu. Akdeniz bölge sorumlusuyum.

Murat Özdemir: Güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Cevat Gündoğdu: Tabi, ata spor olduğu için bizi temsil eden, örf adetlerimizi Türk-İslam sentezinde bir araya getiren yağlı güreş, dışında başka bir spor dalı yoktur. Büyüklerimizden gördüğümüz bu işin İslamiyet'le beraber düz bir çizgide devam edip belli bir yere gelmesi ve dünyaya bu şekilde lanse edilmesi.

Murat Özdemir: Peşrevin anlamını biliyor musunuz?

Cevat Gündoğdu: Peşrevin anlamı; ısınmanın yanı sıra mistik bir havası vardır. Manevi bir atmosfer vardır. Karıncayı, kendinden mert bil. Karşıdaki adamın küçük görmeden “sen iyisin”, “sen benim üzerimdesin” diyerek ona iltifat eder gibi peşrev yapmak gerekir.

Murat Özdemir: Güreşten önce veya sonra inanç merkezini ziyaret yapılır mıydı?

Cevat Gündoğdu: Tabi vardır. Gelenekler vardır. Mesela büyük evliyaların olduğu yerlere gidilir. Onlara dua etmek ve kendi nefsimizi öldürmek için gideriz. Sadece Allah'tan bekleriz. Zaten bu işe başlamadan önce bizim geleneğimizde, gusül abdesti ile kispet giymek gelir. Sahaya çıkarken besmeleyle çıkılır.

Murat Özdemir: Nazara karşı yapılan uygulamalar var mı?

Cevat Gündoğdu: Genelde dua okuruz. Muska da yaptıran ve takan olur.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinde, eski organizasyonlarda düğün güreş yerleri neye göre seçiliyordu?

Cevat Gündoğdu: Önceden federasyon falan yoktu. Köyün ileri gelenleri muhtar ve ağalar düzenliyordu. Herkes güreşebiliyordu. Memleketimiz geliştikçe bir sistem oluşması oturması gerekiyordu. Bu olayın sonucunda güreşte federasyona bağlandı. Onların çalışmalarıyla tüzük hazırlandı ve günden güne de gelişti.

Murat Özdemir: Düğüne davet nasıl yapılırdı? Bir usulü var mıydı? Kırmızı dipli mum gibi federasyonun uyguladığı geleneksel bir usul var mı?

Cevat Gündoğdu: Kırmızı dipli mum vardı. O zamanların geleneği, önceden yapılırdı. Karşısındakini onurlandırmak için yapılırdı. Şu an büyük güreşlerde bu gelenek hâlâ devam eder.

Murat Özdemir: Diğer yöreler ile Antalya'daki yağlı güreş arasında bir fark var mıdır?

Cevat Gündoğdu: Yoktur. Önceden vardı. Küçük ortaya kadar karakucak yapılırdı. Yağsız, pırpıtlı yapılırdı. Şu an hepsi yağlı olarak kispetle yapılıyor.

Murat Özdemir: Eskiden buralar da karakucak güreşi yapılır mıydı?

Cevat Gündoğdu: Hiç yapılmadı.

Murat Özdemir: Antalya'da kemer olayı ne zaman başladı?

Cevat Gündoğdu: Kırkpınar'da kemer olayı vardı. Daha sonra Elmalı'ya sıçradı. Bu gelenekselleşmeye başladı.

Murat Özdemir: Eskiden verilen ödüller nasıldı?

Cevat Gündoğdu: İlk zamanlarda hayvan olarak; koyun, keçi, dana veriliyordu. Şu anda birinci olanlara ya da ilk sekize giren kişilere ödül var. Günümüzde enflasyon oranında ödüller veriliyor. Komitede ayrıca yolluk verir.

Murat Özdemir: Güreşte usta-çırak ilişkisi önemli midir?

Cevat Gündoğdu: Usta-çırak eskiden beri vardır. Ustası olmayan güreşçi olamazdı zaten.

Murat Özdemir: Davul-zurnanın güreşe etkisi önemi nedir?

Cevat Gündoğdu: Davulcudan sonra bizim mehteran olayımız vardır ki göreneklerimiz de geleneklerimizde vardır. Güreşçiyi coşturmak için gereklidir. Davul zurnasız güreş, eksik olur. Cansız olur.

Murat Özdemir: Cazgırların söylediği salavatların güreşçiler üzerindeki etkisi nasıldır?

Cevat Gündoğdu: Onların söylemiş olduğu salavatlar ve şiirler güreşe manevi bir hava katıp hem de işin aslına uygun şekilde lanse ediyorlar ve hem de sporcuyu gaza getiriyorlar.

Murat Özdemir: Güreşlerin yanında başka bir müsabaka olur muydu?

Cevat Gündoğdu: Benim güreştiğim dönemlerde yoktu.

Murat Özdemir: Antalya'da hamam alayı yapılıyor mu?

Cevat Gündoğdu: Eskiden bu gelenek varmış. Fakat şu an Edirne'de yapılıyor sadece. Çok hareketli bir olay değil. Bazı yerlere arabayla götürüyorlar. Bu da gelenek olmaktan çıkıyor.

Murat Özdemir: Kispet giyerken veya çıkarırken beyaz entari giyim olayı var mı?

Cevat Gündoğdu: Biz burada havluyla giyerdik. Edep yeri görünmeden kispeti giyer ve çıkarırız. Millî ve manevi spor olduğu için edep yerlerimizin görünmemesine dikkat ederiz.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Cevat Gündoğdu: Sağ taraftan başlanır. İslam'da olduğu gibi her türlü hareket, sağ tarafla başlar.

4.1.2.8. Mehmet Kurtoğlu İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Adınız, soyadınız?

Mehmet Kurtoğlu: Mehmet Kurtoğlu.

Murat Özdemir: Doğum yeri ve tarihiniz?

Mehmet Kurtoğlu: Antalya, 1963.

Murat Özdemir: Mesleğiniz?

Mehmet Kurtoğlu: Uçak teknisyeniyim.

Murat Özdemir: Güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Mehmet Kurtoğlu: Vardır tabi. Güreş, peygamber sporudur.

Murat Özdemir: Sizin güreşle ilişkiniz nedir?

Mehmet Kurtoğlu: 1973 yılının sonunda ilkokulda on yaşındayken başladım güreşe. Minikler, yıldızlar, gençler, büyüklerde güreştim. 1993 yılında güreşi profesyonel olarak bıraktım. Ama spor olarak hiçbir zaman bırakmadım. Hâlen spor yapıyorum.

Murat Özdemir: Güreş öncesinde veya sonrasında yapmış olduğunuz gelenekselleşmiş bir uygulama var mıdır?

Mehmet Kurtoğlu: Yağlı güreşte bir uygulama vardır. Yağlı güreşe başlarken ilk dualarla başlanır. En küçük boydan güreşlerle başlar. Bir günlük, iki günlük ve üç günlük güreşler vardır. Geleneksel güreşler üç günlük, yöresel güreşler ise bir günlüktür.

Murat Özdemir: Güreş öncesi veya sonrası inanç merkezini ziyaret var mıydı?

Mehmet Kurtoğlu: Tabi vardı. Edirne'ye gidildiği zaman, cuma namazı Edirne'deki Büyük Cami'de kılınır sonra güreş başlar.

Murat Özdemir: Nazara karşı yapmış olduğunuz bir uygulama var mıdır?

Mehmet Kurtoğlu: Nazar duası okuruz. Bazı arkadaşlarımız nazar duasını boynuna veya koluna muska takar. Tabi güreş sırasında takmazlar.

Murat Özdemir: Peki düğün güreşlerinde güreştiniz mi?

Mehmet Kurtoğlu: Güreştim.

Murat Özdemir: Eski güreşlerde davet nasıl yapılırdı?

Mehmet Kurtoğlu: Genelde düğün güreşlerine o yörede bulunan güreşçiler katılırdı. Dışarıdan çok nadir kişi gelirdi. Eskiden düğün güreşlerinde de çok gelir olmadığı için sadece o bölgede bulunan güreşçiler katılırdı. Panayır tipinde güzel bir etkinlik olurdu.

Murat Özdemir: Yaş sınırı var mıdır?

Mehmet Kurtoğlu: O zaman yaş sınırı yoktu.

Murat Özdemir: Kaç boy vardı?

Mehmet Kurtoğlu: Ayak vardı. Küçük orta vardı. Büyük vardı. Büyük orta vardı. Baş altı ve baş vardı.

Murat Özdemir: Diğer yörelerle Antalya'daki güreş arasında bir fark var mıdır?

Mehmet Kurtoğlu: Esas güreşin beşiği Anadolu'dur. Balıkesir, Antalya'dan daha çok gelişti. Son zamanlarda Samsun tarafı da çok gelişti. Edirne tarafında zaten vardır. Kırkpınar'ın başlangıcı da Yunanistan içerisinde kalmıştır. En çok yaygın olan bölgede Antalya'dır.

Murat Özdemir: Eskiden düğün güreşlerinde verilen ödüller nelerdir?

Mehmet Kurtoğlu: Koç verilirdi. Dana verilirdi. Daha büyük güreşlerde deve verilerdi. Küçük çocuklarda leblebi, şeker verilirdi. Bu şekilde olurdu.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerinde ne giyerdiniz?

Mehmet Kurtoğlu: Kıl potur, pırpıt vardı. Onları giyerdik.

Murat Özdemir: Giyip çıkarırken önceden uyguladığınız bir usul var mıydı?

Mehmet Kurtoğlu: Çok, eski güreşlerde pehlivanlar namazını kılar, kispetini giyer ve besmeleyle paçalarını bağlardı.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin haricinde başka bir müsabaka yapılır mıydı?

Mehmet Kurtoğlu: Yöresel oyunlar oynanırdı. Çuval oyunları vardı. Yumurta yarışması vardı.

Murat Özdemir: Eskiden davul ve zurnanın önemi nedir?

Mehmet Kurtoğlu: Düğün güreşinde de davul ve zurna olurdu. Normal güreşte de olurdu. Davul ve zurna güreşin olmazsa olmazıdır.

Murat Özdemir: Cazgırların söylemiş olduğu salavatların güreşçiler üzerindeki etkisi nelerdir?

Mehmet Kurtoğlu: Güreşçileri tanıtmak açısından cazgırın önemi vardır. Güreşecek olan kişinin şeceresini bilmesi gerekiyor.

Murat Özdemir: Güreşe başlama yaşı kaçtır?

Mehmet Kurtoğlu: Onla on bir yaşında başlanabilir ama gelişme çağına olduğu için üstüne çok yüklenmemek gerekir. Genelde on dört, on beş yaşları daha uygundur.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerinde cazgır ve hakem olur muydu?

Mehmet Kurtoğlu: Güreşten anlayan bir büyük olur. Bir de hakem heyeti olur. Köy muhtarı veya ihtiyar heyeti var. Onlardan hakem yapılır. Hakemsiz cazgırsız güreş olmaz.

4.1.2.9. Durmuş Uçarcı İle Yapılan Derleme

Durmuş Uçarcı: 1948, Kemer.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Durmuş Uçarcı: Güreşle ilgili çok fazla bir ilişkimiz olmasa da günümüze kadar yağlı güreş yaptık.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle din arasında bir ilişki var mıdır?

Durmuş Uçarcı: Dinle pek ilgili değil de atalarımızdan gelen bir spor.

Murat Özdemir: İnanç merkezini ziyaret var mıdır?

Durmuş Uçarcı: Olmadı olmuyor. Antalya bölgesine pek öyle bir şey yok. O zaman bir samimiyet vardı. Çok da fazla bir güreşçi yok. Kumluca, Antalya, Serik bu bölgelerden geliyordu güreşçiler. Fazla bir güreşçi yoktu esasında; Elmalı, Korkuteli, Kumluca, Serik.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığımız bir uygulama var mıydı?

Durmuş Uçarcı: Nazar olmasın diye koluna bir muska takarsın. Tanıdık hocaya muska yaptırılır. Koluna bir muska takıyorsun. Boyunda olmuyor.

Murat Özdemir: Geleneksel güreş giysisi nedir?

Durmuş Uçarcı: Kispet, bir de kıldan potur vardı. Ben poturla falan güreşmedim tez bıraktığımız için, şalvarla güreşiyorduk. Şalvarlı güreşiyorduk daha sonra kispet çıktı. Şimdi herkes kispetleriyle güreşiyor.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde hangi boylar vardı?

Durmuş Uçarcı: Tozkoparan var, ayağı var, başı var. Dört boy vardı eskiden; tozkoparanlar vardı, ayak var, orta var, bir de başa güreşenler var. Ortayı bitirip başa güreşenler var. Ayır değil de kademe kademe gidiyor adamlar.

Murat Özdemir: Verilen ödüller nelerdir?

Durmuş Uçarcı: Ödüllere gelince tozkoparanlara ufak bir ödül veriyorlar, diyelim o günün şartlarında bir lira, tüm kademelere ufak ödüller veriliyor.

Murat Özdemir: Güreş düğünün hangi aşamasında yapılıyor?

Durmuş Uçarcı: Birinci gün oğlan evinde kına, ikinci gün kız evinde kına, üçüncü gün gelin alması, sen gidiyorsun gelini alıp geliyorsun meydana. Yine biz de buradayız. Gelin aldık, geldik, gezdik, dolaştık. Bir güreş tutacağız, pazar günü. Burada güreşler cumartesi, pazar günü oluyor da gelin almasından sonra güreşler başlıyorlar. Mesela sabahtan başlamasa da dokuz, on da başladığı zaman dörde kadar veya akşama kadar da sürebiliyor. Orada katılım fazla olursa güreşlerde pehlivan fazla olursa, akşama kadar sürüyor ama şimdi öyle değil. Bizim buralarda düğünde güreş olmaz oldu. Mesela bir güreş yapıyorlar. Okula yapıyoruz, camiye yapıyoruz, yılda bir sefer. Her bölgede böyle dernekler yardım için güreş düzenliyor.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinde cazgırla hakem de olur muydu?

Durmuş Uçarcı: Zaten cazgır ve hakem ikisi de aynı kişidir. Cazgır tamam dediğin de olay bitiyor ama halk görüyor orada. İnaniyor. Adam tabandan yukarı geldiyse yani bunda hakeme falan gerek kalmıyor. Cazgır tamam diyor. Bırak diyor. Elini kaldırıyor.

Murat Özdemir: Cazgırların giyimi nasıldı?

Durmuş Uçarcı: Cazgırın şalvarı var, belinde bir kuşağa var, kafadaki dokuz köşeli kasketi vardır. Eskilerden cazgır öyle tanınıyordu. Bir de şiir okuyabiliyorlar.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte davul ve zurnanın önemi nedir?

Durmuş Uçarcı: Davulsuz, zurnasız bir düğün olmaz.

4.1.2.10. İbrahim Çomak İle Yapılan Derleme

İbrahim Çomak: İbrahim Çomak. 1950, Tekirova.

Murat Özdemir: Yağlı güreş ile olan ilişkiniz nedir?

İbrahim Çomak: Düğünlerde kendi aramızda arkadaşlarla güreşirdik.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

İbrahim Çomak: Dinimizde var. Güreş, Hazreti Hamza'dan beri gelmektedir. Hazreti Hamza güreşçilerin piridir.

Murat Özdemir: Eskiden düğün güreşleri ne zaman yapılırdı?

İbrahim Çomak: Geleneksel güreşte, gelin alıp getirdikten sonra bir yere giderler, sınıflandırılırlar.

Murat Özdemir: Sınıflandırmayı neye göre yapıyorlar?

İbrahim Çomak: Yaşına göre; ayak, orta, baş genelde üç boy olurdu. Pehlivan çok olmazdı. Köyde, kendi aralarında gençler güreşirlerdi. Güreşten sonra şeker dağıtırlardı. Ödül çok hafif bir şey olurdu. Eşinle yen veya yenilme gidersin, birer avuç şeker alırsın. Sonra da giyinirsin.

Murat Özdemir: Yağlı güreş de davet nasıl yapılırdı?

İbrahim Çomak: Düğün de davete gerek yok. Düğün olduğunda mutlaka arkasından güreş olurdu. Güreşe geldikten sonra, “yarın gelin almasından sonra güreş var” denirdi. Herkes giderdi. Mesela önceleri bardak dağıtırlardı. Tebrik, davetiye yoktu. Çay bardağı verildiğini hatırlardım. “Düğünümüz var, buyurun” derlerdi. Köy arasında dağıtıp davulcu da davulu çalar, sana bir bardak verir. “Şunun düğünü var, gelin buyurun” diye. Davulcular da düğünden bir hafta önce gelirler. Odun kesmeye dahi davulcularla giderlerdi. Elektrik yoktu. Erkekler ayrı, kadınlar ayrı bulunurdu düğün yerinde. Bölgemizde her zaman yağlı güreş yapılır. Onun haricinde yapılmaz.

Murat Özdemir: Güreş genelde kimin tarafında yapılırdı?

İbrahim Çomak: Erkek tarafında, gelin aldıktan sonra yapılır. Masraf, erkek tarafındır. Ondan sonra güreş bitince akşam yemek verir. Daha sonra herkes dağılır.

Murat Özdemir: Pehlivanlar güreşte ne giyerler?

İbrahim Çomak: Kıldan potur giyerlerdi. Kispet çok nadir bulunur. Kispet yoktu. Çok nadir vardı. Kimisi şalvarla güreşirdi. Örme kıldan poturu olmayanda, şalvarla güreşirdi.

Murat Özdemir: Cazgırla hakem de bulunur muydu?

İbrahim Çomak: Bir veya iki tane cazgır, bir tane de hakem olurdu. Onlarda çevreden giydikleri geleneksel, genellikle gündelik kıyafetle idare ederler.

Murat Özdemir: Potur nasıl örülür, nerede muhafaza edilir?

İbrahim Çomak: Kıl poturu, tek şişe örüyorlar. Bir seferlik örüp bitiriyorlar. Onu herkes öremez. Kıl potur, kıldan olduğu için serersin kurur. Kispet gibi zembil içine koyulmaz. Yaşken kurutursun, daha sonrada çuvala koyarsın.

Murat Özdemir: Yağlı güreşe davulcunun önemi ve kıyafetler nasıldır?

İbrahim Çomak: Özel kıyafetler yoktur. Hem düğün hem de güreşin davulcusunun, harici başka bir kıyafetle düğün güreşinde görmedik.

Murat Özdemir: Pehlivanlar nazardan korunmak için neler yaparlardı?

İbrahim Çomak: Bazılarına muska vardır ama herkeste olmazdı. Kispetin en arkasına gök boncuk, takanlar olurdu. O da nadir olurdu. Ufak tespih büyüklüğünde olurdu.

Murat Özdemir: Antalya bölgesinde yağlı güreş ile ilgili bildiğiniz bir efsane var mıdır?

İbrahim Çomak: Öyle bir şey yok ama şehirlerarasında iyi pehlivanlar oldu.

4.1.2.11. Mustafa Şahin İle Yapılan Derleme

Mustafa Şahin: Mustafa Şahin. 1961, Antalya.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Mustafa Şahin: Yağlı güreşi severim. Önceden düğün güreşleri yapılırdı. Bizde parasız yapılırdı. Şimdi belediyeler yapıyor, ücrete döndü hep.

Murat Özdemir: Yağlı güreş ile din arasında ilişki var mıdır?

Mustafa Şahin: Ata sporu da diyorlar.

Murat Özdemir: Yağlı güreş öncesinde veya sonrasında inanç merkezlerine ziyaret var mıdır?

Mustafa Şahin: Korkuteli'nde Cengiz Elbey'in mezarını ziyaret edilir. Bende de Cengiz Elbey'in resimleri bulunmaktadır. Sevdiğimizi için fotoğrafı vardır. Bizim bölgemizde de belediye, büyük yağlı güreşler yapıyor.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşler nerede yapılırdı?

Mustafa Şahin: Gelin geldikten sonra bir çayır bulunur. Orada güreş yapıyorlar, eğlence yapıyorlar.

Murat Özdemir: Geleneksel bir güreşte boylara nasıl ayrılıyor? Kaç boy vardır?

Mustafa Şahin: Her boydan vardır. Köyün yaşlı insanları, güreşi çok seven kişiler pehlivanları boylarına göre ayırırlardı. Küçük boy, orta boy, baş olarak üçe ayrılmaktadır.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerinde davet nasıl yapılır?

Mustafa Şahin: Düğün güreşlerinde davetiyealtına, düğünde güreş olacağı yazardı. Gelin geldikten sonra gelin almasından sonra güreş devam ederdi.

Murat Özdemir: Pehlivanların nazara karşı yapmış oldukları uygulamalar nelerdir?

Mustafa Şahin: Nazardan korunmak için dua okurlardı. Besmele çekerlerdi. Muska takarlardı. Ne muskası olduğunu bilmiyoruz. Boncuk takanları hiç görmedim.

Murat Özdemir: Diğer bölgelerle Antalya'daki yağlı güreşin farkı var mıdır?

Mustafa Şahin: Antalya'daki yağlı güreşle diğer bölgeler arasında bir fark yoktur. Yağlı güreş genelde bayramlarda yapılmazdı. Düğünlerde yapılırdı. Okul için yapılan güreşlerde, hayır için bilet kesilir.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte ödül olarak ne verirlerdi?

Mustafa Şahin: Pehlivanlara para verirlerdi.

Murat Özdemir: Canlı hayvan verirler miydi?

Mustafa Şahin: Keçi, koyun gibi ödülleri verirlerdi.

Murat Özdemir: Küçük boylara ne verirlerdi?

Mustafa Şahin: Onlarla orantılı ufak paralar verirlerdi.

Murat Özdemir: Antalya'da altın kemer olayı var mıdır?

Mustafa Şahin: Altın kemer olayı yeni çıktı. Daha önceden buralarda böyle bir şey yoktu. Ben bu bölgede düzenlendiğini görmedim.

Murat Özdemir: Güreşlerde giyilen geleneksel kıyafetler nelerdir?

Mustafa Şahin: Kispet yerine pırpıt, kıl potur giyerlerdi.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Mustafa Şahin: Pehlivanlar arkasını, önünü yağlarlar.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde yani güreşin yanında başka gösteri ve müsabakalar yapılır mıydı?

Mustafa Şahin: Bilmiyorum. Önceleri at yarışı oluyormuş. Bir şeyler duydum ama tam olarak bilemiyorum.

Murat Özdemir: Antalya ilinde bildiğiniz güreş efsanesi var mıdır?

Mustafa Şahin: Öyle bir şey duymadım.

4.1.2.12. Süleyman Özdemir İle Yapılan Derleme

Süleyman Özdemir: Süleyman Özdemir. 1951, Antalya.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Süleyman Özdemir: Bizim çocukluğumuzda, düğün güreşleri olurdu. Bu düğün güreşlerinde güreştik. O zamanlar güreşsiz hiçbir düğün olmazdı. Gelin eve geldikten sonra güreş yapılır veya gelin almasından bir gün önce düğünde güreş olur. Gelini aldıktan sonra da yastık alma yarış yapılır. Bir kişi yastığı alıp gider, bir yere durur. Oradan millet koşarak ilk gidip yastığı, alır gelirse geldiğinde damattan bahşiş alırdı. Güreşler üç boy olarak yapılırdı ayak, ortak, baş olmak üzere.

Murat Özdemir: Boylar neye göre belirlenirdi?

Süleyman Özdemir: Hangi boyda güreşecekleri boyuna, tipine göre seçilirdi. Küçükler ayakta, küçüklerin bir farklısı ortaya, en büyüklerde başa güreşirdi.

Murat Özdemir: Geçmişten günümüze yasaklı hareketler arasındaki fark nelerdir?

Süleyman Özdemir: O zaman yasaklı bir hareket yoktu. Şimdiki gibi tam teferruatlı değildi. O zaman ak don, kilot ile güreşirlerdi, şimdiki gibi kispet falan yoktu. Bazı kişiler elinde potur örerlerdi. O da, bir kaç kişi de olurdu. Gerisi de doncak, şortcak, şalvarcak güreşirdi.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?

Süleyman Özdemir: Annemizden, babamızdan, büyüklerimizden duyduğumuza göre üç İhlas, bir Fatiha, üç Felak, üç Cin okunurdu. İnsanların, kendi kendini veya karşılıklı olarak, iki kişi birbirini okuyup üflerdi. Muska da vardı. Bazı pehlivanlar muska yaptırırdı. Nazara karşı arada boncuk takan pehlivanlar da görmüştük. Fakat pek yaygın bir şey değildi. Normal gök boncuk takarlardı. Boynuna takar, koluna takar, kispetinin veya poturuna diken de olurdu.

Murat Özdemir: Diğer bölgelerle Antalya'daki yağlı güreş arasında bir fark var mıdır?

Süleyman Özdemir: Bazı yörelerde Kahramanmaraş, Antep'te karakucak güreşleri olurdu ama bizim buralarda yağlı güreş olur. Herkes kendine evden bir şişe yağ getirip yağlanır, güreşirdi. Düğün sahibi bazen yağ vermezdi. Biz kendimiz götürürdük. Zaten adam düğünü zor yapıyor. Sana yağı nerden bulup getirecek?

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Süleyman Özdemir: Yoktu. Kendi kendine, kafana göre yağlanırsın.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde verilen ödüller nelerdir? Güreşin ekonomik boyutu nasıldır?

Süleyman Özdemir: Ekonomik boyutu yok. Şimdi hali vakti yerinde olanlar, üçer beşer lira para verirler. Hali vakti olmayanlarda şeker vardır. Şeker verirler. Güreştikten sonra beş on kuruşta onlara verir. Zaten üç köyde kaç kişi kalıyor? Her birine üçer beşer verseler on beş lira para eder.

Murat Özdemir: Kispet giyme töreni veya buna benzer bir ritüel var mıydı?

Süleyman Özdemir: Buralarda öyle bir şey yoktur. Herkes giyer, törene gerek yoktur.

Murat Özdemir: Kullanılan yağ neye göre seçilirdi?

Süleyman Özdemir: Hakiki zeytinyağıdır. Öbür yağlar insanların gözünü yakar ama zeytinyağı yakmaz.

Murat Özdemir: Yağlı güreşe davul ve zurnanın önemi nedir?

Süleyman Özdemir: Davul zurnanın çok büyük önemi vardır. Halk arasında bir deyiş vardır; “davul öttü canım attı”. Güreşin nerede olduğunu, davul sesinden duyarsın ve bizim çocukluğumuzda yapılan düğünlerin, genelinde davulla değirmen öğütmeye gidilir. Davulla odun bulmaya gidilir. Davulla komşu, dost, akraba, ahababı düğüne davet edersin. Güreşe davet edersin.

Murat Özdemir: Antalya ilinde bildiğiniz bir efsane var mıdır?

Süleyman Özdemir: Herkesin kendine göre bir yeteneği vardır. Bizim bu yörede en efsane, Çürük Mehmet pehlivandır. Anında yıkan sağlam birisi olduğu için onun tersini söylemişler. Çürük lakabını takmışlar.

4.1.2.13. Mithat Görücü İle Yapılan Derleme

Mithat Görücü: Mithat Görücü. Antalya, 1939.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Mithat Görücü: Eskiden beri yağlı güreşi severek izlerim takip ederim.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerinde hiç güreştiniz mi?

Mithat Görücü: Küçükken düğünlerde güreştim. O zamanlar ilkokuldaydım. Ondan sonra okula gittik. Antalya’da okulda güreş olmadığı için ondan sonra güreşmedik. Sadece gençlik kolları, diye bir yer vardı. Orada koşuya gittim. 100 metre birincisiydim. Antalya’da ilkokuldayken düğün güreşlerinde güreşirdik.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşler nerede, ne zaman yapılırdı?

Mithat Görücü: Eskiden, düğünün üçüncü gününde yapılırdı. Eskiden düğün üç gün olurdu. Salı günü kız kınası, perşembe günü oğlan kınası olurdu. Çarşamba günü akşamı oğlan kınası olurdu. Perşembe günü de güreş olurdu. Gelin alması olduktan sonra, gelin eve geldikten sonra, güreş yapılırdı. Köyde devamlı güreşler salı, çarşamba ve perşembe günü olurdu. Şimdi cumartesi pazara denk getirdiler. Çarşambayı, perşembeyi dahil etmediler. Gelenek bozuldu.

Murat Özdemir: Güreş öncesinde ve sonrasında inanç merkezini ziyaret var mıdır?

Mithat Görücü: Tabi ki de ederlerdi. Antalya’da yok ama bizim zamanımızda giderlerdi. Yaşar Doğu’lar vardı. Onları ziyaret ederlerdi. Onların mezarlarını ziyaret ederlerdi. Ben de duyardım.

Murat Özdemir: Yağlı güreşlerinde kaç boy olurdu? Boylar neye göre seçilirdi?

Mithat Görücü: Seçimlerde, yağlı güreş yapacak olan pehlivan boyuna göre ayrılırdı. Maddi olarak da bir para almazdı. Bir avuç leblebi, bir kutu kaba şeker hikâyesi vardı. Maddi bir ücret verilmezdi ama son zamanlarda parayla bir sürü şeyler verildi.

Murat Özdemir: Pehlivanların nazara karşı yapmış olduğu uygulamalar nelerdir?

Mithat Görücü: Muska takan pehlivanlar olurmuş. Güreş muskası olurdu boynunda. Alyanak'ta vardı. Çürük'te de vardı. Serik pehlivanlarından olanlar buralara düğün güreşlerine geldiler. Burada gördüm ben. Alyanak'ın kolunda vardı.

Murat Özdemir: Eskiden giyilen geleneksel güreş giysisi nedir?

Mithat Görücü: Kıldan örülü potur giyerlerdi. Pırpıt yoktu. Pırpıt yerine şalvar giyerlerdi. Eskiden kispet yoktu. Kispet nerede? Kispet vardı da Kemal Tokmak diye Çaykenarlı başpehlivanın kispeti vardı.

Murat Özdemir: Kispet giyip çıkarırken beyaz entari giyenı gördünüz mü?

Mithat Görücü: Onu görmedim.

Murat Özdemir: Yağlı güreş de yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Mithat Görücü: Eski güreşlerde neredeyse yağ bile yoktu. Kara düzen güreşirlerdi. Yağ yoktu. Evde kullanılacak yağ yoktu ama şimdi mala su içirir gibi “deh” ediyorlar. Her yerlerine baştan aşağı sürüyorlar.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte davul ve zurnanın önemi nedir?

Mithat Görücü: Davulla zurnayla peşrev yaparlardı.

Murat Özdemir: Peşrevin anlamını biliyor musunuz?

Mithat Görücü: Peşrevde adam, perdah ediyor. Kendilerine güç, kuvvet, motivasyon sağlıyor. Güreşe hazırlanıyor.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin yanında yapılan başka bir organizasyon var mıydı?

Mithat Görücü: At yarışları olurdu. Yastık yarışı yaparlardı. Gelin eve geldiğinde at yarışı yaparlardı. Yastık verirler birbirlerine böyle bir şey olurdu.

Murat Özdemir: Antalya bölgesine özgü bildiğiniz bir efsane var mı?

Mithat Görücü: Varsa Serik tarafında vardır.

4.1.2.14. Mehmet Çoban İle Yapılan Derleme

Mehmet Çoban: Mehmet Çoban. 1962, Kemer.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Mehmet Çoban: Küçükken düğün güreşlerinde güreşirdim.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin dinle ile ilişkisi var mıdır?

Mehmet Çoban: Vardır. Hazreti Hamza'dan beri gelir.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte, nazara karşı yaptığımız uygulamalar nelerdir?

Mehmet Çoban: Kimisi muska takar. Hocaların yaptığı şeyleri takarlar.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerine davet nasıl yapılırdı?

Mehmet Çoban: “Güreş var”, diye okuntu gönderirlerdi. Kibrit, bardak gönderirlerdi. Yakın yerlerde davul gezdirirlerdi.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte kaç boy vardı?

Mehmet Çoban: Eski yağlı güreşlerinde üç boy vardı.

Murat Özdemir: Boy seçimi neye göre yapılırdı?

Mehmet Çoban: Pehlivanın kendi verimine, boyuna, kilosuna, görünüşüne göre yapılırdı.

Murat Özdemir: Yağlı güreş düğün de, ne zaman yapılırdı?

Mehmet Çoban: Düğünün ikinci günü cumartesi günü yapılırdı. İkinci gün, güreş olur. Üçüncü günü, pazar günü gelin alması olur. Saat 10:00'da başlar. Akşam karanlığına kadar sürerdi. Bazen saat dörtte, beşte biterdi.

Murat Özdemir: Panayır güreşleri yapılır mıydı?

Mehmet Çoban: Bu civarda panayır güreşleri yapılmazdı.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte kemer olay var mıydı?

Mehmet Çoban: Kemer olayı bu bölgelerde yoktu.

Murat Özdemir: Yağlı güreşlerde verilen ödüller nelerdir?

Mehmet Çoban: Baş kazanırsan ödül olarak, büyükbaş hayvan ya da keçi verirlerdi. Küçüklere de beş, on lira para verirlerdi. O zamanın parasıyla.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte giyilen geleneksel kıyafetler nelerdir?

Mehmet Çoban: Bizim zamanımız da kispet yoktu. Potur vardı. Kıl potur vardı. Kıl poturla güreşirdik. Babam akşamdan sabaha kadar örer bitirirdi. Rahmetli gibi herkes potur öremez. Kendi oturup kıl poturu örüyor. Kendi özel çantasına muhafaza eder. Kıl olduğu için bir şey yemesin diye ilaç konur: naftalin. Babam kıl poturu iki parça da örerdi. Ayak kısmından başlar, yukarı doğru örerdi. Tek seferde, aşağıdan yukarıya doğru çıkarırdı.

Murat Özdemir: Yaşadığımız bölgede bir efsane var mı?

Mehmet Çoban: Yağlı güreşle ilgili bizim çevremizde böyle olağanüstü özellikleri olan bir pehlivan yoktu.

Murat Özdemir: Usta-çırak ilişkisi nasıldı?

Mehmet Çoban: Usta-çırak ilişkisi vardı.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıydı?

Mehmet Çoban: Yukarıdan aşağıya doğru pehlivanlar yağlanırdı.

4.1.2.15. Mehmet Yıldırım İle Yapılan Derleme

Mehmet Yıldırım: Mehmet Yıldırım. 1944, Tekirova.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Mehmet Yıldırım: Biz eski yöremize ki bütün düğün güreşlerine katılırdık.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Mehmet Yıldırım: Yağlı güreşin dinle ilişkisi vardır. Dolaylı olarak güreşçinin bir tabiri vardır, atalardan kalma: “Beline, uçkuruna sahip olacaksın”. Sporcu adam genelde ahlaklı olmak zorundadır.

Murat Özdemir: Yağlı güreş öncesinde veya sonrasında yapılan gelenekselleşmiş uygulamalar nelerdir?

Mehmet Yıldırım: Genelde dua ile başlar.

Murat Özdemir: Köylerde geleneksel güreşlerde davet nasıl yapılır?

Mehmet Yıldırım: Düğünlerde güreşen adam, her düğüne çağırılır. Bizim Tekirovalılar güreşe varmadı mı, Beldibi’ndekiler beklerdi. Adrasan’da beklerlerdi. Tekirova’dan yürüyerek varıyoruz. Arabayla değil. Şimdiki gibi düğün davetiyesinde çağırıyorlar. Önemli olan bu sporu sevmek. Yoksa parayla güreş ölçülmez.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte inanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

Mehmet Yıldırım: Bizim buralarda öyle bir şey yok.

Murat Özdemir: Düğün güreşleri, hangi gün yapılır?

Mehmet Yıldırım: Eski düğün güreşleri cuma günü akşam başlar. Pazar günü gelin almasından sonra bir güreş olur. Akşama kadar sürer. O zaman dört, beş boy olurdu. Küçük, orta, baş olarak ayrılır.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde verilen ödüller nelerdir?

Mehmet Yıldırım: Kimi düğünlerde keçi verirler birinciye. Baş alana kuzu verirler. Düğün sahibinin durumu iyi ise küçük boylara da para verirler.

Murat Özdemir: Antalya’da altın kemer olay var mıdır?

Mehmet Yıldırım: Yoktu bizim buralarda. Antalya’da kemer olayı yoktu.

Murat Özdemir: Geleneksel güreş giysisi var mıydı?

Mehmet Yıldırım: Kıldan ördükleri potur derler, potur vardı. Genelde bu yörede o vardı.

Murat Özdemir: Kispet giyip çıkarırken uyguladığınız bir düzen sırası var mıdır?

Mehmet Yıldırım: Kispeti giymeden önce yağlamak gerekiyor. Herkes kendi inancına göre bir şeyler yapardı. Dua ederler. Toplu olarak dua yapmazlar. Kibleye döner. Diz çöker duasını okur. “Bismillah” der elini toprağa sürer. Ondan sonra kispetini, işi bitince de çıkartır.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?

Mehmet Yıldırım: Pehlivanların kollarında genelde muska olur. Abdest alırım.

Murat Özdemir: Usta-çırak ilişkisi var mıdır?

Mehmet Yıldırım: Benim ustam yoktu.

Murat Özdemir: Davul ve zurnanın önemi nedir?

Mehmet Yıldırım: Pehlivan peşrev yaparken davul ve zurna pehlivanı iştahlandırıyor. Heyecanlandırır.

Murat Özdemir: Cazgırın pehlivanlar üzerinde bir etkisi var mıdır?

Mehmet Yıldırım: Cazgırın görevi, tanıtmak. Sen oraya çıktığında, seni kim tanıttacak? Tabi ki de cazgır. Yağlı güreşin hepsinde cazgır ve hakem olurdu. Eskiden güreş bilenler, güreşen yaşlılar hakem heyeti oluştururlar ve cazgır da eşleştirir. Genelde yenilme de kavga yaparlarsa onlar ayırıyor. Bizim düğün güreşlerinde ki hakemler, şimdiki kule hakemlerinden iyidir, şeffaftır. Şimdi adam tarafı varsa taraflı davranıyorlar.

Murat Özdemir: Cazgırın özel bir kıyafeti var mıdır?

Mehmet Yıldırım: Cazgırın özel bir kıyafet yoktu. Boynuna havlu dolardı sadece.

Murat Özdemir: Parsa toplama geleneği var mıydı?

Mehmet Yıldırım: Vardı. Finalde güreşirler. İkinci olan biraz az garipse kol kola tutuşurlar, sizin önünüze gelip ellerini vururlar. Üçer beşer kuruş para verirler.

Murat Özdemir: Bu bölgeye ait güreşçi, pehlivan efsanesi var mıdır?

Mehmet Yıldırım: Antalya'nın en büyük pehlivanı Çürük'tür. İsmail Ogan, dünyada olimpiyat şampiyonu olan tek kişidir.

Murat Özdemir: Antalya ve çevresine ait özel bir kural var mı?

Mehmet Yıldırım: Antalya'nın özelliği şudur: Antalya'nın pehlivanlarının fizik gücü zayıftır. Kilo düşüktür. Boyu biraz kısadır. Antalya'nın pehlivanı çok çeviktir. İkincisi Antalya sıcak bölge olduğu için buradan antrenmanlı giden pehlivan, Kırkpınar'da %75 derece alır. Yaşlı adam geliyor sıcakta bayılıyor.

4.1.2.16. Hüseyin Uraz İle Yapılan Derleme

Hüseyin Uraz: Hüseyin Uraz. 1940, Tekirova doğumluyum.

Murat Özdemir: Yağlı güreş ile ilişkiniz nedir?

Hüseyin Uraz: Kendim yağlı güreş yaptım yeteri kadar.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi nedir?

Hüseyin Uraz: Ben besmeleyle üç İhlas, üç Nas okuyup başlarım. El enseyle girerim, indiririm aşığı. Sarmayı takarım, beklerim. Adamın elinden çekerim, arkasına çakarım kündeysi. Yüzü yukarı gider varır.

Murat Özdemir: Yağlı güreşten önce veya sonra inanç merkezini ziyaret var mıdır?

Hüseyin Uraz: Edirne'ye gittiğim de hepsini ziyaret ederdim. Antalya'da Elmalı'da Recep Gürbüz'ü ziyaret ederiz. Kumluca'da da Hasan Tuna'nın güreşini bilirim. Onların türbesi yapılmadı ama onların isimleri sokaklara verildi.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte nazardan korunmak için neler yaparsınız?

Hüseyin Uraz: Besmeleyle İhlas ile başlayan duaları okurum devamlı. Muska takardım. Başka bir şey yok.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde davet nasıl yapılır?

Hüseyin Uraz: Genelde biz düğünlerde çok güreştik. Bizim çocukluğumuz da her düğünde güreş olurdu. Giderdik. Şortcak giderdik, şalvarcak giderdik. Yırtılırsa yırtılır, alana çıkarsa da alana çıkar. Bende potur vardı. Ondan sonra kispet yaptırdık. Kispetle de yaşıımız doldu zaten, bıraktık. Dernek halinde toplandık burada. Kispeti zeytinyağıyla yağlayıp duvara astık. Güreş zamanı tekrar yağlayıp giyerdik.

Murat Özdemir: Kispeti nerede muhafaza ediyordunuz?

Hüseyin Uraz: Zembilde muhafaza ederdik.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Hüseyin Uraz: Pehlivanlar karşılıklı olarak birbirini yağlarlar.

Murat Özdemir: Kispeti giyip çıkartırken uyguladığınız bir usul veya ritüel var mıdır?

Hüseyin Uraz: Kispeti besmeleyle çıkarırdık. Ekmeği nasıl yediğinde besmeleyle yiyorsan sonrada “Allah bereket versin derim”, başka bir şey demezdim.

Murat Özdemir: Kispet girmeden önce giydiğiniz beyaz entari veya buna benzer bir giysi var mıydı?

Hüseyin Uraz: Biz görmedik onları. Beyaz dokumalar vardı. Bizden öncekiler dokuma giyerlermiş.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte kaç boy vardır?

Hüseyin Uraz: Ayak, orta, baş olarak üç boy vardı, bizim zamanımızda. Ondan sonra değişti. Destesi var. Küçük boy var. Büyük orta var.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde boy seçimi neye göre yapılıyordu?

Hüseyin Uraz: Biz önceleri yaşıımıza göre orta da güreştik daha sonra başa güreştik.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde verilen ödüller nelerdir?

Hüseyin Uraz: İlk günler leblebiye güreştik. Deve verirlerdi. Sonra üç, beş lira paraya güreştik.

Murat Özdemir: Parsa toplama var mıdır?

Hüseyin Uraz: Evet vardı. Kimse de para yok. Beş lira, on lira ne verirse toplarlardı. Bizim burada Sezai vardı. O çok toplardı.

Murat Özdemir: Antalya bölgesinde bildiğiniz bir efsane var mıdır?

Hüseyin Uraz: Buralarda yok. Eskiden bizim buralarda bildiğimiz Mehmet Barış vardı. Ali Rıza vardı. Sekiz Hüseyin vardı. Çoban Mehmet vardı. Bunları biz görmedik.

Murat Özdemir: Antalya'daki yağlı güreşle diğer bölgelerdeki güreş arasında bir fark var mıdır?

Hüseyin Uraz: Yok. Biz diğer taraflara gitmedik.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde, bugün güreşleri haricinde başka müsabaka yapılır mıydı?

Hüseyin Uraz: Bizim zamanımızda yoktu. Biz karakucak olarak güreştik. Eskiden insanlar yağı yemek için bile bulamıyorlar. Zeytinyağı, tereyağı yok. Yağ bir insan kuvveti verir. Kispet üç insan kuvveti verir.

Murat Özdemir: Eskiden usta-çırak ilişkisi var mıydı?

Hüseyin Uraz: Tabi, bizden küçüklere “çırak” deriz. Onlar bize “usta” derlerdi. Sezai bizim en büyük hocamızdı.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde cazgırla hakem var mıydı? Nasıl giyinirlerdi?

Hüseyin Uraz: Eski zamanlarda güreşte ileri gelenlerden bir cazgır çıkar. Bir de hakem çıkar. Köyden bilirkişiler vardı. Söz sahibi olanlar, yenmeye karar veriyorlar. Bizim zamanımızda bir şey yoktu.

Murat Özdemir: Davul-zurnanın önemi nedir?

Hüseyin Uraz: Davul dedin yüreğim hop etti. Ben hazırlanıp da çıktım mı “pehlivan çıktı” derlerdi. Şimdikiler pehlivan mı? Ben şöyle bir ortaya çıktı mı, adamın ağzı açılıp kalırdı. Çok güzel peşrev çekerdim.

Murat Özdemir: Peşrevin anlamını biliyor musunuz?

Hüseyin Uraz: Peşrevin anlamı karşıdaki pehlivan gözünü korkutmak için. Develer de öyle yapar.

Murat Özdemir: Salavatın güreşçiler üzerindeki etkisi nasıldır?

Hüseyin Uraz: Çok iyi etkisi vardır.

4.1.2.17. Eyüp Adaletli İle Yapılan Derleme

Eyüp Adaletli: Eyüp Adaletli. 1964.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz?

Eyüp Adaletli: Amatör olarak hem minder, hem de yağlı güreş yaptım.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin dinle ilişkisi var mıdır?

Eyüp Adaletli: Tabi ki de. Biliyorsunuz peygamber ocağı denir.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte inanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

Eyüp Adaletli: Tabi ki. Büyük pehlivanlarımızın güreşlerden önce mezarlarını ziyaret edilir, onlardan feyz alınır, kuran okunur.

Murat Özdemir: Güreşçi ahlakı, İslam ahlakıyla örtüşüyor mu?

Eyüp Adaletli: Tabi ki de örtüşüyor. Zaten spor başlı başına ahlakla ilgili bir şey. Aslında bunların bazen dışına çıkabiliyoruz ama bağlantısı var tabi ki de.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız bir uygulama var mıdır?

Eyüp Adaletli: Benim şahsıma ait yok ama bazı arkadaşlarım muska takarlar boyunlarına. Nazara karşı bazı arkadaşların böyle şeyleri var.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde davet nasıl yapılırdı?

Eyüp Adaletli: Düğün güreşleri davetiye dağıtılırken, davetiyenin altına not düşülürdü. Şu tarihte güreşimiz var ama yavaş yavaş bu düğün güreşleri artık köylerde yapılmıyor. Düğünler, salonda yapıldığı için düğün güreşleri yavaş yavaş kayboluyor ama üzücü bir olay bence. Çünkü orada gençler yetişip daha yüksek yerlere gelebiliyorlar. Aslında memba orası ama teknoloji geliştikçe bu faaliyetlerimizde yavaş yavaş kayboluyor.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerinde yaş sınırı var mıdır? Güreşçilerin boy seçimine neye göre yapılır? Kaç boy vardır?

Eyüp Adaletli: Tozkoparandan başlar. Başa kadar en az yedi, sekiz tane boy var. Mesela bu sene baş altını alan, seneye başa güreşir.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte verilen ödüller nelerdir?

Eyüp Adaletli: Düğün sahibinin durumuna göre değişirdi. Bunu düğün sahibi organize ettiği için “yolluk” denir. Gelenler yıkılmışta olsa bile, dereceye giremezse bile burada yolluk alırlar. Düğün sahibi genelde bunu karşılar.

Murat Özdemir: Parsa toplama geleneği var mıydı?

Eyüp Adaletli: Pehlivan perdah yapar, dolaşır. Orada, herkes gönlünden ne koparsa iyi derece yapmışsa bir şey verirdi.

Murat Özdemir: Antalya'da panayır güreşine denk geldiniz mi?

Eyüp Adaletli: Dediğim gibi panayır değil de daha çok düğün güreşi yapılmaktadır. Antalya civarında biz düğün güreşini daha çok seviyoruz.

Murat Özdemir: Antalya'da altın kemer var mıydı?

Eyüp Adaletli: Düğün güreşinde kemer olmaz. Donanma güreşinde olur. Artık düğün güreşi yerini belediyelerin organize ettiği güreşler aldı. Donanma güreşlerinin yerini de yine belediye aldı.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde hangi giysiler kullanılırdı?

Eyüp Adaletli: Eskiden herkeste kispet yoktu. Pırpıt denilen brandadan dikilen şeyler vardı. Onlarla yapılırdı daha çok. Artık şimdi herkeste var.

Murat Özdemir: Sizin zamanınızda ne vardı?

Eyüp Adaletli: Pırpıt vardı. Kıl potur vardı.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce yerine getirdiğiniz bir takım usuller var mıydı?

Eyüp Adaletli: Genelde sağ ayakla başlanır.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Eyüp Adaletli: Yağlanmanın belli bir usulü yoktur.

Murat Özdemir: Antalya iline özgü bildiğiniz bir efsane var mıdır?

Eyüp Adaletli: İsmail Ogan, “çürük” vardı.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin haricinde başka gösteri ve müsabakalar yapılır mıydı?

Eyüp Adaletli: Yok. Yarışma falan olmaz.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte davul ve zurnanın önemi nedir?

Eyüp Adaletli: Davul-zurnanın amacı pehlivanı motive etmek. Pehlivana ekstra bir güç sağlıyor.

Murat Özdemir: Hiç çırak yetiştirdiniz mi?

Eyüp Adaletli: Abim benim ustamdır. O da birazdan gelir.

4.1.2.18. Esat Adaletli İle Yapılan Derleme

Esat Adaletli: Esat Adaletli. 1953, Beycik.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Esat Adaletli: Güreşle ilişkimiz, eskiden düğün güreşleri, bayramlarda güreş olurdu. Genelde düğünlerde olduğu gibi Kurban Bayramı’nda, Ramazan Bayramı’nda güreşlerimiz olurdu.

Murat Özdemir: Yağlı güreşler bayramın kaçınıcı günü yapılırdı?

Esat Adaletli: Şimdi bayramın birinci, ikinci, üçüncü günü dersek yanıltmış olabiliriz ama mutlaka bayramın içinde bir gün olurdu. Bir de yarışlar olurdu. Düğünlerde yastık yarışları. Eskiden Necip Yılmaz diye birisi vardı. O bu yarışların sembolüydü, birinci olurdu. Eskiden böyle geleneklerimizde vardı.

Murat Özdemir: Yağlı güreş de inanç merkezlerini ziyaret var mıydı?

Esat Adaletli: Şimdi o zamanlar da pehlivan mezarlarımız yoktu. Yani, bilgi birikimi yoktu. Öyle büyük, meşhur bir pehlivanımız da yoktu. Kayda değer, yağlı güreş yapan donanmaya çok katılmayan ama köy güreşine katılan Mehmet Yıldırım gibi İsmail Güneş gibi Mehmet Barış gibi “Yantaç” dediğimiz İrfan Demirtaş, Rasim Şahin, Kenan Şahin komşu köylerimizden; Yazır’da rahmetli oldu: Osman Acar vardı.

Murat Özdemir: Eski geleneksel güreşlerde davet nasıl olurdu?

Esat Adaletli: Köyün güreşleri salı günü başlar; salı, çarşamba, perşembe günü biterdi. Zaten eski düğünlerde güreş, sürekli olduğu için zaten bilirler. Okuntu gelip bazı hali vakti yerinde olanlar keçi, kuzu verirlerdi.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte nazara karşı yapılan uygulamalar nelerdir?

Esat Adaletli: Eskiden ismi üstünde muskalı pehlivan derlerdi. İsmet Barış’a “muskalı pehlivan” derler. Eski pehlivanların genelinde muska vardı. Kollarına takarlar, bazen potur dediğimiz kıl poturlar vardır, bunların içlerine, görünmeyen yerlerine dikerler. Herkes kıl potur yapamaz. Yazır’ın Adrasan köyünde yaparlardı. Bir de Demre, Finike yöresinde yaparlardı. Benim bildiğim bu.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerin de güreş ne zaman yapılır?

Esat Adaletli: Yöresine göre usulü değişirdi. Mesela Beycik’te salı günü başlardı. Bazı yerlerde gelin aldıktan sonra, bazı yerlerde gelin almadan önce, kız kınası diyoruz ya da kına günü kendirlik deriz. Salı günü kendirlik olurdu. Çarşamba günü kına olurdu. Düğün o gün olur. Güreşte o gün yapılırdı. Yöreden yöreye değişiyor.

Murat Özdemir: Kispet veya potur giymeden önce yaptığınız bir uygulama var mıydı?

Esat Adaletli: Hayır. Sadece özel dizlikler vardı, onları bağlarız ve sadece dua okuyarak istediğini giyer, bağlarsın. Muşambadan olurdu. Bezden dikerlerdi.

Murat Özdemir: Usta-çırak ilişkisi nasıldır?

Esat Adaletli: Bizim büyüklerimiz var. Mesela “kumaş amca” deriz. Bayram Adaletli, İrfan Kenan onlar bizden büyüktü. Onlar bize öğrettirdi. Onların da tabi ustalar vardı, Kavlak Mehmet gibi. Mesela biz İsmail Barış’tan, İsmet Barış’tan bunlardan öğrendik. Bayrağı devraldık. 1972’de Mehmet Hakan, bizi Antalya’ya götürdü. Bir kaç kişi böyle yazıldık, gittik. O zaman şartlar elverişli değildi. Ailenin en büyük çocuğuyuz. Evde kara sabanla çift koşuluyor. Babam o günden sonra vermedi. Verse belki bir işe devam ederdik.

Murat Özdemir: Davulcunun önemi nedir?

Esat Adaletli: Davul güreşin sembolüdür. Davul olmayınca güreş olmaz. Bu bizim ata sporumuzdur.

Murat Özdemir: Davulcuların pehlivanlar üzerine etkisi nasıldır?

Esat Adaletli: Kendisini motive ediyor.

Murat Özdemir: Cazgırın söylediği salavatların güreşçi üzerinde etkisi var mıdır?

Esat Adaletli: Tabi mutlaka vardır. Salavat ve dua bizim kültürümüzde var. Herkes cazgır olamaz. Eskiden Şair Hasan vardı. Yazır'dan Rüstem Keskin vardı. Onlarda belli bir eğitim almışlar. Şükrü Kayabaş, Pele Mehmet, Erkan Kocasakal. Şimdi bunları birilerini yetiştiriyor. Erkan Kocasakal'da birilerini yetiştiriyor. Şimdi yeni nesil gençlerimiz var.

4.1.2.19. Adil Cesur İle Yapılan Derleme

Adil Cesur: Adil cesur. 1939, Beycik.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Adil Cesur: Şimdi ben güreşmedim ama güreşlere gittim. Eskiden düğün güreşleri olurdu. Üç gün düğün güreşleri sürerdi. Salı günü kendirlik gider kız evine. Çarşamba günü yağlı güreş olur. Akşam kız kınası yakılır. Perşembe günü öğleden önce gelin alır, gideriz. Yastık yarışı yapılır. Mesela yüz elli, iki yüz metreye vardığında yastık yarışı yapıyorlar. Yastığı havaya biri atar gençler kapar. Damadı bulur, damattan bahşişini alır. Ben böyle biliyorum. Ondan sonra akşam nikâh yapılır. Düğün bitmiş olur. Biz oğlanla kızı bir yere kapatıp gideriz.

Murat Özdemir: Güreşe davet nasıl olur?

Adil Cesur: Mahallenin arasında davulcu Ömer dolaşır, “düğünümüz var”, der. Ya bir sigara, ya bir bardak, ya bir kibrit verir. Havlu vermeye başladılar. Daha sonra tebrik yazmaya başladılar. Böylelikle “güreşimiz var”, denilir. Çarşamba günü, güreş biter. Bazısı da perşembe gününe kadar sürer. Kız tarafına uymak var. Bu güreş kız tarafında yapılıyor. Her zaman kız tarafına yapılır. Akşam olunca Arap oynatırlar. Kız oynatırlar. Arap yüzünü boyar; adamın birini kız yaparlar. Erkekten Arap oyunu yaparlar. Biri gelir kızı alır kaçır ve teki beline yastık sarar. Kızı bulur. Sırtına bir sofra vurur. Kızın adı vardır. “Bilmem neyi neredesin”, der. Bunların hepsi kalktı şimdi. Erkek, bayan ayrı olurdu eskiden. Bizim günümüzde erkek, kız, kadın ayrı olurdu. Düğün bitti, gitti.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte cazgır ve hakem olur muydu?

Adil Cesur: Olurdu tabi ki de. Cazgırsız olur mu? Olmaz. İleri gelen birini ortaya oturtursun. Hakem de olur, cazgır da. Kafasına, ensesine bir mendil atar. Başka kıyafet yok. Beyaz kuşak olur.

Murat Özdemir: Davulcu, zurnacının özel kıyafeti var mı?

Adil Cesur: Yok. Onların kıyafeti de aynı bizim buralardaki gibi. Çok cazgır yok. Rüstem vardı. “Pehlivan pehlivan! Alta düşersen yerinme, üste çıkarsan sevinme” diye bir salavat getirir.

Murat Özdemir: Verilen ödüller nelerdir?

Adil Cesur: Leblebi dağıtırlardı.

Murat Özdemir: Eskiden kaç boy vardı?

Adil Cesur: Üç boy vardı. Tozkoparan, orta, baş. Hali vakti iyi olanlar bir şeyler verir. Ödülü erkek tarafı verir. Tabi canım yemeği de erkek tarafı verir. Şimdi yemek yok. Bir şey yok.

Murat Özdemir: Geleneksel giysiler nelerdir?

Adil Cesur: Eskiden donla güreşirlerdi. Az katı bir şeyden don getirip diktirirlerdi. Eskiden brandadan da yapılırdı. Herkeste olmazdı zaten.

Murat Özdemir: Nazardan korunmak için yapılan uygulamalar nelerdir?

Adil Cesur: Muska takarlardı. Muska takan pehlivanın, kolay kolay sırtı yere gelmez. Herkesin kolunda muska vardır. Olmayan yerde de arkasına “maşallah” yazdırırlardı.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mı?

Adil Cesur: Tependen aşağı yağlanırsın. Mesela sen güreşiyorsun değil mi? Sen pehlivansın. Ben de pehlivanım. Ben seni, sen de beni yağlarsın o kadar basit.

Murat Özdemir: Usta-çırak ilişkisi nasıldır?

Adil Cesur: Eskilerde usta-çırak ilişkisi yoktur.

4.1.2.20. İsmet Barış İle Yapılan Derleme

İsmet Barış: İsmet Barış Beycik, 1960.

Murat Özdemir: Yağlı güreş ile ilişkiniz nedir?

İsmet Barış: Yağlı güreş severim, güreştim. Düğün güreşlerinde güreştim.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

İsmet Barış: Yağlı güreş peygamber sporudur.

Murat Özdemir: Yağlı güreş öncesinde veya sonrasında yaptığınız uygulamalar nelerdir?

İsmet Barış: Düğün güreşlerinde güreş, sabahleyin başlar akşam vakti biter.

Murat Özdemir: Düğünün kaçınıcı günü olur?

İsmet Barış: Eskiden düğün üç gün olurdu: Cuma, cumartesi, pazar. Cumartesi günü de güreş olurdu. Salı günü düğün başlar. Çarşamba günü güreş olur.

Murat Özdemir: Yağlı güreşten önce inanç merkezleri ziyaret edilir mi?

İsmet Barış: Buralar da edilmezdi.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlere kimler katılırdı?

İsmet Barış: Güreşe, seven herkes gelirdi.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte kaç boy vardı? Dört boy olurdu. Adamın boyuna, kilosuna daha önce yaptığı piyasadaki güreşine göre boya ayrılır.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte verilen ödüller nelerdir?

İsmet Barış: Bizim buralarda çok ödül verilmezdi. Ufak para ödülü verirlerdi. Küçük boylara da daha az verirlerdi.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte ki güreş giysisiniz nedir?

İsmet Barış: Benim kispetim vardı ama karşılığı yoktu. Güreştiğim adamlar hep şortcak güreşirlerdi. Kispetimi, Çanakkale'de yaptırdım.

Murat Özdemir: Kispet giyip çıkarırken nelere dikkat ederdiniz?

İsmet Barış: Giyerken sağa ayağımızla giyerdik. Herkes kendisine göre duasını eder.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?

İsmet Barış: Ben muska takıyordun.

Murat Özdemir: Usta-çırak ilişkisi var mıydı?

İsmet Barış: Yok.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde cazgır ve hakem bulunur muydu?

İsmet Barış: Tabi ki de bulunuyordu. Eskiden bilenler, takip edenler hakem heyetini oluştururdu. Ortada bir cazgır olurdu güreşi takip ederdi.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

İsmet Barış: Önce kispetini yağlarsın, üzerine de yağ sürersin. Kispetinin giyersin.

Murat Özdemir: Kispetinin muhafazasını nasıl sağlıyordunuz?

İsmet Barış: Hasırdan, çantası var. Onun içine koyardık. Geldiğinde bir yere atarsın kuruması için. Yağlı olmasın kispet için iyidir.

4.1.2.21. Ahmet Adaletli İle Yapılan Derleme

Ahmet Adaletli: Ahmet Adaletli. 1959, Beycik.

Murat Özdemir: Yağlı güreş ile ilişkiniz nedir?

Ahmet Adaletli: Yağlı güreş bizim geleneğimizde var. Küçüklüğümüzde bizde yaptık. Babam da yapmış. Kardeşlerim yaptı.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Ahmet Adaletli: Var. Peygamber ocağı da derler, mutlaka vardır.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde yapmış olduğunuz uygulamalar nelerdir?

Ahmet Adaletli: Ben düğün güreşlerinde çok az güreştim.

Murat Özdemir: Yağlı güreşten önce inanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

Ahmet Adaletli: Eski pehlivan mezarları ziyaret edilir. Büyükten küçüğe doğru, küçükten büyüye doğru güreşenler bir üstüne hep saygıyla yaklaşırlar. Elini öperler. Küçük, büyüğünü yıktığında büyüğünün elini öperdi. “Ben seni yendim ama bu işin geleneğinde bu var” demek için saygı göstermek için. Pehlivanlık böyle bir şeydir.

Murat Özdemir: Pehlivanların nazara karşı yaptı uygulamalar nelerdir?

Ahmet Adaletli: Bizim şu an birçok güreşçimiz de hâlâ vardır: Muska takarlar. Hatta kendi yöremizde ki bir akrabamız muskalı pehlivan olarak anılmaktadır. Muskadan güç aldığını düşünüyorlar.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde davet nasıl yapılırdı?

Ahmet Adaletli: Bizim çocukluğumuzda davulla zurna ile yapılırdı. İki gün, üç gün düğün yapılırdı. Davul-zurna; mahallede, köyde dolaşırdı. Çok uzak yerlere gitmezdi ama yakın çevrede dolaşırdı. Davulla davetiye dağıtırlardı.

Murat Özdemir: Yağlı güreşlerine kaç boy vardır?

Ahmet Adaletli: Genelde üç boy vardır. Deste, ayak, orta, baş olarak geçmektedir.

Murat Özdemir: Boy ayrımı neye göre yapılırdı?

Ahmet Adaletli: Yaşına göre, pehlivanın yaptığı güreşe göre, gücüne göre, yapılırdı. Yağlı güreş de kemer olayı var mıdır?

Ahmet Adaletli: Bizim bu bölgemizde kemer olayı yokta ödül vardı. Ödül de nedir? Bir avuç şeker var. Güreşenlere şeker verirler. Onu oradaki seyirciler dağıtır. Para vardır. Bazı tipler vardır; kendi pehlivanını sevdiği için, “kuzu vereceğim” der.

Murat Özdemir: Geleneksel yağlı güreşte yenme-yenilme nasıldır?

Ahmet Adaletli: Eskiden kura olmazdı. Ne zaman yenerse o zaman güreş biterdi. Şimdi 40 dakika güreş, 10 dakika puanlama var. Eskiden puanlamaya gitmezdi ya yıkacaksın ya da yıkılacaksın.

Murat Özdemir: Yağlı güreş yaparken ne giyerdiniz?

Ahmet Adaletli: Kispet çok az kişide vardı. Kıldan örülmüş potur giyerlerdi genelde. Pırpıtta sonradan çıktı. Kıldan örme, şişle örülen potur vardı. Onu da herkes bulamazdı zaten.

Murat Özdemir: Kispet giyip çıkarmanın bir usulü var mıdır?

Ahmet Adaletli: Mutlaka sağ ayakla besmeleyle giyilir.

Murat Özdemir: Kispetin muhafazası nasıl yapılır?

Ahmet Adaletli: Kispetin kendine ait özel bir çantası vardır. Yağ içinde kalır. Kurursa deri olduğu için giyilmez. Kıl poturu da güve yemesin diye özel bir yere koyarlar.

Murat Özdemir: Antalya bölgesinde yapılan başka geleneksel güreşler var mıdır?

Ahmet Adaletli: Bizim bu bölgemizde sadece yağlı güreş olur. Düğün güreşlerinde yağ kullanılmaz, az kullanılır. Bazen hiç kullanılmazdı.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde cazgır ve hakem olur muydu?

Ahmet Adaletli: Tabi ki de olurdu. İkisi de vardı.

Murat Özdemir: Yağlı güreş haricinde başka bir müsabaka yapılır mıydı?

Ahmet Adaletli: Düğünlerde oyunlar olur. Başkada bir şey olmazdı.

Murat Özdemir: Davul ve zurnanın önemi nedir?

Ahmet Adaletli: Davulsuz düğün olmazdı. Peşrev çekerler.

Murat Özdemir: Parsa toplama geleneği var mıdır?

Ahmet Adaletli: Çok uzakta, beş kuruş para alır. Para için yapılan bir şey değildi. Şimdi paraya döndü. Bu işte profesyonel oldu. Bir pehlivanın yetişmesi kolay değil. Kendine bakması lazım. Devamlı işte çalışan bir kişi bu işi yapamaz.

Murat Özdemir: Antalya'ya özgü bildiğiniz bir efsane var mıdır?

Ahmet Adaletli: Biz de pek öyle birisi yoktu.

4.1.3. Cazgırlar

4.1.3.1. Bayram Ali Dede İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Adınız, soyadınız?

Bayram Ali Dede: Bayram Ali Dede.

Murat Özdemir: Doğum yeri ve tarihiniz?

Bayram Ali Dede: Antalya 20.07.1979.

Murat Özdemir: Mesleğiniz?

Bayram Ali Dede: Beden eğitimi öğretmeniyim. Aynı zamanda yağlı güreş cazgırıyım.

Murat Özdemir: Cazgırın görevi nedir?

Bayram Ali Dede: Cazgır kelime olarak çok konuşan, anlatan anlamındadır. Yağlı güreşlerde, cazgırın anlamı ise güreşen pehlivanları künyesi ile kimliğiyle memleketi ile yapmış olduğu oyunlarla, başarılarıyla seyirciye takdim etmektir.

Murat Özdemir: Cazgırın yağlı güreş için önemi nedir?

Bayram Ali Dede: Yağlı güreşin olmazsa olmazlarından birisidir diyebiliriz. Çünkü seyircilere, güreşen pehlivanları tanıtmak hem pehlivanları hem de oraya güreşi izlemeye

gelenleri coşturmak, heyecanlandırmak cazgırın birinci işlevlerindendir. Cazgırın zayıf olduğu güreşlerde, heyecan kesinlikle düşüktür. Cazgırın performansının iyi olduğu güreşlerde heyecan yüksektir.

Murat Özdemir: Güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Bayram Ali Dede: Kesinlikle Orta Asya'dan, Balkanlara kadar bu sporun yayılmasında en büyük etkenlerden bir tanesi Balkanların İslamlaştırılmasıdır. Yağlı güreş içerisinde bir çok İslami ritüel vardır. Yapılan peşrevin her hareketinin bir anlamı vardır. Dizimizi yere çekeriz, “topraktan geldik, toprağa gideceğiz” anlamında. Sonra üç adım ileri, üç adım geri gelerek “başımız yerle beraber, kesinlikle bir büyüklük yoktur” anlamındadır. Temennilerini yerden alırlar ve seyirciye doğru peşrev yaparlar. Peşrevin sonunda ortaya doğru dolaşırlar. Önce tokalaşırlar, sonraki gidip gelmelerde de paçayı, kasnağı yoklarlar. Sırtlarını sıvazlar, kollarını sallarlar hepsinin anlamı var. Başarılar dilemek anlamındadır. “Ben sana sağlam bir vücut teslim ettim. Güreş sonunda da sağlam bir vücut isterim” anlamına gelir. Paçalarını kontrol ediyor. Yani pehlivanlar “işte ben paçaları düzgün, sağlam bağlanmış güreşe hazır bir pehlivanla güreşmek isterim” anlamındadır. Ritüel vardır. Güreş içindeki bir tanesi de pehlivanlar kibleye doğru salavat getirirler. Peşrev yaparlar.

Murat Özdemir: Öncesinde veya sonrasında yapılan gelenekselleşmiş uygulamalar var mıdır?

Bayram Ali Dede: Güreşlerimiz, biliyorsunuz peygamber sünnetidir. Şehitliğin ve pehlivanların piri Hazreti Hamza'nın aşkıyla pehlivanlar güreşlerini yapıyor. Güreş başlarken dua okunur. Pehlivanlar sahaya salınırken salavat getirilir. En önemli unsurlardan bir tanesi de Ezan-ı Muhammed okunurken güreşler durdurulur. Dünya üzerinde ezan okunurken durdurulan tek spordur. Madalya, kupa töreni bittikten sonrada hayır dualarıyla güreşler bitirilir ve herkese iyi yolculuklar dilenir. Allah'a emanet olmaları söylenir.

Murat Özdemir: Peki inanç merkezini ziyaret var mıdır?

Bayram Ali Dede: Şimdi güreşi bırakan pehlivanlarımız hacca giderek şu andaki gelenekler tam anlamı ile devam etmiyor ama güreşi bırakan pehlivan, kispetini koyup hem Peygamber efendimizin hem de Hazreti Hamza'nın mezarını ziyaret edip oraya bırakıyorlardı. Böyle bir gelenek vardı. Şu an yaşatılıp yaşatılmadığı tartışılır.

Murat Özdemir: Cazgırların nazara karşı yapmış olduğu bir uygulama var mı?

Bayram Ali Dede: Cazgırların nazara karşı yani seyircilerin bakışından kem göz olmaz ama yine de vücutlarını çok iyi hazırlanmış anlamında nazarlar değebilir. Zaten biz pehlivanları er meydanına salarken “Allah Allah İllallah Muhammedün Resulullah koç

yiğitlere hep beraber alkışlarla diyelim maşallah” dualarıyla salarız. Onları nazardan korumak anlamında “maşallah” diyerek pehlivanlara bakıp adını söyleriz.

Murat Özdemir: Pehlivanların yapmış olduğu uygulamalar nelerdir?

Bayram Ali Dede: Bizim gözlemlediğimiz kadarıyla pehlivanların çok büyük bir çoğunluğu kispetlerini abdestsiz giymezler. Abdest alarak kispet giyerler ve birçok tanıdığım arkadaşım var. Öncesinde de abdestini tazelerler ve yine kuvvet versin diye, nazardan saklasın diye, boynuna koluna muska takan, içerisinde ayetler olan bağlanmış şeyler takan arkadaşlarımız var.

Murat Özdemir: Eski güreşlerde ki davet nasıl yapılırdı? Şimdiki ile arasındaki fark nedir?

Bayram Ali Dede: Şimdi güreşe davet; özellikle resmi erkân, tanınmış iş adamları, ağalar kırmızı dipli mumla davet edilirdi. Pehlivanlarla da özel gidilip bire bir konuşulurdu. Şimdi artık modern çağdayız. Pehlivanlarla telefonlarla, sosyal medyayla iletişime geçip anlaşılabilir. Yine kırmızı dipli mumla davet geleneği özellikle Kırkpınar'da ve son zamanda birçok güreşte Elmalı güreşlerinde, Kumluca güreşlerinde bu gelenek devam ettirilmektedir.

Murat Özdemir: Eskiden güreş yeri ve zamanı nasıl seçilirdi?

Bayram Ali Dede: Türklerin savaş hazırlıkları sporla olurdu. Bu savaş hazırlığındaki sporun başında güreş gelirdi ve Türkler özellikle kıştan bahara geçişte ‘Nevruz’ dediğimiz, baharı karşılama güreşlerini Hıdırellez’de yaparlardı. Düğünlerde, şenliklerde güreş yapılırdı. Bundan kırk, elli senesine kadar da Edirne Kırkpınar Güreşleri de mayıs ayında Hıdırellez haftasında yapılırdı. Yaşam şartları değiştikçe uygulamalarda değişiyor. Şu an mart ayının sonunda, baharda başlıyor güreşlerimiz. Kasım ayına kadar güreşler devam ediyor, yöremizde ve Türkiye'nin genelinde iklim şartlarına göre.

Murat Özdemir: Güreşte yaş sınırı var mı? Güreşçi seçimi geleneksel olarak nasıldır?

Bayram Ali Dede: Güreşçi seçimi geleneksel olarak bizim büyüklerimizden duyduğumuz, genelde tüm düğünlerde güreşler olurmuş. Burada eli, ayağı yatkın olan usta pehlivanlar izliyor yönetiyor. Önceki zamanlarda buradan seçiliyormuş ama günümüzde artık her şey verilerle araştırmalarda. Biliyorsun artık ülkemizde Gençlik Spor Müdürlükleri okullara gelip sporcu bulabiliyorlar ya da duyarlı veliler çocuklarını güreşe yönlendirebiliyor. Yetenekli çocuklarda ülkemize kazandırılıyor. Mesela ilimiz de iki tane güreş eğitim merkezi var. Özel çocuklar oraya seçiliyor. Güreş adına kabiliyetli, yetenekli çocuklar seçiliyor. Her şeyi oradan karşılanmak üzere yedi gün, yirmi dört saatini güreş eğitim merkezinde geçiriyor. Antalya ilimiz bu yönden çok şanslı. İki tane güreş eğitim merkezi var.

Murat Özdemir: Diğer yöreler ile Antalya güreş arasında bir fark var mı?

Bayram Ali Dede: Diğer yöreler arasında bir fark yok. Fakat bazı bölgelere kaydığımız zaman yağlı güreşten, karakucak güreşlerine geçtiğini görebiliyorsun. Sadece sürelerde farklılık oluyordu. Federasyon kurulduktan sonra son sözü, federasyon söylemeye başladı. Bütün yörelerdeki güreşlerin kuralları aynıdır.

Murat Özdemir: Cazgırın pehlivanlar üzerinde etkisi nasıldır?

Bayram Ali Dede: Cazgırın pehlivanlar üzerinde motive etkisi vardır. Çok fazladır. Bizim ustamız cazgırların yaşayan efsanesi Pele Mehmet, bir şiir, bir mani okuduğu zaman on bin seyirci varsa hepsinin tüyleri diken diken olurdu. Öyle bir bilgi birikimi ve yeteneğe sahip bir insandı. Ben de eski güreşçiyim. Biz onun manileri ile büyüdük. O mani okuduğu zaman biz de daha bir iştahla girerdik birbirimize. Bizi gerçekten çok iyi motive ederdi. Cazgırın kesinlikle güreşçiler üzerinde motive edici büyük bir özelliği var.

Murat Özdemir: Usta-çırak ilişkisi nasıldır?

Bayram Ali Dede: Cazgırlıkta da var. Usta cazgır var. Bizim görev yaptığımız yerlerde yetişebilmemiz için eksik olduğumuz yerleri söylerler. Nasıl davranmamız gerektiğini söylerler. Biz onlara saygı duyarız. Onlar bize sevgi duyar. Tabi farklı bir cazgır olabilmek için, işin açıkçası geleneksel cazgırların okuduğu maniler dışında fark yaratmak için değişik güzel şeyler yapmak lazım. Kendini geliştirmen lazım. Arayış içerisinde olman lazım. Gelenekselleşmiş manileri okuduğun zaman seyirci sıkılır zaten. Ağustos ayında ekilen darıdan, İstanbul'dan gelir Tatarlardan. Bunlar 500 yıllık maniler güreşle kahramanlık, laiklikle, mertlikle alakalı yeni sözler şiirler bulunmalı. Ben 2007-2008 yıllarından beri tarihi Kırkpınar güreşlerinde cazgırlık yaparım okuduğum bütün şiirler maniler kendime aittir.

Murat Özdemir: Cazgırların okuduğu şiir ve salavatların kaynağı nedir?

Bayram Ali Dede: Kaynağı anonimdir. Sahada bizden yaşlı olan cazgırların bulmuş olduğu, okumuş olduğu şeyleri öğreniriz ve onlarla pişiyoruz. Akabinde de artık geçmişte güreş adına yazılmış salavatçılık, cazgırlık adına yazılmış kitapları, makaleleri, şiirleri, çalışmaları, okuyoruz. Belki sizinle yapmış olduğumuz bu çalışmayı, ileride başka cazgırlar inceleyecektir.

Murat Özdemir: Salavatların söylenmesindeki amaç nedir?

Bayram Ali Dede: Bu salavatlama, birinci olarak kıbleye doğru yapılır. İkinci olarak salavatlama takdimi yapılırken pehlivanların isimleri, memleketleri, yapmış olduğu güzel oyunlar varsa almış olduğu uluslararası ve ulusal derecelerinden bahsedilir. Pehlivanların omuzlarına cazgırlar dokunarak Fatih ile salarmış meydana. Günümüzde Fatih okunuyor.

Murat Özdemir: Antalya iline özgü birine bildiğiniz bir salavatlama var mı?

Bayram Ali Dede: Antalya iline özgü salavat yok. Her yerde klasiktir. Önceden şöyle bir şey vardı. Kişiye özgü maniler söylenirdi. Şu anda olmuyor artık. “Bu pehlivanlar ne güçlü olur ne yaman, hoş geldiniz Sayın Okan Akman” gibi, kişiye uyan kafiyeler ile salavatlama yapılırdı. Bir başpehlivanlık boyunda bugün yetmişe yakın sporcu var.

Murat Özdemir: Cazgırlığın ekonomik boyutu nedir?

Bayram Ali Dede: Cazgırlar, güreşlere giderken komitelerle anlaşıyorlar. Anlaşmayı komitelerle yapıyorlar. Masraflarını ve gelirini karşılayacak şekilde yolluk verilir. Bizler cazgırlık anlamında federasyona bağlıyız.

Murat Özdemir: Cazgırlar için eski düğün güreşlerinde ekonomik boyut nasıldı? Ne alıyorlardı?

Bayram Ali Dede: Bizim ustalarımızla yaptığımız istişarelerde, amme hizmeti gibi olan var. Orada bir düğün sahibi var ya da köyün ileri gelenlerinden biri var. Gönlünden ne koparsa onu verirlermiş. Şimdi biraz daha resmiyete dayandı. Artık günümüzde güreşleri belediyeler yapıyor.

Murat Özdemir: Cazgırın kıyafeti, kıyafetinin kısımları nelerden oluşur?

Bayram Ali Dede: Geçmişteki düğün güreşlerinde özel bir kıyafet yoktu ama yöresel kıyafet giydiklerini biliyorum. Şalvarı, cepkeni, kuşağı yeri geliyor fes, yeri geliyor kasketi o yörenin geleneksel kıyafetlerini giyerlermiş. Federasyonumuz 10 yıldır cazgırların normal pantolon, yelek ve gömlek giymesine izin vermiştir. Renk birlikteliği olmak kaydıyla lacivert kıyafetlerimiz vardı bu yıl. Yeniden bir değerlendirme yaptılar. Biz geleneksel bir spor yapıyoruz. Bu işin geleneklerinde de cazgırların folklorik kıyafet giymeleri var. Bu sezon güreş meydanlarında folklorik kıyafetleriyle göreceğiz.

4.1.3.2. Salih Bozan İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Sizi tanıyabilir miyiz?

Salih Bozan: 1982 doğumlu, Antalya Elmalı. 2009 yılında güreşi bıraktım. 2011 yılından beri Türkiye Güreş Federasyonu’nda cazgırlık yapmaktayım. Adım, Salih Bozan. Bu mesleği altı yıldan beri icra ediyoruz. Elimizden geldiği şekilde en iyi şekilde yapmaya çalışıyoruz.

Murat Özdemir: Cazgırın görevi nedir?

Salih Bozan: Cazgırın görevi; er meydanında güreş yapacak pehlivanlara isimleriyle, sponsorlarıyla daha doğrusu kayıtlı oldukları belediye ile kayıtlı oldukları spor kulüpleri adına anons etmek, bunların dışında rencide edici şekilde anons etmeden bu şekilde halka takdim etmektir. Cazgırlar sahaya gelen misafirleri karşılarlar. Er meydanında güreş yapacak

pehlivanları, halkı salavatları ile coşturur. Bizim yağlı güreşin Osmanlıdan bu yana gelen olmazsa olmazlarından birisidir cazgırlık. Biz de bu mesleği icra ediyoruz.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Salih Bozan: Tabi ki vardır. Yağlı güreş atalarımızdan Hazreti Hamza, Peygamber efendimizden bu yana gelen bir şeydir. Mesela eskiden beri Osmanlı tarihinde de atalarımız savaşa gidecekleri zaman, savaşa gitmeden önce askerler moral bulsun diye askerlerini kendi aralarında güreştirirlermiş. Böylece savaşa daha motive şekilde götürürlermiş. Mesela peygamber efendimiz Muhammed Mustafa zamanında yaşayan Hazreti Hamza ile ilgili maniler söylüyoruz. “Pirimiz, üstadımız Hazreti Hamza’dır” diyoruz. Yağlı güreşin en büyük unsurlarından birisi dindir. Kispeti kesinlikle abdestsiz giyemezsin. Kispeti kesinlikle abdestsiz eline alamazsın. Abdestsiz güreşe başlayamazsın. İkinci bir konu, dini bütün olmayan hiç kimse, yağlı güreşte hiçbir şekilde fayda göremez. Anladın mı? Yani güreşin öğelerinden biri de dindir. Zaten İslam dini, her şeyle birlikte ne diyoruz, güreşçileri salarken; “Allah Allah İllallah Muhammeden Rasulullah” diyoruz. Din ile alakası olup olmadığını buradan da çıkarabiliriz. “Allah Allah İllallah Muhammeden Rasulullah” diyerek güreşe başlıyoruz. Bu şekilde pehlivanları salavatla salıyoruz. İkinci bir konu; bazı kesimler, bazı devletler, bizim sporumuz olan yağlı güreşe “bizim güreşimiz” diyorlar. Yunanlılar bile, yağlı güreş bizden geçmedir diyorlar. Yağlı güreş, ata sporu Türkündür. Türkiye güreşi, Güreş Federasyonu başkanlığı altında yapılmaktadır. Atalarımızdan bu yana tarihi Kırkpınar tarihi Elmalı Yeşilyayla Güreşleri olmak üzere 650-660 yıllık bir tarihimiz vardır. Bunu da elimizden geldiği şekilde en iyi şekilde icra ediyoruz. Türkiye'nin her yerinde de bu cazgırlık mesleğini yapıyoruz.

Murat Özdemir: Yağlı güreşten önce inanç merkezlerinin ziyareti var mıdır?

Salih Bozan: Yağlı güreşten önce inanç merkezlerine ziyaret değil de rahmetli olmuş Aliço var. Adalı Halil var. Birçok üstadımız var. Korkuteli’nde ki güreşler başlamadan önce rahmetli Recep Gürbüz’ün, Cengiz Elbeyi’n mezarları ziyaret edilir. Onlardan bir şey beklemeyiz. Bu Allah katında da bilinir. Hiçbir türbeden hiçbir mezardan biz bir şey beklemeyiz. Bizim şefaatçimiz peygamber efendimiz, İslam dinimiz, Kur’an-ı Kerim kitabımızdır. Biz bu kurallara göre yağlı güreşi elimizden geldiği şekilde, en iyi şekilde yapmaya çalışıyoruz.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde davet nasıl yapılır?

Salih Bozan: Eski güreşlerde davet, eskiden sosyal medya yoktu. Telefonlar yoktu. Herhangi bir şey yoktu. Köyün bir tane tellalı olurdu veya muhtarın habercisi, oradan oraya giderlermiş veya kulaktan kulağa duyulurmuş. Burada güreş var. Antalya'daki güreşe

Edirne'deki insan gidemez ama Edirne'deki güreşe Kırkpınar Güreşleri olduğu için Antalya'daki insan gidiyordu. Tabi bu zamanla yaygınlaşarak düzenlemeler yapılarak insanlara telefondur, günümüzde de görüyorsunuz telefonsuz hayat olmuyor. Olmadığı gibi ikinci bir konu ise eskiye nazaran çok fark var. Eski güreşlere çağırma tellalla oluyormuş. Mesela tellal veya hoparlörden hoca bağıriyormuş: “Burada güreş var”. Arabası olan arabasıyla arabası olmayan da eşek arabasıyla güreşe gidermiş. Şimdi görüyoruz ki bir çocuk antrenmana giderken bile babasını güreşe götürüyor. Babası onu alıyor. Yemeğini yediriyor, içiriyor, kaldırıyor. Beşikteki bebek gibi besliyor. Şimdi ki “pehlivanlık” eskiye nazaran daha kolay.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte boylar nasıl belirleniyor?

Salih Bozan: Önceden, şimdiki gibi 13 boy yokmuş. Minik pehlivanlar varmış. Orta boy varmış. Büyük ortası varmış. Ondan sonra başaltı, başpehlivan üç-dört tane bilemedin beş tane ama şimdi her şey bilimsel olarak, kategori olarak ayrılıyor. Yağlı güreşte on üç, on dört tane boy var. Minik bir, minik iki, teşvik bir, teşvik iki, tozkoparan. Bu da yağlı güreşin ne kadar düzenli bir şekilde yapıldığını gösterir ama bizim yağlı güreşlerdeki en büyük eksikimiz tanıtımdır. Biz neden bir futbol gibi, neden bir voleybol gibi daha üst seviyelerde tutulmuyoruz. Neden en kötü ihtimal bir ok atışı veya tenis maçı, boks maçı bile saatlerce televizyonda gösteriliyor da bizim yağlı güreş gösterilmiyor. Seyircisi dünyadaki bütün sporculardan daha fazladır. Bugün Kırkpınar'a gittiğinizde elli bin kişilik seyircisi vardır. En küçük bir güreşe gittiğinizde on, on beş bin kişi oluyor. Bunun da devlet tarafından, medya tarafından, senin gibi arkadaşlarımız tarafından daha çok dünyaya duyurarak dünya standartlarının üzerinde televizyon kanallarında gösterilmesi lazımdır. Biz sesimizi daha farklı yerlerde duyurabilmeliyiz.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız bir uygulama var mıdır?

Salih Bozan: Geleneksel olarak nazara karşı besmeleni çekersin. Namaz kıalarsın, sabah namazını kıalarsın. Bir de eskiden beri inandığımız kötü göze karşı bir muskamız vardır. Muskayı yaptırırsın. Eski bildiğimiz şekilde üç İhlas, bir Fatih ile bir Ayetel Kürsi okursun çıkarsın. Zaten, Cenabı Allah sahaya çıktıktan sonra herkesi her şekilde görüyor. Sen inançlı olarak çıkarsan eğer kalbinde bir fitne, fesat düşünmezsen başarılı olursun. İslam dininin kültüründe olan bir şey abdestsiz kesinlikle sahaya çıkamazsın.

Murat Özdemir: Diğer bölgelerle Antalya'daki yağlı güreş arasında bir fark var mıdır?

Salih Bozan: Çok fark var. Bizim Antalya yöresinde güreşler; daha disiplinli, daha çekişmelidir. Diğer yerlerde, Antalya gibi bir çekişme yok. Bugün bir Konyaaltı Belediyesi

var. Bir Muratpaşa Belediyesi var. Döşemealtı Belediyesi var. Kumluca Belediyesi var. Demre belediyesi var. Bunların hepsi birbirine zıt takımdaki insanlar ve her birinin Kırkpınar'a gidip her birinde kemer alan insanlar var. Bu da yağlı güreşe zevk verir. Yağlı güreşin şu an en büyük öğelerinden biri Antalya'dır. Diğer tarafta Samsun var. Ordu var. Ordu Belediyesi'nde Recep Kara ustamız var. Mesela 2004-2007-2008-2016 tarihi Kırkpınar başpehlivanı Ahmet Taşçı'dan sonra adından, en büyük söz ettiren kişidir. Samsunluları, Ordu'su var İzmit'i var Karamürsel var ama Antalya yağlı güreşte hakemi ile cazgırıyla pehlivanıyla başpehlivanıyla miniğiyle her şeyiyle damga vuruyor. Yapılmış olan güreşlerde de herkes görüyor bunu.

Murat Özdemir: Cazgırın pehlivanlar üzerindeki etkisi nasıldır?

Salih Bozan: Cazgır olmazsa pehlivanlar şevke gelmez. Mesela bir final güreşinde, o pehlivanı överek anlatabilirsin. Mesela diyelim Ali Gürbüz, Antalya Büyükşehir Belediyesi demek var. Bir de Recep Kara 2004-2007-2008-2016 başpehlivanı altın kemer başpehlivanı demek var. Onun için cazgırın her güreşte yeri var.

Murat Özdemir: Cazgırlığın ekonomik boyutu nedir?

Salih Bozan: Cazgırlığın ekonomik boyutuna baktığınız zaman cazgırlığın parası çok yüksek. Bugünün cazgırlarına baktığımız zaman eskiye nazaran eski cazgırlar, çok az kazanıyormuş. Diyelim ki sezon on iki aysa sekiz ay, dokuz ay bu işten para kazanıyorlarmış. Eskiden mesela bu kadar cazgır da yokmuş. Eskiden duayen ustalarımız var: Şükrü Kayabaş, Pele Mehmet. Bunlarında şimdi bu dönemde olduğu gibi bir de 65 yaş üstü sınırimız var. Allah nasip kismet ederse onlarda federasyonumuzun söylentilerini göre emeklilik yaşı geldi, geçti. Cazgırlığın da ekonomik boyutu olarak, cazgırlıktan bir insan rahat rahat kendini, bir ömür geçirebilir. Evini, arabasını alabilir. Çocuklarının karnını doyurabilir. Bir nevi çift maaş gibi bir şey cazgırlık. Bir cazgır da yedi, sekiz ay boyunca yirmi beş, otuz bin lira kazanabilir, kazanabiliyor da. Cazgırlığın ekonomik boyutu çok farklı, yerine göre değişiyor. Tutulan cazgırsanız her türlü kazanırsınız. Bu da pehlivanlık gibi. Bir Orhan Okulu, bir İsmail Balaban, bir Recep Kara, bir Ali Gürbüz, bir Kürşat Korkmaz gibi. Tutulan piyasada aranan kişiyse, bu piyasada her zaman para kazanırsınız. Yoksa sıradan bir başpehlivan gibi veya bir büyük orta, baş altı pehlivanı gibiyseniz çağrılmadığınız hiç bir yere gitmezsiniz. Zaten hiç bir yere de çağırılmazlar. Normal çevrenizdeki güreşlere gidirsiniz. Cazgırlığınızı yaparsınız, otursunuz. Biz Türkiye'nin Edirne'den Kars'a, Kars'tan Antalya'ya, Antalya'dan İzmir'e Türkiye'nin her yerine giden insanlarız. Türkiye'de mesela Pele Mehmet, Şükrü Kayabaş ustamızdan sonra saysanız beş tane bilemedin altı tane piyasada iş yapan cazgır vardır. Bunlardan biri de benim. Bu kendimi övmek gibi değil de her yere gidiyoruz. Görüşüyoruz

ustalarımızla beraber iş yapıyoruz. Eksiklerimizi tamamlıyoruz. Bizden büyük olan insanlar çoğu zaman bizi ön plana atıyorlar. Biz tabi saygıdan dolayı onlara, saygı da kusur etmiyoruz. Elimizden ne geliyorsa onlara karşı saygımızı gösteriyoruz. Biz de işimizi yapıyoruz.

Murat Özdemir: Cazgırların okuduğu şiir ve salavatların kaynağı nedir?

Salih Bozan: Cazgır okuduğu şiiri yazan kişidir. Cazgırsan zaten kendine şiir yazamıyorsan, mani yazamıyorsan cazgır olmanın da bir anlamı yoktur. Başkalarının şiirleriyle ne zamana kadar, nereye kadar gider? Taşıma suyla değirmen dönmez. Kendin yazacaksın ki kendini o camianın içinde bir şekilde kabullendireceksin. Yoksa kabullendiremezsin.

Murat Özdemir: Peşrevde yapılan hareketlerdeki motif ve inançlar hakkında bilginiz var mı?

Salih Bozan: Tabi ki de var. Mesela topraktan geldik toprağa gideceğiz. “Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammet Mustafa” diye dile getiriyoruz. Bunun çok farklı boyutları var. Yağlı güreşin içinde bunun öğeleri var. Bunun daha geniş, daha kapsamlı araştırmanız gerekirse mesela kitabımız var. Yağlı güreşin kitabı; peşrevin yere oturunca yaptığı hareketlerin, tokalaşmanın, sırtını sıvazlamanın. Hemen hepsinin farklı farklı anlamları var.

Murat Özdemir: Geçmişten günümüze cazgırın kıyafet değişiminde bir fark var mıdır?

Salih Bozan: Çok fark var. Geçmişimizden günümüze ikisini karşılaştırsak eski şalvar modeli, işlemeli motifli kıyafetler varmış. Bunu üç, dört yıldan beri normal, dar kesim Amerikan tarzına çevirmek istedi bazı arkadaşlarımız. Bu sene Tevfik Korkmaz ve federasyon başkanımızla beraber yine eski gelenek göreneklere göre cazgır, şalvar giyecek. Şalvar kesiminde derin olacak, cepkeni, beline kuşağı, kafasında şapkası olacak ama biz ötekileştirmeye çalışıyoruz birazda. Biz hiç kimse değiliz, biz kendimiziz. Biz Elhamdülillah İslam dinini yaşayan, Osmanlı'nın torunları olarak Osmanlı'dan bu yana gelen kültürü yaşatmaya çalışıyoruz. Osmanlı, Türk yağlı güreşlerini bize bıraktı. Bize bırakmış olan ustalarımızın yaşattmış olduğu mesleği, yaşatmaya çalışıyoruz. İşin açıkçası bizim özümüz neyse biz oyuz. Biz kimseye benzemeyiz. Biz de bugünün kıyafeti olarak şalvar varsa başka bir şey giymeye gerek yok. Çok fark vardı bu sene. O farkı da ortadan kaldırıyoruz. Hiçbir sorun yok. Eski düzenimiz neyse aynı şekilde yapacağız.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte Antalya özgü davranış ritüel veya farklı bir unsur var mıdır?

Salih Bozan: Yağlı güreşte Antalya'da şöyle diyelim, sahip çıktığın zaman zaten pehlivanıyla hakemiyle cazgırıyla hepsi belli olur. İnsanlar bakarak, her şeyi izleyerek

görürler. Bir de şu var: Yağlı güreşte Antalya'nın pehlivanları çıktığı zaman; Antalya, Samsun, Ordu herkes birbirine zıt. Zıt derken düşman değil, rakip olur. Spor zaten kardeşliktir. Spor birliktir, beraberliktir. Spor bütün kötülükleri yenen her şeydir. Sporun olduğu yerde hiçbir şekilde kötülük olmaz. Sporun olduğu yerde zaten spor, kötü insanları barındırmaz. Hele de yağlı güreşler bazen kavga çıkar, bazen dövüş olur. Kendi abinle güreşirsin. Kavga edersin ama sahanın dışına çıktığında yine abi, kardeşsinizdir. Yağlı güreşin en önemli özelliklerinden birisi; Türk'ün gücünü dünyaya her şekilde duyuruyoruz, duyurmaya devam edeceğiz. İkinci bir konu da birçok olimpiyatlarda, fark ediyorsanız Türkiye'ye en büyük altın madalyayı, gümüş madalyayı, olimpiyat şampiyonluğunu kazandıran spor dalı da güreştir. Türkiye'de dünyada buna şahittir. Güreşte, grekoromen, serbestte Türkiye Güreş Federasyonunun altında Türkiye'nin ay yıldızlı bayrağı her zaman göndere çekmeye gayret gösteriyoruz. Cenabı Allah birliğimizi beraberliğimizi bozmasın. Türkiye Cumhuriyeti cumhurbaşkanına, devletine, devlet büyüklerimize zeval vermesin. Allah birliğimizi beraberliğimizi bozmasın diyorum.

4.1.3.3. Ercan Demir İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Adınız, soyadınız?

Ercan Demir: Ercan Demir.

Murat Özdemir: Doğum yeri ve tarihi?

Ercan Demir: 28.10.1975, Antalya.

Murat Özdemir: Mesleğiniz?

Ercan Demir: Güreş ve sıhhi tesisat.

Murat Özdemir: Güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Ercan Demir: Peygamberimizden gelen bir spordur. Hazreti Hamza pirimizdir.

Murat Özdemir: Güreş öncesi ve sonrası yapılan gelenekselleşmiş uygulamalar nelerdir?

Ercan Demir: Dualarla başlanır. Peşrevin anlamı, topraktan geldik toprağa gideceğizdir. Rakibini yendikten sonra ayağa kaldırırsın, helalleşirsin. Güreşin başında ve sonunda tokalaşırsın. Seyirciye doğru peşrev çekersin. Seyirciyi selamlarsın. Bu tarz şeyler olur.

Murat Özdemir: Güreşten önce veya sonra inanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

Ercan Demir: Türbe ziyareti oluyor. Geçmişte güreşen büyük sporcuları, mesela Kurtdereli Mehmet Pehlivan var. Onu ziyaret ediyorlar. Antalya'dan Cengiz Elbey var Toros

Kaplanı, Korkuteli'nde onu ziyaret ederiz. Elmalı'da Recep Gürbüz var. Elmalı güreşlerinde de o ziyaret edilir.

Murat Özdemir: Nazara karşı yapmış olduğunuz uygulamalar nelerdir var mıdır?

Ercan Demir: Nazardan korunmak için muska okuturuz, dua ederiz.

Murat Özdemir: Antalya güreşleri ile diğer yörelerin, güreşleri arasında bir fark var mıdır?

Ercan Demir: Şu olabilir mesela; Çorum, Ankara, Yozgat, tarafındaki bölgelerde genelde alt boylarda yağ sürülmez. Karakucak güreşleri yapılır. Antalya'da miniklerden itibaren yağlanmak vardır.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıdır?

Ercan Demir: Boynundan aşağısını komple yağlarsın. Çünkü yağlı güreş, biraz kuvvet sporu olduğu için rakibin de çok kuvvetlidir. Fakat yağlı olduğun için kayar. Rakibinin gücünü bir nebze düşürebilmek için yağ sürülür. Kispet giyerken zaten yağsız giyemezsin. Paça bağını bile yağlayacaksın mecbur. Onu suyla ıslatıp veya yağlayarak öyle bağlarsın.

Murat Özdemir: Kispet giyip çıkarırken uyguladığınız bir usul var mıdır?

Ercan Demir: Besmele çekersin. Fatiha okuyup giyersin.

Murat Özdemir: Antalya'da yağlı güreş harici başka bir güreş stili var mıdır?

Ercan Demir: Yok. Hayır. Önceden kispet yoktu. Keçi yününden potur vardı. Çok kaşındırırdı adamı. Brandadan pırpıt yapılırdı. Daha sonralarda Çanakkale Biga'da İrfan Şahin, adında bir usta vardı, boyunu-kilonu söylediğin takdirde birebir bedenine göre kispet yapabilen bir insandı.

Murat Özdemir: Güreşçi için davul ve zurnanın önemi nedir?

Ercan Demir: Pehlivanları biraz daha şevklendirmek için yapılan bir organizasyon diyebilirim.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinde göre güreştiniz mi hiç?

Ercan Demir: Güreştim.

Murat Özdemir: O zamanlarda ödül nasıldı?

Ercan Demir: Alt boylardakilere ödül olarak, para ödülü çok yoktu. Ne olurdu? Şeker verirlerdi.

Murat Özdemir: Antalya'da eskiden beri hamam alayı yapılır mıydı?

Ercan Demir: Yok. Hamam alayı sadece Kırkpınar'da yapılırdı.

Murat Özdemir: Güreşin ekonomik boyutu eskiden günümüze kadar olan kısmı nasıldı?

Ercan Demir: Şimdi belediyeler bazında çok önem veriliyor. Antalya Büyükşehir Belediyesi, Manavgat Belediyesi gibi Antalya'da %90'a yakın belediyelerimiz bu konuya çok özen gösteriyorlar. “Yağlı güreşin amiral gemisi Antalya’dır” diyebiliriz.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinde kaç boy vardı?

Ercan Demir: Çok eskiden berabere kalma oluyordu. Federasyonumuzun dönem dönem almış olduğu kararlar bulunmaktadır. Örneğin, Edirne’de önceleri iki pehlivan yenişemediği zaman, kura çekimi ile yenişmeye çalışırlardı. Pasif güreşen güreşçilere, ihtar verip attırma mevzusu da vardı. Kurallar değişebiliyor. Düğün güreşinde, beş boy olur, en fazla. Eski görüşlerde on tane, on iki tane başpehlivan oluyormuş. Ama şimdi Antalya'da yapılan bir güreşin ortalama katılım kapasitesi yedi yüz pehlivanı buluyor. Küçük ortada iki yüz altmış kişi oluyor. Minikler de elli, altmış kişi oluyor. Başpehlivan zaten yetmiş, seksen kişi. Katılım çok fazla.

4.1.3.4. Hasan Çelik İle Yapılan Derleme

Hasan Çelik: Hasan Çelik Turan. 1934, Kumluca/Yazır.

Murat Özdemir: Yağlı güreş ile ilişkiniz nedir?

Hasan Çelik: Yağlı güreş bize atalarımızdan kalmış bir spordur. Hazreti Hamza'dan bize intikal eden yağlı güreşin seyircisi de çoktur. Yağlı güreşe gençler de gider, ihtiyarlar da gider. Yağlı güreş bize öteden beri gelmiştir. Âdemoğulları birbirinin kuvvetini denemek için sonra bir devlet diğeriyle harp yaparmış. “Acaba benim cephanem mi çok, bilgim mi çok, yoksa daha iyi bir üstünlüğüm var mı” diye. Bizde de peygamberimizden kalan 1400 senelik Hamza pehlivan bir de Rüstem pehlivan var. 13-14 yaşında bir çocuk var. Babası cenge gitmiş. Hazreti Ali'nin oğlu Muhammet, annesi cenge gitmiş. Oğlan evde kalmış. Evde kalınca babasının silahını almış ava gitmiş. Bir koruya varmış. Koruda bir padişah varmış. Oraya varıyor. Muhammet Hanefi yatmış. Yatınca bekçiler bunu yakalamış. Bir bakıyorlar ki nur gibi bir delikanlı, elinde silahla yatıyor. Padişaha haber vermişler. Burada böyle birisi var. O da yakalayın getirin demiş. Getiriyorlar, atıyorlar bunu zindana. Babasının haberi yok. Ondan sonra babası çıktı. Padişah zindandan çıkartıyor. Soruyor “sen kimsin” ben Hazreti Ali'nin oğluyum. Bunlar birbirleriyle cenk yapmaya başlamışlar. Çocuk zindandan çıkarken taşı tek başına atmış, bekçileri de kesmiş. Ondan sonra dokuz kişinin kaldıramadığı yükü kaldırdı. Onu kesecek oluyorlar oda diyor ki “beni keserseniz ama babamdan kurtulamazsınız” diyor. Madem öyle “cenk isterim” diyor. Rüstem isminde bir pehlivan varmış. Onu da kesmiş. Her tarafı yara bere olmuş. Ondan sonra Hazreti Ali'nin haberi olmuş. Siz “13 yaşındaki çocukla nasıl harp edersiniz” diyor.

Hasan Çelik: O vakitten pehlivanlık bize gelmiş. Yağlı güreş günümüzde de devam ediyor. Ben 84 yaşındayım. Düğünlerde güreş olurdu, millî bayramlarda güreş olurdu. Dini bayramların ikinci günü Olimpos, Yazır taraflarında güreş olurdu. Düğünde güreş olmazsa düğün olmazdı.

Murat Özdemir: Düğünde cazgır ve hakemde var mıydı?

Hasan Çelik: Cazgır olur. Eski güreşlerde güreşten anlayanlardan cazgır yaparlardı. Herkesi birbiriyle çiftler, boy boy ayırırdı.

Murat Özdemir: Kaç boy vardı?

Hasan Çelik: Ayak, orta, başa güreştirilirdi. Federasyon çıkmadan önce böyleydi. Düğünde yapılırdı. Şimdi 25 seneyi geçti federasyon bunu ele aldı. Minder güreşi oluyor da grekoromen güreş oluyor da serbest güreş oluyor da bu yağlı güreşin hâkimi neden olmuyor? Bunu bakanlık ele aldı. Spor bakanlığı aldı. Şimdiki güreşler benim pek hoşuma gitmiyor. Adamla birinci, ikinci sınıf diye ayırmışlar. Zayıf ile güçlüyü güreştiriyorlar. Son tura seçmeler kalıyor. Bizim zamanımızda öyle değildi. Zayıfla zayıfı güreştirirdik. Sağlam olana sağlamları verirdik. Baş altında birinci, ikinci, üçüncü olanları da gelirdi. Şimdi adamlar yıkıla yıkıla, güreşmekten de vazgeçmeye başladılar. Eskiden şairlik yoktu. Ağalar güreş yaptırırdı. Camiye yapılırdı, okula yapılırdı, yol yapılacak ona yapılırdı. Fakire bir ev yapılacak, ona yaparlardı. Yağ alınmış, koç alınmış, pehlivanlara yol parası verilmiş, artan para da kullanılır. Benim küçüklüğümde öyle değildi kazandığında bir metre bez verirlerdi. İki kişi yıkarsan iki metre bez alırsın. Birinde ben beş kişi yenmişim, beş metre bez verdiler. Anam fistan dikti. Para yoktu. Küçük boylara leblebi verirlerdi. 1940'lı yıllarda Kumluca'ya Tekirdağlı geldi. Tekirdağlı, Yarım Dünya, Manisalı Abdullah, Sabri Kılıç pehlivanlar geldi. Gemiyle Finike'ye çıkmışlar. Finike'den de Kumluca'ya gelmişler. Ben küçüğüm daha. Babamla ben de gittim güreşe. Balıkesirli Şirin Mustafa, “gökte uçar kartal, kanatlarını çırpır. Güvenme Tekirdağlı Hüseyin pehlivan. Yarım Dünya bir vurursa karnını yırtar” derdi. “Altta düştün diye yerinme, üste çıktın diye sevinme. Aslan gibi buluşmalı, koç gibi vuruşmalı, akrep gibi sokmalı, yılan gibi kaymalı. Allah Allah İllallah Muhammeden Rasulullah. Alkışlarla hep beraber diyelim maşallah” der salardı. Ondan sonra arkasından Balıkesirli Şirin Mustafa çıktı. İlk şairliği, güreşlerde bu yaptı. Ondan sonra biri daha çıktı. Güreşe gittiğimde cazgırın şiirini ben de söylermişim. Ben de güreşmeye başladım. Biraderler de güreşiyordu. Düğünlerde güreşiyorduk. Ben güreşi bıraktığım sıralarda bana dediler ki “sen cazgırlık yap”. Şiir yazıyoruz.

“Evlerimizden geldik güreş seyretmek için koşa koşa,

Kıbrıs taksim edildi. Türklere düştü Lefkoşa,

Kabrinde rahat uyusun Mustafa Kemal Paşa,
Felek çalmaz bizi taştan taş.”

“Küçük yaşta başladım ben bu lafa,
Ahir zaman peygamberimizdir Muhammet Mustafa
Servet getirsin, sen de sür sefa.”

“Sıcakta bağirtmayın ağrıdı bu kafa
Bugün şu er meydanında yürüyüş yapacaklar
Atatürk gençleri ayak, orta, büyük var.
Allah Allah illallah” der ayrı sıraya dizedik.

“Dünya yapılmış, kırk kulplu bir kazan,
Arkadaşım boşa vakit geçirme,
Bir kulpta sen tut, para kazan,
Türkiye'nin başpehlivanlarından er meydanına
Hoş geldin denildi Kara Hasan.

“Türk kahramanlarının en büyüğüdür Mareşal Fevzi Çakmak
Pehlivanlığın en güzel fendidir künde alıp da sırt üstü atmak
Er meydanına hoş geldin Türkiye'nin başpehlivanlarından, Antalyalı Kemal Tokmak”.

“Bizim imanımız tamam, kitabımız Kur'an,
Türkiye'nin başpehlivanlarından er meydanına hoş geldiniz Kemal Tokmak”.

Hasan Çelik: Bunları söyler salardık. İki, üç kuruş para verirlerdi ama şimdi böyle değil. Bir cazgır, bin lira, iki bin para alırlarmış. Bana verirlerse beş lira, yoksa onu da vermezlerdi. Eskiden hakem heyeti olarak, ya ormancı yapılır ya da jandarma komutanı olurdu. Onunda tuttuğu bir pehlivan vardır. O pehlivan da yıkıldığında o adamı göremezsin. Eskiden insanlar ormancıdan korkardı.

Murat Özdemir: Okunan mani ve salavatların kaynağı nedir?

Hasan Çelik: Ben kimsenin şiirini almadım da alan kişiler benden oldu. Deli Osman derlerdi, rahmetli ona ben şiir yazdım. Şirin Mehmet vardı; ona şiir yazdım. Yalnız ben vardım mı güreşe, kıskanırlardı. Burada güreş oldu. Şirin Mehmet'e aldığım parayı da verdim. Götürdüm. Bir de adam buldum, yatırdım. Denizli'ye güreşe vardım, “sen niye geldin buraya,

ben varım burada” dedi bana. Ben onu buraya geldiğinde el üstünde tuttum. İsmine göre Mehmet çıkar. Mehmet'e Ahmet çıkar. Ahmet'e bir şeyler uydururuz.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde cazgırın kıyafeti nasıldır?

Hasan Çelik: Bizim zamanımızda kıyafet yoktu. Biz çarıkla giderdik. Cazgırın en önemli simgesi güreşte çarık giymesidir. Şimdikiiler çizme giyiyor. Kuşak, şalvar giyiyor. Bazen bir pehlivanın başında iki tane cazgır oluyor. Ben Finike'de Yuvalar içinde tiyatro var. O tiyatrodan güreş oldu. Ben tek başıma kırk sekiz tane pehlivan idare ettim. Ordulu Mustafa, Ordulu Davut vardı. Karabacak, Tahtalı Duran, Kara Hasan, Seçmen Recep, Kara Ali, Arkalı Hüseyin, Hamza, Ramazan Çatal, Kemal Tokmak, Hüseyin Yiğit, Kara Mehmet, Çürük Mehmet vardı. Tek başıma bu pehlivanların cazgırlığını yaptım, kavgasız. Bir ağa güreş yaptırmış. Her boyun birincisi için, zarf içine para koyup bana verdi. 4-5 boy vardı. Yılan gelirdi bana, “verdikleri para bu” derdim, verirdim. Alan adam zaten kaybolup gitmiştir. Arasan bulamazsın. Biz bu rezilliği gördük. Böyle olmasına rağmen savaştım. En sonunda seksenlerde Robinson tatil köyünde işe girince ustabaşılık ve marangozluk yaptık. Güreşten koptuk. Deve güreşinde de cazgırlık yapardım. Ben hep kendi şiirlerimi söylerdim.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?

Hasan Çelik: Pehlivanlar muska takardı boynuna, koluna. Ben takmadım. Muskanın güreşe faydası olmaz gibi geliyor.

Murat Özdemir: Cazgırların piri kimdir?

Hasan Çelik: Cazgırların piri Hazreti Hamza'dır. Hazreti Hamza'dan kaldı bize güreş.

Murat Özdemir: Salavatların içeriğinde neler olur?

Hasan Çelik: Peygamberimizin ismini anmak için, Allah'ın kulu olduğumuz için, güreş peygamberlerimizden kaldığı için salavat getiririz. Pehlivanları iştaha getirmek için de söyleriz. Şimdi öyle bir şey yok. Şimdi “Ahmet Ağa'nın pehlivanı, belediye'nin pehlivanı filan yerde doğmuş, filan yerde birinci, ikinci olmuş” diyorlar. Biz şiir uydururken insan heyecana gelirdi.

Pehlivan pehlivan! İşte meydan! İşte pehlivan!

Alta düşünce yerinme, üste çıkınca sevinme,

Aslanlar gibi boğuşmalı, koç gibi vuruşmalı,

Akrep gibi sokmalı, yılan gibi kaymalı.

Allah Allah İllallah Muhammeden Rasulullah

Alkışlarla hep beraber diyelim şu genç pehlivanlarımıza maşallah”

“Sabanını idare eden kılıç ile oktur,

Filan ağanın gözü gönlü toktur
 Hayır cemiyetine yardım eder, memlekete hayrı çoktur
 Cazgıra beş, on kuruş bahşiş vermesi haktır.
 Anayasa kanunlarını teker teker biliriz.
 Bahşiş vermezse temyize gideriz.”

4.1.4. Hakemler

4.1.4.1. Adil Dede İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Adınız, soyadınız?

Adil Dede: Adil Dede.

Murat Özdemir: Doğum yeri ve tarihiniz?

Adil Dede: Antalya, 1965.

Murat Özdemir: Mesleğiniz?

Adil Dede: Emlakçıyım.

Murat Özdemir: Güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Adil Dede: Peygamber spordur. Güreş esnasında ezan okunduğunda, duran tek spordur. Namazla besmeleyle başlanan bir spordur. Sureler okunarak kispetler giyilir. Güreşe yeni başlayan bir sporcu, kispetini alıp giyeceği zaman, Âyet-el Kürsi’yi okur. Nasıl bir camiye sağ ayakla giriyorsak güreş sahasına da öyle gireriz. Çıkarken aldığımız paraları “Allah bereket versin” deriz. Şükretmesini bilen bir spordur. Diğer spor dallarından bu yoktur. Bilhassa benim güreşi bırakıp hakemlik yapmamın sebebi; dürüst, düzgün bir spor olduğundan, dinimize bağlı olduğundan, bu camianın içindeyim.

Murat Özdemir: Eskiden düğün güreşlerinde güreşteniz mi?

Adil Dede: Güreştim.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerine kaç boy vardı? Yaş sınırı var mıydı?

Adil Dede: Tabi yaş sınırı vardı önce. Eski güreşlerde tanıdığımız abilerimiz vardı. Düne göre şimdi bir ahenk vardı. Kırsal kesimlerde ki yerlere giden sporculara “hoş geldiniz” deyip, alakadar olmaları bizleri bu camiaya daha çok teşvik etti. Örneğin, 83-84 yıllarında güreşe başladığımda Çomaklı’ya gittim. Herkes hayran kaldı bana. Evine misafir olarak götürüyordu. Günümüzde evine misafir götürmek değil, misafir gelecek olsa “ben yokum” diyorlar. O günleri yaşıyoruz. Eskiden otel, ev yok. Şimdi belediyeler yapıyor. O zaman güreş yapmak çok güçtü. Muhtarlıklar, azalıklar, hayır kurumları yapıyordu güreşleri. Evlerine misafir alıp götürüp ağırlıyorlardı. Biz de bunları gördük. Biz mutlu oluyoruz. Şimdi mesela güreşe gidiyoruz. Belediyeler ağırlıyor, otellerde kalıyoruz ama eski rağbet yok. İnsanın

evinde bir sofraya yazması; balığın, yoğurdun, tahrana çorbasını sofraya koyması, pişirmesi bizlere mutluluktur. Biz çocuklarımıza aşılabilirsek ne mutlu bize.

Murat Özdemir: Başka yerdeki düğün güreşlerine de katılıyor muydunuz?

Adil Dede: Katıldım. Orda da yine evlerde konaklatıp misafir ediyorlardı. Tabi alakadar oluyorlardı.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerinde ödül ne olurdu?

Adil Dede: Düğün sahibi, verdiği şeylere göre güreşçileri gönüllüyordu. Az para vardı ama bereketliydi.

Murat Özdemir: Küçük boylara peki ne veriyorlardı?

Adil Dede: Şekerleme, para, hediye veriyorlardı. Düğün sahibi maddi durumuna göre hediyeler verirdi. Şimdi günümüzde gruplar var. Anlaşmalar sağlanıyor belediyelerle. Herkes yine güreşlerden beş, on kuruş parasını alıyor. Belediyeler sahip çıkıyor.

Murat Özdemir: Nazara karşı yapmış olduğunuz uygulamalar var mıydı?

Adil Dede: Biraz önce de söyledim. Bizim genimizde, gelişimimizde var. Peygamberimizden, Hz. Hamza'dan beri var. Nazara zaten dikkat etmemiz lazım. Nazara inanıyoruz, dua okuruz. Herkes birbiriyle selamlaşır. Hakkını helal et deriz. Onlar bize mutluluktur. Diğer sporlarda bunları sağlayamazsın herkes gider.

Murat Özdemir: Usta-çırak güreşleri nasıl oluyordu?

Adil Dede: Usta-çırak yense de yenilse de gider, ustasın elini öper. Saygılı olur.

Murat Özdemir: Üç kere karşılaşmadan sonra yenilirse bir daha güreş yapmaz veya yapmama gibi bir şey var mı?

Adil Dede: Ben ona inanmıyorum. Örneğin, eskiden bir Hüseyin Yılmaz vardı. Bir senede altı, yedi sefer karşılaştığını biliyorum. Öyle bir şey yok.

Murat Özdemir: Diğer yöreler ile Antalya'daki yağlı güreş arasında bir fark var mıdır?

Adil Dede: Önceden ant-birlik vardı. Biz ant-birlikten geldik. Sebep olanlardan, vesile olanlardan Allah razı olsun. Artık büyük destek var. Her belediye bir şeyler yapmaya çalışıyor. Antalya, Türkiye'nin kalbi sizde takip ederseniz. Edirne'de derece yapanlar ilk üçe girenler Antalyalıdır. Bunun nedeni; çalışmak başarının temelidir. Ben elli iki yaşındayım. Bak işimi bıraktım buraya gelip spor yapıyorum. Bundan kopabilmek mümkün değildir.

Murat Özdemir: Güreş dışında başka ne gibi şeyler yaptınız?

Adil Dede: Hakemlik yapıyorum.

Murat Özdemir: Hakemlerin yazılı olmayan geleneksel kendine göre kuralları var mıdır?

Adil Dede: Tabiri caizse en iyi hakem, en az hata yapan hakemdir. Hakemlik de çok kritik durumları, güreşçilerin güreş yaparken duruş pozisyonlarını yakından takip edebilmek önemlidir. Bir güreşe bakarken diğerini kontrol edebilmek, bunlar büyük tecrübeyle olan bir şeylerdir. Her güreşçi hakemlik yapamaz. İyi sporcudur ama hakemlik yapamaz. Bu ayrı bir vergi. Kendini ne kadar verirsen bu işte o kadar başarılı olursun.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinde hakem ve cazgır var mıydı?

Adil Dede: Vardı.

Murat Özdemir: Kıyafetler nasıldı?

Adil Dede: Beyaz gömlek, şalvar vardı.

Murat Özdemir: Şimdi nasıl peki?

Adil Dede: Hakemler lisanslı. Kategoriler var, meydan başhakemi, kule hakemi gibi. Kıyafetlerimizde; şalvar, gömlek, kuşak, düdük, kolluklarımız var.

Murat Özdemir: Eskiden düdük var mıydı?

Adil Dede: Tabi önceden de vardı. Düdük olmadan olmaz. Kıyafetler şimdi standart. Yani tabi federasyonun belirlediği standartlar var.

4.1.4.2. Hacı Karadağ İle Yapılan Derleme

Hacı Karadağ: Hacı Karadağ.

Hacı Karadağ: Elazığ, 1971.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Hacı Karadağ: Lise yıllarında başladık yağlı güreşe. Lisanslı güreşçilik yaptık. Birçok bölge şampiyonluğumuz, daha sonra Türkiye üçüncülüğümüz, Millî takımlara kadar yaptık. Şimdi hem yağlı güreş hakemliği, hem de minder güreşi hakemliği yapıyorum. Yağlı güreşte meydan hakemliği, minder güreşinde de uluslararası hakemim.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Hacı Karadağ: Yağlı güreş bir peygamber sporudur. Tespitinden de bellidir. Peygamber efendimiz de sünnet olarak güreşmiştir. Peygamber efendimiz yapmış olduğu sporlardan biridir. O yüzden sünnettir. Peygamber efendimiz hanımı Hazreti Hatice ile dahi güreşmiştir. Yüzme, koşu, okçuluk ve güreştir.

Murat Özdemir: Yağlı güreş öncesi veya sonrası inanç merkezini ziyaret var mıdır?

Hacı Karadağ: Kesinlikle vardır. Özellikle sembol varsa zaten geleneksel haline gelmiştir. Selimiye’de Kırkpınar çayırı vardır. O Kırkpınar’da güreşip de vefat eden peygamberlerin, pehlivanların ruhu vardır. Ondan dolayı oralar ziyaret edilir. Elmalı’daki Recep Gürbüz’ün kabri, Korkuteli’ne gittiğimizde Cengiz Elbey’in kabrini ziyaret ederiz.

Yani daha önce g re mi , ba pehlivan olmuş veya büyük hizmetleri olmuş insanlar nda mezarları ziyaret edilir. Cuma günü, K rkp nar'da bir kortej yürüyüş yapıp öyle ba lar. Duas z ba lamaz. Bütün yağlı güreşlerde pehlivanlar sal nmadan önce hocam z gelir, kazas z belas z ve güzel geçmesi için dua ederek ba lat r z.

Murat  zdemir: Pehlivanların ve hakemlerin nazara karşı yapmış oldukları uygulamalar nelerdir?

Hacı Karada : Nazar vardır. G re  ilerin ne yaptığını bilmiyorum. Biz hakem olarak da mutlaka duam  ı edip  ıkar z. O yüzden de doğal olarak nazarın fazla bir etkisi olmaz. Nas ve Fel k suresini biliyorsunuz. Biz dua ederiz  ıkar z.

Murat  zdemir: Geleneksel d   n g re leriyle ilgili bir bilginiz var mıdır?

Hacı Karada : D   n güreşleri şu anda yapılması çok zor. Eskiden vardı. Çünkü ben göremedim. Bizim zamanımıza yeti medi. O yörenin gençleri; kendini ispatlamak, oradaki kızlara, d   n ndeki ailelere kendini ispatlamak, güçlü kuvvetli olduğunu göstermek, yenilmez olduğunu göstermek için gelirdi ve güzel bir d   n etkinliğidir zaten. D   n n son günü yapılır. Daha doğrusu bu Osmanlı'dan gelen bir alışkanlık. Güreş savaşa talim olarak yapılan bir spor olduğu için bunun d   nlerde de yapılmasının sebebi; iyi bir savaşçı yetiştirmek, mücadeleci ruhu olan insanlar yetiştirmek, bizim d   n g re lerinin sebeplerinden biri de budur.

Murat  zdemir: Geleneksel güreşlerde verilen ödüller nasıldır?

Hacı Karada : D   n güreşlerinde verilen ödüller, eskiden ko  verirlermi . Ba pehlivana ya da iyi derecede g re enlere verirlerdi. Pirinci varsa pirincini veriyor. Tavu u varsa tavu unu veriyor. Gönlünden geçenleri veriyormu . A alar veriyormu . Cömert olan insanlar istediği şekilde ödül verebiliyorlarm  . Yani bu şekilde devam ediyor.

Murat  zdemir: Yağlı güreşin, hakemler için ekonomik boyutu nedir?

Hacı Karada : Çok eski bilmiyorum ama ben yapt  ım sürece kötü değil, hakemlerin kazancı. O kadar yol gidiyorsun on, on iki saat güreşin al ında kalıyorsun, normal bir getirisi var ama tabi sevmek gerekiyor. Sevmedi in zamanda yapamıyorsun. Ne kadar para olursa olsun.

Murat  zdemir: Usta- ırak ilişkisi nasıldır?

Hacı Karada : Tecrübe çok önemli. İnsanlar, nasıl yemek yemeden yürüyemiyorsa burada da bizden önce hakem olarak ba lad  ımızda, tecrübeli abilerimizi seyretme fırsatımız oluyor. Nasıl karar veriyorlar? Stresli maçları nasıl kaldırıyorlar? Onları yavaş yavaş seyrettikçe biz de rahatlıyoruz. Onların yönetti maçlara doğru yavaşça gidiyoruz. O tecrübe bize yansıyor.

Murat Özdemir: Siz hiç çırak yetiştirdiniz mi?

Hacı Karadağ: Yok da yetiştireceğiz inşallah.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde hakemlerin kıyafetleri nasıldı?

Hacı Karadağ: Düğün güreşlerini bilmiyorum ama bildiğim kadarıyla yöresel kıyafet giyiyorlardı. Eskiden çok aşırı bir durum olmadığı için şalvar giyip güreş yönetiyorlarmış. Günümüzde gömlek, şalvar, kuşak başka bir şey yok.

4.1.4.3. Ahmet Karsavurdan İle Yapılan Derleme

Ahmet Karsavurdan: Ahmet Karsavurdan. Serik, 1965.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Ahmet Karsavurdan: İsmail Ogan, Antalya'daki tek olimpiyat şampiyonu akrabam olur kendisi. Ortaokul ve lise yıllarında güreş yapma şansımız oldu. Lise yıllarında onun yanında ve yakınında kaldım. Onun oğluyla beraber lise üçte okurken güreştim. O yıl liselerarasında Türkiye üçüncüsü oldum. Güreş hayatım da bu sonuçla bitti.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle din arasında bir ilişki var mıdır?

Ahmet Karsavurdan: Yağlı güreşte salavatlar getiriliyor. Peygamber sporu deniliyor ama ben biraz buna katılmıyorum. Güreşte, bir takım dinle uygun olan şeylerin yanında uygun olmayan şeylerde var. Ben, peygamber sporu diye lanse edilmesine karşıyım. Çünkü peygamberimiz ahlaksız değildir. Birbirine yatarak, şike yaparaktan, haksız kazanç elde ederekten, bir takım şeyler yaptığına inanmıyorum. Bununla onu karıştırmamak lazım ama dinle güreş yapan insanların, biraz daha manevi yönü yüksek, güçlü olur.

Murat Özdemir: Güreş öncesi veya sonrası inanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

Ahmet Karsavurdan: Ben Serik'te çok uzun yıllar kalmadım ama Edirne'de vardı. Bu tür yerler ziyaret edilir.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?

Ahmet Karsavurdan: Kendilerine göre sporcular totem yapıyorlar. Benim böyle bir şeyim yoktu.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşler hakkında bilginiz var mıdır?

Ahmet Karsavurdan: Evet, düğün güreşlerini duydum. Düğünlerde güreş yapılıyormuş. Düğünü yapan bir ödül koyayım, oradan da kendine göre boyları ayarlayıp güreş yaptırıyorlarmış.

Murat Özdemir: Güreşlerde hakemle cazgır da bulunur muydu?

Ahmet Karsavurdan: Ben 82 yılında güreş yaptım. 82 yıllarında Serik ilçesinde her hafta güreş olurdu köyde. Köylerde kalabalık altmış kişi olurdu. Benim zamanımda orada üç,

beş kişilik bir hakem heyeti vardı. Hakemlerde eski güreş yapmış insanlardan olurdu. Yöresel kıyafetler; şalvar, kasket, şile bezinden bir gömlek giyip bellerine bir kuşakla hakemlik yaparlardı.

Murat Özdemir: Antalya bölgesinde altın kemer olayı var mıydı?

Ahmet Karsavurdan: Yok. Kemer olayını ben hatırlamıyorum.

Murat Özdemir: Güreşte giyilen kıyafetler nelerdir?

Ahmet Karsavurdan: Pırpıt vardır ama şimdiki kadar yaygın değildi ama özellikle alt boylarda, deste boylarında kispet giyen çok nadir de olsa bulunurdu. Şimdi minikler de giyiyor. Eskiden ben de lise üçte on yedi yaşında güreş yaptım. On yedi yaşında yağlı güreşe gittim. Serik'te biz karakucak koçluğu yapıyorduk. Biraz karakucak, sonra Korkuteli'nde yağlı güreşe gittim. Kispetim yoktu. Pırpıtla güreştik. Brandadan yapılan pırpıt giydik.

Murat Özdemir: Antalya bölgesine başka geleneksel güreş var mıdır?

Ahmet Karsavurdan: Yağlı güreş dışında ben karakucakla uğraştım. Türkiye beşincisi oldum. Hakemler vermedi, verseler ikinci ya da üçüncü olacaktım. Karakucak Antalya bölgesinde geleneksel olarak yapılıyor. Yağlı güreş kadar yaygın değil. Eskiden bizim yıllarımızda ben lisede okurken 82 yıllarında güreşlerin çoğunda yağ sürülmez ya da bir tek başlar yağlanırdı ama bir Elmalı güreşinde mutlaka bütün boylar yağlanıyor. Mesela bizim Antalya'da tüm boylarda tamamen yağlı güreş yapılıyor.

Murat Özdemir: Usta-çırak ilişkisin önemi nedir?

Ahmet Karsavurdan: Mutlaka usta-çırak ilişkisi, yağlı güreş de ön plandadır. Herkesin kendine göre bir sahiplendiği ustası veya örnek aldığı ideali vardır. Tabi biz çok uzun yıllar güreş yapmadık. Hakemlik daha fazla ön planda. Aynı zamanda ben minder hakemiyim. Uluslararası hakemim. Otuz yıldır hakemliğin içindeyim. Güreş hayatını da sayarsan otuz altı yıldır nerden baksan da yirmi, yirmi beş yıldır yağlı güreşin hakemliğine de yapıyorum. Kendimize örnek aldığımız hakemler vardır. Yağlı güreşte mutlaka pehlivanlar arasında usta-çırak ilişkisi devam ediyor. Ustaya bir saygı vardır. Bir sevgi vardır. Eskiden çok daha farklıymış. Duyduğumuza göre eskiden ustalar çıraklarına sert, gaddar davranırlarmış. Şimdi o durum biraz daha gittikçe esnek bir hal alıyor diye düşünüyorum.

4.1.5. Kispetçi

4.1.5.1. Öztürk Korkmaz İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Adınız, soyadınız?

Öztürk Korkmaz: 1984, Samsun, Çarşamba doğumluyum.

Murat Özdemir: Mesleği kimden öğrendiniz?

Öztürk Korkmaz: Ustam, Rami Sarıkaş'tan öğrendim.

Murat Özdemir: O kimden öğrenmiş?

Öztürk Korkmaz: O da Uğur Kesen'in yanında çalışıyordu.

Murat Özdemir: Siz çırak yetiştirdiniz mi?

Öztürk Korkmaz: Çırak bulamıyorum. Öyle bir sıkıntı var. Benim yetiştirdiğim çıraklar memur, öğretmen oluyor nedense.

Murat Özdemir: Kispetin hammaddesi nedir?

Öztürk Korkmaz: Daha önce manda derisinden yapılmıyordu. Tabi manda derisi çok kalın. Bir kispet 89 kilo geliyordu. Ondan sonra Çanakkale Biga'da İrfan usta var. O dana derisinden yapmaya başlamış, daha hafif ve ince olmuş 2-2,5 kilo kadar.

Murat Özdemir: Hammaddeyi nereden alıyorsunuz?

Öztürk Korkmaz: Bolu'da bir dericim var. Bir derinin en iyisi sağlam olmalı, üzerinde çizik, kesik, nokta dahi delik olmaması gerekiyor. Yumuşak ve sağlam olması gerekir.

Murat Özdemir: Kispetin yırtılması?

Öztürk Korkmaz: Deriyi kendimiz yapamadığımız için çok bekleyen veya güreşte çok kalmış, yanmış deriler olabiliyor. Giymeden çözemiyorsun. Kispet yırtıldığı zaman, kispet ile ilgili bir sıkıntı çıktığı zaman, biz önlemimizi alıyoruz. Değiştiriyoruz veya diyoruz duruma göre müdahale ediyoruz.

Murat Özdemir: Kaç parçadan oluşuyor kispet?

Öztürk Korkmaz: 46 parçadan oluşur.

Murat Özdemir: En önemli parçası hangisidir?

Öztürk Korkmaz: Bana göre önemlisi kasnak kısmı. Kasnak zaten bacak kısmının derisi ile aynı değildir. Islak ve sert olması gerekir. Üç kattan oluşur. Güreşçinin kasnağının tutulmaması veya rahat kurtarması gerekir.

Murat Özdemir: Kispetin din ile olan münasebeti nedir?

Öztürk Korkmaz: Kasnak, diz kısmını kapatır. Ona göre dizayn edilir.

Murat Özdemir: Dünyada başka örneği var mı kispetin?

Öztürk Korkmaz: Kispet yapan sadece iki firma var.

Murat Özdemir: Kispetin ekonomik boyutları nelerdir?

Öztürk Korkmaz: Çok büyük bir getirisi yok. Çok şükür kendi geçimimizi sağlayabiliyoruz. Bir sanat işi, seviyoruz. Sezon dört, beş ay onun dışında kışın kispet yapımı falan olmuyor. Sezon başlayınca herkese siparişe göre teslim ediyoruz.

Murat Özdemir: Yapım aşamaları nelerdir?

Öztürk Korkmaz: Kasnak kısmından başlıyorum. Ölçüleri alıyorum. Hepsinin kalıpları var zaten. Resmi var üç parçadan oluşuyor. Kasnak, apış, bacak vesaire bayağı bir ince işçilik var yani.

Murat Özdemir: Teşekkürler.

4.1.6. Güreş Ağası

4.1.6.1. Adil Yıldırım İle Yapılan Derleme

Adil Yıldırım: Adil Yıldırım. 1945, Kemer.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Adil Yıldırım: Ben yağlı güreşleri çok severim. Bütün güreşlere giderim. Recep Çakır, benim oğlum gibiydi. Benim oğlum yanlış yaptı. Ondan sonra pek güreşlere gitmez oldum. Recep Çakır, Türkiye'deki iyi güreşçilerden biriydi. Askerden geldiğinde Edirne'de birinci olacaktı. O an, Osman Aynur'a yol verdi. Kendisi üçüncü oldu.

Murat Özdemir: Güreş ağalığı yaptınız mı?

Adil Yıldırım: Kemer'de yaptım. Bundan on beş, yirmi sene önce. On milyar para, büyük paraydı. O zaman da dolmuşçuluk yapıyordum. Yer satmıştım, on milyara ağalığı aldım.

Murat Özdemir: Ağanın yağlı güreş için önemi nedir?

Adil Yıldırım: Yağlı güreşi çok sevdiğim için, Kemer Belediye Başkanlığının hatırı için ağalığı aldım.

Murat Özdemir: Ağalık kıyafetiniz var mıydı?

Adil Yıldırım: Kıyafetim vardı ama eskikip gitti.

Murat Özdemir: Kıyafetinin parçaları nelerdir?

Adil Yıldırım: Başında fes olur; kırmızı, yeşilli elbisesi vardı. Alt tarafında şalvar biçiminde bir şeyler olurdu. Elbiseye uygun tespihim vardı. Altın tespih. O hâlâ duruyor.

Murat Özdemir: Ağalığın ekonomik boyutu nedir?

Adil Yıldırım: Ağalığın pek bir ekonomik boyutu yok. Başkan sevdiğim için, güreşi sevdiğim için ben çıktım, aldım.

Murat Özdemir: Ağalık seçimi, geçmişten günümüze nasıl yapılmaktadır?

Adil Yıldırım: Bu güreşe yardım için, güreşi seven insanlar alıyor. Yağlı güreş destek olmak için.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Adil Yıldırım: Din ile ilişkisi yoktur. Kazanılan para camilere, hayır yapılacak işlerde kullanılıyordu.

Murat Özdemir: Nazara karşı yaptığınız bir uygulama var mıydı?

Adil Yıldırım: Gerçekten olduğuna inanıyorum.

Murat Özdemir: Pehlivanların nazara karşı yapmış oldukları uygulamalar nelerdir?

Adil Yıldırım: Pehlivanların içinde, beş vakit namazını kılan vardı. Abdest alıp öyle güreşirlerdi.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde davet nasıl yapılırdı?

Adil Yıldırım: Düğün güreşlerinde oku verirlerdi. Pehlivanlara da oku dağıtırlardı. Şimdiki gibi büyük uğraşlar olmazdı o zamanlar. Deste, orta, başpehlivan vardı. Eskiden buralar üç boy vardı.

Murat Özdemir: Pehlivanların boy seçimi nasıl yapılıyordu?

Adil Yıldırım: O zaman hakemler karar veriyordu. “Şu başa güreşecek, şu ortaya görüşecek, şu baş altına güreşecek, o desteye görüşecek” diye ayarlıyorlardı. Pehlivanlar kendi seviyesini bilmezlerse hakemler onlara “sen şuraya, sen buraya güreşeceksin”, diye anlatırlardı.

Murat Özdemir: Antalya'daki yağlı güreşle diğer bölgeler arasında bir fark var mıdır?

Adil Yıldırım: Edirne güreşi, geçtikten sonra oradaki başpehlivani yıkmak için diğer bölgelerdeki güreşlerde pehlivanlar uğraşırdı. Antalya'da da Edirne'ye yakışır güreşler oluyor.

Murat Özdemir: Antalya için yağlı güreşin önemi nedir?

Adil Yıldırım: Antalya'da yağlı güreşe çok önem veriliyor ve Elmalı'da da Edirne ayarında güreş yapılmaktadır kalabalıkta oluyor.

Murat Özdemir: Geleneksel düğün güreşleri nasıl başlar, nasıl biterdi?

Adil Yıldırım: Düğün güreşlerinde dua edilirdi. Edirne güreşleri gibi kalabalık olmazdı. Normal bölgesel pehlivanlar az bir para için gelirdi.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerinde verilen ödüller nelerdir?

Adil Yıldırım: Çok eski söylersek bir kaba şeker verirlerdi. Güreşçilere, düğün sahibinin hali vakti iyi olursa beş, on kuruş para verirlerdi. Durumu zayıf olursa veremezdi. Benim dediğim otuz, kırk sene önce.

Murat Özdemir: Bayramlarda, özel günlerde güreş yapılır mıydı?

Adil Yıldırım: Her bayramda olmasa da arada bayramlarda güreş yaparlardı.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerinde ağalık var mıydı?

Adil Yıldırım: Düğün güreşlerinde ağalık yoktu. Antalya bölgesinde ki yağlı güreşte gördüm.

4.1.7. Güreş Müdavimleri

4.1.7.1. Ümit Öztekin İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Adınız, soyadınız?

Ümit Öztekin: Ümit Öztekin.

Ümit Öztekin: Elmalı belediye başkanıyım.

Murat Özdemir: Eğitim durumunuz?

Ümit Öztekin: 1974 yılında Elmalı'da doğdum. İlk-orta tahsilimi Elmalı'da yaptım. İstanbul Üniversitesi hukuk fakültesi mezunuyum.

Murat Özdemir: Güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Ümit Öztekin: Güreş, zaten peygamber sporu olarak geçmektedir. Hazreti Peygamberimiz ashabına tavsiye ettiği, öğrenmesini istediği sporlardan birisidir ve bu nedenle de hâlâ er meydanlarında “Pirimiz Hazreti Hamza” diye cazgırlar anons eder. Bu yönüyle ciddi bir alakası vardır.

Murat Özdemir: Antalya için güreş öncesi ve sonrasında gelenekselleşmiş uygulamalar nelerdir?

Ümit Öztekin: Antalya'daki en eski güreş organizasyonu Elmalı'dadır. Bu sene inşallah 2018 yılında altı yüz altmış altıncısını yapacağız. Altı yüz altmışaltı yıldan beri devam eden, geleneksel bir güreş. Güreşler, her zaman eylül ayının ilk cuma günü başlar. Bu genel bir kuraldır. Ancak dini bayram veya herhangi bir özel bir durum olmadığı sürece tarih değişmez. Cuma günü, cuma namazından önce tüm pehlivanlar, yurdun her tarafından Elmalı'ya gelirler. Abdestlerini alırlar. Tarihi Ömer Paşa Camii vardır. Osmanlı döneminden kalma büyük bir cami. Bu camide büyük bir tören düzenlenir. Mevlit okunur. Hatim ederler ve tüm pehlivanlara dua edilir. Cuma namazı kılınır. Cuma namazından sonra da büyük bir kortej oluşturulur. Yürüyerek güreş sahasına kadar girilir. Ve orada tekrar dualarla kurbanlar keser ve güreş faaliyeti başlar.

Murat Özdemir: İnanç merkezini ziyaret var mıdır?

Ümit Öztekin: Vardır. Dediğim gibi bu organizasyondan önce Elmalı'da önemli adamların kabirleri vardır. Vâhib-i Ümmî gibi Sinan-ı Ümmî gibi Muhammed Hamdi Yazır gibi. Gerek kabirleri, gerek mekânları ziyaret edilir. Bu ziyaretten sonra da bahsetmiş olduğum organizasyon başlar.

Murat Özdemir: Eskiden düğün güreşleri var mıydı?

Ümit Öztekin: Elmalı civarında şu anda azaldı. Bunlar eskiden daha fazlaydı ama hâlâ bizim toplumumuz, güreşi çok sevdiği için ata sporu olarak gördüğü için devam ediyor.

Murat Özdemir: Eskiden düğün güreşi ve geleneksel yağlı güreş bir aradaydı. Bunun haricinde yapılan bir oyun var mıydı?

Ümit Öztekin: Yapılırdı. Eskiden buralarda güreşlerin olduğu günlerde cirit müsabakaları yapılırdı ama cirit oynayan de kalmadı günümüzde az kaldılar.

Murat Özdemir: Güreş yeri ve zamanı eskiden nasıl seçilirdi?

Ümit Öztekin: Çok bir fark yok. Eskiden de yine Elmalı güreşleri eylülün ilk cuması yapılırdı. Güreş yerine uygun, izleyicilerin gelebileceği yeşil alan olduğu, çayırli alan olurdu. Yaklaşık son altmış yıldan beri de bizim şimdiki güreş sahası dediğimiz alanda altı yüz altmış beş yıldan beri devam ediyor.

Murat Özdemir: Diğer yöreler ile Antalya yöresi arasında bir fark var mıdır?

Ümit Öztekin: Antalya'da yağlı güreş daha çok seviliyor. Çünkü Antalya'da Türkmen Yörük geleneğimiz var. Ata sporuna en çok sahip çıkanlar Yörüklerdir. Dolayısıyla Antalya özellikle son yıllarda yirmi, otuz yıldan beri Türkiye'de çok önemli bir noktaya gelmiştir. Hâlâ Türkiye'de şu anda profesyonel güreşçilerin belki de üçte biri Antalyalıdır. Baktığınız zaman Kırkpınar'da, Elmalı'da başpehlivanların yarısından çoğu Antalyalıdır. Ödüllerin listesine baktığınız zaman en yukarıda ve en küçük boyda bile Antalyalı vardır. Antalya'dan sonra Balıkesir'i sayabilirim. Türkiye'de Antalya birinci, Balıkesir ikinci diyebiliriz.

Murat Özdemir: Eskiden verilen ödüllerle şimdiki verilen ödüllerin arasında nasıl bir fark vardır?

Ümit Öztekin: Çok büyük bir fark vardır. Zaten bölgemizde artık düğün güreşi kalmadı. Eskiden güreşte bir yemek ikramı, bir güreşçi için yeterliymiş. Koyun verilirmiş. Bir keçi verilirmiş. Tavuk, horoz verilirmiş. Bu güreşçileri mutlu edermiş. Küçük hediyelerle o zaman insanlar mutlu olurlarmış ama günümüzde artık böyle değil. Günümüzde güreşçilerin ödülleri ciddi ciddi artmaya başladı. Bugün iyi güreşçi, iyi bir başpehlivan bir sezon boyunca inanılmaz paralar kazanma şansına sahip. Bu anlamda da profesyonel meslek haline getiriyorlar. Eskiye göre çok fark var.

Murat Özdemir: Eskiden de kemer olayı var mıydı?

Ümit Öztekin: Elmalı'da 1950'li yıllardan beri kemer olayı vardır. Üç defa üst üste şampiyonluğu alan başpehlivan kemere sahip olurdu. 1956'da kemerden bahsediliyor. Daha öncesine dair elimizde bir bilgi yok. Kesin olarak yoktu veya vardı diyemiyoruz. Muhtemelen küçük ödüller; altın verilebilir, para verilebilir. O günün şartlarında imkânlar ölçüsünde neyse onu verirlermiş ama mesela 1956 yılında ilk defa profesyonel bir organizasyon yapılmış Elmalı'da. O zaman çok ciddi bir para ödülü ile başlamış.

Murat Özdemir: Boy seçimi nasıl yapılırdı?

Ümit Öztekin: 1956 yılında başlamış, boy seçimi. Eskiden beri varmış. Eskiden bu kadar boy yokmuş. Şu an on dört tane boy var. Eskiden bu sayı daha azmış. Üç, dört boy zamanla dört-beş boya çıkmış. Güreş kayıtlarımıza baktığımız zaman, yüzyıllar öncesinde bile boy ayrımını kişinin yaşına, cüssesine göre yaparlarmış. Ona göre güreştirirlermiş.

Murat Özdemir: Bu civarda panayır güreşleri yapılıyor mu?

Ümit Öztekin: Panayır güreşi demeyelim ama bizim Elmalı'da güreşlerin olduğu dönem zaten panayırlar da kuruluyor. Yani panayır, güreşin arkasından gelen bir şey. O dönemde büyük bir alışveriş için alanlar oluşturuluyor. Bütün bölgeden insanlar geliyor. Güreşleri izliyorlar. Erkekler güreşi daha çok seviyor. Kadınlarda bu esnada panayırdaki alışveriş yapıyor. İhtiyaçlarını gideriyorlar, geziyorlar. O şekilde hem sosyal ve kültürel faaliyet hem de sportif bir faaliyet oluyor.

Murat Özdemir: Eskiden güreşleri nasıl organize ediliyordu? 1956'dan önce de belediyeler mi yapıyordu?

Ümit Öztekin: Toplum kendi kendine yapıyormuş, bu organizasyonu. Genellikle finansını ağalar çekiyormuş. Güreşin en önemli sorunlarından biridir. Ağalık ihaleleri yapılır. Eskiden ağalar bütün güreşleri masraflarını, oraya gelenlerin yemeklerini, meyvelerini karşılarılarmış. O yüzden ağa olurlarmış. Güreşin masrafını çeken insanlar bunlar. Günümüzde ağalar daha da sembolik hale gelmiştir. Belli bir bedeli ödüyorlar. O ödedikleri bedel de yine güreş için kullanılıyor. Ama şu anda artık ağaların da verdiği para güreşlerin onda biri ya da daha azı miktarında olabiliyor. Dolayısıyla bizim Elmalı'da güreş organizasyonunu 1985 yılına kadar sivil toplum kuruluşu olan Verem Savaş Derneği, üstlenmiştir. Verem Savaş Derneği adı altında güreşler organizasyon edilmiştir. Her sene güreşlerden elde edilen gelirlerle hayır faaliyetinde bulunulmuş. Örneğin Elmalı'nın içme suyu güreşten toplanan parayla yapılmış. Elmalı'nın eski devlet hastanesi güreşten toplanan parayla yapılmıştır. Elmalı Lisesi, Elmalı Ortaokulu Elmalı İmam Hatip Lisesi ve Elmalı'daki birkaç tane cami, bu tür sosyal ihtiyaçlar güreşten elde edilen gelirle yapılmıştır. 1985 yılından sonra bu işe belediyeler el koymuştur. Artık günümüzde belediyeler gözetiminde yapılmaktadır.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin ekonomik boyutu nasıldır?

Ümit Öztekin: Güreşler maliyetli bir iştir. Elmalı güreşlerinin, bize yaklaşık iki buçuk milyon TL civarında bir maliyeti var. Bunun içinde sosyal etkinlikleri, panayırları, kültürel faaliyetleri, konserleri ve diğer faaliyetlerle birlikte yüklü bir maliyeti oluyor. Bunun biz büyük bir kısmını sponsorlarımızın ve vatandaşlarımızın yardımlarıyla belediye bütçesinden de biraz koyarak karşılıyoruz. Bu rakam, Elmalı için oldukça büyük bir rakam.

Murat Özdemir: Güreşlerde sadece Antalya'ya özgü bir kural ya da teknik var mıdır?

Ümit Öztekin: Bunu şu an yapmak mümkün değil. Çünkü Güreş Federasyonu, bunun kriterlerini ve kurallarını belirledi. Hakem komitesi var. Güreş federasyonuna bağlı olarak bunlar gelip güreşin bütün kurallarını; Samsun'da, Adana'da veya başka yerde yapılan güreşlerde uyguluyorlar. Hiç fark etmiyor. Her yerde aynı kuralı uyguluyorlar.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte davul ve zurnanın önemi nedir?

Ümit Öztekin: Çok büyük önemi vardır. Geleneksel bir güreşin en önemli unsurudur. Davul ve zurna hem pehlivanı coşturuyor, hem de seyirciyi coşturuyor. Davulların sesi yavaşladığı zaman güreşin ritmi de düşüyor. Arttığı zaman güreşin ritmi de çoğalıyor. Birbirine bağlı olan, çok önemli bir unsurdur. Davul zurnasız güreş olmaz.

Murat Özdemir: Güreşte usta-çırak ilişkisi şimdi de devam ediyor mu?

Ümit Öztekin: Şimdi de var. Şu anda hâlâ başpehlivanların ustaları var. Her başpehlivan çıraklarını yetiştirecektir. Usta-çırak ilişkisi yüz yıllardır devam ettiği gibi hâlâ devam etmektedir.

Murat Özdemir: Kentten çok kırsalda güreşe önem verilmesinin sebebi nelerdir?

Ümit Öztekin: Kırsal kesim, güreşe daha çok ilgi duyuyor. Yörük kültürünün, buna çok etkisi vardır. Çünkü hâlâ bizde iki erkek çocuk, bir araya getirildiği zaman, “haydi güreşin” denir. Aslında şehirde de var. Sadece kırsalda değil ama kırsalda ortam biraz daha müsaittir. Her taraf çayır çimen ama şehirde de güreşe ciddi manada bir sevgi ve saygı vardır. Güreşler sadece kırsalın ilgi duyduğu bir spor değildir. Güreşler bir de yavaş yavaş evriliyor. Benim gözlemim de bu yönde artık. Ekonomik olarak belli bir seviyeye gelmiş, kültürel ve sosyolojik olarak belli bir döneme gelmiş insanların da güreşe ilgi ve alaka göstermeye başladığını görüyoruz. İddialı olacak ama Türkiye'de güreş, futboldan daha çok seviliyor. Futbol, doksan dakika ama yüz seksen dakikaya uzattığınız zaman stat boşalacaktır. Ama güreşler, günümüzde üç gün sürüyor. Sabah başlıyor, akşama kadar. On beş bin insan yerinden kalkmıyor. Elmalı'daki yağlı güreşte adam tuvalete dahi gitmiyor, “yerimi kaptırırm” diye. Böyle bir sevdadır.

Murat Özdemir: Salavatların güreşçiler üzerindeki etkisi nedir?

Ümit Öztekin: Güreşçiler üzerine salavatların etkisi çok fazladır. Sporcu üzerinde manevi bir etkisi vardır. Manevi bir gururla bu iş yapıyor. Diğer sporlardan da güreşi ayıran en önemli özellik budur. Daha çok millî ve manevi değerleri uyandırır. Aynı zamanda pehlivanları coşturmaktadır.

Murat Özdemir: Kırkpınar'daki gibi hamam alayı var mıdır?

Ümit Öztekin: Burada güreşler, bittikten sonra başpehlivan kim olduysa alıyoruz ilk günkü kortej gibi altı yüz yıllık tarihi Bey Hamamı'na götürüyoruz. Diğer pehlivanlarla beraber hamamda yıkandıktan sonra fotoğraf çektirip güreşlere son veriyoruz.

4.1.7.2. Arif Serap Kanlıca İle Yapılan Derleme

Murat Özdemir: Adınız soyadınız?

Arif Serap Kanlıca: Arif Serap Kanlıca.

Murat Özdemir: Doğum yeri ve tarihiniz?

Arif Serap Kanlıca: 30.09.1943. Antalya Kaleiçi.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Arif Serap Kanlıca: İsmail Ogan'ın dünya şampiyonu olup geldikten sonra minder güreşine başladım.

Murat Özdemir: Güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Arif Serap Kanlıca: Vardır. İnanç meselesidir bu.

Murat Özdemir: Güreş öncesi veya sonrasında yapılan gelenekselleşmiş olan uygulamalar nelerdir?

Arif Serap Kanlıca: Önce dua yapılır. Yağlanıp sahaya çıkarken ki bir selamlama vardır. Sonra ısınmaya başlarlar. Bu ısınma hareketlerini önceden görebiliyorduk fakat şimdi es geçmeye başladılar.

Murat Özdemir: Peşrevin anlamı nedir?

Arif Serap Kanlıca: Kasları ısıtmak. Elini yere kalbine ve alnına değdirmekte topraktan geldik toprağa gideceğiz demektir.

Murat Özdemir: Peşrevdeki hareketlerin hayvan hareketlerine benzer bir yanı var mıdır?

Arif Serap Kanlıca: Yoktur. Vücudu, yağlı güreş kurallarına göre kasları ısıtmaktır.

Murat Özdemir: Nazara karşı yapmış olduğunuz bir uygulama var mıydı?

Arif Serap Kanlıca: Eskiden güreşçiler ya boyunlarında muska taşırlarmış ya da sağ kollarında muska taşırlarmış sonralarında onları da bıraktılar.

Murat Özdemir: Bez bağlayanları gördünüz mü hiç?

Arif Serap Kanlıca: Hayır görmedim.

Murat Özdemir: Eski düğün güreşlerinde davet nasıl yapılırdı? Yeri ve zamanı nasıl seçilirdi?

Arif Serap Kanlıca: Onları, ihtiyar heyetleri oluşturuyorlarmış. Aşağı yukarı bellidir zaten köyde. Davul, zurnaları ayarlıyorlar. Dua edecek birkaç hoca ortaya getiriyorlar. Dua edip başlıyorlar.

Murat Özdemir: Eskiden düğün güreşlerinde kaç boy vardı?

Arif Serap Kanlıca: Tozkoparan, ayakaltı, ayak, başaltı, baş vardı.

Murat Özdemir: Boy ayrımı neye göre yapılırdı?

Arif Serap Kanlıca: Cüssesine göre eşleştirilirdi güreşçiler. Tabi belli olmuyor bu işler bakıyorsunuz iri yarı bir adam karşısında ufak tefek bir insan ama onu yenebiliyor yani.

Murat Özdemir: Diğer yöreler ile Antalya yöresi arasındaki yağlı güreşte bir fark var mıdır?

Arif Serap Kanlıca: Anadolu'ya girdiğimiz zamandan beri pırpıt varmış. Pırpıt ile güreşirlermiş. Pırpıt güreşi ayrı, kispet güreşi ayrı olurmuş. Yöreye göre değişir. Yenme kuralı herkesin göbeği yıldızı görecektir. Eskiden puanlama yoktu. Yenene kadar güreşilirdi.

Murat Özdemir: Eskiden verilen ödüller nasıldı?

Arif Serap Kanlıca: Ödüller; koç verirlenmiş, deve verilen yerler bile var. Küçük boylara ellerine bazı yiyecek içecekleri çıkı yapıp verirlenmiş. Sevindiriyorlar yani teşvik amaçlı yapılmış.

Murat Özdemir: Eskiden yapılan düğün güreşlerinin yanında başka bir müsabaka olur muydu?

Arif Serap Kanlıca: Urgan çekme oyunları vardı. Çuval yarışı vardı. Taşın içine koyarlardı düşürmeden götürmeye çalışırlardı.

Murat Özdemir: Peki panayır güreşleri olur muydu buralarda?

Arif Serap Kanlıca: Ben Panayır güreşine Korkuteli'ne denk geldim. Bir de Döşemealtı'nda denk geldim.

Murat Özdemir: Peki panayır güreşleri nasıl oluyordu?

Arif Serap Kanlıca: Aynı hiç değişmiyor.

Murat Özdemir: Antalya civarında karakucak veya aba güreşleri hiç yapıldı mı?

Arif Serap Kanlıca: Aba güreşine rast gelmedim, yapılmış ama rast gelmedim. Antalya Göçerler'de karakucak güreşlerine denk geldim. Bir de Aspendos'ta yapıldı. İsmail Ogan alırdı.

Murat Özdemir: Kispet giymeden önce pehlivanların özel olarak yaptığı bir ritüel var mı?

Arif Serap Kanlıca: Önce hamama giderler tertemiz olurlardı. Sonra kispetlerini geçirirler, paça bağını bağlar, yağlanır çıkarlar.

Murat Özdemir: Emekli olduktan sonra pehlivanlar kispetlerini ne yapıyorlar?

Arif Serap Kanlıca: Osmanlı zamanında, Kel Aliço'nun karısı, güreş bitince kispeti yağlarmış. Onların evi saz damlıdır. Saz damını elleriyle kaldırıp arasına koyarmış karısı. Yine kel Aliço'nun bir rivayeti var: Öküzü satmış. 75 yaşında, etini yiyor karısı diyor ki “tarlayı, kim sürecektir” diyor “ben varım” diyor. Kendisi tarlayı sürüyor.

Murat Özdemir: Peki olağanüstü bir gücü olan pehlivan var mıydı?

Arif Serap Kanlıca: Antalya limanında çalışırdı: Hamal Ümmet. Zamanında güreşmiş bu insan. Muazzam kuvveti varmış adamın. Şöyle diyorlar, tuz yüklü kamyon liman rampasının yukarı çıkarken yarı yolda kamyonun el freni gitmiş. Şoföre sormuş “ne oldu” diye, o da diyor ki “el freni patladı” merak etme diyor, kamyonu dayamaya başlıyor. Takoz gelene kadar kamyonu tek başına dayamış.

4.1.7.3. Hasan Öncü İle Yapılan Derleme

Hasan Öncü: Hasan Öncü.

Hasan Öncü: Elmalı, Özdemir köyü.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Hasan Öncü: Seyirci olarak ilgi duyuyorum.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin dinle ilişkisi var mıdır?

Hasan Öncü: %80 dinine bağlı güreşçiler vardır. Benim bildiğime göre başpehlivan kispeti abdest alarak giyer. Önce sağ ayağıyla kispetini giyer. Daha sonra sahaya sağ ayağıyla girer.

Murat Özdemir: İnanç merkezini ziyaret var mı?

Hasan Öncü: Tabi benim bildiğime göre Elmalı'da Recep Gürbüz'ün mezarını ziyaret ederlerdi. Recep Gürbüz, Kırkpınar'da altın kemer almış bir pehlivandı. Bu nedenle rahmetli pehlivanların mezarları ziyaret edilir. Kırkpınar'da da yine duyduğumuz kadarıyla rahmetli pehlivan mezarı ziyaret ediliyormuş. Korkuteli'nde de Cengiz Elbey'in mezarı ziyaret ediliyor.

Murat Özdemir: Pehlivanların nazara karşı yaptığı uygulamalar nelerdir?

Hasan Öncü: Bazıları kollarına pazı bandı takarlar. Muska takarlar. İçlerinde de ona göre bir yazı vardır. Yazıyı bilemem ama bazılarında var. Bazen güreşçiler puanlamada ayağına bez bağlıyorlar.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerinde güreşler ne zaman yapılır?

Hasan Öncü: Düğün, cuma günü sabahleyin başlar. Pazar günü, gelin almasından sonra akşama kadar devam eder. Şimdi günümüzde fazla düğün güreşleri olmuyor ama o

zaman cuma günleri başlardı düğünler. Eğer pehlivan çok olursa güreşte ona göre uzun sürebilmektedir ama eğer az pehlivan varsa güreşlerde kısa sürer. Korkuteli'nde beş yüz pehlivan geliyor. Elmalı'ya bin beş yüz pehlivan geliyor. Elmalı üç gün sürüyor. Korkuteli bir gün sürüyor. Bu pehlivanın kalabalığına göre, güreşin süresi ona göre belirleniyor.

Murat Özdemir: Yağlı güreş de verilen ödüller nelerdir?

Hasan Öncü: Benim bildiğime göre düğün güreşlerinde Elmalı'da birinciye bir milyon, ikinciye beş yüz bin, üçüncüye iki yüz elli bin yani bunun gibi cüz'i miktarda para verirlerdi. Eskiden benim bildiğime göre tosun verirlerdi. Koç verirlerdi. Küçük boylara da ona yolluk veriyorlar. Ona göre öldüler veriyorlar. Başpehlivanlara, şu an günümüz de mesela hepsine tek tek özel yolluk veriyorlar.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde boylar bu kadar fazla mıydı?

Hasan Öncü: Hayır, eskilerde bu kadar fazla boy yoktu.

Murat Özdemir: Antalya ilinde bildiğiniz pehlivan efsanesi var mı?

Hasan Öncü: Serik'te İsmail Ogan var. Bu adam bundan elli sene önce minderde dışarda birinci olmuş. Mesela bu sene İsmail Balaban, Kırkpınar'da birinci oldu ama gelecek sene de olur mu olmaz mı bilemem. Öbür sene Recep herhalde ondan önce Orhan Okulu ama bu sene üst üste alır almaz, hiç kimse bilemez. Mesela Taşçı on üç sefer aldı. Şimdi kendine bundan sonra alır alamaz zaman gösterecek. Bu sene İsmail bir afetti. O kilosuna göre hareketleri sayesinde. Bu sene çok güzel başarı gösterdi.

Murat Özdemir: Yağlı güreş yanında başka gösteri ve müsabakalar da yapılır mıydı?

Hasan Öncü: Yapılmazdı.

4.1.7.4. Şevket Uçarcı İle Yapılan Derleme

Şevket Uçarcı: Şevket Uçarcı. 1953, Kemer.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Şevket Uçarcı: Güreşte heyecanı severim. Yenilmeyi değil, yenmeyi severim.

Murat Özdemir: Yağlı güreş ile dinin ilişkisi var mıdır?

Şevket Uçarcı: Evet vardır. Yağlı güreşin dinle ilişkisi vardır. Peygamber sporudur.

Murat Özdemir: Bu bölgede yağlı güreş yapılıyor muydu?

Şevket Uçarcı: Evet. Üç gün süren düğünlerde, yağlı güreş yapılırdı. Düğün esnasında geleneksel hale getirilmiş. İlle güreş olmadan gelin vermezlerdi. Yani böyle bir durum vardı.

Murat Özdemir: Düğün hangi gün, başlayıp hangi gün bitmektedir? Güreş ne zaman yapılmaktadır?

Şevket Uçarıcı: Eskiden bildiğimiz, perşembeden başlardı ama şimdi günümüzde cumadan başlıyor. Cumartesi, pazar günü bitiyor. Böyle devam ediyor.

Murat Özdemir: Yağlı güreş günün hangi aşamasında yaparlardı?

Şevket Uçarıcı: Düğünde güreş, gelin alınmasına gitmeden kına yakılmasına gidildiği zaman oluyordu. Bazen de gelin geldikten sonra yapan yerlerde vardı.

Murat Özdemir: Yağlı güreş nasıl haber veriliyordu?

Şevket Uçarıcı: Düğün güreşine davet ederlerdi. Bir de anons şeklinde davet edilir, bilgilendirirler.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerin de kaç boy vardı?

Şevket Uçarıcı: Ayak, orta ve baş.

Murat Özdemir: Düğün güreşinde verilen ödüller nelerdir?

Şevket Uçarıcı: O günün şartlarına göre, para olarak ödül verilerdi.

Murat Özdemir: Cazgırla hakem de olur muydu?

Şevket Uçarıcı: Mutlaka cazgırsız güreş olmaz zaten. Hakem heyeti olurdu.

Murat Özdemir: Giyimleri nasıldı?

Şevket Uçarıcı: Mutlaka kolluk bağlarlardı. Bir de yöresel güreşlere has giyimler olurdu. Cazgırlar kollarına al bağlarlardı, bilinsin diye.

Murat Özdemir: Yağlı güreş haricinde başka gösteri ve müsabaka yapılır mıydı?

Şevket Uçarıcı: Yapılıyordu. Ben çok da denk gelmedim.

4.1.7.5. Ahmet Atalay İle Yapılan Derleme

Ahmet Atalay: Ahmet Atalay. 1957, Kemer.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz?

Ahmet Atalay: Yağlı güreşin izlemesini severim. Güreşlere giderim. Eskiden hemen hemen her düğünlerde, gelin almasından sonra davetiyeler veya oku vardı. “Gelin almasından sonra yağlı güreş yapılacak” diye bilgi verirler. Kırk, elli sene önceki düğün güreşlerinde bütün gelin almasından sonra, yağlı güreş yapılırdı.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte güreşçi seçimi nasıl olurdu?

Ahmet Atalay: Fiziğine, güreşçi tipi olmasına göre boyuna göre seçiliyordu. Eskiden üç boy vardı. Küçük boy, orta boy ve baş dediğimiz şekilde boylara göre bir seçim yapılırdı.

Murat Özdemir: Verilen ödüller nelerdir?

Ahmet Atalay: O günün şartlarına göre birinci ve ikinci ve üçüncülere ödül vardı.

Murat Özdemir: Küçük boylara da ödül verilir miydi?

Ahmet Atalay: Küçük boy, çocuk grubu olduğu için bunları sevindirmek için, ufakta olsa ödülleri veriliyordu.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte inanç merkezini ziyaret var mıdır?

Ahmet Atalay: Mutlaka bildiğim kadarıyla yapılıyordu. Dinin etkisi vardır, her zaman anılır.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte güreşçilerin nazara karşı yaptığı uygulamalar nelerdir?

Ahmet Atalay: Genelde güreşen pehlivanlar muska taşırlar. Bugün yine de devam etmektedir, belli bir ölçüde. Çok az olmasına rağmen eskiden her gün üşenmeden takarlardı. Ya boynuna ya da kolunda muska vardır.

Murat Özdemir: Geleneksel giysiler nelerdir?

Ahmet Atalay: Bugünkü şekilleri, kispet adı altında dizden göbeğe kadar, yapılan giysiler vardır. Her güreşte belli bir kıyafetleri yoktu.

Murat Özdemir: Cazgır ve hakem her güreşte bulunur muydu?

Ahmet Atalay: Olurdu. O yörelerde belli birkaç köyün üç, beş gün arasında bu işi yapan pehlivanların, güreş pozisyonlarından, tekniğinden anlayan kişiler, yıllarca güreşini takip edenlerden bir heyet oluşturuldu. Bildiğim kadarıyla da bu heyete de ücret veriyorlardı. Çünkü onlarda bugün işi idare ettikleri için performansına göre değerlendirip derece verdikleri için ücret verilmemiş.

Murat Özdemir: Giydikleri kıyafetler nasıldır? Özel bir kıyafet giyerler mi?

Ahmet Atalay: Güreşte, öyle özel bir kıyafet giymezlerdi.

4.1.7.6. Ersin Ural İle Yapılan Derleme

Ersin Ural: Ersin Ural. 1962, Kemer.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Ersin Ural: İzlerim takip ederim.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Ersin Ural: Ata sporu olarak güreşin dinle ilişkisi olduğunu düşünüyorum.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde düğüne davet nasıl yapılırdı?

Ersin Ural: Düğün davetiyesi dağıtılırken veya ondan önceki yapılmış bir düğünde veya güreşte filan tarihte, filan köy veya kasabada filanların düğünü var. Akabinde güreş denir. Genelde gelin almasından sonra, pazar günü yapılırdı.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde inanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

Ersin Ural: Bizim bulunduğumuz bölgede yok ama dini şeylerin bu tür yerlere ziyaret edildiğini duyuyoruz.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte kaç boy vardır?

Ersin Ural: Dügün güreşlerin de tozkoparan, ayak, büyük, orta, başaltı, baş olarak boylara ayrılır.

Murat Özdemir: Diğer bölgelerle Antalya'da yapılan yağlı güreşler arasında bir fark var mıdır?

Ersin Ural: Bazı yerlerde karakucak diyorlar. Ama bizim Antalya yöresinde kispet giyilerek yağ sürülerek genelde bulunduğumuz Antalya ve çevresinde sadece bu güreş yapılıyor.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte kispet var mıydı?

Ersin Ural: Herkesin olup olmadığını bilmiyorum ama çok eskiden örme poturun giyildiğini hatırlıyorum. Fırsatı olanlarda vardı. Kispete gücü yetmeyenler daha basit şeyler giyerlerdi.

Murat Özdemir: Pehlivanların kispet giyerken uyguladıkları bir ritüel var mıydı?

Ersin Ural: Biraz daha çevresi kapalı, uygun yerlerde yapılıyordu.

Murat Özdemir: Beyaz entari var mıydı?

Ersin Ural: Evet. Giyip çıkarırken vardı.

Murat Özdemir: Pehlivanların, nazardan korunmak için yaptığı uygulamalar nelerdir?

Ersin Ural: Genelde muska diye tabir ettiğimiz pazı bandını takarlar. Genelde onları görürdük. El açıp dua ederek veya meydana sağ ayakla çıkarlardı.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde cazgır ve hakemin önemi nedir?

Ersin Ural: Cazgır ve hakem olurdu. Bölgede güreşi bilenler veya yakın çevre de bilenler hakem olarak, cazgır olarak tayin edilir. Hakem heyeti oluşturulardı.

Murat Özdemir: Hakemlerin, cazgırların giyimleri bu organizasyonlar da nasıldı?

Ersin Ural: Birazda profesyonel olarak bu işi yapanların millî kültürü yansıtan özel kıyafetleri oluyordu ama genelde diğerleri normal kıyafetle yaparlardı.

Murat Özdemir: Yağlanmanın bir usulü var mıydı?

Ersin Ural: İki tane rakip pehlivan birbirini yağlayabiliyordu. Ben yapmam, hile yapayım diyen yok. Ciddi şekilde iki arkadaş, rakip birbirlerini yağlayabiliyorlar.

Murat Özdemir: Peşrevin anlamını biliyor musunuz?

Ersin Ural: Peşrevin anlamını biliyorum. İzleyicileri biraz coşturmak, kendini biraz daha motive etmektir.

Murat Özdemir: Yağlı güreş organizasyonunun yanında yapılan başka gösteri ve müsabakalar olur muydu?

Ersin Ural: Yağlı güreşlerde genelde sadece güreş oluyordu.

Murat Özdemir: Yağlı güreş için davul ve zurna mutlaka olurdu. Sanırım pehlivanları motive etmeye yarayan izleyenleri aşka, şevke getirmek amaçlı ses çıkartır.

4.1.7.7. Necati Yıldırım İle Yapılan Derleme

Necati Yıldırım: Necati Yıldırım. 1968, Alanya.

Murat Özdemir: Yağlı güreş ile ilişkiniz nedir?

Necati Yıldırım: Antalya Büyükşehir Belediyesi ASAT Spor kulübünü genel koordinatörüyüm. Spor kulübümüzdeki en büyük branşımız güreştir. Doğal olarak güreşi önemseydiğimiz için, en büyük branşımız olduğu için içindeyiz.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin din ile ilişkisi var mıdır?

Necati Yıldırım: Tabii ki ata sporumuz olması sebebiyle vardır. Bu bizim örf adet ve geleneğimizdir. Güreş, biz de en önemli spor kurumlarından biridir. Belki de ilk başta gelmektedir.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde inanç merkezlerini ziyaret var mıdır?

Necati Yıldırım: Güreşten önce veya sonra kesinlikle, biliyorsunuz güreşler takip ederseniz özellikle yağlı güreşlerde ve minder güreşlerinde ibadet ön plandadır. İbadetle beraber mutlaka saygı, örf, adet ve gelenekler ön plandadır. Bunlarsız hiçbir şekilde güreşe başlanılmaz.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte davet nasıl yapılır? Güreş yeri ve zamanı nasıl seçilir?

Necati Yıldırım: Ülkemizde ve bölgemizde tabi düğün güreşleri biraz tarihe karıştı. Benim çocukluğumda çok iyi hatırlıyorum, Alanya'nın birçok yerinde düğünlerde güreşler tertip edilirdi. Herkeste bu düğünlere gelerek ilgi gösterirdi. Çünkü bölgenin genellikle pehlivanları o güreşe katılırdı.

Murat Özdemir: Güreş düğünün hangi aşamasında yapılırdı?

Necati Yıldırım: Gelin almasından önce yapılırdı eskiden.

Murat Özdemir: Antalya'da altın kemer olay var mıydı?

Necati Yıldırım: Antalya'da altın kemer güreşle beraber başlamıştır. Bu güreşin başlangıcından beri kemer vardır. Belki altın kemer olarak adlandırıyoruz ama altından olmasa da başka bir şeyden bir kemer vardı. Mutlaka güreşlerde takılır.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde verilen ödüller nelerdir?

Necati Yıldırım: Eskiden ödülleri, tabii ki güreş evinin durumuna göre değişiyor. Bazısı festival şeklinde olurdu. Para ödülleri verilirdi. Bazılarında bölgesel yapılan güreşlerde, o bölgenin neyi meşhursa o hediye edilirdi. Bazıları da prestij için güreşirdi. Herhangi bir ödül olmazdı.

Murat Özdemir: Geleneksel güreş giysisi nedir?

Necati Yıldırım: Şimdiki gibi modern kispetler yoktu. Evlerde veya terziler de o zamanki sporcularımız, kendileri yaptırıyorlardı. Tabi şimdiki gibi daha modern değildi. El yapımı veya ev yapımı veya terzi yapımı tarzında kispetler vardı.

Murat Özdemir: Kispetinin haricinde başka giysiler var mıydı?

Necati Yıldırım: Kıldan yapılan kıyafete de denk geldim. Genelde havalar soğuk olduğu için kış mevsimine yakın müsabakalarda giyilen bir kıyafettir.

Murat Özdemir: Nazara karşı yapılan dikkatinizi çeken uygulamalar nelerdir?

Necati Yıldırım: Benim bildiğim fazla yok ama mutlaka güreşçilerimizin nazara karşı yaptığı muskalar olurdu. Muskayla güreşe katılırlardı.

Murat Özdemir: Yağlı güreş de davul ve zurnan önemi nedir?

Necati Yıldırım: Davul-zurna, yağlı güreş de olmaz ise olmazdır. İkisi birbirini tamamlar. Dikkat ederseniz bizim örf, adet geleneklerimizde güreşin başlangıcından günümüze kadar her müsabakada, mutlaka davul zurna vardır.

Murat Özdemir: Güreşlerin haricinde yapılan başka gösteri ve müsabakalar olur muydu?

Necati Yıldırım: Şimdi bunlar genellikle cirit ve diğer bölgelerdeki yaşam tarzına göre örf ve adetlerine göre değişiyordu. Ama bizim Antalya bölgelerimizde yağlı güreşin dışında çok farklı müsabakalara rastlamadım.

4.1.7.8. Hasan Çelik İle Yapılan Derleme

Hasan Çelik: Hasan Çelik. Tekirova, 1952.

Murat Özdemir: Yağlı güreşle ilişkiniz nedir?

Hasan Çelik: İzleyiciyim.

Murat Özdemir: Düğün güreşlerinde hiç güreştiniz mi?

Hasan Çelik: Düğün güreşlerinde biraz güreştim.

Murat Özdemir: Yağlı güreşin dinle ilişkisi var mıdır?

Hasan Çelik: Bizim duyduklarımıza göre atalarımızdan; ata sporu, peygamberler sporu olduğunu söylerler.

Murat Özdemir: Yağlı güreş öncesi veya sonrası inanç merkezini ziyaret var mıdır?

Hasan Çelik: Buralarda öyle bir türbe olmadığı için biz görmedik.

Murat Özdemir: Pehlivanların nazara karşı yaptıkları uygulamalar nelerdir?

Hasan Çelik: Nazara karşı pehlivanlar, eskiden muska takarlar kollarına

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde davet nasıl yapılır?

Hasan Çelik: Hangi köyde düğün yapacaksan bir gün öncesinden genelde davulla zurnayla o zamanın şartlarına göre, işte düğün sahibinin imkanları dahilinde mendil, kibrit, sigara; sigarada belki bir paket değil bir tane, bardak bu tip şeyler okuntu olarak gönderirler. Yazılı bir davet olmazdı. Ucuz, maliyeti düşük şeylerden, geçerken bırakırlardı. Düğün davetiyesi olarak kullanırlardı.

Murat Özdemir: Geleneksel düğün güreşinde, güreş ne zaman yapılırdı?

Hasan Çelik: Güreş son gün, gelin alması yapıldıktan sonra yapılır. Eskiden düğünler genelde üç gün olurdu. Birinci gün oğlan kınası, ikinci kız evinde kız kınası, gelin almasından bir gün önce güreş yapılırdı. O köye sağdan soldan veya komşu köylerden gelen pehlivanlarla genelde her düğünde güreş olur.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde kaç boy olurdu?

Hasan Çelik: Ortalama olarak ayak, orta, baş olmak üzere üç boy olurdu.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşte verilen ödüller nelerdir?

Hasan Çeliker: Küçük boylara şeker, leblebi, kaba şeker verirlerdi. Büyüklere de düğün sahibini imkanları dahilinde beş, on lira gibi ödül veriyorlardı. Para veriyorlardı.

Murat Özdemir: Panayır güreşleri yapılır mıydı?

Hasan Çelik: Panayır güreşleri bu bölgede yapılmazdı. Sadece düğün güreşleri yapılırdı. Bir de bayramlarda güreş yapılırdı. Köy meydanında, caminin önünde toplanıp yapılırdı. Kurban bayramında yapılırdı. Belli bir günü yok ama genelde bayramın ikinci günü yapılırdı. Bayram güreşleri az olsa da düğün de her zaman yağlı güreş yapılırdı.

Murat Özdemir: Davul ve zurnanın yağlı güreşte önemi nedir?

Hasan Çelik: Güreş oldu muydu bizim buralarda, genelde davul ve zurnadan başka enstrüman kullanılmaz.

Murat Özdemir: Davul ve zurnanın pehlivanlar açısından önemi nedir?

Hasan Çelik: Davul ve zurna, pehlivanlara motive edip iştaha getiriyor. Bugün bile hâlâ davul zurna yağlı güreşte yerini almaktadır. Bir şenlik, bir heyecan getiriyor.

Murat Özdemir: Geleneksel güreşlerde usta-çırak ilişkisi var mıydı?

Hasan Çelik: Usta-çırak ilişkisi muhakkak vardı, bugünkü gibi değildi.

Murat Özdemir: Güreşte giyilen geleneksel giysiler nelerdir?

Hasan Çelik: Eskiden buralarda kispet olayı çok nadirdi. Brandadan pırpıt kullanırlardı. Kispetin yerini tutan en önemli giyecek poturdu. Eski adamlar potur örebilir. Herkes öremez. Niye? Genelde Yörükler örebilir. Çorap örer gibi örerler.

Murat Özdemir: Yağlı güreşte cazgır ve hakemin geleneksel giysileri nasıldır?

Hasan Çelik: Şimdi ki kadar giyme imkânları yoktu. Normal elbisesiyle daha önceki yıllarda güreşmiş insanlar, yaşlandıktan sonra cazgırlık yaparlar. Onlar ücret talep etmezler. Düğün sahibinin gönlünden ne koparsa onlara da küçük hediyeler verirdi. Zaten eski zamanlarda herkese para verebilecek kimse yoktu. Küçüklere şeker, büyüklere de düğün sahibinin durumu var ise biraz fazla veriyordur. Durum yoksa daha az veriyordur.

4.2. Saha Araştırmasında Uygulanan Mülakat Soruları

4.2.1. Pehlivan Mülakat Soruları

1. Adınız, soyadınız?
2. Doğum yeri ve tarihiniz?
3. Mesleğiniz? Eğitim Durumunuz?
4. Güreşin din ile ilişkisi var mıdır?
5. Güreş öncesinde ve sonrasında yapılan gelenekselleşmiş uygulamalar nelerdir?
6. İnanç merkezlerini ziyaret var mıdır?
7. Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?
8. Geleneksel güreşlerde davet nasıl yapılırdı?
9. Güreş yeri ve zamanı nasıl seçilir?
10. Güreşçi seçimi geleneksel olarak nasıldır?
11. Diğer yörelerle Antalya'daki güreş arasında fark var mıdır?
12. Güreşçi tekkesi hakkında bilginiz var mı?
13. Düğün güreşleri hakkında bilgi verir misiniz?
14. Panayır güreşleri hakkında bilginiz var mı?
15. Antalya'da kemer olayı var mıdır?
16. Geleneksel güreşlerde verilen ödüller nelerdir?
17. Antalya ve çevresine ait özel bir kural var mı?
18. Güreşin ekonomik boyutu nedir?
19. Kispet giymezden önce yerine getirdiğiniz bir takım usuller var mıdır?
20. Kispet giyip çıkarılırken dikkat ettiğiniz bir düzen sırası var mı?
21. Kispet giymeden ya da çıkarırken beyaz entari veya giydiğiniz özel bir kıyafet var mı?
22. Kispet giyme töreni ya da buna benzer uyguladığınız bir ritüel var mı?

23. Güreşteki yağlanmanın usulü var mıdır? Özel bir yağ seçimi var mı?
24. Yağlı güreşinde davul ve zurnanın önemi ve yeri?
25. Güreşle ilgili Antalya ilinde bildiğiniz efsane var mı?
26. Güreşlerde yapılan başka gösteri ve müsabakalar olur mu?
29. Güreşe başlama sebebiniz nedir?
30. Kentte geleneksel güreşin yaygın olmamasının sebebi nedir?
31. Güreşte hemşericilik etkin midir?
32. Güreşe nasıl ya da kimin etkisiyle başladınız?
37. Ustasız ya da bir topluluk üyesi olmayan güreşçi için şartlar nasıldır?
38. Yağlanmanın bir usulü var mıdır?
39. Salavatların pehlivan üzerindeki etkisi var mıdır?
40. Antalya'ya özgü bildiğiniz salavat var mı?

4.2.2. Cazgır Mülakat Soruları

1. Adınız, soyadınız?
2. Doğum yeri ve tarihiniz?
3. Mesleğiniz?
4. Cazgırın görevi nedir?
5. Cazgırın yağlı güreş için önemi nedir?
6. Güreşin din ile ilişkisi var mıdır?
7. Güreş öncesinde ve sonrasında yapılan gelenekselleşmiş uygulamalar nelerdir?
8. İnanç merkezlerini ziyaret var mıdır?
9. Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?
10. Eski güreşlerde davet nasıl yapılırdı?
11. Güreş yeri ve zamanı nasıl seçilir?
12. Güreşte yaş sınırı var mı? Güreşçi seçimi geleneksel olarak nasıldır?
13. Diğer yörelerle Antalya'daki güreş arasında fark var mıdır?
14. Antalya ilinden hareketle düğün güreşleri hakkında bilgi verir misiniz?
15. Cazgırın pehlivanlar üzerindeki etkisi nasıldır?
16. Cazgırlığın ekonomik boyutu nasıldır?
17. Cazgırların piri ne demektir?
18. Cazgırların okuduğu şiir ve salavatların kaynağı nedir?
19. Salavatlar içeriğinde hangi özellikleri barındırır? Salavat söylemenin amacı nedir?
20. Antalya iline özgü olan bildiğiniz salavat var mı?

21. Peşrevde yapılan hareketlerde ki motif ve inançlar hakkında bilginiz var mı?
22. Cazgırın giydiği kıyafet hakkında bilgi verir misiniz?
23. Geçmişten günümüze cazgırın kıyafet değişiminde fark var mıdır?
24. Yağlı güreşte, Antalya iline özgü bir davranış, ritüel veya herhangi bir farklı unsur var mı?

4.2.3. Kispetçi Mülakat Soruları

1. Adınız, soyadınız?
2. Doğum yeri ve tarihiniz?
3. Mesleği kimden öğrendiniz?
4. Ustanız mesleğini kimden öğrenmiş?
5. Çırak yetiştirdiniz mi?
6. Kispetin tarih içindeki değişimi nelerdir?
7. Kispetin pehlivan için önemi nedir?
8. Kispetin hammaddesi?
9. Kispetin parçaları neler?
10. Hammaddeyi nereden alıyorsunuz?
11. Kispetin yapım aşamaları nelerdir?
12. Hammaddenin iyisi nasıl anlaşılır?
13. Kispetin dinle münasebeti var mı?
14. Ekonomik boyutları nelerdir?
15. Dünyada başka örneği var mı?
16. Diğer ustalardan tanıdığınız var mı?
17. Kispette kullandığınız motiflerin bir anlamı var mı?

4.2.4. Güreş Ağası Mülakat Soruları

1. Adınız, soyadınız?
2. Doğum yeri ve tarihiniz?
3. Mesleğiniz?
4. Ağanın yağlı güreş için önemi nedir?
5. Ağa kıyafetinin kısımları nelerdir?
6. Geçmişle günümüzdeki ağalık kavramının farklılıkları var mıdır?
7. Ağalığın ekonomik boyutu nedir?
8. Geçmişte ve günümüzde ağalar neye göre seçilir?

9. Güreşin din ile ilişkisi var mıdır?
10. Güreş öncesinde ve sonrasında yapılan gelenekselleşmiş uygulamalar nelerdir?
11. İnanç merkezlerini ziyaret var mıdır?
12. Nazara karşı yaptığınız uygulamalar nelerdir?
13. Eski güreşlerde davet nasıl yapılırdı?
14. Güreş yeri ve zamanı nasıl seçilir?
15. Güreşte yaş sınırı var mı? Güreşçi seçimi geleneksel olarak nasıldır?
16. Diğer yörelerle Antalya'daki güreş arasında fark var mıdır?
17. Antalya ilinden hareketle düğün güreşleri hakkında bilgi verir misiniz?
18. Yağlı güreşte, Antalya iline özgü bir davranış, ritüel veya herhangi bir farklı unsur var mı?

SONUÇ

Türkler, tarih boyunca spora büyük önem vermişler ve desteklemişlerdir. Çünkü Türkler için bozkır kültüründe her an savaşa hazır olmak çok önemliydi. Kadın-erkek, genç-yaşlı her an savaşabilecek durumda olmalıydı. Bu sebeple de Türkler şölenlerinde, avlanmalarında ve toplumsal törenlerinde, savaş egzersizi olarak sporu ön planda tutmuşlar ve gittikleri her yerde tatbik etmişlerdir.

At yarışları, atıcılık, güreş, cirit, gülle atma gibi sporlar, Türklerin becerilerini keskinleştirip günümüze kadar gelmesini ve günümüzde hâlâ bu spor dallarında başarılı olmasını sağlamıştır.

Nüfusun büyük kısmını, Yörüklerin oluşturduğu Antalya’da yağlı güreşe büyük önem verildiği görülmüştür. Türklerin bozkır kültürü, Anadolu’da Yörüklerle varlığını devam ettirmiştir. Keçi otlatırken dahi iki çocuk bir araya geldiğinde hemen güreş tutmaktadırlar. Gök-Türkler zamanında bahar ayında ilk gök gürlemesiyle başlayan sazlı, sözlü, eğlenceli bahar bayramlarında yapılan sportif faaliyetler günümüzde hıdrellezin gelişiyile başlayan festivaller, panayırılar ve bunların içinde yapılan yağlı güreş organizasyonu olarak kültürel bellekte taşınıp günümüze kadar ulaşmıştır.

Bu geleneksel sporlardan olan yağlı güreş, günümüze kadar gelmiş ve yakın geçmişe kadar toplumsal törenlerimizden olan düğünlerde varlığını sürdürmüştür. Yakın geçmişe kadar Antalya ilinde her düğün de yağlı güreş mutlaka yapıldı. Düğünü yapan kişinin maddi durumu olsun ya da olmasın yağlı güreş düzenlenirdi.

Dönemin maddi imkânsızlıkları, savaşların uzun yıllar süren yıkıcı etkisi, toplumda kendisini her alanda hissettirmiştir. Maddi imkânsızlıklardan dolayı düğünlerdeki yağlı güreşlerde küçük boylar, yağsız güreştirilmiş. Birçok yerde de pehlivanlar güreşte kullanacakları yağları yanlarında götürmüşlerdir. Aynı zamanda yağlı güreş müsabakaları Türklerdeki toplumsal dayanışmanın en güzel örneklerinden biridir. Bir kişi veya bir köyün ihtiyacı için güreş tertip edilebilmektedir. Yağlı güreşlerden elde edilen gelir, tüm masraflar çıktıktan sonra hayır işlerinde kullanılmıştır. Antalya ilinde yakın geçmişe kadar dini bayram gibi önemli günleri, düzenledikleri yağlı güreş organizasyonlarıyla değerlendirmişlerdir. Günümüzde halkın düğünlerde bayramlarda ve yardım için düzenlediği yağlı güreş organizasyonları, Türkiye Güreş Federasyonu’na bağlanarak yerini belediyelerin düzenlediği müsabakalara bırakmıştır.

Yağlı güreşte; peşrev içerisindeki inanç ve motifler, pehlivanlık, pehlivanların nazara karşı yapmış olduğu uygulamaları, geleneksel kıyafetleri, cazgırı, hakemi, ağalık kurumu, kispet ve muhafazası, kispet giyip çıkarırken uyguladıkları pratikler, davul-zurnanın icra ettiği müziği, yağlanması, centilmenliği, mertlik ve rakibe saygısı geçmişten günümüze gelen kültürel mirasın en önemli kalıntılarıdır.

Yapmış olduğumuz derleme çalışmalarında profesyonel olarak pehlivanlık yapan kişilerin, belli başlı hareket dışında pek bir bilgisi olmadığına şahit olduk. Görüntü olarak geçmişe bağlı olursa da yağlı güreşin özünde var olan inanç ve ritüellerin tam olarak bilinmediği görülmüştür.

Antalya ilinde genel olarak belediyeler, yağlı güreşe destek olarak güreşçileri himaye etmektedirler. Aynı zamanda Antalya ilinde, iki güreş eğitim merkezi olması, bölgesel güreş için atılmış önemli bir adımdır.

Küreselleşen ve bilgiye ulaşabilme sorunu yaşamadığımız bu dönemde, yağlı güreşin bu kadar az gündem olması ise üzücüdür. Türklerin en kadim sporlarından biri olan güreşi, hem ulusal hem de uluslararası alanda duyurmalı ve kaybolmaması için gerekli özeni göstermeliyiz.

KAYNAKÇA

- Akdenk, M. (1989). *Türk Sporunun Gelişmesinde Spor Organizasyonlarının Rolü Güreş Federasyonu Örneği*, Marmara, Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aras, K. (2015). “Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşunda Tekkenin Güreş Sporuna Katkıları”, *KAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15- 2015, 203-209. Kars.
- Arıbal, C. D. (1955). *Adalı Halil Pehlivan*, Hürriyet Gazetesi, İstanbul.
- Ayağ, A. (1983). *Türklerde Spor Geleneği ve Kırkpınar Güreşleri*, Divan Yayınları, İstanbul.
- Bakırcı, N. (2013). “Tekke ve Zaviyelerin Balkanlar’daki Rolü ve Önemi”, *Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl:1, Sayı:1 Sayfa:145-160, İstanbul.
- Çapan, M. Ş. (1990). “Dede Korkut Hikâyeleri’nde Spor İzleri”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, C.4, S.41.
- Çevik, D. (2011). *Pehlivan*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Çevik, M. (2015). *İbn Battuta Seyahatnamesi*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul.
- Çıblak, N. (2004). “Türk Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Buna Bağlı Uygulamalar”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 15.
- Delice, H. (2011). *Kırkpınar Türklerde Spor Anlayışı ve Kırkpınar Ruhu*, Babıâli Kültür Yayıncılığı, İstanbul.
- Demirci, U. (1999). *Geleneksel Sporumuz Yağlı Güreş Temel Teknik Oyunları ile Türkiye’deki Serbest Güreş Temel Teknik Oyunlarının Karşılaştırılmalı Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 1999.
- Dervişoğlu, M. (2012). *Kırkpınar Güreşlerinin Halk Bilimsel Açısından İncelenmesi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Dürüşken, Ç. (1995). *Eski Çağ’da Spor*, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- Ekşi, O. (2011). *Tarihi Kırkpınar Güreş Musikisi İcracısının Yetiştirme/Yetiştirme Sürecinin Değerlendirmesi*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Ergin, M. (1971). *Dede Korkut Kitabı*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Fişek, K. (1985). *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Gümüş, A. (1994). *Şampiyonlar Geçiyor*, Türk Güreş Vakfı Yayınları, Ankara.
- Güven, Ö. (1992). *Türklerde Spor Kültürü*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

- Güven, Ö. (1999). *Türklerde Spor Kültürü*, Geliştirilmiş İkinci Baskı, Atatürk Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Türk Kültüründen Görüntüler Dizisi: 44, Ankara.
- Güvenç, B. (1979). *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Göçer, A. (2012). “Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine”. *Türk Dili*, 729, 50-57.
- Gökalp, Z. (1976). *Türkçülüğün Esasları*, Sebil Matbaacılık, İstanbul.
- Halıcı, F. (1984). “Atlı Cirit Oyunları”, *Millî Kültür Dergisi*, Aralık s45-46, Ankara.
- İğrek, M. ve Karataş, A. (2000), *Son Yüzyılda Türk Güreşi*, Step Ajans, İstanbul.
- İmamoğlu, H. (1998). *Türklerde Geleneksel Aba Güreşleri Üzerine Bir araştırma*, OMÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun.
- İşler, H. ve Alpay, B. (2003). *Türk Spor Tarihinde Geleneksel Aba-Şalvar Güreşlerimiz ve Günümüzdeki Durumunun Araştırılması*, Proje No: SOB 2001/008, Niğde Üniversitesi, Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Projeleri Birimi, Niğde.
- Kafesoğlu, İ. (1997), *Türk Millî Kültürü*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, A. (1989). *Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi I-II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kahraman, A. (1995). *Osmanlı Devletinde Spor*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kahraman, A. (Basım yılı yok). *Huzur Güreşleri*, (Basım yeri yok).
- Kahraman, S., Dağlı Y. (hızl.), (2013). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kaplan, M. (1983). *Kültür ve Dil*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Kaplan, M. (1999). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Karataşer, B. (2016). “İkinci Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Politikası: Millî Donanmayı Kurma Çabaları”, *VIII. Türk Tarihi Denizcilik Sempozyumu*, 27 Mayıs 2016, İstanbul.
- Kaya, D. (2011). “Sivas’ta Salâvatlamalar”, *Millî Folklor*, Yıl: 23, Sayı: 89.
- Kunter, H. B. (1938). *Eski Türk Sporları*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul.
- Limon, B. (2012). “Kültürel Değişim Sürecinde Popüler Kültür Ve Kitsch Kavramı”, *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, Cilt:1 Sayı:3, Ankara.
- Mahmud, K. (1947). *Divanü Lügati’t-Türk*, Çeviren: Besim Atalay, Ankara, cilt4 s.399
- Öngel, H. B. (2001). *Türk Kültüründe Spor*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Özcan, A. (1996). *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.14, İstanbul.
- Pikarskiy, E. K. (1945). *Yakut Dili Sözlüğü*, C.I, s.201. İstanbul.

- Polat, A. (2011). *Türkiye’de Görev Yapan Güreş Hakemlerinin Klasmana Göre Kaygı Durumlarının Karşılaştırılması*, Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Sarı, C. (2010). *Evliya Çelebi’de Muğla ve Antalya*, Yüksek Lisans Tezi, Sos. Bil, Muğla.
- Swaddling, J. (2000). *Antik Olimpiyat Oyunları*, Homer Kitapevi, İstanbul.
- Şahin, H. M. (2003). *Türk Spor Kültüründe Aba Güreşi*, Gaziantep Kulübü Spor Eğitim Yayınları, Ankara.
- Tuna, S. T. (2014). *Muğla’da Nazar, Büyü, Fal Üzerine Su Kültürüyle İlgili İnanç ve Pratikler*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Adana.
- Özdemir, M. (15 Eylül 2017). Salih Bulut ile derleme. Salih Bulut’un İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (29 Nisan 2017). Recep Kara ile derleme. Bahri Özdemir’in Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (29 Nisan 2017). Mustafa Ay ile derleme. Kumluca Güreşleri, Antalya.
- Özdemir, M. (19 Aralık 2017). Okan Akman ile derleme. Okan Akman’ın Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (20 Aralık 2017). Arif Serap Kanlıca ile derleme. Arif Serap Kanlıca’nın Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (21 Aralık 2017). Orhan Beyrek ile derleme. Orhan Beyrek’in Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (21 Aralık 2017). Hamza Cesur ile derleme. Hamza Cesur’un Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (29 Aralık 2017). Öztürk Korkmaz ile derleme. Bahri Özdemir’in Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Şubat 2018). İsmail Ogan ile derleme. İsmail Ogan’ın Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Şubat 2018). Bayram Ali Dede ile derleme. Bayram Ali Dede’nin İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Şubat 2018). İsmet Barış ile derleme. İsmet Barış’ın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Şubat 2018). Hasan Çelik ile derleme. Mehmet Çoban’ın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Şubat 2018). Mehmet Çoban ile derleme. Mehmet Çoban’ın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Şubat 2018). Mehmet Yıldırım ile derleme. Mehmet Çoban’ın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Şubat 2018). Hüseyin Uraz ile derleme. Hüseyin Uraz’ın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Şubat 2018). Eyüp Adaletli ile derleme. Eyüp Adaletli’nin Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Şubat 2018). Esat Adaletli ile derleme. Esat Adaletli’nin Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Şubat 2018). Adil Cesur ile derleme. Adil Cesur’un Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Şubat 2018). Ahmet Adaletli ile derleme. Mehmet Çoban’ın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (17 Şubat 2018). Salih Bozan ile derleme. Salih Bozan’ın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (17 Şubat 2018). Ercan Demir ile derleme. Ercan Demir’in İşyeri, Antalya.

- Özdemir, M. (17 Şubat 2018). Cevat Gündoğdu ile derleme. Cevat Gündoğdu'nun İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (17 Şubat 2018). Mehmet Kurtoğlu ile derleme. Mehmet Kurtoğlu'nun İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (17 Şubat 2018). Adil Dede ile derleme. Adil Dede'nin İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (01 Mart 2018). Hacı Karadağ ile derleme. Hacı Karadağ'ın Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (01 Mart 2018). Ahmet Karsavurdan ile derleme. Ahmet Karsavurdan'ın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (01 Mart 2018). Hasan Öncü ile derleme. Hasan Öncü'nün Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (04 Mart 2018). Durmuş Uçarıcı ile derleme. Durmuş Uçarıcı'nın Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (04 Mart 2018). Şevket Uçarıcı ile derleme. Şevket Uçarıcı'nın Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (05 Mart 2018). Ahmet Atalay ile derleme. Ahmet Atalay'ın Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (05 Mart 2018). İbrahim Çomak ile derleme. İbrahim Çomak'ın Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (06 Mart 2018). Mustafa Şahin ile derleme. Mustafa Şahin'in İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (06 Mart 2018). Ersin Ural ile derleme. Ersin Ural'ın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (06 Mart 2018). Hasan Turan Çelik ile derleme. Hasan Turan Çelik'in Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (06 Mart 2018). Adil Yıldırım ile derleme. Adil Yıldırım'ın Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (07 Mart 2018). Süleyman Özdemir ile derleme. Süleyman Özdemir'in Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (07 Mart 2018). Mithat Görücü ile derleme. Mithat Görücü'nün Evi, Antalya.
- Özdemir, M. (08 Mart 2018). Necati Yıldırım ile derleme. Necati Yıldırım'ın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (08 Mart 2018). Nasuh Kaya ile derleme. Nasuh Kaya'nın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (08 Mart 2018). Furkan Durmuş Altun ile derleme. Furkan Durmuş Altun'un İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (09 Mart 2018). Kemal Yılmaz ile derleme. Kemal Yılmaz'ın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (09 Mart 2018). İsmail Koç ile derleme. İsmail Koç'un İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (09 Mart 2018). Orhan Okulu ile derleme. Orhan Okulu'nun İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (09 Mart 2018). Mustafa Okulu ile derleme. Mustafa Okulu'nun İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (09 Mart 2018). Semih Yılmaz ile derleme. Semih Yılmaz'ın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (09 Mart 2018). Hasan Kuru ile derleme. Hasan Kuru'nun İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (09 Mart 2018). Ramazan Bircan ile derleme. Ramazan Bircan'ın İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Mart 2018). İsmail Erkal ile derleme. İsmail Erkal'ın İşyeri, Antalya.

- Özdemir, M. (10 Mart 2018). Ahmet Selbest ile derleme. Ahmet Selbest'in İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Mart 2018). Erkan Çilengir ile derleme. Erkan Çilengir'in İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (10 Mart 2018). Uçar Dede ile derleme. Uçar Dede'nin İşyeri, Antalya.
- Özdemir, M. (12 Mart 2018). Ümit Öztekin ile derleme. Ümit Öztekin'in İşyeri, Antalya.
- Yavuz, K. (2000). *Âşık Paşa Garib-nâme*, TDK Yayınları, İstanbul.
- Yazoğlu, A. (1992). *Balkanlarda Türk Yağlı Güreşleri I*, Öz Ofset Matbaası, İstanbul.
- Yazoğlu, A. (1992). *Balkanlarda Türk Yağlı Güreşleri II*, Öz Ofset Matbaası, İstanbul.
- Yıldırım, İ. ve Gültekin, T. (2012). *Anadolu Uygarlıklarında Spor*, Spor Yayınevi ve Kitapevi, Ankara.

İnternet Kaynakları

- “Antalya güreşte antik çağdan bu yana şampiyon yetiştiriyor.”, <https://www.haberler.com/antalya-gureste-antik-cagdan-bu-yana-sampiyon-9844151-haberi/> (erişim tarihi:13.05.2018).
- “Antalya Tarihi”, <http://www.antalya.gov.tr/antalya-tarihi> (erişim tarihi:13.05.2018).
- ARTUN, E.,“Çukurova’da Salavatçılık Geleneği ve Âşıkların Pehlivanları Salavatlamaşı”,<http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/27.php> (erişim tarihi:13.05.2018).
- “Güreş Tekkeleri”, <http://pehlione.tumblr.com/post/145261666156/guresh-tekkeleri-hunlarda-ve-goktuerklerde-oldugu> (erişim tarihi:13.05.2018).
- “İslam'da Sporun Yeri ve Önemi”,<https://www.msxlab.org/forum/muslumanlik-islamiyet/260905-islamda-sporun-yeri-ve-onemi.html> (erişim tarihi:13.05.2018).
- İSLAMOĞLU, A. (2013). “Vîsâli Ali Çelebi ve Mevlid’i”, Turkish Studies, Ankara. http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1656431280_islamoğluAbdûlmecit-edb-S-1619-1739.pdf (erişim tarihi:13.05.2018).
- “Japonya'da valiye ilk yardım için sumo ringine giren kadınlar dışarı çıkarıldı.”, <http://www.mynet.com/haber/dunya/japonyada-valiye-ilk-yardim-icin-sumo-ringine-giren-kadinlar-disari-cikarildi-3977764-1> (erişim tarihi:13.05.2018).
- “Kırkpınar Şenlikleri”, <http://edirnevdb.gov.tr/kultur/kirkpinar.html> (erişim tarihi:13.05.2018).
- “Sezgin Çolak”, <https://tr.scribd.com/doc/308669530/SEZGİN-COLAK> (erişim tarihi:13.05.2018).
- “Şalvar Güreşi Dünya Şampiyonası Kahraman Maraş'ta”, <http://turkgures.com/haber/salvar-guresi-dunya-sampiyonasi-kahramanmarasta-/979/> (erişim tarihi:13.05.2018).

- “656. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Derece Listesi”, <http://www.tgf.gov.tr/tr/wp-content/uploads/2017/07/97206-072.pdf> (erişim tarihi:13.05.2018).
- <http://www.tgf.gov.tr/tr/wp-content/uploads/2015/07/2016-yagli-gures-musabaka-talimati.pdf> (erişim tarihi:13.05.2018).
- <http://www.edirnekirkpinar.com/tr/yazi/4-Правила/28-en-yonergeler> (erişim tarihi:13.05.2018).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af41454ab9f04.09717337 (erişim tarihi:13.05.2018).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af54e98a22756.66000805 (erişim tarihi:13.05.2018).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af6994f9b4e22.00332542 (erişim tarihi:13.05.2018).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af6aab2d9a4a6.31538472 (erişim tarihi:13.05.2018).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5aeec11a250660.95632679 (erişim tarihi:13.05.2018).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af4145cc50827.51204292 (erişim tarihi:13.05.2018).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af424385e5be7.19598594 (erişim tarihi:13.05.2018).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af43c8bbbc9d7.75094879 (erişim tarihi:13.05.2018).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5aed88c9707cc8.97264802 (erişim tarihi:13.05.2018).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af6aab77b1ed1.56757485 (erişim tarihi:13.05.2018).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Murat ÖZDEMİR
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Kemer Lisesi
Lisans Diploması	Bozok Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anadolu Üniversitesi İşletme
Yabancı Dil	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Adem Tolunay Anadolu Lisesi
Çalıştığı Kurumlar	Kemer İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü (Ücretli Öğretmenlik)
E-Posta	muratkardelen07@gmail.com